

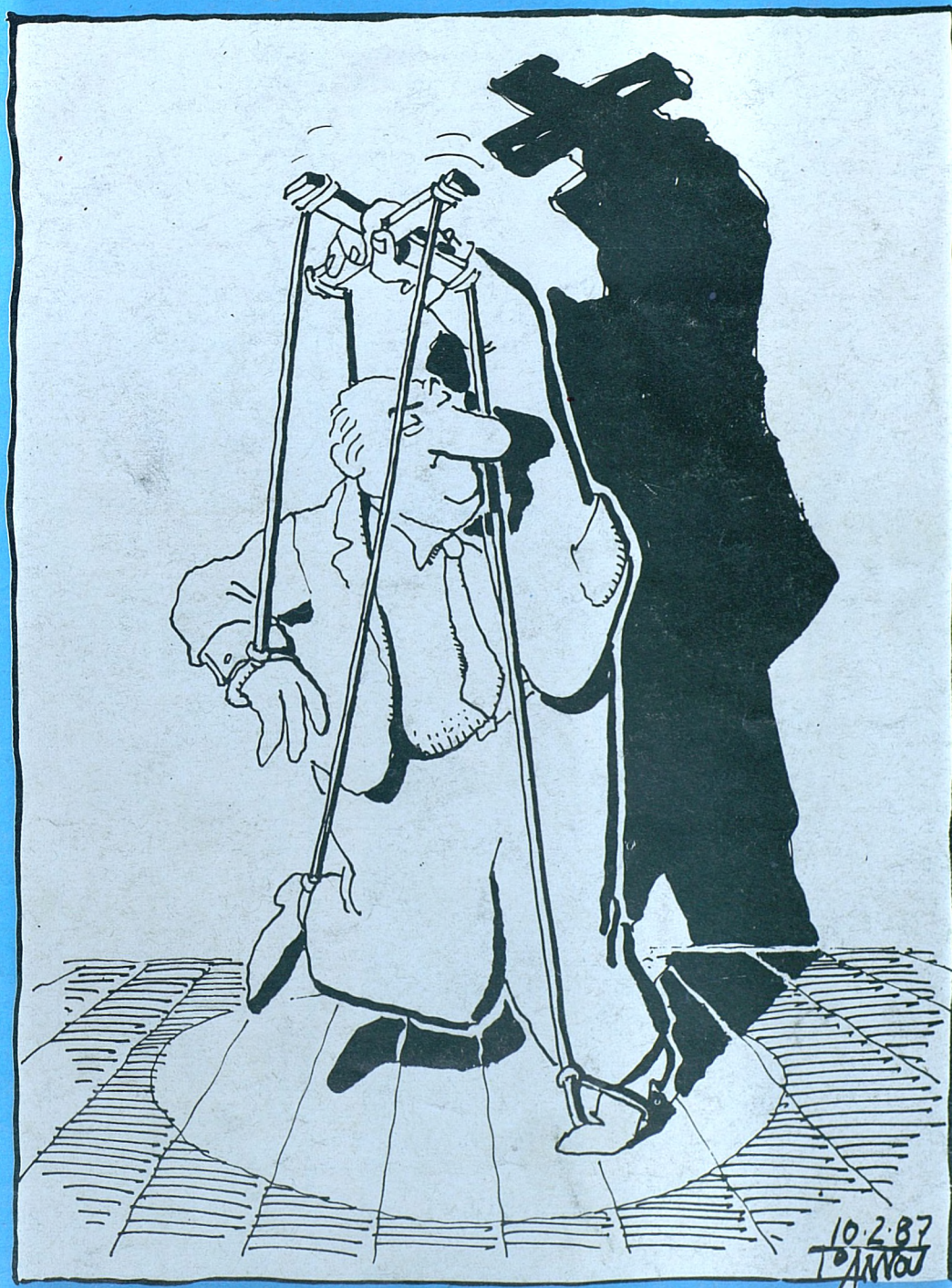
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', τεύχος 339 Παρασκευή 13 Φεβρουαρίου 1987

Δρχ. 100

- Από το ΠΑΣΟΚ στην Ένωση Κέντρου
- ΚΚΕ: Θέσεις και αντιθέσεις
- ΟΝΝΕΔ: Η Μητσοτακηκρατία
- Το Νταβός τώρα δικαιώνεται
- Πολωνική αντιπολίτευση: Μιλούν οι Γ. Κουρόν Γ. Ονισκέβιτς
- ΕΣΥ στην ψυχιατρική

Έκδόσεις Στιγμή
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73
τηλ. 36.44.064

Α. Ν. Μαρωνίτης

ΠΙΣΩ ΜΠΡΟΣ

Προτάσεις και υποθέσεις για τη
νεοελληνική ποίηση και πεζογραφία

Διονύσιος Σολωμός
Κ. Π. Καβάφης
Γιώργος Σεφέρης
Όδυσσέας Έλύτης
Άνδρέας Έμπειριτικός
Νίκος Έγγονόπουλος
Γιάννης Ρίτσος
Τάκης Σινόπουλος
Μίλτος Σαχτούρης
Γιώργος Ίωάννου
Γιώργης Γιατρομανωλάκης

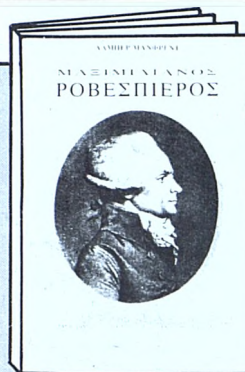
ΚΟΛΕΤΤΗ 32 και ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ τηλ.: 36.39.341

Απείρου
Κάλλους
ΜΠΑΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 - τηλ. 36.02.007

Άλμπερ Μάνφρεντ

ΜΑΞΙΜΙΛΙΑΝΟΣ ΡΟΒΕΣΠΙΕΡΟΣ

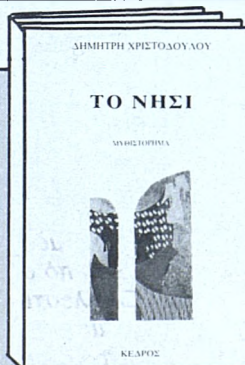
Υπάρχουν στην ιστορία ογόματα που ούτε ο χρόνος, ούτε τα πάθη μπορούν να διώξουν από τη μνήμη ολόκληρων γενεών. Τέτοιο είναι και το όνομα του Μαξιμιλιανού Ροβεσπιέρου, του μόνου απ' όλους τους αρχηγούς της Γαλλικής επανάστασης που διέτρεξε μαζί της, επικεφαλής της, όλη τη διαδρομή μέχρι το τέλος.

Δημοσθένης Κούρτοβικ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Πώς εξελίχτηκε η σεξουαλική ζωή του ανθρώπου; Ποια ήταν η σεξουαλική συμπεριφορά των μακρινών προγόνων μας, που κατέβηκαν από τα δέντρα και προσαρμόστηκαν στη δίποδη βάδιση; Ποιος ήταν ο ειδικός ρόλος που έπαιξε το σεξ στην πορεία της εξέλιξης του ανθρώπου; Σε όλα αυτά τα ερωτήματα δίνει απάντηση το διβλίο του Κούρτοβικ, που συγκεντρώνει όλα τα παλιότερα και νεότερα στοιχεία της επιστήμης γύρω από αυτό το συναρπαστικό θέμα και προτείνει μια νέα θεωρία για την ερμηνεία τους.

Δημήτρης Χριστοδούλου

ΤΟ ΝΗΣΙ

Στο νέο του μυθιστόρημα, συνεχίζει την πλατιά του πορεία, να εικονογραφεί, να διυλίζει και να εντοπίζει την καταγωγή της νεότερης κοινωνίας μας. Το ΝΗΣΙ είναι στο σκηνικό που παίζεται το παιχνίδι της παλαιάς, της νέας και της νεότερης κοινωνικής ομάδας που συγκρουόμενη ανεδαίνει. Το ανέδασμα το κόβει ο ξένος παράγοντας, γιατί δεν τον συμφέρει μια κοινωνική μετάλλαξη στη χώρα χωρίς τον έλεγχό του. Το σκληρό παιχνίδι σε βάρος της χώρας συνεχίζεται και ο Χριστοδούλου με το ΝΗΣΙ ειδοποιεί.

ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ Ο ΚΥΡΙΟΣ...

Περίοδος Β'
• Χρόνος 14ος
• Τεύχος 339
Παρασκευή 13 Φεβρουαρίου 1987
δρχ. 100

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μνήμη Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ	10
ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ	
Το Α' Συνέδριο της ΟΝΝΕΔ	14
Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	
Το «νέο σχέδιο» της ΝΔ	16
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Η δύσκολη άνοιξη του ΚΚΕ	17
ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ	
Η «μοναξιά εξουσίας του ανωτάτου άρχοντος»	22
Β. ΓΙΑΧΝΗΣ	
Πανδοχείς και σταυλίτες	24
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
Η Ένωση Κέντρου ανώτατο στάδιο του σοσιαλισμού	27
ΡΟΛΦ ΠΟΛΕ	
Οι εκλογές στη Δ. Γερμανία	32
ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Η Αιθιοπία σήμερα	34
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ	
Χ.Γ.Π.	
Εντυπώσεις από την Πολωνία	36
Α. ΟΥΒΑΖΝΥ	
Διαβάξω άρα υπάρχω	37
Γ. ΚΟΥΡΟΝ	
«Ο εκσυγχρονισμός της ΕΣΣΔ δεν θα πετύχει...»	38
Γ. ΟΝΙΣΚΕΒΙΤΣ	
«Η αντιπολίτευση είναι η μη εγκαθιδρυμένη δύναμη στη χώρα...»	42
Α. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ	
Μπορούμε να μιλάμε για γλωσσική πείνα;	48
Θ. ΜΕΓΑΛΟΟΙΚΟΝΟΜΟΣ	
Εγκατάλειψη της ψυχιατρικής περίθαλψης	50
Χ.Γ.Λ.	
«Σε φιλό στη μούρη»	53
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Όσοι πιστοί προσέλθετε...	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	9
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ	26
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	46
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ	
Ν.Σ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ	
Στ' όρματα, στ' όρματα...	55
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	56

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ

Η ΑΙΣΘΗΣΗ και η δεξιότητα στην άσκηση διακυβέρνησης φαίνεται πως καθ' ημάς, συμποσοούνται πλέον στην ικανότητα ολοένα και πιο αιφνιδιαστικών κινήσεων που κάνει ο «Πρώτος»· μόνος και ύπατος στόχος αυτών των κινήσεων είναι η έως θανάτου καταρράκωση των υποδεικνυόμενων εκάστοτε ως αντιπάλων του «Πρώτου» και πάντα μεταξὺ των, κατά τεκμήριο, «συντρόφων» του.

Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ αυτή του «Αρχηγού» έχει καταστεί πλέον κυρίαρχο συστατικό αυτής της ιδίας της άσκησης των υπεύθυνων ρόλων του ως Πρωθυπουργού της χώρας· δώδεκα «αναδομήσεις», «ανασχηματισμοί», «νέα σχήματα», μέσα σε πέντε χρόνια και τρεις μήνες εξουσίας της «αλλαγής», ισοδυναμούν με περισσότερες από δύο νέες κυβερνήσεις το χρόνο: στάχτη και μπουρμπουλή να γίνει λοιπόν, ακόμα κι αυτή η μίζερη διεκπεραίωση καθηκόντων από υπουργούς - υπαλλήλους του νεφελώδους στερεώματος μιας «νέας Ελλάδας», κατακλυσμένης από μοιραία ανθρωπάκια, τις στρατιές των «μη προνομιούχων».

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ, όμως, αυτών των πολλαπλών όσο και ανέστιων «αλλαγών» μέσα στην αλλαγή» δεν είναι το γιουρούσι που γίνεται συλλήβδην στην πολιτική, στους θεσμούς της, στην κοινωνία, στους πολίτες της· δεν είναι το ότι ο κ. Παπανδρέου δείχνει, κατά τραγικό για αυτόν τρόπο, ότι δεν έχει επιθυμία πολιτικής συνέχειας, ακριβώς γιατί δεν διαθέτει και, πιο κει, απωθεί τη δυνατότητα ενσάρκωσης ενός όποιου οράματος, ως δεσμευτική την ήκιστα βοναπαρτικών των τάσεων: το πρόβλημα στις ολοένα και πυκνότερες ανατινάξεις των υπουργικών «οικιών» έγκειται κατά κύριο λόγο στο ότι αυτές οι ανατινάξεις συνοδεύονται από μια σταδιακή, θεσμοποιημένη και ασφυκτική συγκέντρωση εξουσιών στα χέρια του «βομβιστή».

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ανασχηματισμός του δεν επικύρωσε απλώς την εξουσία που συγκέντρωσε στα χέρια του μετά την ψήφιση του νόμου για το υπουργικό συμβούλιο— τότε, μόλις λίγες εβδομάδες μετά το «θρίαμβο της δεύτερης τετραετίας της Αλλαγής»· δεν επιβεβαίωσε απλώς την αυτοκρατορική επί «δικαίων» και «αδίκων» απονομή της δικαιοσύνης Του· δεν μας υπενθύμισε απλώς γι' άλλη μια φορά, ότι από την ελληνική μυθολογία σχεδιάζει μόνο, και σε καρικατούρα, τον Κρόνο: με το διπλό χτύπημα στο Εκτελεστικό Γραφείο του και την κυβέρνηση του, ο κ. Παπανδρέου υπογράμμισε σε όλους, για πρώτη φορά με τόση έμφαση, ότι όλα αυτά τα χρόνια οικοδομήθηκε από την «Αλλαγή» ένα επικίνδυνο συνεχές Κράτους - Κόμματος, μια οκταποειδής διάταξη κοινωνικής εξουσίας, που την κεφαλή της ορίζει μόνον Αυτός. Ο Πρωθυπουργός υπογράμμισε ότι η κατατόμηση των «αντιπάλων» του και η δια μιας αντιμετάθεση των ρόλων τους ανάμεσα στα δύο αυτά βασικά πλοκάμια της αποπνικτικής οκταποειδούς εξουσίας της «Αλλαγής», σήμαιναν πως ο ίδιος συμπεριφέρεται, απροϋπόθετα πλέον, ως ο κύριος μέτοχος μιας Ανώνυμης Εταιρείας σε συνθήκες κρίσης: ως ιδιώτης.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ της νέας αυτής «αλλαγής μέσ» στην Αλλαγή» μπορεί να ερμηνευθεί ως κεντρώα, συντηρητική, ή άλλη «στροφή», υπαγορευμένη από μελήματα μακροήμερευσης της κυβερνώσας τάξης και παράταξης στην εξουσία, ή από ανάγκες παροχής εγγυήσεων στον επιχειρηματικό κόσμο, ιθαγενή και αλλοδαπό. Μπορεί, ακόμα, η «νέα σύνθεση» να υπακούει στην απόπειρα υπονόμησης των εκ νέου κατακτώμενων μετριοπαθών ερεισμάτων από την οψίμως απειλητική ηγεσία της Ν.Δ.

ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ να ισχύσει όμως από όλα αυτά τα περιεχόμενα και τους στόχους, όταν η πηγή της προσβλεπόμενης, έστω, διαχείρισης και διεκπεραίωσης τους έχει η ίδια αρνηθεί τους κανόνες και την ανάγκη της ίδιας της επιβίωσής της; Πώς μπορεί να διασφαλιστεί η ίδια η κομματική συνέχεια, όταν το ΠΑΣΟΚ μετατρέπεται σε ασπόνδυλο, άψυχο εργαλείο χειρισμών και χειραγωγικό συνοθύλευμα, και μάλιστα μόνον στο επίπεδο των υπό αίρεση— καθότι κατ' αρχηγικήν απονομήν— ηγετικών ρόλων του Εκτελεστικού Γραφείου; Πώς επανακτάται η απωλεσθείσα κοινωνική νομιμοποίηση, όταν κι αυτό ακόμα το «χάρισμα του Ενός», η πάλαι ποτέ ύστατη συνεκτική αρχή, ενδύεται μορφή φοβικού μύσθη και αποστρέφει το πρόσωπό του από την αγορά; Όταν εκφράζει πλέον σε αυτή την αγορά το φόβο για τη μόνη βασιλεία του;

ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ του παιχνιδιού προ καιρού πολλοί έχουν ανατραπεί, χωρίς τη θέση τους να καταλάβουν άλλοι. Κι αν η «εναλλαγή» είναι κοντά..., το ερώτημα που προκύπτει αφορά πρώτα και κύρια τους τρόπους, αλλά και τα υποκείμενα πραγμάτωσής της. Και είναι αυτό ένα κενό επικίνδυνο και δυσαναπλήρωτο...

αντί

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Όσοι πιστοί προσέλθετε...

ΣΗΜΑΣΙΑ δεν έχει το πώς πέρασε, αλλά το ότι πέρασε και, μάλιστα, «κατά κράτος» —όπως σημείωσε το καλό Έθνος... Ο λόγος για την πρόταση του πρωθυπουργού, στη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, για την εκλογή του νέου (11μελούς πάντοτε) Εκτελεστικού Γραφείου. Η πρόταση υπήρξε σαφής: Για την εκλογή των νέων μελών του Γραφείου, είπε, χρειάζονται, *απαρέγκλιτα*, 10 σταυροί. (Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, ως ένα από τα όργανα του κινήματος, εκλέγεται αυτοδικαίως). *Αν οι σταυροί είναι ολιγότεροι —με άλλα λόγια: αν θέλετε να παίξετε παιχνίδια μαζί μου, σβήνοντας ονόματα που εγώ, ο αρχηγός σας, επέλεξα και προτείνω...— τότε, το ψηφοδέλτιό σας θα θεωρηθεί άκυρο!*

ΓΙΑΤΙ, όμως, ένα ψηφοδέλτιο με εννέα ή οκτώ σταυρούς, είναι —ή πρέπει να είναι— άκυρο; Γιατί έπρεπε η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ να επιλέξει μια τέτοια διαδικασία, όταν... όταν, ακόμα και στην ΕΣΣΔ (πρόταση Γκορμπατσόφ) θα είναι αιρετοί, από δω και μπρος, οι πάντες —διευθυντές εργοστασίων, αρχηγοί τομέων, προϊστάμενοι ινστιτούτων, γραμματείς κομματικών οργανώσεων...— με αριθμό υποψηφίων μεγαλύτερο από τις αντιστοιχίες, κάθε φορά, θέσεις; Η απάντηση δόθηκε εκ προοιμίου: *Το κόμμα, το ΠΑΣΟΚ, νοσεί... Η οργάνωσή μας δεν κατάφερε να παίξει τον πραγματικό ρόλο της... Είχαμε φαινόμενα εκφυλιστικά, όπου η εξατομικευμένη εξουσία αποκτούσε προτεραιότητα απέναντι στη συλλογική πράξη... Για όλους αυτούς τους λόγους, συνεπώς —επειδή η οργάνωσή νοσεί, επειδή η οργάνωσή πρέπει να στραφεί στο λαό, επειδή μερικές οργανώσεις μετατράπηκαν σε διαμεσολαβητές της εξουσίας, επειδή η απόφασή μου να μετατοπίσω καταξιομένα στελέχη από την κυβέρνηση στο Εκτελεστικό Γραφείο δεν πάρθηκε ελαφρά τη καρδία, επειδή... επειδή —δια ταύτα σας καλώ να ψηφίστε τους υποψηφίους που εγώ σας προτείνω και που είναι: 1. Αλευράς Γιάννης, 2. Γεννηματάς Γιώργος, 3. Γιώτας Στάθης, 4. Κουτσόγιωργας Μένιος, 5. Λαμπράκη Ρένα, 6. Παπανδρέου Βάσω, 7. Παπανδρέου Γιώργος, 8. Τζουμάκας Στέφανος, 9. Τσούρας Θανάσης, 10. Τσοχατζόπουλος Άκης.*

ΟΠΩΣ ΑΝΑΜΕΝΟΤΑΝ, η πρόταση του πρωθυπουργού πέρασε, αφού —με εξαίρεση το Δημήτρη Ρόκκο και τον Αντώνη Καρρά— κανένα άλλο μέλος της Κεντρικής Επιτροπής δεν πήρε το λόγο για να υποβάλει μια οποιαδήποτε άλλη πρόταση ή για να ρωτήσει κάτι το «πολύ απλό και πολύ μεγάλο»: Γιατί ένα ψηφοδέλτιο με εννέα (αντί δέκα) σταυρούς πρέπει να θεωρηθεί άκυρο; Αλλά αυτή, ακριβώς, η σιγή των συντρόφων τους —οπωσδήποτε αποκαρδιωτική— ώθησε τα δύο αυτά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής να θέσουν οι ίδιοι υποψηφιότητα για το Εκτελεστικό, συγκεντρώνοντας, αντίστοιχα, 36 και 38 ψήφους. (Λίγο πριν, ο Α. Παπανδρέου είχε δηλώσει ότι «μπορεί να υπάρχουν άλλοι υποψήφιοι»). Η παρέμβαση αυτή των δύο —και, ιδιαίτερα, η φοβερή φράση του καθηγητή Ρόκκου: «Αν θέλουμε να χειραφετήσουμε την κοινωνία, θα πρέπει, πρώτα, να χειραφετηθούμε εμείς»— εκτιμήθηκε γενικότερα! Κάποιοι, τέλος πάντων, αποφάσιζαν να σώσουν το κύρος της Κεντρικής Επιτροπής, δείχνοντας, προς τα έξω, ότι, επιτέλους, «δεν υπάρχει μόνο η πρωθυπουργική πρόταση» (Βλέπε και ρεπορτάζ Αχ. Χατζόπουλου στο Έθνος).

ΑΛΛΑ ΤΟ ΚΥΡΟΣ της Κεντρικής Επιτροπής έσωσαν και τα 21 άκυρα ή λευκά ψηφοδέλτια, που βρέθηκαν, κατά την καταμέτρηση ψήφων. Τα ψηφοδέλτια αυτά, «ηθελημένα», όπως χαρακτηρίστηκαν, ήταν, οπωσδήποτε, μια σιωπηρή διαμαρτυρία

στις προσωπικές αποφάσεις του πρωθυπουργού και που αφορούσαν τόσο τον τελευταίο ανασχηματισμό, όσο και τη νέα ανασύνθεση του Εκτελεστικού. Επιτέλους, η συλλογικότητα, κάπου, κάποτε, θα πρέπει να βρίσκει πρακτική έκφραση!

Από το Εκτελεστικό στην «Μπέχτελ»...

ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΟΥ ΠΑΕΙ, όμως, τώρα, ο Ανδρέας Παπανδρέου, έχοντας εξασφαλίσει ένα «κεντρώο» υπουργικό συμβούλιο, χωρίς τους «σκληρούς» —τους *hard liners*—, όπως έγραψαν οι *Φαίνανσιαλ Τάιμς*...— και ένα Εκτελεστικό Γραφείο, που μοναδική αποστολή θα έχει να «ανασυγκροτήσει το κόμμα»;

ΚΑΠΟΙΟΙ επηρεασμένοι, προφανώς, από τα συνθήματα του αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας Κ. Μητσotάκης «εδώ και τώρα εκλογές», έσπευσαν να υποθέσουν ότι η νέα κυβέρνηση είναι κυβέρνηση εκλογών... Αυτό, όμως, δεν προκύπτει από πουθενά. Ο πρωθυπουργός —βεβαιώνουν οι άνθρωποι του Καστρί— δεν επείγεται... Και δεν επείγεται διότι κατανοεί ότι είναι αδύνατο να κερδίσει τις εκλογές, «χωρίς να δώσει κάτι στους εργαζόμενους» —αποκαθιστώντας την «κοινωνική γαλήνη»...— και χωρίς ν' αποδείξει ότι, πέρα από την ευφορία των λόγων, μπορεί, επιτέλους, να γίνουν —και επί κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ— έργα. Και έργα, ας πούμε, όπως είναι ο Αχελώος ή το Μετρό της Αθήνας ή το αεροδρόμιο των Σπάτων, εντυπωσιάζουν το λαό, κατά τον ίδιο τρόπο που οι *αμέθυστοι*, τα *σμαράγδια*, τα *ασήμια* και τα *μαλάματα* εντυπωσιάζουν τους βαρβάρους...

ΠΡΩΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ, έτσι, του πρωθυπουργού φέρεται να είναι η τακτοποίηση του «συνδικαλιστικού», η άμβλυνση του απεργιακού κινήματος, η αναζήτηση λύσεων ευρύτερης αποδοχής. Και για την επίτευξη ενός τέτοιου στόχου ο πρωθυπουργός φέρεται αποφασισμένος όχι μόνο να θυσιάσει τη σημερινή (πασοκική) ηγεσία της ΓΣΕΕ, αλλά και να συζητήσει, με τις κομματικές ηγσίες της Αριστεράς, γενικότερα προβλήματα, όπως είναι η αντικατάσταση της ΑΤΑ με άλλα συστήματα καθορισμού αποδοχών και, φυσικά, με την πλήρη κατοχύρωση του δικαιώματος σύναψης νέων συλλογικών συμβάσεων! Με άλλα λόγια: Το πνεύμα του Νταβός πρέπει να επεκταθεί και στο συνδικαλιστικό τομέα, εφόσον «ιδεολογίες παράλογες ή ξεπερασμένες» (και οι ιδεολογίες αυτές αφορούν και το ΠΑΣΟΚ!) δεν πρέπει να είναι εμπόδιο ούτε στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων, ούτε στην επίτευξη κάποιου σιωπηρού «μορατόριου» με την κομμουνιστική αριστερά.

ΟΣΟ ΓΙΑ την ανάγκη εκτέλεσης κάποιων εντυπωσιακών έργων (οπωσδήποτε, πριν από τις εκλογές), οι πληροφορίες λέγουν ότι, από όλες τις προσφορές των λογής πολυεθνικών, η πρόκριση πέφτει στην αμερικανική «Μπέχτελ», της οποίας αντιπρόεδρος —τι ευτυχής συγκυρία!— υπήρξε ο νυν υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Τζωρτζ Σουλτς και, αξιόλογος μέτοχος

(άλλη ευτυχής συγκυρία!) ο νυν υπουργός Άμυνας των ΗΠΑ, Κάσπαρ Γουάινμπεργκερ... Θα πείτε, προφανώς, ότι πρόκειται περί «συμπτώσεων» και ότι η ανάθεση έργων στην «Μπέχτελ» —από την οποία αποχώρησαν, μετά την υπουργοποίησή τους, τόσο ο Σουλτς, όσο και ο Γουάινμπεργκερ...— δεν έχει καμιά σχέση ούτε με το θέμα των βάσεων, ούτε με το επίζητούμενο, πάντοτε, ταξίδι του πρωθυπουργού στην Ουάσιγκτον. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν οι πείσμονες που επιμένουν ότι κάποια συνάφεια υπάρχει και ότι οι Αμερικανοί συνομιλητές μας, όταν θ' αρχίσουμε τις νέες διαπραγματεύσεις για τις βάσεις (μέσα στο 1987), δεν μπορούν παρά να εκτιμήσουν την επιλογή μιας οικείας αμερικανικής εταιρίας, όπως είναι η «Μπέχτελ»!

ΩΣΤΟΣΟ, και πέρα από τις όποιες «συμπτώσεις» ή μη «συμπτώσεις», γεγονός παραμένει ότι ο τελευταίος ανασχηματισμός εξακολουθεί να σχολιάζεται ευρύτατα από τα πολιτικά κόμματα, αλλά και από πρώην στενότατους συνεργάτες του πρωθυπουργού, όπως ο τ. υπουργός Εθνικής Οικονομίας, Γερ. Αρσένης, που πιστεύει ότι «το ΠΑΣΟΚ παραδίδει το λαϊκό κίνημα από την πίσω πόρτα στη Δεξιά». Μιλώντας, μάλιστα, την Κυριακή, στη Θεσσαλονίκη, σε σύσκεψη στελεχών της «Δημοκρατικής Πρωτοβουλίας», ο Γ. Αρσένης διατύπωσε την υποψία ότι η σημερινή— «άχρωμη»— κυβέρνηση είναι μεταβατική και ότι «προδιαγράφει τις προϋποθέσεις ώστε να περιλάβει, μελλοντικά, στη σύνθεσή της, προσωπικότητες του κεντροδεξιού, του κεντρώου χώρου και της ανανεωτικής Δεξιάς».

ΠΟΙΕΣ ΜΠΟΡΕΙ να είναι οι προσωπικότητες αυτές; Ο Αδαμάντιος Πεπελάσης, μήπως; Ο Γεώργιος Ράλλης; Ο Ι. Μπούτος; Ή, μήπως, η ομάδα της «Δημοκρατικής Ανανέωσης» υπό τον Κωστή Στεφανόπουλο; Η εικολογία είναι ελεύθερη... Ωστόσο, φαίνεται ότι η ομάδα Στεφανόπουλου, ειδικότερα, εξακολουθεί να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και της Νέας Δημοκρατίας (αν όχι και του πρώην προέδρου της Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλή), καθώς αναβιώνουν οι πληροφορίες ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου «προβληματίζεται» και πάλι για το ενδεχόμενο μετάβασής του στην Προεδρία της Δημοκρατίας, παρά το ερωτικό μήνυμα του Σαρτζετάκη προς Παπανδρέου: «Εγώ σε αγαπώ, εσύ γιατί δεν με αγαπάς;». Και είναι κοινός τόπος ότι η σημερινή Βουλή δεν μπορεί να αναδείξει νέο πρόεδρο της Δημοκρατίας, παρά μόνον αν, στις ψήφους των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ, προστεθούν και οι ψήφοι των βουλευτών της Δημοκρατικής Ανανέωσης με τη βοήθεια μερικών ανεξαρτήτων.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ μέλη και στελέχη του ΠΑΣΟΚ διερωτώνται αν, με την μετακίνηση «επιφανών υπουργών» από την κυβέρνηση στο κόμμα, θα απαλειφθούν και οι αντιθέσεις μεταξύ των μελών του σημερινού Εκτελεστικού Γραφείου ή μεταξύ κόμματος και κυβερνητικού συγκροτήματος. Ήδη, η ανάθεση στον Μένιο Κουτσόγωργα της «πορείας προς τον λαό» έχει δημιουργήσει δυσάρεσκες στα άλλα μέλη του διευθυντηρίου (Α. Τσοχατζόπουλος και Γ. Γεννηματά), ενώ χιλιάδες οπαδοί του ΠΑΣΟΚ φαίνεται να υιοθετούν το ερώτημα του «αυριανισμού» που παρακαλεί τον πρωθυπουργό να εξηγήσει «πού, επιτέλους πάμε»;

ΑΛΛΑ ΤΟ «πού πάμε», το εξήγησε καταλεπτώς ο πρωθυπουργός στο Νταβός: Ο λαός μας —είπε— εμφορείται από κοσμοπολιτική διάθεση... Δεν τρέφει προκαταλήψεις σε ό,τι αφορά την έλευση του διεθνούς επιχειρηματικού κεφαλαίου... Είμεθα καλοί ξενοδοχοί... Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τον ελληνικό χώρο για τις εφορμήσεις σας ανά την οικουμένη. Και εφόσον μένουμε στο ΝΑΤΟ, εφόσον αύριο - μεθαύριο θα υπογράψουμε τη νέα συμφωνία για τις βάσεις, οι πόρτες μας παραμένουν ανοιχτές για όλους. Και, βέβαια, όχι μόνο για την «Μπέχτελ»... Όσοι πιστοί...

ΑΝΤΗΝΩΡ

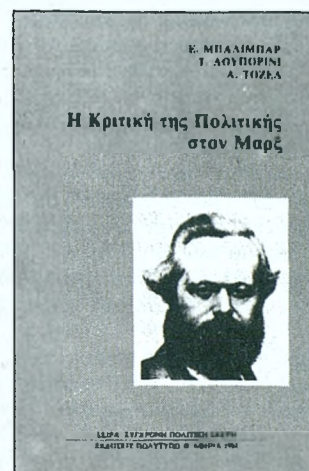

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΚΕΨΗ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΙΑΝΤΖΑΣ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΚΡΑΜΣΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.28.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία,
Τσιμισκή 78

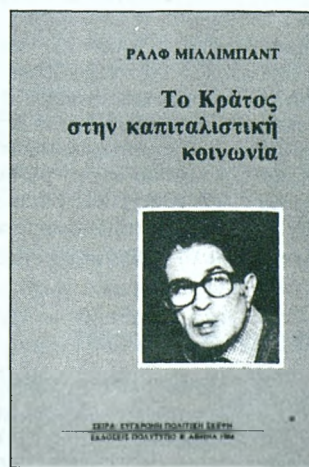

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΚΕΨΗ

Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ
Τ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ
Α. ΤΟΖΕΛ
Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΣΤΟΝ ΜΑΡΞ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.28.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία,
Τσιμισκή 78

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΚΕΨΗ

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ
ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ
ΣΤΗΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.28.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Μ. Κοτζιά και Σία,
Τσιμισκή 78

Οι εργαζόμενοι απεργούν η κυβέρνηση επιμένει

Μπορεί η προηγούμενη γενική απεργία του Ιανουαρίου να μην «θορύβησε» την κυβέρνηση. Αυτή τη φορά βέβαια δεν υπήρξαν ανακοινώσεις με στατιστικά στοιχεία, αντεγκλήσεις για αριθμούς και ποσοστά συμμετοχής. Η κυβέρνηση έδειξε «ψύχραιμη». Οι απεργίες όμως συνεχίζονται και αυτή τη βδομάδα με συμμετοχή σχεδόν όλων των εργατικών συνδικαλιστικών ενώσεων και με κύριο αίτημα την αλλαγή της εισοδηματικής πολιτικής της κυβέρνησης.

Δεν γνωρίζουμε τις αντιδράσεις της κυβέρνησης. Ο ανασχηματισμός όμως έδειξε ότι προς το παρόν δεν φαίνεται καμία προοπτική τροποποίησης ή αλλαγής του «προγράμματος σταθεροποίησης». Τα «μεγάλα έργα» στα οποία αναφέρθηκε και πάλι ο πρωθυπουργός για ...δεκάτη φορά δεν αποτελούν παρά μια ακόμη εξαγγελία, ενώ το Νταβός δείχνει ότι παγιώνεται η οικονομική πολιτική, ενώ τα «μεγάλα έργα» φαίνεται ότι θα γίνουν με τις παλιές γνωστές μεθόδους, (ΟΥΛΕΝ κτλ.). Οι πανεργατικές κινητοποιήσεις σε όλη σχεδόν τη χώρα γίνονται σε μια συγκυρία που η οικονομική κρίση οξύνεται, τα πραγματικά εισοδήματα των μισθωτών συρρικνώνονται, η ανεργία μεγαλώνει ενώ ο πληθωρισμός δεν φαίνεται να υποτάσσεται στους στόχους της κυβέρνησης. Γίνονται επιπλέον σε μια περίοδο που η κατάσταση στο συνδικαλιστικό κίνημα με το διορισμό της ΓΣΕΕ δεν επιτρέπει τη δημοκρατική έκφραση των εργαζομένων και εκκρεμεί η αποκατάσταση της δημοκρατικής νομιμότητας στο συνδικαλιστικό χώρο.

Από την πλευρά της η κυβέρνηση αντί να προχωρήσει σε ένα διάλογο με τους εργαζόμενους επέλεξε με τις γνωστές δηλώσεις του πρωθυπουργού για τα «ρετιρέ» και την αρθρογραφία στο φιλικό της τύπο μια τακτική διαχωρισμού των εργαζομένων αποδίδοντας τις κινητοποιήσεις των εργαζομένων στην προσπάθεια μιας μερίδας «υψηλόμισθων» να διατηρήσουν τα «προνόμια» τους.

Η αντιμετώπιση αυτή αποκλείει το διάλογο και επιδιώκει να καλλιεργήσει ένα κλίμα αντιθέσεων μέσα στο εργατικό - συνδικαλιστικό κίνημα, το οποίο υπονομεύει τις διεκδικήσεις και τα αιτήματα των εργαζομένων. Ελπίζει η κυβέρνηση να οξύνει αντιθέσεις μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα στρέφοντας —όσο μπορεί— μια μερίδα εναντίον των υπόλοιπων εργαζομένων. Γι' αυτό ακριβώς εμφανίζει ως υπαίτιους όλων των δεινών π.χ. των δημοσίων επιχειρήσεων, όσους εργαζόμενους βρίσκονται σε κάποια καλύτερη μισθολογική κλίμακα. Οι κινητοποιήσεις που γίνονται δείχνουν ότι αυτές οι προσπάθειες δεν καρποφόρησαν και ότι οι εργαζόμενοι θα εξακολουθήσουν να διεκδικούν τα αιτήματά τους.

Οι δηλώσεις του υπουργού Εργασίας ότι οι απεργίες «υπονομεύουν το έργο της αλλαγής» επιδιώκουν να περιορίσουν την συμμετοχή των εργαζομένων παρά να δώσουν απάντηση στα όσα οι εργαζόμενοι θέτουν με την απεργία. Δεν γνωρίζουμε βέβαια τις εξελίξεις των απεργιών επειδή το ΑΝΤΙ έχει ήδη τυπωθεί. Οι εργαζόμενοι πάντως για να στηρίξουν το όποιο «έργο της αλλαγής» θα έπρεπε πριν από όλα η κυβέρνηση να έχει έναν ουσιαστικό διάλογο μαζί τους. Πώς όμως όταν θεωρεί αδιαπραγμάτευτη την οικονομική της πολιτική και διατηρεί τη διορισμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ;

Η εξέγερση στην Κέρκυρα

Η εξέγερση των κρατουμένων στις πειθαρχικές φυλακές της Κέρκυρας έφερε στη δημοσιότητα με όλες του τις πλευρές και με τον πλέον τραγικό τρόπο το απαράδεκτο καθεστώς που έχει επιβληθεί και επικρατεί στις φυλακές. Οι έως τώρα καταγγελίες, οι αντιδράσεις των κρατουμένων, οι διαμαρτυρίες και οι αποκαλύψεις για τα όσα συμβαίνουν στο «Νταχάου της Κέρκυρας», αλλά

και σε άλλες φυλακές, με πρώτη τη Γεντί - Κουλέ στη Θεσσαλονίκη, δεν έφεραν κανένα αποτέλεσμα. Οι αρμόδιοι φορείς επιμένουν να διατηρούν το ίδιο σωφρονιστικό σύστημα, να καλύπτουν όπως μπορούν το εσωτερικό καθεστώς των φυλακών, να επιτρέπουν να λειτουργεί ένα πλέγμα σχέσεων, εξαρτήσεων και μεθοδεύσεων που οδηγεί σε πρακτικές οι οποίες ξεπερνούν την τιμωρία και φθάνουν μέχρι την εξόντωση των κρατουμένων. Υποτίθεται ότι η στέρηση της ελευθερίας στηρίζεται στην αρχή του σωφρονισμού του παραβάτη και δεν είναι αντεκδίκηση και τιμωρία της κοινωνίας. Υποτίθεται ότι η Πολιτεία θα έπρεπε να είχε προχωρήσει σε ουσιαστικές αλλαγές του σωφρονιστικού συστήματος, για να υπηρετήσει τουλάχιστον αυτή την αρχή. Υποτίθεται ότι το υπουργείο Δικαιοσύνης θα έπρεπε να είχε φροντίσει να διαμορφώσει εκείνες τις συνθήκες που θα επιτρέπουν να αλλάξει το εσωτερικό καθεστώς των φυλακών με τους απάνθρωπους κανονισμούς και τις σημερινές συνθήκες του κράτησης. Υποτίθεται ότι θα είχαν ακουσθεί οι διαμαρτυρίες του Δικηγορικού Συλλόγου, των κρατουμένων, ομάδων πολιτών και φορέων που επιμένουν στην ανάγκη να καταργηθούν φυλακές όπως της Κέρκυρας και να τροποποιηθεί το σωφρονιστικό σύστημα. Υποτίθεται κοντολογίς ότι η ίδια η Πολιτεία θα έπρεπε να υπηρετεί τις αρχές που η ίδια θεωρεί από τις ύψιστες ενός καθεστώτος που λειτουργεί με τους βασικούς κανόνες της αστικής δημοκρατίας.

Αντί αυτών βλέπουμε να υπάρχει μια ανεξήγητη επιμονή στην ισχύουσα κατάσταση, μια παγερή αδιαφορία, κάλυψη των επικρατούσων αντιλήψεων και διατήρηση όλων των συνθηκών που οδηγούν στη σημερινή κατάσταση. Οι υποσχέσεις— όποιες δίδονται— στο βαθμό που δεν συνοδεύονται από μια έμπρακτη αλλαγή των όσων ισχύουν στο εσωτερικό καθεστώς των φυλακών και αφήνουν ως έχει το σωφρονιστικό σύστημα δεν οδηγούν ούτε καν στον εκσυγχρονισμό. Δεν είναι επομένως ανεξήγητο γιατί π.χ. ο Κόλλας διευθυντής των φυλακών στην Κέρκυρα μένει ακλόνητος στη θέση του, ούτε είναι τυχαίες οι πιέσεις που γίνονται για να διατηρηθούν καταστάσεις ακριβώς γιατί μια σειρά συμπεριφορών που έχουν πολλοί δημιουργούν τέτοιες ισορροπίες τις οποίες οι αρμόδιοι φαίνεται να κρίνουν αναγκαίες.

Αυτή η πρακτική όμως και η πολιτική που ακολουθείται οδηγεί στη διατήρηση της σημερινής κατάστασης. Το υπουργείο Δικαιοσύνης δεν μπορεί πλέον να παραμένει τυφλό απέναντι στις αστικές δημοκρατικές αρχές, ούτε να κωφεύει στις καταγγελίες και διαμαρτυρίες όχι μόνο των κρατουμένων, αλλά και πολλών άλλων.

Η «κοινωνική» παρέμβαση της «17 Ν»

Η «Ε.Ο. 17 Νοέμβρη» αυτή τη φορά πρωτοτύπησε. Με την τελευταία της ενέργεια θέλησε περισσότερο με την μορφή του «φρονιματισμού» προς διάφορες κατευθύνσεις, παρά του «παραδειγματισμού» με το ρόλο του «εκδικητή» να παρέμβει όχι στη συγκυρία αλλά σε ένα κατ' εξοχήν κοινωνικό πρόβλημα, αυτό της υγείας και της υγειονομικής περιθαλψής. Η ίδια σχολιάζοντας την πράξη της αναφέρεται στο ΕΣΥ, στην κατάσταση των νοσοκομείων, την εμπροφυμνιότητα της υγείας και της περιθαλψής, στις ευθύνες της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και τις πρακτικές των μεγαλογιατρών. Η πρωτοτυπία της δεν είναι μόνο στο στόχο και το θέμα που επέλεξε δια μέσου του οποίου επιδιώκει να ακουσθεί. Κυρίως βρίσκεται στη διαφοροποίηση της από την κυρίαρχη, μέχρι πρόσφατα, πρακτική του «εκδικητή», με την οποία επιδιώκει να δοθεί και μια άλλη εικόνα της παρέμβασής της.

Οι δυο τελευταίες ενέργειες (βόμβες σε εφορίες, «φρονιματισμός» των μεγαλογιατρών με την παραδειγματική τιμωρία του γιατρού Κασαλάκη) δείχνουν ότι στοχεύει να παρέμβει πλέον και σε κοινωνικά προβλήματα. Η διαφοροποίηση αυτή που συνοδεύεται και με στοιχεία σχολιασμού κοινωνικών προβλημάτων, όπως και της πολιτικής που ακολουθείται υπερβαίνει τις έως τώρα αναλύσεις της «17 Ν» για τον καπιταλισμό, τον ιμπεριαλισμό, το χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας, τα πολιτικά κόμματα και το πολιτικό σύστημα. Δεν χρησιμοποιείται μόνο η συγκυρία δια μέσου της οποίας— με επιλογή στόχων— η οργάνωση έκανε γνωστές τις απόψεις της.

Τώρα σχολιάζοντας και την πολιτική που ακολουθείται σε ένα μείζον κοινωνικό πρόβλημα, η «17 Ν» φαίνεται να στοχεύει στη

διεύρυνση του ακροατηρίου της. Φαίνεται όμως ότι επιθυμεί να εμφανίσει και την εικόνα ότι δεν είναι απλά μια κλασικού τύπου τρομοκρατική οργάνωση ή ότι δεν έχει σκοπό να παραμείνει σε ένα τέτοιο επίπεδο.

Βέβαια οι αυριανικές λαϊκιστικές επιστημονικοφανείς απόψεις της υπάρχουν και πάλι. Όμως αυτή τη φορά είναι περισσότερο προσεκτική. Με την επιλογή της είναι σαν να επιδιώκει μια μορφή «μετεξέλιξης» της, η οποία να της επιτρέπει να λειτουργεί και ως «κόμμα» που μεταξύ άλλων θέλει να έχει και «κοινωνική» παρέμβαση πέραν του στενού της «μαζικού χώρου». Απ' αυτή την άποψη υπάρχει σορεία θεμάτων δια μέσου των οποίων μπορεί η «17 Ν» να «κολυμπά». Κινδυνεύει όμως να μετατραπεί η ίδια σε «σκάνδαλο» ή να γίνει ο σχολιαστής— ως το γραφείο τύπου ενός «κόμματος», που η ίδια θέλει να εμφανίσει— κοινωνικών προβλημάτων ή πολιτικών εξελίξεων. Αυτό όμως δεν επιτρέπει από καμία άποψη ούτε καν τη συμμετοχή στον «αγώνα» που συνεχίζεται όπως λέει στην προκήρυξη της...

Υ.Γ. Ο κ. Κασφαλάκης υπαινίχθηκε ότι έπεσε θύμα εξ αιτίας της υπόθεσης των αξονικών τομογράφων («υπάρχουν διαλεκτικότεροι τρόποι να λύνονται οι διαφορές»). Το μόνο που μένει να παρακολουθήσουμε είναι τις αντιμαχόμενες μερίδες του κυβερνητικού στρατόπεδου να χρεώνει η μία στην άλλη ακόμα και τις ενέργειες της «17 Ν»...

Αυτός που έχασε το ΕΓΩ

Για τον Γιώργο Γεννηματά, η μεγάλη στιγμή που θα του επέτρεπε να δοκιμάσει την τύχη του ως ηγέτης εθνικού διαμετρήματος πέρασε ανεπιστρεπτή. Αυτό για το οποίο προετοιμαζόταν με μεθοδικότητα και σύστημα από την πρώτη στιγμή, όταν ήρθε, τον βρήκε απλώς ψυχολογικά ανέτοιμο.

Όταν την προηγούμενη Πέμπτη έλαβε την επιστολή που τον διόριζε στο εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ είχε την ευκαιρία να διαφοροποιηθεί από τον Ανδρέα Παπανδρέου και να επαληθεύσει τις προσδοκίες των πολυπληθών οπαδών του στο Κίνημα, την κυβέρνηση και την κρατική μηχανή.

Ήταν η κατάλληλη στιγμή για να αρνηθεί απλά το διορισμό και να επιστημονίσει στον Πρόεδρο ότι, μέχρι νεωτέρας διαταγής, το αρμόδιο καταστατικό όργανο για την εκλογή των μελών του Ε.Γ. είναι η Κεντρική Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ. Μια παρόμοια και καλά υπολογισμένη κίνηση θα επικαλούνταν τη νομιμότητα του Κινήματος και των διαδικασιών του ως πηγή εξουσίας και θα αρνούνταν τον αυταρχισμό του Αν. Παπανδρέου σε ένα ευαίσθητο σημείο. Παράλληλα θα έδινε σε όλους όσους δυσφορούν την ευκαιρία αντιπαράθεσης σε ένα θέμα με τεράστια συμβολική σημασία, αλλά με δευτερεύουσες— βραχυπρόθεσμα— άμεσες πολιτικές συνέπειες. Αν ολοκλήρωνε αυτή την κίνηση με μια αυθεντικά ενωτική πρόταση για το Ε.Γ. θα κατόρθωνε επίσης να εμφανισθεί όχι μόνον ως υπερασπιστής του Κινήματος απέναντι στο δικτατορικό αυταρχισμό του Προέδρου, αλλά και ως η μοναδική φιγούρα που επιχειρεί να συσπειρώσει ιδεολογικο-πολιτικά το Κίνημα. Αυτήν ακριβώς την κίνηση απέφυγε και, δυστυχώς η πρόβλεψή μας είναι πως από τώρα και στο εξής θα αρχίσει πλέον η πληρωμή των τοκοχρεωλυσίων. Η πορεία του συντρόφου του και πρώην μέλους της «τρίοικας» Κ. Λαλιώτη— που ωστόσο δεν είχε ποτέ την ίδια ευκαιρία— προδιαγράφει και τη δική του.

Διότι εκείνο που διακυβευόταν, ήταν ακριβώς η απάντηση στο ερώτημα «ποια είναι η πρωτογενής πηγή εξουσίας». Σ' αυτή την ερώτηση ο Αν. Παπανδρέου πρότεινε τη γνωστή απάν-

ΟΛΑ ΣΑΠΙΑ...
ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, ΚΟΜΜΑΤΑ, ΑΠΕΡΓΙΕΣ
ΘΑ ΜΟΥ ΠΕΙΣ... ΤΕΤΟΙΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
ΣΩΣΤΑ!... ΑΛΛΑ ΤΩΡΑ
ΔΕ ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΜΑΣ

τηση που διατύπωσε εύστοχα ο Γ. Κατσιφάρας. «Αν δεν ήμουν εγώ», έλεγε ουσιαστικά στην επιστολή του, «δεν θα σας ήξερε ούτε ο θυρωρός σας». Σ' αυτήν την απάντηση η μόνη εναλλακτική πρόταση είναι το Κίνημα.

Ο Γ. Γεννηματάς αρνήθηκε τη νομιμότητα του Κινήματος, επαληθεύοντας δια παραλείψεως τη θεωρία Κατσιφάρα. Πιθανόν, προσδοκά τη στιγμή που θα κλιθεί εκ νέου στο Μυστικό Δείπνο και θα ανανεώσει τη δοτή εξουσία του. Πιθανόν να εμπνέεται από τη θεωρία του Καραγκιόζη: «θα με δειρεί, θα ιδρώσει, θα πάθει πνευμονία και θα πεθάνει». Ωστόσο, είτε με τη λογική της επιστροφής του ασώτου είτε με τη λογική της νομίμου μούρας, είτε επειδή φοβήθηκε πως δεν θα καταφέρει να συσπειρώσει, άφησε τη μοναδική του ευκαιρία να χαθεί.

Αρνούμενος να αντιμετωπίσει τον ενδεχόμενο κίνδυνο διαγραφής και την αναγκαστική πλέον πορεία στην έρημο, αρνήθηκε και τη γη της επαγγελίας. Αρνούμενος, με βραχυπρόθεσμους υπολογισμούς, να διακινδυνεύσει μια σύγκρουση τη στιγμή που ο συσχετισμός τον ευνοούσε, έχασε τη μοναδική ευκαιρία να θέσει υποψηφιότητα ως ηγέτης της δεκαετίας του '90.

Ήδη οι προσκεείμενες στο Καστρί εφημερίδες έβγαλαν τα συμπεράσματά τους κι άρχισαν με χαιρεκακία να μιλούν για «προεστούς» και «αρχηγίσκους». Το ξήλωμα της πτέρυγας Γεννηματά θα είναι το επόμενο βήμα. Με την ίδια λογική που ο ηγέτης της αρνήθηκε τη σύγκρουση και δήλωσε υποταγή, θ' ακολουθήσουν ο ένας μετά τον άλλο και οι οπαδοί του, αν θέλουν να διατηρήσουν όσα τους έχουν παραχωρηθεί.

Προφανώς, όποιος ομολογεί ότι η εξουσία του είναι δοτή, δεν μπορεί να πείσει το εθνικό ακροατήριο ότι διαθέτει τα προσόντα του πολιτικού ηγέτη.

...του Τύπου, της Τηλεόρασης, του Ραδιοφώνου...

● Υποδείγμα δημοσιογραφικής τηλεοπτικής εκπομπής για τα ελληνικά δεδομένα αποτελούν οι «Σελίδες του Σαββάτου» και όαση πληροφόρησης σε μια ΕΡΤ που δεν διακρίθηκε σχεδόν ποτέ για την ευαισθησία της σε αυτό το επίπεδο. Όλοι οι συντελεστές των «Σελίδων»

(Παύλος Αλέπης, Κώστας Γιαννόπουλος, Κώστας Τσιβιλίκας, Εύη Δεμίρη, Κώστας Γαλανόπουλος, Ρούλα Καμπορογιάννη, Γιώργος Τσαλακός, Όλγα Τρέμη, Κούλης Λειβαδίτης, Σέργιος Τράμπας και συγγνώμη αν ξεχνάμε κάποιον) δημιουργούν μια άρτια, δεμένη, καλαισθητή και προπαντός ενδιαφέρουσα εκπομπή που προσφέρει μόνη της τoση ενημέρωση στον κόσμο όση δεν είναι

σε θέση (ή δεν θέλουν) να δώσουν και τα δύο τηλεοπτικά μας κανάλια μαζί. Αξίζει να σημειωθεί ότι το θαυμάσιο αποτέλεσμα των «Σελίδων του Σαββάτου» βγαίνει με 500.000 δρχ. μόνο σαν προϋπολογισμό, ενώ κάποιες άλλες εκπομπές αμφίβολης ποιότητας όπως τα «Κυριακάτικα» στοιχίζουν εκατομμύρια στην ΕΡΤ -I...

● Μια και μιλάμε για πληροφόρηση δεν

μπορεί παρά να μας έρθει στο νου και η ΕΡΤ 2 (αλήθεια, γιατί άλλαξε όνομα αφού και σήμερα όπως και πριν η «ΥΕΝΕΔ» παραμένει αυστηρά στρατευμένη στο υπουργείο Προεδρίας) που πρόσφατα διέπραξε άλλη μια χοντράδα: Με πρόσχημα τη μεγαλύτερη διάρκεια του δελτίου ειδήσεων (Παρασκευή 6/2) έκοψε την προγραμματισμένη εκπομπή «Διάλογοι» στην οποία ο Νίκος Δήμου συζητά με πνευματικούς ανθρώπους. Στη συγκεκριμένη εκπομπή ο Ν. Δήμου συνομιλούσε με τον ακαδημαϊκό πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κων. Τσάτσο, αλλά αυτό δεν είχε σημασία. Δεν κόπηκε το πρόγραμμα λόγω του Κων. Τσάτσου, αλλά προφανώς λόγω Ν. Δήμου ο οποίος θεωρήθηκε ότι «υβρίζει και λοιδορεί» τον κ. Σαρτζετάκη με χρονογράφημά του στο «Βήμα» της 1ης Φεβρουαρίου. Δύο ερωτήσεις:

1. Από πότε και από πού κι ως πού η ΕΡΤ 2 / ΥΕΝΕΔ ανέλαβε να τιμωρεί δημοσιογράφους και δημιουργούς που κατά τη γνώμη της «λοιδορούν τον πρόεδρο» γράφοντας παράλληλα στα παλιά της παπούτσια τόσο τους τηλεθεατές όσο και τον πρώην Πρόεδρο της Δημοκρατίας;

2. Έχει μεγαλύτερη εξουσία το παραδημοσιογραφικό όργανο του Ταύρου «Αυριανή» από τους υπεύθυνους του καναλιού, έτσι που να αλλάζουν προγραμματισμένες και προαναγγελθείσες εκπομπές; Γιατί, στις 4/2 η «Αυριανή» χάραξε τη γραμμή: «Μην αφήσετε τον... Μπούφο να βγει στην τηλεόραση». (σ.σ. «Ο Μπούφος» ήταν ο τίτλος του χρονογράφου του Ν. Δήμου στο «Βήμα») και στις 7/2 η ίδια «εφημερίδα» πανηγύριζε: «Κόπηκε η εκπομπή του υβριστή του Σαρτζετάκη», ενώ συγχρόνως ειρωνευόταν την ΕΡΤ-2 / ΥΕΝΕΔ προφανώς για τη δουλειά και τον υπαλληλισμό της: «Με πολύ αστεία πράγματα δικαιολογία»...

● Φαίνεται όμως ότι η «Αυριανή» δεν έχει—σταθερή τουλάχιστον—επιρροή στον πρωθυπουργό και πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ. Αλλιώς δεν εξηγείται το γεγονός ότι ο Α. Γ. Παπανδρέου απομάκρυνε από την κυβέρνηση τον Μένιο Κουτσόγιωργα και το Γιώργο Γεννηματά παρά τη συμβουλή-εντολή της «μεγαλύτερης και τιμιότερης εφημερίδας στη χώρα»: «Πρόσεξε Ανδρέα μην γίνουν πάλι λάθη» υπέρτιτλος και τίτλος «ΜΗΝ ΑΦΗΣΕΙΣ ΕΞΩ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑ - ΜΕΝΙΟ» (φύλλο της 5ης Φεβρουαρίου). Την επομένη, η «Αυριανή» εκδήλωσε την άμεση αντίθεση της στις πρωθυπουργικές επιλογές αφήνοντας να εννοηθεί και η στάση της στη συνέχεια: «Έφαγε ο Ανδρέας τον Γεννηματά και τον Μένιο» υπέρτιτλος, «ΓΕΛΑ-

ΕΙ Ο ΛΑΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΝΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ» ο τίτλος. Για να δούμε...

● Τίτλος των ημερών και των τελευταίων εξελίξεων αυτός της «Καθημερινής», την Παρασκευή 6/2: «Το ΠΑΣΟΚ απεχώρησε της κυβερνήσεως...».

● Δυσκολίες έχει στη Χαλκίδα η ομάδα πρωτοβουλίας που έφτιαξε ραδιοφωνικό σταθμό. Εκπέμπει πάντως κάθε Κυριακή παρά τα παράσιτα που παρεμβάλλουν (άγνωστο γιατί) διάφοροι ερασιτέχνες.

● Η «Αυγή» εφημερίδα του ΚΚΕ εσ. επαψε από την προηγούμενη Τρίτη να είναι όργανο κόμματος. Από δω και πέρα πρωινή εφημερίδα της Αριστεράς πλέον η «Αυγή» φιλοδοξεί να ξεκινήσει μια νέα προσπάθεια στο χώρο του πρωινού Τύπου, αλλά και της Αριστεράς. Εφημερίδα γνώμης, που βέβαια θα σχολιάζει τα γεγονότα μέσα από την οπτική των συντακτών της, στο πρώτο της φύλλο είχε αρκετές και ευχάριστες εκπλήξεις. Με το νέο σχήμα, παρουσίαση των γεγονότων, ειδήσεις και σχόλια—«μην ψάχνετε να βρείτε στην πρώτη σελίδα τι σκέφτεται το κόμμα», είπε ο Γρ. Γιάνναρος διευθυντής και στη νέα «Αυγή»—της ευχόμαστε να πετύχει.

● Στη Θήβα, με πρωτοβουλία του δημάρχου Κώστα Κουρκούτη στήνεται με επαγγελματικές προδιαγραφές όπως μαθαίνουμε, δημοτικός ραδιοσταθμός που θα εκπέμπει δύο τουλάχιστον φορές τη βδομάδα με πλήρες πρόγραμμα. Έναρξη τον Απρίλιο...

● Ξαναγύρισε στα «Νέα» ο Κώστας Ρεσβάνης και ανέλαβε υπεύθυνος καλλιτεχνικού ρεπορτάζ.

● Γεύματα και δείπνα με δημοσιογράφους όλων των εφημερίδων οργανώνει (παρά τις συνθήκες του) ο πρωθυπουργός. Σκοπός η «αναβάθμιση της κυβερνητικής εικόνας μέσω του Τύπου» και αρχιτέκτονας των επαφών—όπως λέγεται—ο Γιάννης Καψής. Έχουν γίνει ήδη δύο τέτοιες συναντήσεις μια την περασμένη βδομάδα και μια την Δευτέρα 9/2.

● Σταθερά στην τρίτη θέση η «Ελευθεροτυπία» την εβδομάδα 28/1-3/2 με μέση κυκλοφορία 65.045. Αμέσως μετά η «Απογευματινή» με 62.599, η «Αυριανή» (56.121) και ο «Ελεύθερος Τύπος» με 51.591. Στις δύο πρώτες θέσεις τα «Νέα» (91.962) και το «Έθνος» (86.109).

● Για ένα τυπογραφικό λάθος του προηγούμενου τεύχους—προφανές για τους καλόπιστους—ο Ν. Κυριαζίδης γράφει το σημείωμα που ακολουθεί. Όχι για να ηρεμήσουν οι συνάδελφοι στα «ΝΕΑ»,—η ψυχραιμία είναι αρετή εκ γεννητής—αλλά γιατί σε μας είναι αρεστή η αλήθεια—μετά ή άνευ πάθους.

ΑΔΙΚΕΣ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ

Κάθε φορά που δημοσιεύουμε άρθρα με στοιχεία και αριθμούς για τον Τύπο, σημειώνονται ορισμένες αντιδράσεις, από εκείνους που ουσιαστικά θα ήθελαν να κρύψουν τα στοιχεία αυτά ή από αυτούς που τα αποτελέσματα για κάποιο λόγο δεν τους ικανοποιούν.

Έτσι και το άρθρο μας με τίτλο «Πτώση και αλλαγές στις εφημερίδες» προκάλεσε τα σχόλια δύο εφημερίδων—των «Νέων» και της «Πρώτης».

Και τα μεν «Νέα» είχαν και κάποιο δικίο. Στον πίνακά μας των κυκλοφοριών είχαμε από τυπογραφικό και μόνο λάθος δημοσιέψει ότι οι πανελλήνιες πωλήσεις τους ήταν 111.097 φύλλα, ενώ ο σωστός αριθμός είναι 115.097 φύλλα.

Αλλά από κει και πέρα η εφημερίδα εξαπέλυσε ένα υβρεολόγιο εναντίον μας, ενώ είναι φανερό, ότι όλα τα συμπεράσματά μας για τη μεγάλη πτώση της τελευταίας καθημερινής εφημερίδας του Οργανισμού Λαμπράκη, έχουν βγει με βάση, ότι η κυκλοφορία της ήταν το Νοέμβριο 115.097 φύλλα, δηλαδή 23.951 λιγότερα από πέρυσι το Νοέμβριο και 17,2% κάτω.

Παράλληλα στον πίνακα κυκλοφορίας των εφημερίδων (μήνας Νοέμβριος) το σύνολο κυκλοφορίας του Νεοδημοκρατικού Τύπου δεν είναι + 18.555 αλλά - 18.555 φύλλα.

Αλλά και οι δυο εφημερίδες («Νέα» και «Πρώτη») μας αμφισβητούν το δικαίωμα να ασχολούμαστε με τις πτώσεις των κυκλοφοριών των άλλων εντύπων γιατί—λέει—δε δημοσιεύουμε τους αντίστοιχους αριθμούς του «Αντί».

Δε γράψαμε τίποτα για τις κυκλοφορίες όλων των πολιτικών περιοδικών πρώτο γιατί δεν τις είχαμε και δεύτερο γιατί όλα αυτά τα περιοδικά πουλούν και έναν πολύ σεβαστό αριθμό φύλλων όχι μέσω των πρακτορείων, αλλά απευθείας μέσω βιβλιοπωλείων ή σε συνδρομητές. Επομένως για τους αριθμούς τους θα έπρεπε να στηριχθούμε σε ό,τι θα μας έλεγαν οι ίδιοι και όχι στα πρακτορεία. Και, από όσο έχω υπόψη μου, όταν το «Αντί» είχε πριν 2 ½ χρόνια, περίπου κάνει έρευνα για τα πολιτικά περιοδικά, στήριξε τις πληροφορίες του σχετικά με την κυκλοφορία τους, σε στοιχεία που έδωσαν οι εκδότες.

Τώρα, ανεξάρτητα από τις δικές του κυκλοφοριακές αυξομειώσεις, γιατί το «Αντί» δεν έχει το δικαίωμα να γράφει για τις αυξομειώσεις στις κυκλοφορίες των άλλων εντύπων, αυτό εγώ δεν το καταλαβαίνω.

Ίσως θα το καταλαβαίνει ο μέγας θεωρητικός του «δε δικαιούσθε δια να ομιλείτε» κ. Μένιος Κουτσόγιωργας.

Ν. Ι. Κυριαζίδης

Στάθαια τῆς Διεύθυνσιν τοῦ Γεγονότου

ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΕΣ. Όσο

πλησιάζουμε στις απόκριες πληθαίνουν οι χοροί κι αραιώνουν οι βασιλόπιττες.

Τι κακό ήταν πάλι αυτό με τις φετινές βασιλόπιττες!

Σ' όλα τα υπουργεία, σ' όλους τους Οργανισμούς τα φλουριά τρελάθηκαν με το κομμάτι του Αντρέα. Ούτε συνεννοημένα να ήταν.

Από τα χρόνια της χούντας είχαμε να ακούσουμε τέτοια πρωθυπουργική κωλοφαρδία.

Το φλουρί της πίττας του νοσοκομείου «Άγιος Σάββας» αντιστάθηκε.

Το φλουρί του «Αγίου Σάββα» διαθέτει μυαλό.

Επειδή το νοσοκομείο είναι αντικαρκινικό το σοφό φλουρί φροντίζει πάντοτε ν' αποφεύγει τον πρωθυπουργό της χώρας. Κατευθύνεται οπουδήποτε αλλού.

Φέτος προτίμησε το κομμάτι του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

ΕΔΑ. Ο χαμός για τη σφραγίδα. Ποιός θα είναι ο σφραγιδοκράτορας στο πρώτο— κατά κεφαλήν οπαδών— επιχορηγούμενο κόμμα της χώρας;

Θα μας το γνωστοποιήσει ο Άρειος Πάγος.

Διότι το ζήτημα δεν είναι παιξε γέλασε. Ο σφραγιδοκράτορας, θα γίνει ανάρπαστος. Ο σφραγιδοκράτορας παραμονές εκλογών θα κληθεί να «υλοποιήσει»— με το συμπάθειο— την «Εθνική Λαϊκή Ενότητα». Θα κληθεί να τσοντάρει στη «Συμπράταξη». Δύο— τουλάχιστον— εκλογικές κομματικές λίστες θα τον ικετεύουν να καταδεχτεί τις τιμητικές θέσεις τους. Και μέχρι τότε θα παίζει ηδονικά σαδιστικομαζοχιστικά παιχνίδια με το Φορέα. Για να γράφουν και οι εφημερίδες.

Ο χαμός— λοιπόν— για τη σφραγίδα. Γούστο έχουν— στο μεταξύ— οι κατ' εναντίων ανακοινώσεις.

«Συνήλθε— γράφει μια ανακοίνωση των αντιγλεζικών— η ολομέλεια των στελεχών του Πειραιά η οποία ενημερώθηκε(...), καταδίκασε(...), εξέφρασε την ευχή(...) και τέλος προχώρησε στην εκλογή καινούριας επιτροπής πόλης από τους(...)»

Μελετώ τα ονόματα των μελών της «καινούριας Επιτροπής Πόλης Πειραιά της ΕΔΑ» των αντιγλεζικών.

Μέσα σε 20— συνολικά— άτομα περιέχονται 2 Γιωτόπουλοι, 2 Παπαδημητρίου, 3 Πιπιτσούληδες, 2 Κατσούληδες και 2 Αφεντούληδες.

Χριστέ μου! Το πενήνταπέντε τοις εκατό της «καινούριας Επιτροπής Πόλης Πειραιά της ΕΔΑ» ανήκει σε

πέντε οικογένειες.

ΕΠΙΜΟΝΗ. Η επιμονή είναι ωραίο προσόν. Η επιμονή είναι παράγων προόδου όταν— φυσικά— δεν φτάνει να πρίξει τα ούμπαλα.

Όταν η επιμονή συνδυάζεται με την υπομονή τότε είναι πρωτότυπη ιδέα από έκθεση ιδεών.

Υπάρχουν— βέβαια— και οι φορείς της επιμονής. Ο επιμένων π.χ. Ελληνικά. Υπάρχει— τέλος— και ο κ. Ανδρέας Τσουδερός, εκλεκτός του ΠΑΣΟΚ για το αξίωμα του Προέδρου του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών.

Στην πρώτη του— λοιπόν— συνέντευξη Τύπου ο κ. Ανδρέας Τσουδερός «επέμεινε»— γράφει ο λιαν φιλικός σχολιογράφος Κ.Τ. σε φιλοκυβερνητική εφημερίδα— «ότι και ο ίδιος και οι υποψήφιοι σύμβουλοί του— πλην δυό που ανήκουν στο ΠΑΣΟΚ— είναι κομματικά ανένταχτοι».

— Μα είναι δυνατόν— ρώτησα ενοχλημένος τον Αγαθόνικο— ο μέχρι χτές και επί τούσους μήνες πρόεδρος της ΕΡΤ

- που δεν αμφισβήτησε τους θεσμούς της,

- που δεν συγκρούστηκε με την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ έστω και μια φορά και γι' αυτό δεν απολύθηκε όπως τόσοι και τόσοι προηγούμενοί του— είναι δυνατόν— να δηλώνει ανένταχτος; — Ηρέμισε— μου συνέστησε ο Αγαθόνικος και πρόσθεσε διδακτικά Π.Π.— δηλαδή Προ ΠΑΣΟΚ— κάθε λέξη είχε τη δική της έννοια.

Μ.Π.— δηλαδή Μετά ΠΑΣΟΚ— σε πάμπολλες έννοιες ήρθε η Αλλαγή.

Μια λέξη που διατηρούσε— ως τελευταία— την παλιά και μοναδική έννοιά της ήταν το επίθετο ανέντακτος— η-ο.

Ήρθε όμως καθώς φαίνεται και αυτονόου η ώρα του.

Με την παλιά έννοια λέγοντας ανέντακτο εννοούσαμε κάποιο πολιτικοποιημένο άτομο που:

Έμενε έξω από τα τεφτέρια των μελών κάθε κόμματος και προπαντός του κυβερνητικού

Επειδή είχε απόψεις διατυπωμένες— κάποτε και τυπωμένες— διαφορετικές από τις απόψεις όλων των κομμάτων και προπαντός του κυβερνητικού

Και γι' αυτό δε δεχόταν— και δεν καταδεχόταν— διορισμό από το κυβερνητικό κόμμα σε καμιάν θέση πολιτική και πιο πολύ σε θέση έμμισθη και πολιτική.

Ωστε να παραμένει αμέτοχος και κριτής στις πολιτικές πράξεις των κομμάτων και προπαντός του κυβερνητικού.

Αυτά όμως— συνέχισε ο

Αγαθόνικος— ξέχασέ τα. Δεν ισχύουν πια. Μετά ΠΑΣΟΚ ως ανένταχτος συμπεριφέρεται ώρες ώρες ακόμη και ο Ανδρέας Παπανδρέου. Τότε π.χ. που κάνει πρώτα την ανελέητη κριτική και ύστερα τη σαρωτική αναδόμηση σε Κυβέρνηση και Κίνημα.

—Δηλαδή— παρατήρησα— το «ανεντακτικί» είναι μικροπολιτικό τερτίπι

— Και μικροπολιτικό τερτίπι και παραπολιτικό επάγγελμα και τρόπος ζωής αφού μετατρέπει ακόμη και συνηθισμένους σε περιζήτητους.

Και ευτυχώς...

— Υπάρχει και ευτυχώς Αγαθόνικε;

— Βεβαίως και υπάρχει αγαθέ. Υπάρχει το ευτυχώς για την υγεία του κ.

Τσουδερού και όλων των τσουδεριζώντων του τόπου. Διότι εάν το «ανεντακτικί» τους δεν ήταν πολιτικό τερτίπι— όπως είπα— θα ήταν αλλοτριοπροσωπία. Στην αλλοτριοπροσωπία ο πάσχων νομίζει ότι δεν είναι ο εαυτός του ή και ότι δεν υπήρξε ποτέ ο εαυτός του. Αλλά η αλλοτριοπροσωπία είναι σύμπτωμα σχιζοφρένειας.

ΑΝΕΝΤΑΚΤΟΙ. Λοιπές

περιπτώσεις ανέντακτων.

— Μπορείτε— ρωτά ο πελάτης το

γιατρό— να μου δώσετε ένα

πιστοποιητικό; Να λέει ότι ήμουν

άρρωστος το τελευταίο 15ήμερο.

Έχασα την προθεσμία να γραφτώ στο ταμείο μου.

Δεν ξέρετε γιατρέ μου, τι τραβάμε εμείς οι ανέντακτοι στο Τ.Ε.Β.Ε.

ΒΟΥΛΗ. Από τη Βουλή στον

πόλεμο και στα στρατοδικεία.

Συζήτηση— τις προάλλες— στη Βουλή

για την Εθνική Άμυνα. Ο Λεωνίδας

Κύρκος επικαλέστηκε τον Γεώργιο

Κλεμανσώ:

«Ο πόλεμος είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση για να την εμπιστευθεί κανείς στους στρατιωτικούς».

Σε πλήρη ανυποληψία ήταν—

φαίνεται— οι στρατιωτικοί στη

συνείδηση του μακαρίτη γάλλου

πολιτικού. Οι στρατιωτικοί και η

δικαιοσύνη τους.

Θυμάμαι και θυμίζω— με την

ευκαιρία και της εξέλιξης των

«Ισοβείων» του Χρήστου Ρούσσου που

είχε καταδικαστεί σε αυτή την ποινή

χωρίς κανένα ελαφρυντικό από

Ναυτοδικείο— την άποψη του

Κλεμανσώ για τα στρατοδικεία γενικώς:

«Τα στρατοδικεία διαφέρουν τόσο από

τα τακτικά δικαστήρια όσο διαφέρει μια μπάντα από μια συμφωνική ορχήστρα».

Διευρυνείας

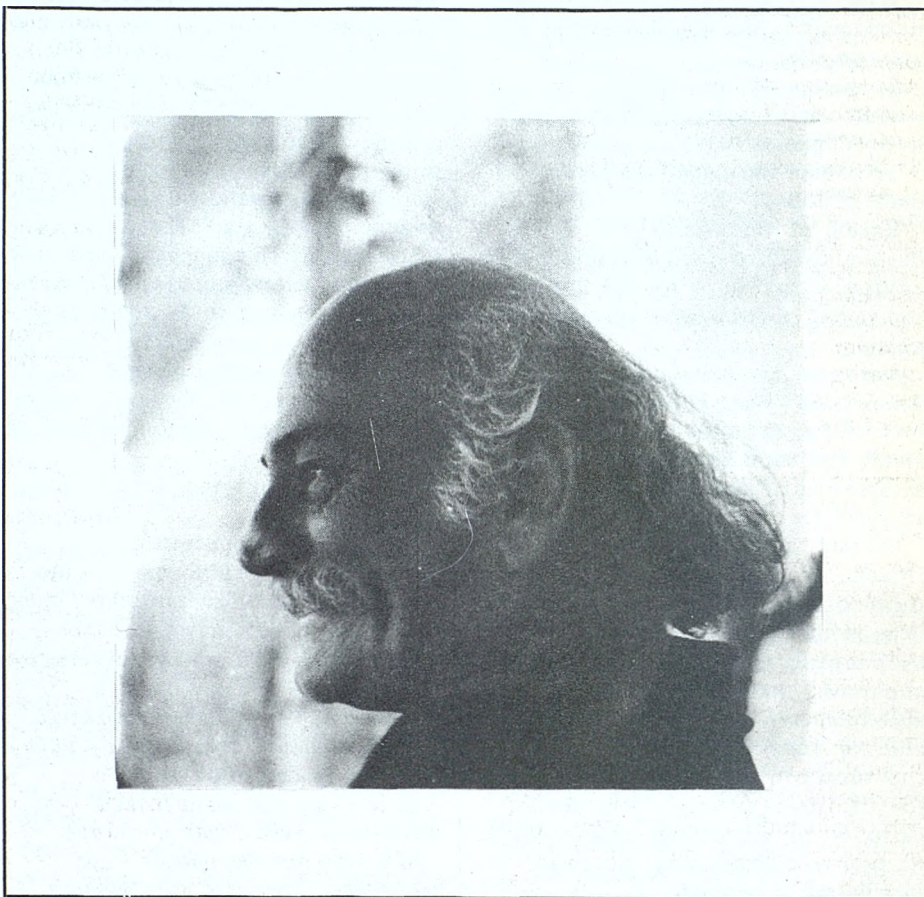
ΜΝΗΜΗ ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ

Την Τρίτη, 3 Φεβρουαρίου '87, έφυγε από κοντά μας ο Γιάννης Παπουτσάκης. Ύστερα από σύντομη αλλά οδυνηρή αρρώστια, η μαρμαρυγή χτύπησε την καρδιά του. Στα εξηντατρία του χρόνια, όμορφος και ευθυτενής, με το πράο του βλέμμα και το αδιόρατο χαμογέλιο, ο Γιάννης, φίλος καλός και τίμιος αγωνιστής, παραμένει ακέραιη συνείδηση ανάμεσά μας. Γεννημένος το 1924 στα Χανιά της Κρήτης και ζώντας εκεί τα νεανικά του χρόνια, εντάχθηκε στην ΟΚΝΕ στα πρώτα χρόνια της Γερμανικής Κατοχής.

Λίγο αργότερα προσχώρησε στην Παγκρήτια Οργάνωση Εθνικής Νεολαίας (ΠΟΕΝ) και εν συνέχεια εντάχθηκε στην ΕΠΟΝ, όπου δούλεψε σε όλο το Νομό ως οργανωτικό στέλεχος, και κυρίως στις επαρχίες Κισσάμου - Σελίνου. Ανεβαίνοντας στο βουνό, λίγο αργότερα, έγινε αντάρτης της υποδειγματικής μονάδας ΕΠΟΝ - ΕΛΑΣ και πήρε μέρος στη μάχη της Παναγιάς το 1944 στις γραμμές του ΕΛΑΣ εναντίον των Γερμανών. Φοιτητής της Μαθηματικής Σχολής του πανεπιστημίου Αθηνών στη διετία 1945-1947 παίρνει μέρος σε όλες τις αγωνιστικές κινητοποιήσεις της ΕΠΟΝ.

Κατετάγη στο Κέντρο Βασικής Εκπαίδευσης Ηρακλείου Κρήτης στις 26 Ιουνίου 1947 για να αποσπασθεί στις 12 Ιουλίου του ίδιου χρόνου και να σταλεί για «αναμόρφωση» στο κολαστήριο της Μακρονήσου, στο Ι΄ τάγμα, όπου και υφίσταται όλα τα απάνθρωπα βασανιστήρια του «Νέου Παρθενώνα». Μέσα στον ίδιο χρόνο, στις 19 Δεκεμβρίου, μεταφέρεται στο Α΄ τάγμα, και ζει τις μαρτυρικές ώρες του «μακελειού» της 29ης Φεβρουαρίου - 1ης Μαρτίου 1948, όπου δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ 300 αγωνιστές μέσα στη χαράδρα από τους φύλακες. Αποστρατεύεται στις 23 Δεκεμβρίου του 1949 από το Γ΄ τάγμα.

Εντάσσεται στην ΕΔΑ Αθήνας τη δύσκολη μετεμφυλιακή περίοδο και τα χρόνια της Απριλιανής Δικτατορίας

οργανώνεται στο ΠΑΜ, όπου και εργάζεται ως σύνδεσμος με αντιχουντικούς αξιωματικούς. Συμμετέχει επίσης σε μια άγνωστη πλευρά της αντιχουντικής δράσης, την προσπάθεια αναζωπύρωσης του απομονωμένου αντάρτικου στα βουνά της Κρήτης.

Με τη μεταπολίτευση ο Γιάννης Παπουτσάκης παρέμεινε στις γραμμές της Ανανεωτικής Αριστεράς ως ανένταχος.

Ο Γιάννης Παπουτσάκης υπήρξε πάντοτε αγωνιστής ετοιμότητας. Συμμετείχε σε όλες τις έκτακτες καταστάσεις, αντιδρούσε δυναμικά σε όλες τις βίαιες τάσεις για εκτροπή από τη Δημοκρατία και την Ελευθερία. Η σχέση του με την πολιτική συνεχής και

αδιατάρακτη ως υπόθεση συνειδησιακής εγρήγορσης και αγωνιστικής παρέμβασης, όπου και όταν καλούσαν οι περιστάσεις, δε μεταβλήθηκε ποτέ σε γραφειοκρατική κομματική σχέση. Δεν εκποιήθηκε ποτέ στο χρηματιστήριο της ιεραρχίας των αξιωμάτων και των δημοσίων επαίνων. Δεν υπήρξε παρά η συνεχής και μόνιμη έγνοια για τη Δημοκρατία και το Σοσιαλισμό των οραμάτων, έτσι όπως τα συνέλαβε στην πρώτη του επαφή ως έφηβος στην Κρήτη.

✱

Παραθέτουμε μερικές ενδεικτικές μαρτυρίες - αναμνήσεις των συναγωνιστών και φίλων του.

στην ΕΠΟΝ Χανίων

Ήμουν πρόεδρος του Φοιτητικού Συνεταιρισμού Χανίων όταν γνώρισα τον Γιάννη Παπουτσάκη —εικοσάχρονο λεβεντόπαιδο τότε— που δεν μπορούσε να λείπει από τη νομιμόφανη αυτή οργάνωση της ΠΟΕΝ που έγραφε λαμπρές σελίδες στην ιστορία της νεολαϊστικής αντίστασης στα Χανιά. Από τα πρώτα και τα καλύτερα μέλη του απίθανου αυτού Φοιτητικού Συνεταιρισμού ο Γιάννης Παπουτσάκης πρωτοστάτησε και στις αντιστασιακές εκδηλώσεις μας της 25ης του Μάρτη του '44 και στην αποδοκιμασία των τοπικών Κουϊσλίκ και των γερμανικών αρχών Κατοχής.

Ο Σωτήρης Φανουριάκης θυμάται:

Χειμώνας του '42. Η πείνα βασανίζει τους Χανιώτες. Ο μαυραγοριτισμός οργιάζει. ΕΑΜ και ΕΠΟΝ κινητοποιούν τον πληθυσμό. Με αξιοθαύμαστη οργάνωση αιφνιδιάζονται οι κατακτητές κι η συγκέντρωση εξελίσσεται σε οργισμένη διαδήλωση που σπάει τις πόρτες των κλειστών αποθηκών και μοιράζει τα κρυμμένα τρόφιμα. Η Ασφάλεια συλλαμβάνει τον Επονίτη Βάμβουκα. Κανένας μας τώ-

ρα δε θυμάται ποιος είχε την πρωτοβουλία (απίθανο να δόθηκε σχετική οδηγία από την τοπική ηγεσία της Αντίστασης) γεγονός πάντως είναι πως συγκροτήθηκε μια πενταμελής ομάδα νέων που με μοναδικό όπλο ένα πιστόλι θα επεδίωκε να απελευθερώσει με τη βία το συναγωνιστή τους Βάμβουκα από τα κρατητήρια της Ασφάλειας.

Στους πέντε κι ο Γιάννης Παπουτσάκης με τη λεβεντιά και την αποκοτιά του. Η επιχείρηση τελικά δεν πραγματοποιήθηκε και ευτυχώς. Ο πατέρας Βάμβουκας, ανώτερος αξιωματικός του στρατού με φιλικές διασυνδέσεις στους έντρομους αξιωματικούς της Ασφάλειας πέτυχε τη λαθραία αποφυλάκιση του γιού του, χωρίς την παρέμβαση των... καμικάζι συναγωνιστών του.

Είδα τον Γιάννη και στην πολυαιμακτη μάχη των Κεραμιών, όταν η έδρα της Εμεραρχίας του ΕΛΑΣ δέχονταν ομοβροντίες από μια δωδεκάδα βαριές πυροβολαρχίες και καταγιστικά πυρά όλμων και πολυβόλων. Ο Γιάννης Παπουτσάκης ήταν γνήσιο παλικάρι.

Σωτήρης Φανουριάκης

Χανιά· στ' αριστερά του ο φίλος του Γ. Χειλάς.

στις δύσκολες ώρες

Με τον Γιάννη συνδεόμασταν με μια μακρόχρονη φιλική σχέση αλλά και με κοινές, δύσκολες, αγωνιστικές εμπειρίες. Πρωτογνωριστήκαμε από μαθητές του γυμνασίου στα Χανιά κατά την Κατοχή, στις γραμμές της ΕΠΟΝ. Σε μία σειρά αντιστασιακές δραστηριότητες της νεολαίας. Πολιτικές και μαχητικές. Μέχρι τη σύλληψή μου την Άνοιξη του '44 και την άνοδο του Γιάννη στο βουνό για να ενταχθεί στην ανταρτοομάδα της ΕΠΟΝ.

Ξανασμίξαμε αγωνιστικά στην Αθήνα μετά τον εμφύλιο σαν «Μακρονησιώτες», στις δύσκολες προσπάθειες του '50-'51 για την ανασύνταξη των δυνάμεων του κινήματος, μαζί με μια σειρά άλλους συντρόφους που είχαν περάσει είτε από τα στρατιωτικά τάγματα είτε από το στρατόπεδο πολιτικών εξορίστων της Μακρονήσου.

Ακολούθησαν τα χρόνια της ΕΔΑ '51-'67 για να συνεργαστούμε πάλι στενά μετά το πραξικόπημα της χούντας στις πρώτες προσπάθειες του '67-'68 για το στήσιμο του ΠΑΜ.

Προσπάθειες που συνεχίστηκαν σ' όλη την εφταετία με σημαντική συμβολή του Γιάννη, που κρατούσε τη σύνδεση με ομάδα αξιωματικών και ταυτόχρονα με την παράνομη οργάνωση στην Κρήτη, μέσω του Γιώργη Κλάδου στ' Ανώγειο. Ο Γιάννης ήταν μια ξεχωριστή περίπτωση αγωνιστή: δραστηριοποιόταν έντονα κυρίως τις δύσκολες ώρες. Θα τον θυμάμαι πάντα σαν ακριβό σύντροφο και φίλο.

Αντώνης Μπριλάκης

στο Μακρονήσι

Πιο πολύ αξίζει να κινδυνεύεις παρά να μισείς και να φοβάσαι· κι αξίζει δυο φορές να κινδυνεύεις παρά να σε μισούν και να σ' αμφισβητούν· αυτό θα πρέπει να 'ναι κάποια μέρα το ανώτατο «αξίωμα» κάθε κοινωνίας πολιτικά οργανωμένης.
Φρ. Νίτσε

Εκείνες τις ημέρες, πρέπει να ήταν Δεκεμβρης του 1947, γυρνούσαν οι φήμες πως θα 'ρθει αποστολή από το Τρίτο. (Το «Τρίτο τάγμα των σκαπανέων είναι το τάγμα των πιο γενναίων» τους είχε γράψει ο ανώνυμος φαντάρος ποιητής κι οι ταλαιπωρημένοι φαντάροι της αγγαρείας το λέγανε «Το τρίτο τάγμα το σκαμπανέου είναι το τάγμα το πιο γενναίο»). Κι όχι πως ήταν σπάνιες οι αποστολές. Ήσαν συχνές, μα μόνο από το Β' τάγμα. Στο Γ'

τάγμα, κάτω από την προσωπική επιτομία του αρχιβασανιστή Σκαλούμπακα, η φρίκη είχε βρει το πρόσωπό της. Εμάς, μια ομάδα 20 στρατιωτών από διάφορα Κέντρα Βασικής Εκπαίδευσης, μας είχαν συγκεντρώσει στο Σταθμό Λαρίσης, στο Κέντρο Διερχομένων, και μας είχαν μεταφέρει στο Λαύριο και από εκεί στη Μακρόνησο.

Αποβίβαση στο Γ' τάγμα. Η υποδοχή από θλιβερές ομάδες φαντάρων, με συνθήματα «Έξω Βουλγαριά», «Θάνατος στους Βουλγάρους», και άλλα τέτοια. Επικεφαλής Ασφαλίτες με ρόπαλα κι ένας ένας που έβγαине από το καΐκι στον πρόχειρο μόλο που είχαν φτιάξει οι φαντάροι, εισέπραττε τις κοντακιές και προχώρουσε, όπου οι Εσατζήδες της συνοδείας όριζαν: να κάνουν την παράδοση, να πάρουν τα έγγραφα παραλαβής από τον αρμόδιο αξιωματικό και να γυρίσουν στο Λαύριο. Εμείς καθίσαμε στα πεζούλια του Διοικητηρίου ξαρμάτωτοι, χωρίς επωμίδες, με αρβύλες χωρίς ντοκ και χωρίς κορδόνια και αγναντεύαμε κατά τις υπώρειες του λόφου. Εκατοντάδες σκηνές, στοιχισμένες και ζυγισμένες, με βαμμένα τα πεζούλια τριγύρω ασπρα, κι όλες άδειες.

Ψυχή στο Τάγμα, εξόν από τους εκατό περίπου φαντάρους, καλοζυρισμένους μα άπλυτους, με φθαρμένες τις στολές τους, να τραγουδάνε το «Έξω Βουλγαριά, έξω Βουλγαριά, μπιέλο μόρε βρε γουρούνια, δε θα δείτε πια...». Αλλά αυτό το είχαμε ακούσει χιλιάδες φορές και τους προηλακισμούς τους είχαμε συνηθίσει. Έπειτα είχε μια επιθετικότητα αντρικεία θα 'λεγα, ηλιθία βέβαια, μα ωστόσο μια θέση σ' έναν αγώνα με ίσα μέσα. Αλλά εκείνο το άλλο που άρχισαν σε τόνο εξομολόγησης, το «Σε πικράναμε Πατρίδα,

Μακρόνησος· στρατιωτική ταυτότητα.

πίστεψέ το, άθελά μας...» μας έφερε μια φοβερή αναούλα. Δεν ήταν τρόμος για τα όσα φοβερά ελέγανε πως θα πάθαινε το κορμί σου, μα αγωνία για την καταρράκωση της ψυχής σου.

Εμείναμε εκεί ώσπου είδαμε, κατά τις 3 το απόγευμα, μια γραμμή να προβάλλει πίσω από το λόφο και να ελίσσεται κατεβαίνοντας προς το λιμάνι. Σε λίγο το φίδι ξεδιπλωνόταν πιο καθαρά, ήταν δυο στοιχειο από εκατοντάδες φαντάρους που κουβαλούσαν πέτρες για να φτιάξουν κανονικό μόλο στο Τάγμα. Τα βλεμματα έπεσαν σε λίγο σε τρεις φαντάρους που σέρναν έναν τεράστιο ογκόλιθο για να τον ρίξουν στον μόλο - κυματοθραύστη. Είχαν αποκάμει και κάθισαν απάνω του. Ο Αλφαμίτης που τους συνόδευε άρχισε με το ρόπαλο να χτυπάει. Τότε ένας από τους τρεις σηκώθηκε να του κρατήσει το ρόπαλο, μα μ' ένα χτύπημα ξανάπεσε κι άρχισε να φτύνει αίμα πάνω στον ογκόλιθο. Οι άλλοι, τον πήρανε και τον απόθεσαν παράμερα. Ήταν ξανθός, ψηλός, αδύνατος, με σκισμένο το πουκάμισο στον αριστερό ώμο. Είχαμε πάρει λίγο θάρρος και κάναμε μερικά βήματα. Οι Αλφαμίτες που «επόπτευαν» τους φαντάρους της υποδοχής, επήγαν κατά το επεισόδιο. Και οι θλιβεροί φαντάροι, που τραγούδαγαν και βρίζανε, μεταμορφώθηκαν σε «συνάδελφους». Ρωτούσαν από πού ερχόμαστε, μας έλεγαν πως υπάρχουν καμιά διακοσαριά που δεν κάνουν δήλωση, πως είναι ανώφελο να αντισταθείς και άλλα. Ρώτησα ποιος ήταν αυτός που 'κανε την αιμόπτυση. «Παπουτσάκης τον λένε» μας είπαν, «είναι Κρητικός και του έχει σπείσιλ περιποίηση ο Σφακιανός». Ο Σφακιανός ήταν ένας υπαξιωματικός «χαρισματικός», τυπικός στο καθήκον του, ιδιοφυής στο βασανιστήριο, μα γι' αυτόν και άλλους θα 'χουμε την ευκαιρία να ξαναμιλήσουμε.

Σε τρεις μέρες μας έδωξαν από το Γ' τάγμα για το Β' τάγμα. Η «αναμορφωτική

Στο Μακρονήσι
πρώτος από αριστερά.

χωρητικότητα» του τάγματος προς το παρόν ήταν «κεκορεσμένη». Χάρη σ' αυτούς τους διακόσιους που κράταγαν ακόμη, εκερδίσσαμε κι εμείς μερικούς μήνες ηρεμής ζωής. Το Β' Τάγμα ήταν Κέντρο Διερχομένων του νησιού. Μας έγινε βέβαια και εκεί μια κατήχηση, εθνική αγωγή, να αποτάξομεν τον Σατανά, αλλά με άσογο τρόπο, χωρίς καμία πίεση, αλλά με την υπόμνηση ότι «το Γ' τάγμα δεν το ξεφύγατε, θα τα ξαναπούμε». Επειδή δεν δεχτήκαμε, έτσι στο άνετο, μας έδωσαν φύλλο πορείας για το Α' τάγμα, που ήταν το ελεύθερο, το «Βουλγάρικο, κατά τους συνοδούς μας. (Δεν θα 'θελα να ξεχάσω πως εκεί, στο Β' τάγμα, είδα κι έναν φλογερό ομιλητή της ΕΠΟΝ, που έγινε βουλευτής των Κεντρικών Κυβερνήσεων, εξαιρετικός διανοητής, στη συνέχεια υπουργός Νέας Δημοκρατίας και νυν δημοσιογράφος, φευ, χωρίς πειστικότητα όμως).

Και σε λίγες μέρες η τύχη έφερε στη σκηνή μας, στο Α' τάγμα, τον ψηλό ξανθό φαντάρο, που 'χε κάνει την αιμόπτυση τον Σεπτέμβριο του 1947, πάνω σ' έναν ογκόλιθο για να μολώσει τη θάλασσα του ανεμοδαρμένου νησιού. Τον διαλεχτό φί-

λο Γιάννη Παπουτσάκη, τον Γιάνναρο. Μέχρι τη Σφαγή του Μαρτίου 1948 είμασταν 24 ώρες μαζί με τον «καλό κ' αγαθό» Γιάννη. Χωρίσαμε μετά τα γεγονότα εκείνα και ξανανταμώσαμε το Γενάρη του 1950, φοιτητές κι οι δυο, στα Μαθηματικά ο Γιάννης, ως πολίτες.

Ο απαλός, ο ανιδιοτελής. Καμιά φορά, στις ατέλειωτες ώρες της συζήτησής μας, γυρνούσε η συζήτηση στα γεγονότα, ή μάλλον όχι στα γεγονότα, στο κλίμα της Μακρονήσου. Μου 'λεγε πως συνάντησε μια μέρα τον Σφακιανό. «Τι να του πεις, μου λέει, χαφιάς είχε γεννηθεί και βασανιστής ο κακομοίρης». Εκεί είναι η μεγαλοσύνη του ανθρώπου. Στην απόφασή του να 'ναι πιο δυνατός από τις συνθήκες που τον επιβάλλουν και αν αυτές οι «συνθήκες» είναι άδικες, δεν έχει άλλο τρόπο να τις ξεπεράσει από το να 'ναι δίκαιος ο ίδιος. Και εκεί βρίσκεται η ειρήνη της ψυχής του και η παρηγοριά του, όπως ήταν αυτή των συντρόφων του που σκοτώθηκαν στον ίδιο αγώνα, να μπορούν να πουν μπροστά στη νέα εποχή που ήρθε, χωρίς πνεύμα αντεκδικήσεων «εκάναμε στην κάθε στιγμή αυτό που έπρεπε».

Δ. Θ. Κωνσταντινίδης

Με τον Γιάννη γνωριστήκαμε στη Μακρονήσο και μας συνέδεσαν τα κοινά μαρτύρια του νησιού του διαβόλου. Βρεθήκαμε στον ίδιο λόχο και βρήκαμε την ευκαιρία να ανταλλάξουμε καμιά κουβέντα, κουβαλώντας πέτρες στην πλάτη. Μου έκανε εντύπωση με πόση καρτερικότητα και λεβεντιά αντιμετώπιζε τις εφιαλτικές καταστάσεις της Μακρονήσου.

Ένα μεσημέρι τον κάλεσαν στην Αστυνομία Μονάδας. Το μυαλό και των δυο μας πήγε στις συνηθισμένες διαδικασίες. Αποδοχή των όρων των κτηνανθρώπων της Α.Μ. ή προπηλακίσεις και ανελέητος ξυλοδαρμός. Ύστερα από λίγη ώρα τον είδα να βγαίνει δαγκώνοντας τα χείλη του με κλονισμένο βήμα και κυρτωμένους ώμους. Του είχαν αναγγείλει το θάνατο του πατέρα του, προτείνοντάς του, σε περίπτωση αποδοχής μιας απλής αποκρηρύξεως που του ζητούσαν, μια άδεια να επισκεφθεί τους δικούς του και να πει το τελευταίο χαιρε στον πατέρα του. Το

Μακρονήσι: καλοκαίρι του 1947. Αριστερά ο Γιάννης Παπουτσάκης και πλάι του η μητέρα του στα μαύρα. Τον επισκέφθηκε εκείνη, μετά την εκτέλεση του πατέρα του από τους μπράβους του Γύπαρη, μιας κι εκείνος δεν πήρε άδεια να επισκεφθεί τους δικούς του στην Κρήτη.

δilemma μεγάλο αλλά ο δισταγμός του ελάχιστος. Προτίμησε την αξιοπρέπεια από τον συμβιβασμό, παρ' όλο που το κόστος ήταν τόσο βαρύ.

Όλη την υπόλοιπη μέρα την πέρασε βουβός. Το ίδιο κιόλας βράδυ νέο προ-

σκλητήριο στην Α.Μ.: τον βασάνισαν ανελέητα. Μίλησε το στυλιάρι των Αλφαμιτών.

Αυτός ήταν ο Γιάννης: τίποτα δεν τον γονάτιζε.

Αρίσταρχος Αναστασόπουλος

στην Κατοχή και τη χούντα

Με το Γιάννη Παπουτσάκη συνεργαστήκαμε στην Κρήτη, στη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, για την οργάνωση της νεολαίας. Ήτανε από τα πρώτα νεολαιίστικα στελέχη του νομού μας. Συχνά ερχότανε στην ορεινή επαρχία μας, το Σέλινο, σαν οργανωτής. Τον θαυμάζαμε για το δυναμισμό του. Για τις δυνατότητές του να εμπνέει αισιοδοξία και ενθουσιασμό. Για την ικανότητά του να προσαρμόζει τις γενικές κατευθύνσεις της οργάνωσης στις τοπικές συνθήκες και τις συγκεκριμένες δυνατότητες.

Για να φτάσει απ' τα Χανιά στο Σέλινο χρειάζονταν δυο μέρες ποδαρόδρομο, ανάμεσα από γερμανικές φρουρές και φυλάκια. Ύστερα έπαιρνε σειρά τα διαμερίσματα και τα μεγάλα χωριά της επαρχίας με παράνομες συσκέψεις: Πώς θα μοιραστεί ο παράνομος Τύπος και το δελτίο ειδήσεων. Πώς θα συγκροτήσουμε την οργάνωση και τις πρώτες μαχητικές ομάδες. Τι θα γίνει με την ΕΠΟΝ στο Γυμνάσιο της Παλαιόχωρας. Και για όλα αυτά, συγκεκριμένες χρεώσεις και καταμερισμούς...

Πέρασαν εικοσιπέντε χρόνια. Συνεργάτες πάλι στον αγώνα κατά της δικτατορίας. Ο Γιάννης ξαναζεί μέρες ηρωικές, με τον ίδιο ενθουσιασμό και την ίδια αυταπάρνηση. Έχει δημιουργήσει ευρύτατο κύκλο κοινωνικών σχέσεων, ακόμα και σε χώρους απρόσιτους στους κομμουνιστές. Αναλαμβάνει τη σοβαρή ευθύνη συγκρότησης αντιδικτατορικής οργάνωσης στις ένοπλες δυνάμεις. Συνεργάτες του σ' αυτό το δύσκολο έργο ο Αδάμ Κοκολάκης, ο ταξιαρχος Γ. Ζαβός, ο ταγματάρχης Αρχάκης, ένας πλοίαρχος του πολεμικού ναυτικού, τα δυο αδέρφια Παπούλα, υπότακτοι του '35 και άλλοι.

Τον Ιούλιο 1968 δημοσιεύεται η ιδρυτική ανακοίνωση του ΑΣΕΑ (Αντιδικτατορικός Σύνδεσμος Ελλήνων Αξιωματικών) που κυκλοφόρησε σε προκήρυξη και μεταδόθηκε από τους ραδιοσταθμούς του εξωτερικού. Περίληψη της προκήρυξης δημοσιεύτηκε τότε στον παράνομο «ΜΑΧΗΤΗ» του Αυγούστου 1968 (ιδε σελ. 24 του «Αρχείου Παράνομου Αντιστασιακού Εντύπου 1967-74»). Το σχέδιο της προκήρυξης το 'χε συντάξει ο Γιάννης Παπουτσάκης.

Έφερε τότε από το εξωτερικό και παράδωσε στην οργάνωση των αξιωματικών αρκετούς αυτόματους ωρολογιακούς μηχανισμούς, ο Μανώλης Κεφαλογιάννης. Τον ένα τον χρησιμοποίησε ο Αρχάκης. Ο ΑΣΕΑ έβγαζε κάθε τόσο και ταχυδρομούσε στους αξιωματικούς αντιδικτατορικές προκηρύξεις. Είχε διευρύνει έναν αντιστασιακό κύκλο με δεκάδες «εν ενεργεία» αξιωματικούς και πάρα πολλούς απόστρατους.

Ένα χρόνο περίπου αργότερα, αυτοί που αναφέρονται παραπάνω, σε συνεργασία με τον αντισμήναρχο Παπαδοニコλάκη, επεξεργάστηκαν το σχέδιο κατάληψης της Κρήτης. Μαχητικές ομάδες θα έπαιρναν με αιφνιδιασμό τα μηχανοκίνητα του Ηρακλείου και η οργάνωση των αε-

ροπόρων, που είχε οργανώσει ο Παπαδοニコλάκης, το αεροδρόμιο και τα αεροπλάνα του Ακρωτηρίου. Η ελεγχόμενη αεροπορική δύναμη μπορούσε να εξασφαλίσει επαρκή αεροπορική κάλυψη του νησιού. Εκατό υπότακτοι του '35 αξιωματικοί ήταν έτοιμοι να αναχωρήσουν, θα γίνονταν έκτακτη επιστράτευση στο νησί, κλπ.

Ακριτομύθιες γνωστού πολιτικού παράγοντα και η διαρροή απ' τους απόστρατους ορισμένων μυστικών είχαν συνέπεια έκτακτα μέτρα της Χούντας, όπως αναφέρει και η σχετική έκθεση Ιωαννίδη που βρέθηκε αργότερα και που δημοσιεύτηκε στα «ΝΕΑ», και οδήγησαν τότε στη ματαίωση του σχεδίου, το οποίο διαφορετικά μπορούσε να υλοποιηθεί με τεράστιες συνέπειες στις εξελίξεις...

Αργότερα, ρώτησα τον Γιάννη Παπουτσάκη, γιατί δε δέχεται να ενταχθεί. Μου απάντησε:

— Αμφιβάλλεις πως αν έρθουν πάλι δύσκολες ώρες θα πράξω το καθήκον μου;

Βαρδής Βαρδινογιάννης

τήσαμε όλες αυτές τις σκέψεις και τις προοπτικές και τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να μεταφερθούν εκρηκτικά και οπλισμός στην Κρήτη. Σαν προετοιμασία αυτής της προσπάθειας άρχισε να στέλνει κάποια πράγματα, όπως walkie-talkie, κιάλια, τυπογραφείο, για τη δημιουργία μιας σχετικής υποδομής. Περιττό να πούμε ότι η αποστολή οπλισμού και εκρηκτικών δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί ποτέ. Παρ' όλα αυτά, όλη την περίοδο της δικτατορίας διατηρήσαμε μια στενή επαφή ανταλλαγής πληροφοριών χρήσιμων και για μένα και γι' αυτούς στην Αθήνα.

Θα 'θελα να παρατηρήσω πως τον Γιάννη, που δεν έλειψε ποτέ απ' τους αγώνες του λαού μας, τον συνέπαιρνε πάντα ο κίνδυνος, στον οποίο έπεφτε χωρίς να υπολογίζει τις όποιες πιθανές συνέπειες. Γι' αυτό και ήταν περισσότερο παρών στις δυσκολίες παρά στις ομαλότερες συνθήκες. Ήταν ενθουσιώδης και έβρισκε τον τρόπο και τις πιο μεγάλες δυσκολίες να τις αντιμετωπίζει με αφροντι-

Τρίτος από αριστερά: παρέα με συμπατριώτες του στο Μακρονήσι.

στη δικτατορία

Με τον Γιάννη και την οικογένειά του γνωριστήκαμε στο τέλος του 1944. Από τότε διατηρήθηκε μια ζωντανή φιλική και συντροφική σχέση, χωρίς διακοπή, μέχρι σήμερα. Αυτή η σχέση δεν ήταν μόνο στο προσωπικό επίπεδο αλλά και στο επίπεδο του αγώνα. Ιδιαίτερα την περίοδο της δικτατορίας, με το πέρασμά μου στην παρανομία στην Κρήτη, πολύ σύντομα με τη βοήθειά του συνδέθηκα με τις παράνομες οργανώσεις της Αθήνας του ΠΑΜ και του ενιαίου, τότε, ΚΚΕ. Ο Γιάννης, με το σύνδεσμο που είχε με τις κινήσεις που γίνονταν στους αξιωματικούς εκ μέρους του ΠΑΜ, μου μετέφερε τις προσπάθειες που γίνονταν τότε και την αντίληψη που επικρατούσε ότι μπορούσε να οργανωθεί ένοπλη αντίσταση κατά της δικτατορίας. Πάνω σ' αυτό άρχισε στην αρχή μια παράνομη αλληλογραφία και μετά με προσωπική επαφή που πραγματοποιήθηκε κάτω από εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες στ' Ανώγεια. Στη συνάντηση αυτή συζη-

σιά και με χαμόγελο. Ο τόσο πρόωρος χαμός του είναι και προσωπικά για μένα μια πολύ οδυνηρή στιγμή.

Γιώργης Κλάδος

στη δικτατορία

Ο Γιάννης Παπουτσάκης υπήρξε αγαπητός φίλος, πολύτιμος και ακούραστος συναγωνιστής. Από παιδί στη Γερμανική Κατοχή ακόμη αγωνίσθηκε με τόλμη και πίστη για την ελευθερία, τη δημοκρατία και την Εθνική Απελευθέρωση. Στη συνέχεια, χωρίς ανάπαυλα, ωραίες ιδέες και ιδανικά τον συγκίνησαν για να αγωνισθεί και να πιστέψει.

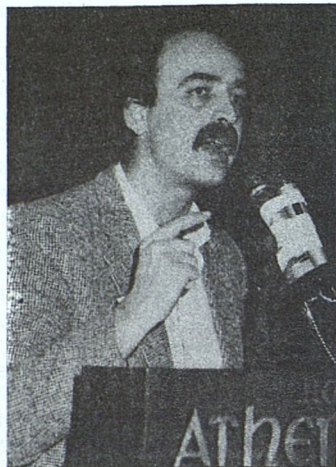
Από την πρώτη φορά που τον συνάντησα ως αγωνιστή του ΠΑΜ, με εντυπωσίασε με το πρακτικό πνεύμα του και τις ολιγόλογες αλλά γεμάτες ουσία προτάσεις του. Δεν θα τον ξεχάσω ποτέ. Για μένα θα παραμείνει ο τολμηρός λεβέντης, αγωνιστής με μεγάλη αποφασιστικότητα και ζωντάνια.

Δημήτρης Οπρόπουλος

ΠΡΩΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ:

Ο πρώην Βασίλης Μιχαλολιάκος...

... Ο νυν Βαγγέλης Μείμαράκης

Ο παλιός και «σκληρός»
Απόστολος Σιαμπάνης

Ο επικρατέστερος Γιώργος
Βουλγαράκης

Ο «μπαλαντέρ» Χάρης
Τομπούλογλου

Η ΟΝΝΕΔ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

του Άκη Κοσώνα

Χρειάστηκαν 13 χρόνια για να φθάσει η ΟΝΝΕΔ στο πρώτο της συνέδριο. Ένα συνέδριο που αποφασίστηκε με πολύ κόπο, που είναι άγνωστο πώς θα εξελιχθεί: ένα συνέδριο που θα συγκρουστούν τρεις κυρίως ισχυρές τάσεις, ένα συνέδριο που θα γίνει από τις 6 μέχρι τις 8 Μαρτίου, πιθανότατα στο ξενοδοχείο «Κάραβελ». Η σημερινή Εκτελεστική Επιτροπή της ΟΝΝΕΔ που οδηγεί τη νεολαία στο πρώτο συνέδριό της δεν διακρίνεται για την ιδεολογική της ομοιογένεια — δεν είναι λίγοι εκείνοι που αναρωτιώνται «πώς γίνεται να συνυπάρχουν ο Μείμαράκης με τον Παπαδόπουλο», έτσι η αντιπαλότητα που θ' αναπτυχθεί στη διάρκεια του συνεδρίου (και που ήδη κατεγράφη στα προσυνέδρια) θεωρείται δεδομένη. Πέρα από οτιδήποτε άλλο οι εργασίες του τριήμερου συνεδρίου θα οριοθετήσουν μια και καλή τις υπάρχουσες διαφορές, αφού ο χρόνος της συναίνεσης λήγει μαζί με τη θητεία των μελών της σημερινής Εκτελεστικής Επιτροπής. Δύο τουλάχιστον από τα μέλη της Ε.Ε. θα είναι υποψήφιοι για την αρχηγία της νεολαίας του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας, ο Γιώργος Βουλγαράκης και ο Χάρης Τομπούλογλου, χωρίς ν' αποκλείεται ακόμα και η ρυμετοχή ενός τρίτου, του Ηλία Αδαμόπουλου, η παρουσία του οποίου εκτιμάται ότι θα είναι υποψήφιος για την αρχηγία της νεολαίας του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας, ο Γιώργος Βουλγαράκης και ο Χάρης Τομπούλογλου, χωρίς ν' αποκλείεται ακόμα και η ρυμετοχή ενός τρίτου, του Ηλία Αδαμόπουλου, η παρουσία του οποίου εκτιμάται ότι θα είναι υποψήφιος για την αρχηγία της νεολαίας του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας, ο Γιώργος Βουλγαράκης και ο Χάρης Τομπούλογλου. Ο σημερινός πρόεδρος της ΟΝΝΕΔ Βαγγέλης Μείμαράκης αν και πιέζεται, σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες, να θέσει υποψηφιότητα, να επανεκλεγεί προκειμένου ν' αμβλυνθούν για άλλη μια φορά οι αντιθέσεις, αρνείται: και όπως λέγεται από το περιβάλλον του «ο Βαγγέλης είναι ικανοποιημένος από το γεγονός ότι το πρώτο συνέδριο της νεολαίας γίνεται υπό τη δική του ηγεσία».

Τάσεις, συμμαχίες, ισορροπίες

Τρεις είναι κυρίως οι τάσεις που διακρίνονται σήμερα στην ηγεσία της ΟΝΝΕΔ: η **ανανεωτική**, της οποίας ο υποψήφιος Γ. Βουλγαράκης πρόσκειται στην ηγεσία του κόμματος, η **σκληρή δεξιά** με εκπρόσωπο τον Απόστολο Σιαμπάνη που προωθείται από τον πρώην πρόεδρο Βασίλη Μιχαλολιάκο, και η **αμφιλεγόμενη ανανεωτική**, του Χ. Τομπούλογλου ο οποίος πριν ενάμιση περίπου χρόνο χαρακτηριζόταν ως «εξαπτέρυγο του Στεφανόπουλου» και η μη προσχώρησή του στη ΔΗΑΝΑ θεωρήθηκε έκπληξη. Οι εσωκομματικές αναλογίες είναι τέτοιες που επιτρέπουν στον Γ. Βουλγαράκη και τους υποστηρικτές του (Κ. Χατζηδόκη, Γ. Φλέσσα, Στ. Μαύρο, Δ. Τζαμτζή, Φρ. Αρμάο, Ν. Ταχιάο, Κ. Μανούσο, Ευ. Παπαδόπουλο) να θεωρούν ότι εάν οι υποψήφιοι είναι μεμονωμένα

τρεις ή τέσσερις, η Κεντρική Επιτροπή που θα εκλεγεί από το συνέδριο θ' αναδείξει Γενικό Γραμματέα τον ίδιο. Την εκτίμηση όμως αυτή, τυχαίνει να την έχουν και οι δύο άλλοι υποψήφιοι, που βλέπουν καθαρά, ότι αν δεν συνεργαστούν χάνουν τη νεολαία. Έτσι, παρά τις διαφορές τους (διαφορές θεμελιακές, γιατί ο Χ. Τομπούλογλου δεν είχε ποτέ καμιά σχέση με τη σκληρή δεξιά μιχαλολιακική τάση) οικοδομούν σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές ένα είδος μορατόριουμ, που εξελίχθηκε από «*σύμφωνο μη επιθέσεως*» σε «*σύμφωνο συνεργασίας*». Η λογική του «να ξεμπερδεύουμε με τον Βουλγαράκη, γιατί αν βγει αυτός εμείς τελειώσαμε, και μετά τα βρισκόμαστε μεταξύ μας», θεωρείται ότι οδηγεί τον Χ. Τομπούλογλου στην επιλογή της άμεσης συνεργασίας με τον Απ. Σιαμπάνη, συνεργασία που υλοποιούν στενοί εταίροι των δύο υποψηφίων. Ο Χ. Τομπούλογλου με την ομάδα του (Κ. Παπαδημητρίου, Θ. Τσούχλος, Ν. Κυριαζής, Μ. Κοσμίδης, Γ. Παγουλάτος) φέρεται ν' αναμετρά τις δυνατότητες επικράτησής του στο συνέδριο, συνεκτιμώντας την υποστήριξη του Απ. Σιαμπάνη και της δικής του ομάδας (Στ. Ρεστέμης, Μ. Παπαδόπουλος, Χρ. Λύτρας, Α. Βιντζηλαίος, Δ. Κρανιάς). Έγκυροι κύκλοι της ΟΝΝΕΔ επεσήμαιναν ότι ο Χ. Τομπούλογλου έχει κάνει ήδη ένα καλό βήμα σε επίπεδο πολιτικής ταυτότητας αφού καταγράφεται ως «*καραμανλικός*» κι ένα άλλο καλό βήμα σε επίπεδο δημοσίων σχέσεων, στο μέτρο που ο αντιπολιτευόμενος της ΝΔ Τύπος, προβάλλει αυτή του την ταυτότητα - επιθυμία. Παράλληλα, τυχαίνει και της υποστήριξης του **Μιχάλη Λιάπη** (ανεψιού του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας) που μοιάζει να έχει πεισθεί για τον ακραιφνή «*καραμανλισμό*» του νεαρού διευθυντή της ηγεσίας της ΟΝΝΕΔ. Τώρα πώς κατορθώνει ο κ. Τομπούλογλου να πείθει συγχρόνως για τα πολύπλευρα ειλικρινή του αισθήματα τόσο τον κ. Μιχαλολιάκο όσο και τον κ. Λιάπη, είναι ένα άλλο ζήτημα που δεν έχει να κάνει με πολιτική εκτίμηση, αλλά με διερεύνηση των δυνατοτήτων αντίληψης των συνομιλιτών του. Αλλά ακόμα κι αν είναι έτσι, από τότε οι αυτόκλητοι (όπως θα 'λεγε και ο ίδιος ο Κ. Καραμανλής) εκπρόσωποι του «*καραμανλισμού*» δικαιούνται να συμμαχούν στ' όνομα του αντιμνηστοτακισμού με τους εκπροσώπους των «*ρέηντζερς*» και «*κενταύρων*» της Αβερωφικής περιόδου; Ας σημειώσουμε εδώ, ότι ούτε ο κ. **Αβέρωφ** ασχολείται πλέον με το τι πράττουν οι άλλοτε νεολαίοι του, ούτε φυσικά και ο κ. **Καραμανλής** έχει γνώση (και γιατί να έχει άλλωστε) των επιλογών του κ. Λιάπη. Τα κυρίως πυρά των Απ. Σιαμπάνη και Χ. Τομπούλογλου κατά του Γ. Βουλγαράκη συγκεντρώνονται στη σχέση του τελευταίου με την ηγεσία της ΝΔ, και τούτο εκφράστηκε πρακτικά με τη διοχέτευση που έκαναν σε μέρος του Τύπου του προσωνύμιου «*Ντοράκης*» που δίνουν στο σημερινό αντιπρόεδρο της ΟΝΝΕΔ.

Όμως, όλες αυτές οι ιντριγκες, οι συνωμοσίες, οι ετερόκλητες συμμαχίες — που θα 'λεγε κι ο πρωθυπουργός — όχι μόνο είναι

ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΟΝΝΕΔ

Βαγγέλης Μείμαράκης	πρόεδρος
Γιώργος Βουλγαράκης	αντιπρόεδρος και υπεύθυνος φοιτητικού
Χάρης Τομπούλογλου	υπεύθυνος Ιδεολογικού
Ηλίας Αδαμόπουλος	υπεύθυνος Εργασιακού-Αγροτικού
Κώστας Μπαλάς	υπεύθυνος Θεσσαλονίκης
Σταμάτης Μαύρος	υπεύθυνος Επαρχιακού
Δάνης Τζαμτζής	υπεύθυνος Συνοικιακού
Κώστας Δόλογλου	υπεύθυνος Οικονομικού
Σωτήρης Κορομάντζος	υπεύθυνος Δημοσίων και Διεθνών Σχέσεων
Νίκος Κορογιαννάκης	υπεύθυνος Μαθητικού
Μιχάλης Παπαδόπουλος	υπεύθυνος Σπουδαστικού

γνωστές στην ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας, αλλά ανησυχούν το περιβάλλον του αρχηγού της που σε καμιά περίπτωση «δεν θέλει να ξαναγίνει *αρένα η ΟΝΝΕΔ*». Έτσι τονίζεται από τους γνωρίζοντες, ότι ο πρόεδρος της ΟΝΝΕΔ Β. Μείμαράκης καλείται συχνά στη Ρηγίλλης (και με την ιδιότητά του ως μέλους της ΚΕ του κόμματος) και «*εντέλλεται*» να βρει λύση στο ήδη οξυμένο πρόβλημα. Οι ίδιες πηγές αναφερόμενες στο πρόσωπο του Ηλ. Αδαμόπουλου και στις πιθανότητες εμφάνισής του ως υποψήφιου, υπογραμμίζουν τη φιλική του σχέση με τον Β. Μείμαράκη και τη συνυπαρξή τους στη γνωστή κίνηση της Βόλβης, θεωρώντας τα στοιχεία αυτά ως καθοριστικά για την πορεία των πραγμάτων στην ΟΝΝΕΔ.

Ο πρόεδρος, οι τρεις υποψήφιοι, οι αριθμοί

● Ο Βαγγέλης Μείμαράκης βρέθηκε στην ηγεσία της ΟΝΝΕΔ σχεδόν παρά τη θέλησή του. Αυτοί που τον γνωρίζουν καλά λένε ότι «*με τις θέσεις που κατά καιρούς έχει πάρει (το κεφάλαιο να μην έχει πολιτική δύναμη αλλά να είναι ενσωματωμένο στην κοινωνία, «η πολιτική να είναι λειτουργική και όχι επάγγελμα») θα μπορούσε να βρίσκεται σε ηγετική θέση άλλου κόμματος κι όχι της Νέας Δημοκρατίας*». Κεντρώως χαρακτηρίζεται από τους περισσότερους ο σημερινός πρόεδρος της ΟΝΝΕΔ, που όμως πρωτοστάτησε στη δημιουργία της με τον **Άγγελο Μοσχονά** την περίοδο '74-'75 για ν' απομακρυνθεί στη συνέχεια από τη διοίκηση του **Αναστάση Παπαληγούρα**. Ιδρυτικό στέλεχος της «*Κίνησης Βόλβης*» τον Δεκέμβριο του '77, με τον Α. Μοσχονά και πάλι, τον βουλεύεται σήμερα της ΝΔ Γ. **Σούρλα**, τον πολιτευτή Θεσσαλονίκης **Κ. Φούντζηλα**, και άλλους. Πρόεδρος της ΟΝΝΕΔ είναι από το Νοέμβριο του '84 και ο ίδιος πιστεύει, όπως ακούγεται από το περιβάλλον του, ότι «*δυόμισι χρόνια στην καρέκλα του προέδρου φτάνουν*». Άλλωστε η υπόθεση της ανανέωσης δεν προχωρεί με τα ίδια πρόσωπα στις ίδιες καρέκλες. Άλλο πρόσωπο λοιπόν στην καρέκλα του Γενικού Γραμματέα όπως προτείνεται να ονομαστεί η θέση του επικεφαλής της ΟΝΝΕΔ, αλλά ποιο;

● Ο Γ. Βουλγαράκης οργανώθηκε στην ΟΝΝΕΔ το '76 και πέρασε από τις γραμματείες Ιδεολογικού, Επαρχιακού και Φοιτητικού. Απομακρύνθηκε από τη νεολαία που διοικούσαν τότε ο Β. Μιχαλολιάκος με τον **Μ. Μανωλάκο**, όταν υπέγραψε τα μανιφέστα των «31» και των «100» τα οποία ζητούσαν δημοκρατικές διαδικασίες στην οργάνωση. «*Νιώθει περήφανος*» όπως λέει ο ίδιος γιατί οι δημοκρατικές διαδικασίες (εκλογές στα όργανα) ξεκίνησαν από το Επαρχιακό, το τμήμα που ήταν τότε υπεύθυνος, ενώ παράλληλα θεωρεί «*πολύ φυσικό και τιμητικό να τον γιοιούχουν στα προσυνέδρια οι οπαδοί των Μιχαλολιάκων, οι Δάκοι*».

● Ο Χ. Τομπούλογλου πρωτοπήκε στην Ε.Ε. της ΟΝΝΕΔ το '85 και ήταν γνωστός για τις ανανεωτικές του θέσεις, θέσεις που όπως λέγεται τον είχαν φέρει κοντά στον **Κωστή Στεφανόπουλο** όταν ο τελευταίος είχε αποφασίσει να αποχωρήσει από τη Νέα Δημοκρατία (ΑΝΤΙ, τχ. 326). Παραδόξως, όπως επισημαίνουν οι γνώστες των πραγμάτων του συντηρητικού χώρου, έμεινε στη ΝΔ και ανέλαβε μάλιστα υπεύθυνος Ιδεολογικού. Οι κακές γλώσσες στους διαδρόμους της ΟΝΝΕΔ μιλώντας για τον Χ. Τομπούλογλου λένε ένα αίνιγμα: «*Ποιος ήταν συγχρόνως ανανεωτής και φίλος του Κρίκου;*» (σ.σ. **Κρίκος**: για όσους δεν γνωρίζουν βουλευτής Β' Αθηνών της ΝΔ, γνωστός για τις υπερασυντηρητικές του θέσεις και για τις σχέσεις του με τα σώματα ασφαλείας...).

● Ο Απ. Σιαμπάνης είναι γνωστός από παλιά. Υπεύθυνος Σπουδαστικού στην πρώτη Ε.Ε. που σχημάτισε ο Β. Μιχαλολιάκος, παραδοσιακός εκφραστής της σκληρής «*ακραιφνούς δεξιάς*» στο χώρο της νεολαίας, ξαναγύρισε μετά το τέλος της θητείας του και πήρε τη θέση του **Άκη Γερωντόπουλου** που έγινε ευρωβουλευτής.

— Πώς θα γεφυρωθούν οι αντιθέσεις; Και πρέπει να γεφυρω-

θούν; Ρωτούν πολλοί, εκφράζοντας τη γνώμη ότι «*τώρα είναι ευκαιρία να ξεχωρίσει ο κόσμος της ΟΝΝΕΔ μόνος του, με την ευκαιρία του συνεδρίου, την ήρα, από το σιτάρι*». Αυτό που προσπαθούν να κάνουν οι Απ. Σιαμπάνης και Χ. Τομπούλογλου είναι να κερδίσουν την ηγεσία από τον Γ. Βουλγαράκη, κι αυτός ή να αποτρέψει τη συμμαχία τους, ή να την αποδείξει τόσο πριν το συνέδριο, όσο και στη διάρκειά του. Μεγαλύτερη σημασία έχει πάντως το γεγονός ότι η ΟΝΝΕΔ θα πραγματοποιήσει συνέδριο, «*ιδρυτικό συνέδριο*» όπως το λέει κι ο Β. Μείμαράκης στο βαθμό που μέχρι σήμερα όλες οι διοικήσεις ήταν διορισμένες. Καλά πληροφορημένες πηγές πιστεύουν ότι οι συνέδριοι τελικά θα είναι γύρω στους 700 (και όχι 900-950 όπως ήθελε ο Β. Μιχαλολιάκος) και τα ποσοστά συμμετοχής των αντιπροσώπων θα είναι τα παρακάτω:

40-42%	από την επαρχία
20-22%	από το Λεκανοπέδιο Αττικής
5-7%	από τη Θεσσαλονίκη
16-18%	από το φοιτητικό
9-11%	από το σπουδαστικό

ενώ θα έχει συμμετοχή και το μαθητικό μέσω περιφερειακής οργάνωσης, όπως και οι οργανώσεις των αποδήμων. Το συνέδριο θα αποφασίσει για καταστατικό και θέσεις της οργάνωσης ενώ παράλληλα θα εκλέξει Κεντρική Επιτροπή 80-100 μελών η οποία με τη σειρά της θα εκλέξει πρόεδρο. Το ζήτημα για την ΟΝΝΕΔ πέρα από τις εσωτερικές της αντιθέσεις —που σε τελευταία ανάλυση είναι δικό της πρόβλημα— είναι να κατορθώσει να ξεπεράσει μια σειρά από πλέγματα / κληρονομίες του παρελθόντος και να συγκροτήσει μια δική της παρουσία. Μια παρουσία που θα καταγράφεται όχι σαν συνέχεια του αβερωφισμού, ή προέκταση των νεανικών ανεκπλήρωτων της σημερινής ηγεσίας. Και θέλει πολύ δρόμο η ΟΝΝΕΔ για να πετύχει έστω και το μίνιμουμ αυτών των στόχων...

ΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑ

ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

2ος ΜΗΝΑΣ - 3η ΕΚΔΟΣΗ!

ΠΑΤΡΙΚ ΖΙΣΚΙΝΤ

Το άρωμα

Μεγάλα σύγχρονα λογοτεχνία

Ζητήστε το στα καλά βιβλιοπωλεία

ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1
ΤΗΛ.: 3602535 - 3618654
Για αναγνώστες με απαιτήσεις

Το «νέο σχέδιο» του Κ. Μητσοτάκη

του Πάνου Παναγιωτόπουλου

«Εκλογές τώρα, για να σωθεί η χώρα!»...

Το σύνθημα ακούσθηκε σε μαζική εκδήλωση, μόλις το περασμένο Σάββατο στο «Σπόρτιγκ», στη συγκέντρωση των συνδικαλιστικών στελεχών της προσκειμένης στη Ν.Δ., ΔΑΚΕ., κατά τη διάρκεια της ομιλίας του αρχηγού του κόμματος κ. Κων. Μητσοτάκη. Και όπως δείχνουν τα πράγματα θα ακούγεται όλο και πιο συχνά, από δω και στο εξής, καθώς η Ν.Δ. «θα κλιμακώνει τον αντιπολιτευτικό της αγώνα για να εξαναγκάσει την κυβέρνηση να δεχθεί τη διενέργεια πρόωγων εκλογών», σύμφωνα με τη νέα τακτική επιλογή του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης του κόμματος που εξήγγειλε ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης, λίγες ώρες αφότου ανακοινώθηκε ο τελευταίος κυβερνητικός αναγραμματισμός. Δηλαδή το βράδι της Πέμπτης 5 Φεβρουαρίου 1987.

Ήδη ο πρόεδρος του κόμματος κατά την επίσκεψή του στον Πύργο της Ηλείας, που ακολούθησε, έδωσε το απόγευμα της Δευτέρας 9 Φεβρουαρίου, ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πώς αντιλαμβάνεται αυτή την κλιμάκωση στο επίπεδο του πολιτικού λόγου. Απεκάλεσε μεταξύ των άλλων «διεφθαρμένη», «ανίκανη», «φαύλη» την κυβέρνηση και τον κ. Παπανδρέου «αφερέγγυο όσο ποτέ άλλοτε», υπογραμμίζοντας με έμφαση ότι «μάταια προσπαθεί να κρυφτεί. Γιατί η Ν.Δ. θα τον βγάλει από το κρησφυγείο του και θα τον εξαναγκάσει να δεχθεί την εκλογική αναμέτρηση».

Ταυτόχρονα, δε, αφού τον κατηγορήσε ότι «εγκληματεί κατά του τόπου», κάλεσε τον κ. Παπανδρέου να διαλέξει: «... ή αρχηγός της αντιπολίτευσης ή να πάει πίσω στην Αμερική από όπου μας ήρθε πεσκέσι...»

Όσον αφορά, λοιπόν, την «ορατή» πλευρά των γεγονότων, αυτή «ούτως έχει»...

Αν επιχειρήσουμε όμως μια «δεύτερη ανάγνωση» των όσων κατέγραψε το καθημερινό πολιτικό ρεπορτάζ δεν μπορεί παρά να σταθούμε, εκ των πραγμάτων, σε ορισμένα σημεία, τα οποία επιβάλλεται να διευκρινισθούν.

Γιατί τώρα...

Το πρώτο είναι γιατί ο κ. Μητσοτάκης έσπευσε να μεταβάλει, κατά 180 μοίρες την τακτική που ακολουθούσε η Ν.Δ. μέχρι σήμερα λίγες ώρες μετά τον ανασχηματισμό. Και να περάσει από την κατάσταση της «ενεργού αναμονής» στην ανοικτή αντιπαράθεση με κεντρικό άξονα το αίτημα για άμεση προσφυγή στις κάλπες.

Μήπως η αιφνιδιαστική απομάκρυνση του κ. Κουτσόγιωργα από την κυβέρνηση ή της κ. Βάσως Παπανδρέου και του κ. Γ. Γεννηματά αποτέλεσε γεγονός ικανό από μόνο του να αναστρέψει τις παραμέτρους εκείνες από τις οποίες εξαρτιόταν μέχρι τη συγκεκριμένη στιγμή η επιλογή τακτικής της Ν.Δ.;

Η απάντηση δεν θα μπορούσε να είναι καταφατική γιατί και τα ίδια τα αντικειμενικά δεδομένα σε άλλα συμπεράσματα οδηγούν.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με εξακριβωμένες πληροφορίες, η ομάδα πολιτικού σχεδιασμού της Ν.Δ. που περιβάλλει τον αρχηγό του κόμματος είχε αρχίσει να αναπροσανατολίζει τα «εκλογικά σενάρια» της, αρκετές μέρες πριν τον ανασχηματισμό. Προς την κατεύθυνση της κλιμάκωσης του αντιπολιτευτικού αγώνα, με την προοπτική της διενέργειας εκλογών το νωρίτερο τον Μάιο ή Ιούνιο του 1987, ή το φθινόπωρο του ίδιου χρόνου και το αργότερο την άνοιξη του 1988. Άρα η ανακοίνωση του κυβερνητικού ανασχηματισμού και η μορφή που προσέλαβε, τελικά, το νέο κυβερνητικό σχήμα, ήταν απλώς η αφορμή για να εξαγγείλει η Ν.Δ. επίσημα τη νέα πολιτική τακτική της.

Οι εκδοχές

Όσον αφορά τον «αποχρώντα λόγο» της υιοθέτησης της νέας τακτικής, θα μπορούσε κανείς συνεκτιμώντας τις πληροφορίες που υπάρχουν να διατυπώσει τις ακόλουθες εκδοχές, οι οποίες τίποτα δεν αποκλείει να ισχύουν ταυτόχρονα:

Πρώτη εκδοχή: Ο κ. Μητσοτάκης και οι «συν αυτό» προχώρησαν στη νέα επιλογή, κυρίως για λόγους εσωκομματικούς. Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή, ο πρόεδρος της Ν.Δ. έκρινε ότι οι έμμεσες ή άμεσες «μομφές» που διατύπωνε εναντίον του ο «φίλα» προσκείμενος προς τη Ν.Δ. Τύπος (με πρώτη τη «Βραδυνή» και σε διαφορετικό τόνο τη «Μεσημβρινή», αλλά και κατά καιρούς την «Καθημερινή») για «στάση εφεκτική» έναντι του ΠΑΣΟΚ σε συνδυασμό με «πλαγιολογίες» αναλόγου περιεχομένου, που εξετάζονταν διάφορες Καραμανλογενείς προσωπικότητες όπως ο δήμαρχος Αθήνας κ. Μ. Έμπερτ, καθώς και η εν γένει «κινητικότητα» που παρατηρείτο τελευταία στον Καραμανλικό περιβάλλον (δεν είναι τυχαίο ότι αμέσως μετά τις γιορτές πύκνωσαν και τα δημοσιεύματα για «προσέγγιση Καραμανλή - Ανδρέα» επαφές συνεργατών και πολιτικών φίλων των δύο ανδρών κλπ.), τον υποχρέωναν αντικειμενικά να αλλάξει τακτική. Για να αποφύγει, κατά βάση την κλιμάκωση αυτών των «κινήσεων» και να αποτρέπει, ίσως, ευρύτερα γεγονότα στο χώρο της Ν.Δ. τα οποία μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι «εκυοφορούντο».

Η εγκατάλειψη της «άχαρης» στάσης της λεγόμενης «ενεργού αναμονής» (ο χαρακτηρισμός «άχαρη» προέρχεται από τα χείλη του ίδιου του κ. Μητσοτάκη και η ολομέτωπη επίθεση κατά της κυβέρνησης του έδινε αμέσως σημαντικά τακτικά πλεονεκτήματα, εφ' όσον καθιστούσε, αυτόματως «άσφαιρα» τα εσωκομματικά «πύρα» που εδέχτο και — το κυριότερο — έθετε σε εφαρμογή το «δικαιον του πολέμου», το οποίο δεν επιτρέπει σε «ώρα μάχης» την οποιαδήποτε διαφωνία «στρατηγών» ή άλλων «βαθμοφόρων», που πορεύονται υπό τον «στρατηλάτη».

Δεύτερη εκδοχή: Ο κ. Μητσοτάκης αποφάσισε να αλλάξει την τακτική της Ν.Δ. κυρίως για γενικότερους πολιτικούς λόγους.

Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή, η «κεντρώα στροφή» του κ. Παπανδρέου, η οποία πιστοποιήθηκε ακόμη μια φορά με την ομιλία στο Νταβός αλλά και με την κατεύθυνση και το περιεχόμενο που είχε ο πρόσφατος ανασχηματισμός, τείνει να το φέρει πολύ κοντά στην οριογραμμή του εκλογικού σώματος της Ν.Δ. Γεγονός το οποίο επιβάλλει στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης να περάσει αμέσως στην αντεπίθεση ώστε να μην επιτρέψει στον κ. Παπανδρέου να «περάσει» αυτήν την εικόνα στους μη αριστερούς ψηφοφόρους και ταυτόχρονα, να τον καταγγείλει ως «αφερέγγυο» στη νέα του προσπάθεια.

Η κλιμάκωση του αντιπολιτευτικού αγώνα με κεντρικό σύνθημα τη διενέργεια πρόωγων εκλογών αποβλέπει στο να μην αφήσει χρονικά περιθώρια στην κυβέρνηση για αποτελεσματικά και αποδοτικά για το ΠΑΣΟΚ «δεξιά ανοίγματα» τα οποία μόνο σε ήρεμο πολιτικό κλίμα θα μπορούσαν να «ευδοκιμήσουν».

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι ο κ. Μητσοτάκης μετά την Πέμπτη δεν χάνει ευκαιρία για να διακηρύσσει, όλο και συχνότερα ότι και «αν ακόμα ήθελα το ΠΑΣΟΚ να μιμηθεί τη Ν.Δ. και το πρόγραμμά της δεν μπορεί να το κάνει αποδοτικά. Γιατί μόνο η Ν.Δ. είναι ο αυθεντικός εκφραστής της γνήσια φιλελεύθερης πολιτικής».

Στα εξωτερικά

Δίπλα στις δύο αυτές βασικές εκδοχές υπάρχει και μια τρίτη, η οποία ωστόσο είναι συμπληρωματική.

Το αίτημα για άμεση προσφυγή στις κάλπες χρησιμοποιείται από τον κ. Μητσοτάκη και ως ένας έμμεσος τρόπος επισημάνσης προς την αμερικανική πλευρά ότι «η Ν.Δ. δεν είναι διατεθειμένη να παίξει ρόλο θεατή στη «σκηνική παρουσίαση» του θέματος των βάσεων στην οποία φαίνεται να συμφωνούν, ο κ. Παπανδρέου και οι Η.Π.Α.».

Είναι ενδεικτικό άλλωστε ότι ο κ. Μητσοτάκης επαναλαμβάνει τελευταία σε συνομιλίες του ότι «αν μπορούσαν οι Η.Π.Α. να ανοίξουν συζήτηση μαζί μας για το θέμα των πρόωγων εκλογών, θεωρώ βέβαιο ότι θα μας συνιστούσαν να μην απαιτήσουμε την πρόωρη διενέργειά τους».

Θα επιτύχει;

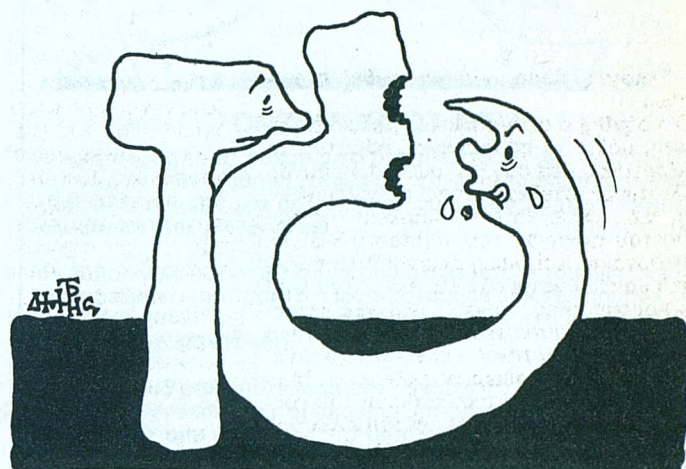
Με δεδομένα τα όσα προαναφέρθηκαν το ερώτημα που ανακύπτει είναι ποια θα είναι η τελική έκβαση του εγχειρήματος του κ. Μητσοτάκη. Εφ' όσον η κυβέρνηση δεν φαίνεται διατεθειμένη να απαντήσει καταφατικά στο αίτημα της Ν.Δ. για εκλογές, τουλάχιστον μέσα στο 1987.

Κάτω από αυτό το πρίσμα, το πιο δύσκολο μέρος του νέου τακτικού σχεδίου της Ν.Δ. θα είναι το πώς θα μπορέσει να κρατηθεί ένας κομματικός οργανισμός σε φάση εκλογικής προετοιμασίας και «πολιτικής υπερδιέγερσης» για ένα διάστημα κατά πολύ μεγαλύτερο των 6 μηνών, το οποίο οι «έμπειροι» περί τα κομματικά δέχονται ότι αποτελεί τα όρια σε αυτές τις περιπτώσεις.

Η δύσκολη άνοιξη

Οι ασυνέχειες στις «Θέσεις» του 12ου συνεδρίου, με τις διαφορετικές πολιτικές και θεωρητικές εκτιμήσεις μεταξύ των «Κεφαλαίων» σκιαγραφούν εγγενείς αντιφάσεις στο πολιτικό εγχείρημα του ΚΚΕ για εκσυγχρονισμό.

Το 12ο συνέδριο ίσως αποδειχθεί σύντομα ότι θα είναι ένα έντονα μεταβατικό συνέδριο.

των συντρόφων του Γκορμπατσόφ

του Ρεπόρτερ

ΣΕ ΟΚΤΩ κεφάλαια και 102 παραγράφους συμπυκνώθηκαν τελικά οι «Θέσεις της ΚΕ του ΚΚΕ για το 12ο Συνέδριο», που θα είναι και το πεδίο δοκιμής για την αντοχή και τη συνοχή μιας διαδικασίας αλλαγών, οι οποίες δρομολογούνται με σαφήνεια, πλέον, στο σώμα του θερμότερου θιασώτη του Γκορμπατσόφ, μεταξύ των κομμουνιστικών κομμάτων της Δ. Ευρώπης. Και θα είναι οι «Θέσεις» αυτές πεδίο δοκιμής για την εμβέλεια και τη συνοχή των «γκορμπατσοφικών» αλλαγών στο ΚΚΕ, καθώς ο προσυνεδριακός διάλογος δεν θα επικυρώσει απλώς —όπως άλλοτε— την «αρχιτεκτονική των ισορροπιών» που εκφράζεται με την αυθεντία του ντοκουμέντου της ΚΕ, αλλά αναμένεται να θέσει υπό αμφισβήτηση —ή αντίθετα να πλειοδοτήσει— την επιχειρούμενη «αλλαγή μέσα στη συνέχεια των ισορροπιών». Έστω και μέσα στα πλαίσια του περιφραχτού και γεωμετρημένου κώδικα που επικαθορίζεται από το αυστηρό τυπικό στην κλειστή τελετουργία της ενδοκομματικής επικοινωνίας, έστω και με το «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό» της (καθ' ερμηνείαν λενινιστικής) παράδοσης, ο προσυνεδριακός διάλογος θα έχει ίσως για πρώτη φορά εκπλήξεις: αυτές δεν θα είναι άλλο από την αποτύπωση της μεταβατικής κατάστασης που διέρχεται ο κόσμος του «κομμουνισμού», υποχρεωμένος καθώς είναι, πλέον, να αντιμετωπίσει τη δική του δομική και αξιακή κρίση.

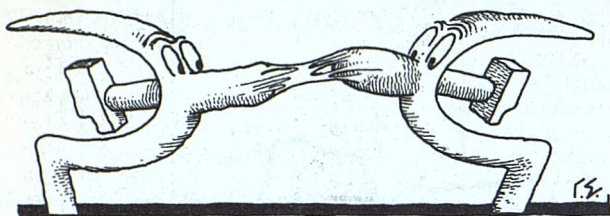
ΗΔΗ, ΟΜΩΣ, οι δυσκολίες της προσαρμογής και το δύσβατο του εκσυγχρονισμού έχουν εγγραφεί σε κάποιες διαφορές που παρατηρούνται ανάμεσα στο αρχικό «Σχέδιο θέσεων» και στο τελικό κείμενο που ψηφίστηκε στα μέσα της προηγούμενης εβδομάδας από την ΚΕ και δημοσιεύτηκε στο «Ριζοσπάστη» της Κυριακής 8 Φεβρουαρίου: στα κομμουνιστικά κόμματα οι «κόντρες» αρχίζουν πάντα «από πάνω»· αν συνοδευτούν από αντίστοιχες «από κάτω», τούτο δεν μπορεί παρά να σημαίνει περισσότερη πολιτική, περισσότερη κοινωνία και περισσότερο ζωή για τους «στρατιώτες της προλεταριακής υπόθεσης».

Αλλαγή στο χαρακτήρα του Συνεδρίου και στους κώδικες ανάλυσης

ΑΝ ΟΜΩΣ οι «κόντρες» και επαναδιατυπώσεις σε επίπεδο ΚΕ είναι μια πραγματικότητα που αποτυπώνεται ακριβώς στις «Θέσεις», αλλά και που δεν θέτει υπό αίρεση το γενικό στίγμα μιας σίγουρα αντιφατικής κατεύθυνσης για «αλλαγή», οι διαφορές του 12ου Συνεδρίου από το 11ο είναι αρκετά έντονες ώστε να σηματοδοτούν και μια κάποια ρήξη στο νήμα ιστορικής συνέχειας των ορθόδοξων κομμουνιστών.

ΚΑΙ ΠΡΙΝ απ' όλα υπάρχει η σημαντική διαφορά στο χαρακτήρα αυτού τούτου του Συνεδρίου, που κινείται σε περισσότερο ρεαλιστική, μεσοπρόθεσμη βάση και με ζωντανούς κώδικες ανάλυσης: στα 8 κεφάλαια και τις 167 «Θέσεις» για το 11ο Συνέδριο, η πολιτική πρόταση του ΚΚΕ διαλάμβανε καταλεπτώς, σε ξεχωριστό κεφάλαιο, τα «προβλήματα σχετικής με τη σοσιαλιστική προοπτική», φροντίζοντας να «αποκαθάρσει» το σοσιαλισμό του κόμματος από τις ποικίλες «παρεκκλίσεις»: τέτοιο κεφάλαιο στις Θέσεις για το 12ο Συνέδριο δεν υφίσταται πλέον —και αυτό φυσικά όχι αναίτια... Αντίθετα, τα περί νεολαίας φιλοξενούνται τώρα σε ξεχωριστό κεφάλαιο· αυτό είναι ένα από τα δείγματα ευαισθητοποίησης του ΚΚΕ, άσχετα αν ο τρόπος προσέγγισης των προβλημάτων της νεολαίας δεν είναι περισσότερο τελέσφορος, απ' ό,τι μέχρι τώρα. Στις Θέσεις του 11ου Συνεδρίου η «νεολαία» ήταν ενσωματωμένη στο περί μαζικού κινήματος κεφάλαιο.

Στις θέσεις για το 11ο Συνέδριο, εξάλλου, οι 35 παράγραφοι του 4ου κεφαλαίου («Οι στόχοι της πραγματικής αλλαγής») εξαγγέλλουν σε ένα άκαμπτο και κλειστό προγραμματικό σύστημα όλα όσα «έπρεπε» να γίνουν προκειμένου να υλοποιηθεί η «πραγματική αλλαγή», σε ευθεία, περίπου, συνέχεια με τους ορισμούς του 10ου Συνεδρίου περί «Δημοκρατίας του Λαού»· αντίθετα στις «Θέσεις για το 12ο Συνέδριο», οι 12 μόνον παράγραφοι του 4ου κεφαλαίου («Αλλαγή με κατεύθυνση το σοσιαλισμό») όχι μόνο σηματοδοτούν μια ουσιαστική τομή με τα έως τώρα ιδεολογικά στερεότυπα του ΚΚΕ, αλλά, ακριβώς για το λόγο αυτό, δεν αποτελούν πλέον κλειστό «πακέτο» θέσεων

ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΙΣΜΟ

«Το κόμμα μας στάθηκε πιστό στις αρχές του προλεταριακού διεθνισμού. Χαιρέτησε την αδελφική βοήθεια των χωρών του Συμφώνου της Βαρσοβίας προς το λαό της Τσεχοσλοβακίας». (9ο Συνέδριο, 1973 Φθινόπωρο).

«Το κόμμα μας πιστεύει, ότι βασικό κριτήριο του διεθνισμού κάθε κομμουνιστικού κόμματος είναι η στάση του, ... πρώτα απ' όλα απέναντι στη Σοβιετική Ένωση...».

(10ο Συνέδριο, Μάιος 1978).

«Το κόμμα πιστό στις αρχές του προλεταριακού διεθνισμού αποκρούει τις επιθέσεις της ιμπεριαλιστικής και εγχώριας αντιδραστικής προπαγάνδας, που σιγοντάρεται από τις θεωρίες δεξιών και «αριστερών» οππορτουνιστών ενάντια στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού (...) πιστεύει ότι χρειάζεται να προωθείται η υπόθεση της σύγκλησης μιας παγκόσμιας διάσκεψης των «Κομμουνιστικών και Εργατικών Κομμάτων».

(11ο Συνέδριο, Δεκέμβριος 1982).

«Το ΚΚΕ έχει τη γνώμη ότι στις σημερινές συνθήκες ...αποκτά μεγαλύτερη προτεραιότητα η ανάγκη συντονισμού του αγώνα των κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων για την ειρήνη και για τα δικαιώματα των εργαζομένων... Μέσα στους κοινούς αγώνες τα αδελφά κόμματα θα είναι δυνατό να αντιμετωπίσουν και τυχόν διχογνωμίες ή διαφωνίες με ειλικρινή διάλογο στη βάση της ισοτιμίας».

(Σχέδιο Θέσεων για το 12ο Συνέδριο, Ιανουάριος 1987).

«Το ΚΚΕ μένοντας σταθερά προσηλωμένο στις αρχές του προλεταριακού διεθνισμού έχει τη γνώμη ότι...» κτλ.
(συνεχίζεται αυτούσια η διατύπωση του προηγούμενου παραθέματος από το «Σχέδιο» οι υπογραμμίσεις δικές μας.

«Θέσεις της ΚΕ του ΚΚΕ για το 12ο Συνέδριο, ...Φεβρουάριος 1987).

για το μοντέλο μετάβασης αλλά ένα πλαίσιο προγραμματικής συμφωνίας, ικανό με την ευκαμψία του να «υποδεχθεί» τον παραπέρα προσδιορισμό του σε κυβερνητικό πρόγραμμα, μέσα από την «ισότιμη συνεργασία» άλλων πολιτικών δυνάμεων.

ΣΕ ΑΜΕΣΗ λογική σχέση προς αυτό το άκαμπτο προγραμματικό σύστημα του 11ου Συνεδρίου βρισκόταν και το 3ο κεφάλαιο («Οι προϋποθέσεις μιας πραγματικής αλλαγής»), όπου οι κομματικοί επιτελείς όριζαν για το τι θα πρέπει να κάνει το κόμμα προκειμένου να αρθεί σχεδόν μόνο του στο ύψος του «εγγυητή» της τότε «πραγματικής αλλαγής»· πέρα από τις διαφορές που υπάρχουν πλέον στις προϋποθέσεις αυτές για την (τώρα πλέον) σκέτη «αλλαγή», το κομματικό επιτελείο των «Θέσεων για το 12ο Συνέδριο» δεν αφιέρωσε ειδικό κεφάλαιο για τα προαπαιτούμενα της «αλλαγής», ενσωματώνοντάς τα στο 4ο κεφάλαιο. Αντίθετα, θέση 3ου κεφαλαίου επέχει πλέον, για πρώτη φορά μάλιστα, ένα σύνολο 13 θέσεων, όπου το ΚΚΕ δείχνει την επιθυμία του για «συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης», επισημαίνοντας τις «Εξελίξεις και βασικές αλλαγές στην οικονομικο - κοινωνική κατάσταση της χώρας»· το κεφάλαιο αυτό, όπως και το 4ο περί «αλλαγής με κατεύθυνση το σοσιαλισμό», συμπυκνώνουν πολλά του «νέου πνεύματος» που αναπτύσσεται στις τάξεις της κομμουνιστικής ορθοδοξίας, η οποία προτιμά τώρα να μιλά για «Πολιτικές εξελίξεις και δράση του κόμματος» σε 16 θέσεις, και όχι για «Το κόμμα στην πάλη για την αντιμονοπωλιακή αντιιμπεριαλιστική αλλαγή», σε 24 θέσεις του 11ου Συνεδρίου και μάλιστα με πολλή δόση από τη γνωστή ξύλινη γλώσσα της παλαιοκομ-

μουνιστικής ρητορικής.

ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ αυτές στη διάρθρωση και στο ύψος της προγραμματικής προβληματικής του ΚΚΕ συνοδεύονται από άλλες, επί της ουσίας του ιδεολογικού του λόγου: και οι δύο αυτοί μείζονες τομείς διαφοροποιήσεων παραπέμπουν σε μια συνειδητοποίηση εκ μέρους τμήματος στελεχών του και του ηγετικού του απαρát, ότι «εκτός από το δόγμα υπάρχει και το κόμμα», εκτός από τις «Άγιες Γραφές» υπάρχει και η πολιτική, εκτός από το κόμμα υπάρχει και η κοινωνία.

ΚΑΙ ΠΙΣΩ απ' όλα αυτά, υπάρχει ο Γκορμπατσόφ.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ εύκολο να απαντηθεί το ερώτημα, κατά πόσον οι ανανεωτικές τομές στο ΚΚΕ θα πραγματοποιούνταν χωρίς την έλευση της εποχής του «νέου ηγέτη» στην ΕΣΣΔ. Και τούτο γιατί τα τελευταία τρία χρόνια υπάρχει μεν μια κατάθεση «ανοιγμάτων» σε Ολομέλειες της ΚΕ του ΚΚΕ, όμως το κύριο ζητούμενο δεν είναι η ποσοτική τους έκταση αλλά η ποιοτική τους διάσταση και το βεληνεκές αναφοράς τους. Κι αυτά μπορούν να ιδωθούν μόνο σε ντοκουμέντα «ύστατης» στιγμής, όπως τα συνεδριακά.

Εκτός από τον ιμπεριαλισμό υπάρχει το Αφγανιστάν και ο Ντε Γκωλ

ΣΤΟ 11ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ, ανάμεσα στις επιτυχίες του «σοσιαλισμού και των αντιιμπεριαλιστικών δυνάμεων» καταγραφόταν «η απόκρουση ραδιουργιών και επεμβάσεων του ιμπεριαλισμού στο Αφγανιστάν»· τώρα, στο πρώτο πάλι κεφάλαιο όπου γίνεται επισκόπηση στο «Σημερινό κόσμο και τον αγώνα για την ειρήνη» —και όπου οι εκτιμήσεις πήραν μεγαλύτερη έκταση και, ακόμα, διαφοροποιήθηκαν σε σύγκριση με αυτό τούτο το «Σχέδιο θέσεων για το 12ο Συνέδριο του ΚΚΕ»— λαμβάνεται υπόψη και... ο Σεβερντάτζε που πήγε στην Καμπούλ και τράβηξε τ' αυτί στο νέο, μεταμπρεζνιεφικό ηγέτη του Αφγανιστάν: «Το ΚΚΕ υποστηρίζει την πολιτική της ομαλοποίησης και της εθνικής συμφιλίωσης στο Αφγανιστάν»· ας σημειωθεί ότι είναι μια χαρακτηριστική περίπτωση «ακολουθητισμού», ο οποίος αποτυπώνεται στη νοοτροπία των ελλήνων κομμουνιστών σε ό,τι αφορά τις σχέσεις του με το ΚΚΣΕ: στο «Σχέδιο θέσεων» του Ιανουαρίου, αυτή η εκτίμηση έλειπε...

ΟΜΩΣ, εκτός από τον ιμπεριαλισμό υπάρχει και... ο σοσιαλισμός. Στο 11ο Συνέδριο, στην 6η θέση, «οι χώρες της σοσιαλιστικής κοινότητας είναι η περιοχή του κόσμου που παρουσιάζει σταθερή ανάπτυξη σε όλους τους τομείς». Τώρα, και ενώ ούτε στο «Σχέδιο θέσεων» είχε περιληφθεί (ο Μ. Γκορμπατσόφ δεν είχε κάνει ακόμα τη συντριπτική εισήγησή του στην ΚΕ του ΚΚΣΕ...) επισημαίνονται πλέον στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού «αρνητικά φαινόμενα και σοβαρές καθυστερήσεις που εμφανίστηκαν στη δεκαετία του '70 και στις αρχές της δεκαετίας του '80...» ενώ λίγο πιο κάτω θα γίνει λόγος όχι πλέον μόνο για «εκδηλώσεις αδράνειας και στασιμότητας» που αντιμετωπίζει η πολιτική Γκορμπατσόφ (κατά το «Σχέδιο θέσεων για το 12ο Συνέδριο»), αλλά και για «γραφειοκρατικά φαινόμενα».

ΑΥΤΗ η επίδειξη ρεαλισμού και ακολουθητικής, έστω, αλλά οπωσδήποτε κρίσιμης στη δυναμική της, τόλμης για τα «οικογενειακά» του κομμουνιστικού κόσμου συνοδεύεται από μια ευθυγράμμιση στην πολιτική αντίληψη περί διεθνών σχέσεων με τη «νέα σκέψη» του Μ. Γκορμπατσόφ: σε αντίθεση με το «Σχέδιο θέσεων για το 12ο Συνέδριο», που έβλεπε το φιλειρηνικό «μέτωπο» να φθάνει μέχρι τους «πράσινους», π.χ., τώρα οι «Θέσεις» περιλαμβάνουν «ηγετικούς παράγοντες των καπιταλιστικών χωρών που σκέπτονται ρεαλιστικά... αρνούνται να ευθυγραμμιστούν ανεπιφύλαχτα με τη φιλοπόλεμη και τυχοδιωκτική γραμμή της ηγεσίας των ΗΠΑ». Και πιο κει, το ΚΚΕ επιδιώκει φιλειρηνική συνεργασία «και με τους ρεαλιστικά σκεπτόμενους αστικούς κύκλους της Δυτικής Ευρώπης...».

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ σαφές δείγμα προσπάθειας αφομοίωσης της «νέ-

ας σκέψης» από το ΚΚΕ η θέση που δεν υπήρχε στο «Σχέδιο θέσεων» ότι «*Η Ευρώπη στην οποία βρίσκεται η διαχωριστική γραμμή των δύο στρατιωτικών συνασπισμών αποτελεί το κρισιμότερο πεδίο της πάλης για την ειρήνη*». Γι' αυτό και ο... Ντε Γκωλ υμνείται, είκοσι τόσα χρόνια μετά, στο σύνθημα του ΚΚΕ «για μια ειρηνική Ευρώπη από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια»— γιατί το ΚΚΕ κατάλαβε πια, αφού πρώτα το άκουσε και το 'μαθε από επίσημα χείλη, ότι η «*ΕΟΚική και ατλαντική πολιτική δεν ταυτίζεται με την ευρωπαϊκή*», και ότι στην τελευταία παίζουν «σοσιαλιστές, πράσινοι, αριστερές δυνάμεις», με τους οποίους το ΚΚΕ προσβλέπει πια, για πρώτη φορά διακρηγμένα, σε «συνεργασία».

Οι «συνεπείς φύλακες»...

ΒΕΒΑΙΑ, απ' την άλλη πλευρά του λόφου υπάρχουν οι αμετανόητοι «συνεπείς»: στις «Θέσεις», μπορεί οι «σοσιαλδημοκρατικές ηγεσίες» του «Σχεδίου» —που «αξιοποιούν τα μονοπώλια»— να διαγράφτηκαν, ή μάλλον να έγιναν «σοσιαλδημοκράτες», και μπορεί να διακηρύσσεται, πλέον, σε αντίθεση με το «Σχέδιο» πάλι, ότι το ΚΚΕ «πιστεύει στην ανάγκη διαλόγου και συνεργασίας μαζί τους για τα θέματα δημοκρατίας και ειρήνης», αλλά παράλληλα διακηρύσσεται η «*ριζική αντίθεση με την πολιτική της ταξικής συνεργασίας και της διαχείρισης του καπιταλιστικού συστήματος που ακολουθούν οι σοσιαλδημοκράτες*». Το πρόβλημα με αυτή τη ρεαλιστικότερη εκδοχή της συνέπειας βρίσκεται στο ότι έχει έντονα εξωγενή και συγκυριακά χαρακτηριστικά (άνοιγμα Γκορμπατσόφ) και δεν προκύπτει από μια ουσιαστικότερη αντιμετώπιση του σοσιαλδημοκρατικού φαινομένου· γι' αυτό και είναι εξόχως αντιφατική αυτή η θέση, αφού, αν οι σοσιαλδημοκράτες «διαχειρίζονται» το σύστημα, το σημερινό σύστημα, είναι δύσκολο να προσβλέπεις μαζί τους, σε συνεργασία επί της «δημοκρατίας»: η συνεργασία αυτή δεν μπορεί να είναι ποσοστιαία ακριβώς γιατί η «διαχείριση του συστήματος» είναι συνολική...

ΚΟΝΤΑ ΟΜΩΣ στην ευρωπαϊκή στροφή του ΚΚΕ, και παράλληλα προς την αντισοσιαλδημοκρατική του «καθαρότητα», οι «συνεπέστεροι» από τα στελέχη του χτύπησαν εμφανώς σε δύο άλλα σημεία, από τα πιο ευαίσθητα και προσφιλή τους στους κόλπους του πάλαι ποτέ παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος· κι αν νίκησαν στα δύο αυτά σημεία, παράλληλα ανέτρεψαν την εικόνα «συνοχής» του κόμματος που θέλουν να προβάλλεται προς τα έξω.

ΣΤΟ «ΣΧΕΔΙΟ ΘΕΣΕΩΝ», όπως είχε επισημανθεί στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ, έλειπε η μνεία του προλεταριακού διεθνισμού· τώρα διακηρύσσεται ότι το ΚΚΕ μένει «*σταθερά προσηλωμένο στις αρχές του προλεταριακού διεθνισμού*». Η εικόνα συνοχής της κομματικής ηγεσίας ανατρέπεται περισσότερο, όμως, σε ένα άλλο ευαίσθητο σημείο των «Θέσεων»: στο «Σχέδιο» οι συντάκτες έγραφαν ότι «*το ΚΚΕ επιδιώκει την αποκατάσταση των σχέσεων του με το ΚΚ Κίνας και με το Κόμμα Εργασίας της Αλβανίας*». Στις «Θέσεις», όμως, κάποιος έβγαλαν τον Γκορμπατσόφ ρεβιζιονιστή που πάει και συζητάει με τους Κινέζους κι έτσι... Κι έτσι αντί τώρα να ζητάμε αποκατάσταση των σχέσεων «με το ΚΚ Κίνας και το ΚΕ Αλβανίας», μας μένει μόνο το Κόμμα του Χότζα (πιο συνεπές αυτό...), και οι Κινέζοι στέλνονται για περαιτέρω... θεραπεία.

Ρεαλισμός και σκλήρυνση κριτικής

ΣΕ ΣΧΕΣΗ με το «Σχέδιο θέσεων» υπάρχουν και σε άλλα ζητήματα αρκετές διαφοροποιήσεις —ρεαλιστικότερες ή «συνεπέστερες»— στις τελικές «Θέσεις»: τονίζεται ο «*εξαιρετικά ενεργός ρόλος του κράτους στη διαμόρφωση και επιβολή του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού*», σημείο που δείχνει κάποια τάση στο επιτελείο του ΚΚΕ για περισσότερη εμβάθυνση στις ιδιομορφίες του ελληνικού σχηματισμού, τάση που προ-

ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΑΤΟΥ

«Η δικτατορία του προλεταριάτου είναι ανώτερη από κάθε άλλη μορφή δημοκρατίας... Η σοσιαλιστική δημοκρατία εξασφαλίζει την ελεύθερη ύπαρξη και δράση κάθε κόμματος που εκφράζει συμφέροντα εργαζόμενων στρωμάτων, αναγνωρίζει το ηγετικό ρόλο της εργατικής τάξης και αγωνίζεται για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού».

(από το Πρόγραμμα του ΚΚΕ που ψηφίστηκε στο 9ο Συνέδριο, 1973).

«Το ΚΚΕ θεωρεί ότι, παρά τις μεταβολές που έγιναν στον κόσμο ...η δικτατορία των προλεταριάτων εξακολουθεί να αποτελεί γενική νομοτέλεια του περάσματος από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό... Η σοσιαλιστική δημοκρατία θα εξασφαλίσει την ελεύθερη ύπαρξη και δράση όλων των κομμάτων μέσα στα πλαίσια του σοσιαλιστικού Συντάγματος για την οικοδόμηση και την ανάπτυξη του σοσιαλισμού».

(10ο Συνέδριο, 1978, υπογραμμίσεις δικές μας).

«Θεμελιακή αρχή του σοσιαλισμού, την οποία κύρια συκοφαντεί και παραμορφώνει η αστική ιδεολογία αλλά και τα κάθε είδους οππορτουνιστικά ρεύματα, είναι ...η διαμόρφωση ενός κράτους νέου τύπου που οι Μάρξ, Ένγκελς συγκάλεσε και Λένιν ονόμασαν δικτατορία του προλεταριάτου... θα εξασφαλίσει η ελεύθερη δράση των πολιτικών κομμάτων τα οποία θα δρουν στα πλαίσια του σοσιαλιστικού Συντάγματος, που θα θεμελιώνει την αληθινή λαϊκή κυριαρχία για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού».

(11ο Συνέδριο, 1982).

● Η σοσιαλιστική κοινωνία θεμελιώνεται με την οικοδόμηση της εξουσίας της εργατικής τάξης και όλων των εργαζομένων ...βασισμένης στην αυτοδιοίκηση του ίδιου του εργαζομένου λαού, ικανής... να κατοχυρώσει... την κοινωνικοποίηση των βασικών μέσων παραγωγής... την ανάπτυξη της σοσιαλιστικής αυτοδιεύθυνσης σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής...».

● «Το ΚΚΕ θεωρεί τις δημοκρατικές ελευθερίες του λαού μέσο πάλης για την κατάκτηση της αλλαγής και του σοσιαλισμού και ταυτόχρονα και σαν θεμελιακό συστατικό τους. Αγωνίζεται ώστε να ασκείται όσο το δυνατόν πιο ελεύθερα, το δικαίωμα του λαού... να διαλέξει το κόμμα της προτίμησής του... Η πρωώθηση της αλλαγής θα βασίζεται στη δημοκρατικά εκφρασμένη θέληση της πλειοψηφίας του λαού».

«Θέσεις της ΚΕ του ΚΚΕ για το 12ο Συνέδριο» τα υπογραμμισμένα αποσπάσματα δεν υπήρχαν στο «Σχέδιο θέσεων για το 12ο Συνέδριο»...).

σक्रουει, όμως, στο μοντέλο ανάλυσης της σοβιετο-γαλλικής σχολής και την αναλυτική ή / και πολιτική του αναποτελεσματικότητας (κρατικομονοπωλιακός καπιταλισμός)· γίνεται δεκτό, σαν «παραχώρηση», ότι η οικοτεχνία, η «δεύτερη δουλειά» κτλ. είναι φαινόμενα «που ορισμένοι τα κατανοούν σαν μορφές "παραοικονομίας"...», χωρίς να επιμένουν οι συντάκτες πλέον στο αλάθητό τους περί παρασιτισμού, ως φαινομένου κρίσης του καπιταλισμού, εν γένει, ενώ ο παρασιτισμός δεν αποδίδεται πια μόνο στο «μεγάλο κεφάλαιο» αλλά και στις «προσπάθειες επιβίωσης των πιο καθυστερημένων, από καπιταλιστική άποψη, τμημάτων της οικονομίας». Επί το ρεαλιστικότερο, πάλι, αναγνωρίζεται ότι οι «αστικές εκσυγχρονιστικές προσπάθειες (στην Ελλάδα της τελευταίας 4ετίας) ... απαιτούσαν το ξεπέρασμα της αντίστασης των πιο καθυστερημένων θεσμών και τμημάτων της αστικής τάξης, πράγμα που δεν έγινε, με αποτέλεσμα να μην αποδώσουν ως τώρα, ούτε και για το ίδιο το σύστημα».

ΤΟ ΟΤΙ το ΚΚΕ δεν κόβει πλέον τους δεσμούς του με τα εκσυγχρονιστικά και άλλα αναπτυξιακά εγχειρήματα, ακόμα και του ίδιου του «κρατικομονοπωλιακού» συστήματος, και αφήνει να διαφανεί κάποια πρόθεση του για παρέμβαση στον τομέα αυτό, προκύπτει και από μια νέα θέση που δεν υπήρχε επίσης στο «Σχέδιο»: είναι η θέση όπου επισημαίνεται «*μια νέα μορφή αντίθεσης ανάμεσα στις εθνικές και υπερεθνικές κρατικομονοπωλιακές ρυθμίσεις*».

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, σκλήρυνε η κριτική απέναντι στο ΠΑΣΟΚ, σε σχέση πάντα με το «Σχέδιο»: το κυβερνών κόμμα «εγκαταλεί-

πει όλο και πιο πολύ» την αυτονομία του στις γνώμες που διατυπώνει σε διεθνείς οργανισμούς, «βαθαίνει επικίνδυνα για τις προοπτικές της ίδιας της ανεξάρτητης υπόστατης της χώρας τη σχέση εξάρτησης από το διευθυντήριο και τους μεγάλους της ΕΟΚ, μετά την επικύρωση... στη Βουλή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης», ενώ η πολιτική του στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις δεν αποβλέπει μόνο στην «ανανέωση του καθεστώτος των βάσεων» («Σχέδιο θέσεων»), αλλά και στη «διεύρυνσή» τους («Θέσεις»).

ΕΚΤΟΣ ΟΜΩΣ από την παράλληλη ύπαρξη ρεαλισμού και σκλήρυνσης της κριτικής, στις «Θέσεις» υπάρχει πάλι η παρέμβαση κάποιων γνωστών δαιμονολογικών συνδρόμων: η ενόχλητα δράσης της «εργατικής τάξης» δεν δυσκολεύεται μόνο λόγω των δομικών διαφοροποιήσεων στο εσωτερικό της (Σχέδιο θέσεων) αλλά και λόγω «της παρέμβασης των ταξικών αντιπάλων» (Θέσεις). Παράλληλα προς αυτό, αφαιρέθηκε από τις «Θέσεις» μια προωθημένη αντίληψη περί τάξης, που την αντιμετώπιζε στην πολιτική και ιδεολογική της διάσταση τονίζοντας την ανάγκη να «διαμορφωθούν τα ήθη, η νοοτροπία, τα χαρακτηριστικά της τάξης». Τώρα, οι διαφοροποιήσεις στον τρόπο ζωής των εργαζομένων αντιμετωπίζονται απλώς με το σύνθημα της «πιο συστηματικής και οργανωμένης δράσης για τα λαϊκά προβλήματα της συνοικίας και της τοπικής Αυτοδιοίκησης, γενικότερα».

ΣΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ πεδίο, επίσης, μια συντηρητική διόρθωση παρατηρείται στον τρόπο αντιμετώπισης της ΝΔ όπου, αντί του αιτήματος του «εκσυγχρονισμού» αυτού του τρόπου (Σχέδιο Θέσεων), τώρα αναφέρεται απλώς η οργανωτικίστικη συνταγή της «βελτίωσής» του.

Η εξαφάνιση της «αναθεωρητικής ομάδας» και η «αναθεωρητική στροφή» του ΚΚΕ

ΚΑΠΟΤΕ, το «α-ο» ήταν το σύμβολο της πίστης και της υπεράσπισης του «μαρξισμού - λενινισμού» και των λοιπών παραγών του. Τώρα το «α-ο» δεν υπάρχει στις «Θέσεις». Αντίθετα, η «αναθεωρητική ομάδα» μετονομάστηκε και επίσημα σε κόμμα του «εσωτερικού» και η αντιμετώπισή του δεν γίνεται πλέον σε ιδεολογική αλλά σε πολιτική βάση. Υπάρχουν δε διαφορές στις «Θέσεις» έναντι του «Σχεδίου» τους, ως προς την κριτική που ασκείται στο ΚΚΕ εσωτερικού. Αφαιρέθηκε η παράγραφος όπου οι θέσεις του κρίνονται πως «δεν συμβιβάζονται... με την αποδοχή από το κόμμα αυτό των θεσμών της ΕΟΚ», αφού το ΚΚΕ είναι πια έτοιμο να συνεργαστεί με όσους εκ της αριστεράς αποδέχονται την ένταξη στην ΕΟΚ, και «δεν παραγνωρίζει (πια) το μεγάλο βάρος των εμπορικών - οικονομικών σχέσεων της Ελλάδας με τις χώρες της ΕΟΚ».

ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ του ΚΚΕ προς το ΚΚΕ εσ., απαιρέθηκε επίσης μια παράγραφος του «Σχεδίου θέσεων» όπου γίνονταν λόγος για τον «αντισοβιετισμό» του, ενώ οι «ιδεολογικές και στρατηγικές διαφορές απόψεων» μεταξύ των δύο ΚΚ «παραμένουν» μεν, αλλά δεν χαρακτηρίζονται ως «μεγάλες», όπως στο «Σχέδιο»: ίσως γι' αυτό και η πρόταση συνεργασίας προς το ΚΚΕ εσ. δεν περιορίζεται μόνο στο «μαζικό κίνημα» (όπως στο «Σχέδιο θέσεων»), μολονότι αυτή η συνεργασία «θα εξαρτηθεί και από την παραπέρα διαμόρφωση του πολιτικού του προσα-

νατολισμού»: Ο κ. Μπανιάς το 'πιασε το μήνυμα και κάλεσε το ΚΚΕ από τη Θεσσαλονίκη να προχωρήσει στις προτάσεις του «στα πλαίσια μιας σε βάθος συμφωνίας της Αριστεράς». Ο κ. Φλωράκης, όμως, μάλλον θα πρέπει να 'νοιώσει αλλεργία από τη θετική αυτή αντίδραση των «φρικιών» και την έλλειψη ανταπόκρισης των «σωφρόνων» της ανανεωτικής αριστεράς...

ΑΠΟ ΤΗΝ εξαφάνιση της «α-ο» στην αναγνώριση της... συμβολής της η απόσταση δεν είναι μεγάλη: στο 4ο κεφάλαιο όχι μόνο δεν έγιναν αλλαγές επί το «συνεπέστερο» σε σύγκριση με το «Σχέδιο θέσεων», αλλά πλειοδοτήθηκαν και διαφοροποιήθηκαν ποιοτικά οι αρχικές διατυπώσεις: για πρώτη φορά στην ιστορία του, το ορθόδοξο ΚΚΕ αντιμετωπίζει ρεαλιστικά την πραγματικότητα της «πολιτικοποίησής» του και διακηρύσσει ότι «θεωρεί τις δημοκρατικές ελευθερίες του λαού σαν μέσο πάλης για την κατάκτηση της αλλαγής και του σοσιαλισμού και ταυτόχρονα και σαν θεμελιακό συστατικό τους» και ότι «Η προώθηση της αλλαγής» δεν θα εδράζεται —όπως μέχρι τώρα— σε κάποια ασαφή έννοια περί «λαϊκής πλειοψηφίας» ή «πλειοψηφίας των εργαζομένων», αλλά «στη δημοκρατικά εκφρασμένη θέληση της πλειοψηφίας του λαού».

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ χαρακτηριστικό ότι σ' αυτό το κεντρικό και άκρως σημαντικό 4ο κεφάλαιο των «θέσεων» δεν αναφέρεται πλέον ο «πρωτοποριακός ρόλος του κόμματος της εργατικής τάξης», ενώ η «ουσιαστική άνοδος της δύναμης του ΚΚΕ» που θεωρείται «θεμελιακή ανάγκη για την προώθηση της αλλαγής», τίθεται σαν στόχος, υπό την αίρεση της επίτευξης ουσιαστικών ηγεμονικών λειτουργιών του κόμματος.

ΑΝΑΜΕΣΑ στις εγγυήσεις που θέτει πλέον το ΚΚΕ για την εξουσία της αλλαγής, του «συνασπισμού των δυνάμεων της Αριστεράς» είναι, πρώτον, «ο απαρέγκλιτος σεβασμός της συνταγματικής και δημοκρατικής νομιμότητας από όλους τους παράγοντες της πολιτικής και της όλης δημόσιας ζωής»· δεύτερον, η «εξασφάλιση της πιο πλατιάς και ενεργητικής λαϊκής συγκατάθεσης σε κάθε κυβερνητικό βήμα»· τρίτον, «η ισότιμη συμμαχία των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων της αλλαγής (που θα είναι) συστατικό στοιχείο της νέας κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας»· και, τέταρτον, η διεξαγωγή δημοψηφίσματος «σε περιπτώσεις λήψης αποφάσεων για ένα κρίσιμο θέμα της χώρας, ή ουσιαστικής διαφωνίας των εταίρων της κυβέρνησης».

ΚΑΙ Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ κατόρθωσε να βγει στο τελικό κείμενο των «Θέσεων» όπως και στο «Σχέδιο», δηλαδή χωρίς το μονότονο τσιτάρισμα της «δικτατορίας του προλεταριάτου» (βλ. προηγούμενο τεύχος ΑΝΤΙ). Είναι μακριά εξάλλου η εποχή που το πέρασμα στο σοσιαλισμό θα γινόταν με «ειρηνικές ή μη ειρηνικές μορφές, ανάλογα με τη συγκυρία...» (10ο Συνέδριο), ή που «θεμελιακή αρχή του, σοσιαλισμού την οποία συκοφαντούν και παραμορφώνουν... τα κάθε είδους ομπορτονιστικά ρήματα είναι... η διαμόρφωση ενός κράτους νέου τύπου, που οι Μάρξ, Ένγκελς και Λένιν ονόμασαν δικτατορία του προλεταριάτου» (11ο Συνέδριο).

ΤΟ ΚΚΕ πραγματοποιεί τη στροφή του στην πολιτική, στην κοινωνία, στον Άλλο. Έστω και αργά, πραγματοποιεί τη μεταστροφή του στον «πόλεμο κινήσεων» από τον «πόλεμο θέσεων», από τη μετωπική ρήξη του «ενός» προς «όλους», που μετέθετε στο ουτοπικό (αλλά και ερρεβώδες) μέλλον την έλευση ενός σοσιαλισμού, αγκυλωμένου στις νόρμες ενός γραφειοκρατικού κρατισμού. Και είναι ενδεικτικό μιας προσπάθειας αποτοξίνωσης ότι από την αναφορά που γινόταν στη «Δημοκρατία του λαού» όπως καθορίζεται στο «Πρόγραμμα του κόμματος» αφαιρέθηκε ακριβώς το «όπως καθορίζεται στο Πρόγραμμα του κόμματος»: είναι μια «αφαίρεση δέρματος», για όποιον έχει συνειδητοποιήσει τι σημαίνει «Πρόγραμμα» για τις ισορροπίες, τις ανάγκες και τις ανασφάλειες της κλειστής κομματικής κοινωνίας.

Το μεγάλο βιβλιοπωλείο
της Θεσσαλονίκης

BIBΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
GALLERY
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΙΑΝΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ 277-004

Τα όρια της στροφής ή οι αντιφάσεις του εκσυγχρονισμού

ΩΣ ΠΟΙΟ σημείο, όμως, μπορεί να τελεσφορήσει αυτό το εγχείρημα «αφαίρεσης δέρματος» χωρίς να θυγούν ζωτικά όργανα και λειτουργίες του κομματικού οργανισμού;

ΔΥΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑ πιο κάτω από το ιστορικό 4ο, βρίσκoμαστε μπροστά σε φαινόμενα επεικώς σχιζοειδή. Στον ευαίσθητο χώρο για τη νεολαία, η απόφαση να του αφιερωθεί πρώτη φορά ειδικό κεφάλαιο, υπονομεύεται όχι μόνον από την παλαιοκομμουνιστική, εμπειριστική και οργανωτικιστική αντίληψη, αλλά και από ένα σύστημα σκέψης που στην κυριολεξία κλωτσάει ότι έχει κατατεθεί σαν νέα σκέψη στα 4 πρώτα κεφάλαια: Ο συντάκτης του «Κινήματος της Νεολαίας» αποφάσισε να δώσει το «μάθημα της ΚΝΕ» ίσως στους ρεβιζιόνες του Συνεδρίου και υπενθυμίζει: «ορισμένα τμήματα της νεολαίας επηρεάζονται, στον έναν ή στον άλλο βαθμό (!) από... αναθεωρητικές αντιλήψεις, ιδιαίτερα γύρω από τα ζητήματα της δημοκρατίας, της ελευθερίας...»· «οι αντιλήψεις του "εσωτερικού" στο χώρο της νεολαίας... είναι εμποτισμένες από απαισιοδοξία και μοιρολατρία... αντικειμενικά τροφοδοτούν ακόμα και εκφυλιστικές τάσεις στον τρόπο ζωής της νεολαίας»· «σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, στα προγράμματα διδασκαλίας», εκτός από το νεοσυντηρητισμό και το «ρεφορμισμό» περνάει και ο «εκλεπτυσμένος αντικομμουνισμός και αντισοβιετισμός»· ο θερμοκέφαλος «υπεύθυνος για τη Νεολαία» βρίσκει ότι «μάζες της νεολαίας» διακατέχονται από «επιζήμιες αντιλήψεις» και προτρέπει τις κομματικές οργανώσεις «να συνεργάζονται με εκπαιδευτικούς, κοινωνιολόγους, άλλους επιστήμονες (μήπως ψυχιάτρους;)... ώστε να ερευνούν συνεχώς... την ψυχολογία της νεολαίας (!), να διαβλέπουν έγκαιρα τις τάσεις της, να οργανώνουν εύστοχα την πρακτική δράση γύρω από τα αιτήματά της». Εντελώς πατερναλιστικός και χειραγωγικός, στην κυριολεξία είναι ο «σοσιαλισμός από το κρύο» που βρίσκεται πίσω από τη γραφίδα του ανιστόρητου γραφειοκράτη, που τάζει σαν ύψιστο όραμα των νέων την «προετοιμασία για να καταχτούν τον τιμημένο τίτλο του μέλους του ΚΚΕ».

ΟΜΩΣ ΤΟ ΙΔΙΟ πνεύμα διαποτίζει και το κεφάλαιο για την «Κομματική Οικοδόμηση». Εκτός από την «μαρξιστικο-λενινιστική κατάρτιση που διαμορφώνει σωστά πολιτικά κριτήρια», ο κλειστός κόσμος του «κόμματος» αναγορεύεται σε κριτή πάνω και πέρα από τη ζωή: «οι εργαζόμενοι πρέπει να πείθονται ότι η εσωκομματική ζωή ασκεί αποφασιστικό ρόλο στην ανάπτυξη μιας προσωπικότητας...»· φάνηκε «ακόμη πιο πολύ η ανάγκη να οργανώνεται μέσα στην ΚΟΒ ο ατομικός έλεγχος του μέλους του Κόμματος» μεταξύ άλλων και για τη δράση του «στον προσωπικό του περίγυρο»· «Τα γραφεία των ΚΟΒ πρέπει να έχουν γνώση και των προσωπικών - οικογενειακών προβλημάτων του κάθε μέλους χωριστά».

ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ μόνον η κατάργηση του διαχωρισμού δημοσίου -ιδιωτικού και η «ορθόδοξη» συγχώνευσή τους στην «αγία κομματική οικογένεια»— δεν είναι μόνον ο φόβος μπροστά σ' αυτό το διαχωρισμό· είναι και ο φόβος γι' αυτόν τούτο τον εκτός κόμματος δημόσιο χώρο. Στην τελευταία παράγραφο αυτού του κεφαλαίου, η επισήμανση είναι σαφής: όσοι έχουν εκλεγεί σε μαζικούς χώρους σαν μέλη και στελέχη του κόμματος «προειδοποιούνται» ότι «τα αξιώματά τους δεν είναι ισόβια, βρίσκονται κάτω από την κρίση του κόμματος»! Κι άσε το συντάκτη του 4ου κεφαλαίου να μιλάει για αυτοτέλεια μαζικών χώρων!

ΚΑΙ ΣΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ κεφάλαιο, όμως, τα πράγματα δεν είναι καλύτερα· στην «Ιδεολογική και Μαζική Διαφωτιστική Δουλειά του Κόμματος» ορίζεται ότι «η κατάχτηση της πλειοψηφίας των λαϊκών μαζών υπέρ της πολιτικής του κόμματος, είχε και έχει (...) σαν απαραίτητο συστατικό την πάλη ενάντια

στον αντικομμουνισμό και τον αντισοβιετισμό, ιδιαίτερα στις εκσυγχρονισμένες εκδηλώσεις τους». Ο «μαρξισμός - λενινισμός» δεν πρέπει μόνον να εκμανθάνεται «δημιουργικά», αλλά υπάρχει και η προτροπή να υπερασπιζόμαστε «τις αρχές του από διαστρεβλώσεις», και να εκλαϊκεύουμε τις «κατακτήσεις του στις επιστήμες» (εποχή Λυσσένκο ονειρεύεται ο συνεπής συντάκτης, την ίδια στιγμή που ο Ζαχάροφ μπαίνει στην Ακαδημία Επιστημών, κι ο Γκορμπατσόφ αγωνιά για την «αστική» κυβερνητική). Πέρα απ' αυτό, ο συντάκτης των θέσεων περί ιδεολογίας, μας υπενθυμίζει το «πού οδηγούν οι θεωρίες του δεξιού οπορτουνισμού», την «εύκολη αξιοποίηση από την αντίδραση των αναρχοαυτόνομων», και τέλος φιλοδοξεί να κλείσει το ντοκουμέντο των «θέσεων» της ΚΕ παρέχοντας συμβουλές περί τέχνης που είναι χειρότερες κι από έναν κακέκτυπο ζντανωφισμό.

Επίλογος

ΑΥΤΕΣ οι ασυνέχειες στο σώμα των «θέσεων» του ΚΚΕ δεν περιορίζονται ασφαλώς στο πρόβλημα της ιδεολογικής του συνοχής, ούτε αντανακλούν απλώς την ύπαρξη κάποιων αντιθέσεων: μετατρέπονται σε αντιφάσεις και ρήγματα προγραμματικού χαρακτήρα, παρεμβαίνουν διαλυτικά στο αμφίδρομο συνεχές κοινωνίας - πολιτικής - κόμματος και προσκτώντας υλική υπόσταση σε τμήματα του μεσαίου στελεχικού δυναμικού του κόμματος αναιρούν την οργανική συνέχεια στο στρατηγικό προσανατολισμό του.

ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟ: αυτές οι ασυνέχειες, αυτά τα διαφορετικά πολιτικά και θεωρητικά επίπεδα αναφοράς και εκτίμησης μεταξύ των κεφαλαίων των «Θέσεων» —μεταξύ των σημείων, δηλαδή, που συνιστούν την πρώτη ύλη για την πρακτική και το «προφίλ» του —συνιστούν εγγενείς αντιφάσεις στο κύριο εγχείρημα του ΚΚΕ, τον εκσυγχρονισμό του, την υπέρβαση των ορίων του δόγματος της κλειστής ομάδας πίεσης προς την πολιτική του μαζικού κόμματος στην πράγματι «σύνθετη πολιτική κατάσταση».

ΔΕΝ ΘΑ ΗΤΑΝ υπερβολική η εκτίμηση ότι η περίοδος μετά το 12ο Συνέδριο θα είναι έντονα μεταβατική: ακόμα κι αν δεν ανατραπεί ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ, η ελληνική εκδοχή του φαινομένου του ίσως είναι πιο δύσκολη από τη σοβιετική... □

ΑΙΟΛΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΒΕΡΝ Για σας και τα παιδιά σας

Οι Ναυαγοί του Ιωνάθαν
Μετάφραση: ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΜΑΣΙΜΟΤ

Ξεχειμώνιασμα στους πάγους
Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΟΥΣΓΟΥΤΗΣ

Δόκτωρ Οξ
Μετάφραση: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΤΡΟΒΙΚ

Ο μαστρο-Ζαχαρίας
Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΟΥΣΓΟΥΤΗΣ

Οι περιπέτειες της οικογένειας Ποντικήα
Μετάφραση: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΤΡΟΒΙΚ

Το νησί με τη σιδερένια έλικα
Μετάφραση: ΟΛΓΑ ΠΟΛΤΧΡΟΝΟΠΟΛΤΟΤ

Κυκλοφορούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα,
σε σωστές μεταφράσεις
χωρίς περικοπές και συντομώσεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Σόλωνος 114, 106 81 Αθήνα, ☎ 363.02.14

Υπόθεση Χρ. Ρούσσου

ή «Μοναξιά Εξουσίας του Ανωτάτου 'Αρχοντος»

του Χρ. Κυριαζή

● «Ο αιτών Χρήστος Ρούσσος κατεδικάσθη σε ισόβιο καθήκισμα και πρωτοδικώς, από το Διαρκές Ναυτοδικείο και κατ'έφεση, από το Αναθεωρητικό Δικαστήριο...».

● «... Ο αιτών επεδόθη σε απεργία πείνας επιδιώκοντας έτσι να εκβιάσει την απονομή χάριτος (...) Ο αιτών πρέπει αληθινά να μεταμεληθεί για το έγκλημά του, εγκαταλείποντας πρωτίστως την τακτική του εκβιασμού της Πολιτείας».

● «Έχουν προηγηθεί τέσσερις αιτήσεις χάριτος που απερρίφθησαν...».

(Αποσπάσματα από την ανακοίνωση της Γενικής Γραμματείας της Προεδρίας της Δημοκρατίας, σχετικά με την απόρριψη της αίτησης χάριτος του Χρ. Ρούσσου).

«Αιφνίδιας ορισμένες μερίδες της κοινωνίας και του πολιτικού κόσμου άρχισαν να απαιτούν την απονομή χάριτος σε έναν κατάδικο περί την ενοχήν του οποίου δεν υπήρξαν αμφισβητήσεις έστω και κατ'ελάχιστον».

«Το πρόβλημα είναι εάν ένας Πρόεδρος της Δημοκρατίας δύναται να αποφασίζει... υπό το κράτος εμμέσου, αλλά σαφούς εκβιασμού (...) δεν είναι δυνατόν η Πολιτεία να εκβιάζεται».

«Οι αιτήσεις του κατάδικου έχουν απορριφθεί από τον Αρχηγό του κράτους τέσσερις ακόμη φορές κατά το παρελθόν».

(Αποσπάσματα από το κύριο άρθρο «Ο κ. Πρόεδρος» του «Βήματος» της Κυριακής 1 Φεβρουαρίου 1986).

Η συμπάρθεση των αποσπασμάτων αυτών δεν έχει την έννοια της εξομοίωσης, αλλά της σύγκρισής τους ως προς τη λογική που τα διέπει και τις αξίες που διαφαίνονται να λειτουργούν σαν ιδεολογικά κίνητρά τους. Ίσως, μάλιστα, αυτή η σύγκριση είναι τόσο περισσότερο νόμιμη και ουσιαστική, όσο διαφορετικοί είναι οι φορείς των παραπάνω απόψεων, αφού, στην τυπική τους συγκρότηση, ανήκουν σε άλλη πολιτική και πολιτειακή βαθμίδα, εκπληρώνουν άλλους πολιτικούς ρόλους, με άλλη συνάρτηση προς την κοινωνία και την πολιτική, με διαφορετικούς κοινωνικούς χώρους υποδοχής των μηνυμάτων τους. Και κάτι ουσιαστικότερο, ίσως: η διαφορά στα δύο κείμενα έχει σχέση με το χρόνο και τη συγκυρία που διαμορφώθηκε μέσα από κάποιες ενέργειες, αντιδράσεις, συμπεριφορές: το κείμενο της Προεδρίας διαμορφώνει καταστάσεις πραγμάτων και επικυρώνει άλλες, επενδύοντας και τις μεν και τις δε με το κύρος της αρχής από την οποία εκπορεύεται: το κύριο άρθρο του «Βήματος», εμφανίζεται μετά την ανακοίνωση της Προεδρίας και όχι μόνο δεν παρεμβαίνει πρωτογενώς στην «υπόθεση χάριτος», αλλά λειτουργεί ακολουθητικά ως προς την αυθεντία του Προέδρου: και για τη διεκπεραίωση αυτής της λειτουργίας ο συντάκτης του άρθρου προβαίνει σε μια σειρά σημαντικές αφαιρέσεις και, σε «τελική ανάλυση», υποβαθμίζει πολιτικά την «υπόθεση χάριτος». Είναι αυτές οι αφαιρέσεις και αυτή η ακολουθητική στάση που αναδεικνύουν συγκρίσιμα στοιχεία ήθους και ιδεολογίας στα δύο κείμενα.

Πρωθυπουργός:

το μπούμπεραγκ του ελιγμού

Περισσότερο από αυτή καθ' αυτή την άρνηση απονομής χάριτος, η ανακοίνωση της Προεδρίας είναι μάλλον ο καταλληλότερος «τόπος» για να κριθεί από πολλές απόψεις η συγκεκριμένη στάση του ρυθμιστή του Πολιτεύματος. Παράλληλα προς αυτή την ανακοίνωση, υπάρχει και η δήλωση του πρωθυπουργού για την «ουσιαστική αρμοδιότητα, δικαιοδοσία από το Σύνταγμα (που έχει) ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας» για ορισμένες πράξεις —μεταξύ των οποίων και η απονομή χάριτος— για τις οποίες δεν φέρει ευθύνη η κυβέρνηση. Με τη δήλωσή του αυτή, ο πρωθυπουργός, σε έναν ελιγμό του που ίσως απέβλεπε στην «έκθεση» του Προέ-

δρου και τη δική του «αποποίηση ευθυνών», δεν έκανε άλλο από το να νομιμοποιεί την έμμεση αξίωση του κ. Σαρτζετάκη να του αναγνωρισθούν κάποιοι «ζωτικοί χώροι» αυτονομίας έναντι της (κοινοβουλευτικής) κυβέρνησης, και στη συνέχεια κάποιοι χώροι αποκλειστικής ευθύνης, που ισοδυναμούν με τις περιφημες «προνομίες του Ανωτάτου 'Αρχοντα» άλλων εποχών. Και η δήλωση αυτή του πρωθυπουργού βαινει παράλληλα —όπως γράψαμε— προς την ανακοίνωση της Προεδρίας, ακριβώς διότι αποτελεί έναν απαραίτητο, εξωγενή και νομιμοποιητικό όρο για την έκδοση αυτής της ανακοίνωσης, για την οποία η πρωθυπουργική δήλωση αναγνωρίζει, επιπρόσθετα, όχι μόνο της ανάγκης έκδοσής της (στη βάση ακριβώς των «προνομίων» του Προέδρου) αλλά και την ουσιαστικότητα της: «τα στοιχεία τα οποία περιέχει η απόφαση του Προέδρου είναι σημαντικά».

Ο κ. Παπανδρέου δεν ήρθε μόνο σε αντίθεση με τα όσα οι συνταγματολόγοι διατύπωσαν σχετικά με τα «περιθώρια» που υπάρχουν στην άσκηση του πολιτειακού ρόλου του Προέδρου (βλ. Μάνεσις, Τσάτσος, Παπαδημητρίου, Μαυρίδης, Βενιζέλος), αλλά έδειξε γι' άλλη μια φορά, ότι, συμπεριφερόμενος σε σημαντικά ζητήματα στη βάση της βραχυπρόθεσμης λογικής μιας τακτικής κίνησης, καταλήγει να ανατρέπει ο ίδιος τη νομιμότητα και την αξιοπιστία που έχει ανάγκη μια σημαντική χειρονομία του προκειμένου να νομιμοποιείται: ούτε λίγο, ούτε πολύ ο κ. Παπανδρέου, με αυτή τη δήλωσή του, ανέτρεψε, ή κατέστησε φενακιστική, όλη εκείνη την ιδεολογία που περιείχε η πρότασή του για τη «δημοκρατική αναθεώρηση του Συντάγματος». Και, βεβαίως, στο επίπεδο των παράγων συνεπειών αυτής της δήλωσής του, ο πρωθυπουργός δεν θα πρέπει να εκπλαγεί ή να διαμαρτυρηθεί, αν αύριο ο κ. Σαρτζετάκης αξιώσει την ακύρωση, π.χ., της διαδικασίας που ακολουθήθηκε για την άρση του «εμπολέμου» με την Αλβανία...

Περί «ομαδικού πυρετού των όχλων»...

Αν, όμως, η δήλωση του πολιτικού υπεύθυνου πρωθυπουργού νομιμοποιούσε τις «προνομίες» του Προέδρου κατά τρόπο έμμεσο, το κύριο άρθρο του «Βήματος» προχωρά πολύ περισσότερο σε αυτή την κατεύθυνση. Για να επιτύχει το εγχείρημα του αρθρογράφου, χρειάζονται ορισμέ-

νες... αφαιρέσεις. Από τις σημαντικότερες, είναι αυτή που εγγράφεται στην πρώτη κιόλας παράγραφο του άρθρου «Ο κ. Πρόεδρος»: «Όπως συνήθως συμβαίνει με την Κοινή Γνώμη —και όχι μόνο εν Ελλάδι...— μόλις ένα θέμα, πολιτικό ή νομικό ή άλλο, χρωματισθεί συναισθηματικά χάνει την πολιτική ή νομική του διάσταση και μεταβάλλεται σε θέμα "αγοραίο", κατεβαίνει δηλαδή στο χώρο όπου ο καθένας μας έχει "απόψεις" και "πεποιθήσεις". Οι οποίες στηρίζονται... περισσότερο σε συγκινησιακές φορτίσεις της στιγμής. Έτσι συνέβη και με την περίπτωση του κατάδικου Ρούσσου».

Δεν θα σχολιάσουμε τη σαδομαζοχιστική σχέση που μοιάζει να διακατέχει τον αρθρογράφο απέναντι στο χώρο αναφοράς του (την «κοινή» γνώμη), σχέση που διαφαίνεται στη περιφρόνησή του γι' αυτόν τον χώρο ούτε θα σχολιάσουμε την ήκιστα «αξιοπρεπή» άποψή του για την «αγοραία» συνείδηση, που δεν υπερβαίνει τη «σοφία» κάποιων εγχειριδίων χύδην συσσωρευμένων σε καροτσάκια (π.χ. Γκυστάβ Λεμπόν), όπου ο «όχλος» αναγιγνώσκει το ειδωλό του. Εκείνο που θα σημειώσουμε μόνον, είναι η προσπάθεια «αποκάθαρσης» ενός «πολιτικού ή νομικού ζητήματος» από την... πολιτική ή μάλλον η προβολή, πάνω στο «ζήτημα» αυτό, μιας αντίληψης για την πολιτική ή, πόρρω απέχουσα από την τεχνοκρατική «σχολή», θυμίζει κακότεροπα τη θεωρία περί ελίτ των μακρινών αρχών του αιώνα: το «αγοραίο», ο όχλος, το «πεζοδρόμιο», που έχει «απόψεις» και «πεποιθήσεις», δεν διαθέτει ευθικρία, καθ' ότι παρασυρόμενο από «συγκινησιακές φορτίσεις της στιγμής». Άρα; Άρα, η αρμοδιότητα περί το συγκεκριμένο ζήτημα της απονομής χάριτος, τεκμαίρεται πως υπάρχει μόνον υπέρ αυτών τους οποίους... αφορά το ζήτημα, δηλαδή τον μόνον κ. Πρόεδρο.

● Συμβαίνει βέβαια στους «αναρμοδίους» του όχλου, να συγκαταλέγονται —εκτός των συνταγματολόγων...— και ορισμένοι που αποτελούν φορείς του πολιτικού συστήματος: κόμματα, πολιτικοί αρχηγοί, βουλευτές αυτοί που κατ'επάγγελμα διαπράττουν την πολιτική και αντιπροσωπεύουν ομάδες πολιτών. Τι γίνεται λοιπόν με αυτές τις «μερίδες του πολιτικού κόσμου»; Στο λάκκο των αδαών και του «φερόμενου όχλου»; Ή μήπως στη σκέψη του αρθρογράφου του «Βήματος» υπάρχει «διαβάθμιση ορίων αρμοδιότη-

τας» γι' αυτούς τους φορείς θεσμοποιημένων ρόλων πολιτικής ισχύος; Κι αν υπάρχει τέτοια διαβάθμιση, με ποια κριτήρια αρχίζουν οι αποκλεισμοί δικαιωμάτων, αφού οι θεσμικοί αυτοί ρόλοι προϋποθέτουν ακεραιότητα, καθολικότητα και οργανική συνέχεια στην άσκησή τους; Αυτά όλα τίθενται υπό σκιάν τον άρθρο για τον «κ. Πρόεδρο», και στην ουσία εξοβελίζονται εις το πυρ κάποιας κραταιάς βουλήσεως...

● Υπάρχει και μια δεύτερη αφαίρεση στο εν λόγω άρθρο: οι αντιδράσεις στην άρνηση απονομής χάριτος ονοματίζονται, πολιτικότητας, μη πολιτικές, χαρακτηριζόμενες ως «ομαδικός πυρετός»: αυτός, «λέει» ο αρθρογράφος, «δεν άργησε να πολιτικοποιηθεί και να αναγκάσει τις εφημερίδες να το κάνουν πρωτοσέλιδο θέμα τους». Η εικόνα είναι απλή: κάποιοι, κάπου, κάποτε, σαν να ζούσαν εν μέση ερήμω, αρχίζουν να «φωναδίζουν» για κάτι, παρασύρουν και άλλους (πάλι με κάποιο τρόπο) και σιγά σιγά όλοι τους παρουσιάζουν συμπτώματα ομαδικής υστερίας. Αυτή, κατά κάποιο τρόπο πάλι «πολιτικοποιείται», οπότε δεν μπορούν οι εφημερίδες παρά να το κάνουν πρώτο θέμα.

Όλη η αφαίρεση κρύβεται στο ρήμα «αναγκάστηκαν» οι εφημερίδες, σαν να εκβιάστηκαν δηλαδή από αυτόν τον «ομαδικό πυρετό». Κι αυτό γράφεται όταν όλοι ξέρουν ότι ο Τύπος έπαιξε γι' άλλη μια φορά κυρίαρχο ρόλο και πριν και μετά την άρνηση απονομής χάριτος: μια ματιά στις πρώτες σελίδες των εφημερίδων τις ημέρες εκείνες αρκεί για να γίνει αντιληπτό ότι, τόσο ο κ. Παπανδρέου όσο και ορισμένοι άλλοι «κύκλοι» δεν ήταν άμοιροι του ρόλου που άσκησαν οι εφημερίδες, ακριβώς γιατί ήξεραν ότι, ακόμα και σαν «πυρετός», η πολιτική, σε «αρμόδιους» και σε «όχλο», είναι η ύπαιθρος μορφή έκφρασης, συμπύκνωσης και εμπέδωσης της όποιας υπόθεσης «αιτήσεως χάριτος». Και τούτο για τρεις λόγους: πρώτον ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι φορέας συνόλου πολιτικών ρόλων και δεν μπορεί να είναι ο πάσα εις κ. Χρ. Σαρτζετάκης· το ίδιο και τα υπόλοιπα μέρη, δηλαδή η κυβέρνηση και ο Υπουργός Δικαιοσύνης —η διαμεσολάβηση της πολιτικής βούλησης και απόφασης της κυβέρνησης. Δεύτερον, η όποια απόφαση στην υπόθεση αυτή εμπεριέχει αξίες και μέτρα (περί δικαίου, περί ισότητας, περί επιείκειας και περί... αναληψίας) που δεν αφορούν το «οίκον» αλλά την «πολιτείαν». Τρίτον, η υπόθεση ήταν εξόχως πολιτική, αφού ήρθε να εμπλακεί —έστω ως αφορμή— στη συνεχιζόμενη αμφισβήτηση των ορίων ασκήσεως των προεδρικών αρμοδιοτήτων (και επιδεικνύουν έξοχη ευαισθησία ορισμένοι από το «πεζοδρόμιο» όταν λένε: «παίξανε το Ρούσο στα ζάρια, λες και δεν ήταν αυτοί που, για πολιτικότητας και πάλι λόγους, έβγαλαν κάποτε όλο το μισανθρωπισμό τους στον Α. Χριστοδουλίδη».

κ. Πρόεδρος ή κ. Σαρτζετάκης;

Όλες αυτές οι αφαιρέσεις, όμως, εξοικονομούν στον αρθρογράφο του «Βήματος» κάποιες «δυσκολίες»: όπως το να μη μιλήσει για το υπαρκτό θέμα σχέσεων κυβέρνησης - Προεδρίας (περίεργο: στην προεδριολογία το ΒΗΜΑ είχε πάρει «Άριστα» μέχρι τώρα· τι συμβαίνει τώρα άραγε;), ή για το ρόλο των συγκροτημάτων του Τύπου στην υπόθεση, ρόλο που θα

πρέπει κανείς να τον δει με βάση τις σχέσεις του Τύπου προς τα αντιμαχόμενα μέρη.

Πέραν αυτού, όμως, οι «αφαιρέσεις» του «Βήματος» υπηρετούν τη βαθύτερη λογική του εν λόγω άρθρου, μια λογική που μας επέτρεψε να συμπαραθέσουμε αποσπάσματα από την ανακοίνωση της Προεδρίας και από τον «κ. Πρόεδρο».

Η λογική, η ιδεολογία που συνέχει το άρθρο αυτό, όχι μόνο νομιμοποιεί εφ' όλης των ύλης τον «κ. Πρόεδρο», αλλά και ομιλεί αντ' αυτού, λειτουργεί για τον Πρόεδρο ως αντιπρόσωπος, σε θέματα που αυτός δεν θα μπορούσε να ομιλήσει επ' απειλή πολιτειακής κρίσης. Ίσως ο τίτλος έπρεπε να είναι «Αντί του κ. Προέδρου»...

Ο αρθρογράφος, λοιπόν, εγκალεί με δύο ιδιότητες τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας: σαν κ. Χρ. Σαρτζετάκη και σαν Πρόεδρο, σαν ιδιώτη και σαν δημόσιο πρόσωπο, σαν πρόσωπο και σαν ρόλο, για πράξεις όμως που ανήκουν αδιαίρετα στη μία και αδιαίρετη δημόσια ιδιότητά του.

Όταν εγκალεί τον Πρόεδρο σαν «κ. Σαρτζετάκη», ο αρθρογράφος του «Βήματος» αναφέρεται στη γνωστή «διατύπωση» της ανακοίνωσης της Προεδρίας. Αναφέρεται λοιπόν στο «πρόσωπο» του Προέδρου, την ίδια ώρα που παραδέχεται ότι «όλους τους πολίτες αυτής της χώρας ενόχλησε η διατύπωση» της ανακοίνωσης· το πώς μπορεί να ενοχλεί πολιτικά ένας ιδιώτης, αυτό είναι κάτι που η λογική του αρθρογράφου δεν μπορεί, ατυχώς, να το λύσει. Απ' την άλλη, όμως, το πρόβλημα της «ενοχλητικής διατύπωσης» λύνεται, και μάλιστα με απόλυτη συνέπεια προς την έγκληση του Προέδρου ως ιδιώτη: η εξήγηση για τη ρητορική της διατύπωσης ανάγεται σε κάποιες κακές ιδιοτροπίες του «κ. Σαρτζετάκη», αρνητικά διατυπωμένες: έλλειψη «τρόπων», «οίωση», «εμμονή στους τύπους», έλλειψη «απαιτούμενης ευφυΐας».

Αν όμως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προσέδωσε, χωρίς να το 'θελε ίσως..., προεξάρχουσα σημασία στο κείμενό του, είναι ακριβώς γιατί μέσα από αυτό μας έδωσε τη δυνατότητα να διαπιστώσουμε ότι διέπραξε δύο επικίνδυνες παρεκκλίσεις από το ρόλο του: πρώτον, ομιλώντας σαν δευτεροβάθμιος, ή τριτοβάθμιος δικαστής αναφέρθηκε στις ιδιωτικότερες των ιδιωτικών πτυχές και σχέσεις του ισόβιτη Χρ. Ρούσου. Με τον τρόπο, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαπράττει σύγχυση πολιτειακών λειτουργιών, σε μια πολιτεία που μπορεί μεν να έχει λειτουργική συμπληρωματικότητα στις τρεις εξουσίες της, αλλά, παράλληλα, διαθέτει την εξειδίκευση εκείνη φορέων και ρόλων πολιτειακών λειτουργιών, που είναι απαραίτητη για τη δημοκρατική της συγκρότηση και τη νομιμότητα / νομιμοποίηση των πράξεων των οργάνων της. Δεύτερον, και συνεπακόλουθο του πρώτου, η ίδια η ρητορική του κειμένου της Προεδρίας έχει σαν αποτέλεσμα να «ζημιώνεται» η συμβολική λειτουργία και να «βλάπτεται» το κύρος του θεσμού της Προεδρίας στην κοινωνική συνείδηση, όπως επισημαίνει ο καθηγητής Δημ. Τσάτσος (Ελευθεροτυπία, 2-2-1986).

Ο επικίνδυνος «Μοναχικός Ανώτατος Αρχών»...

Αν όλα αυτά «αφαιρεθούν» από την εκτίμηση που μπορεί να διαμορφώσει κα-

νείς για την ανακοίνωση του κ. Προέδρου, είναι πολύ εύκολο να τον εγκალήσει ως «ιδιώτη», ή μάλλον οφείλει να τον εγκალήσει έτσι για να καταλήξει στο «Τυπικώς ο κ. Σαρτζετάκης είναι απολύτως εντάξει», όπως κάνει ο αρθρογράφος του «Βήματος».

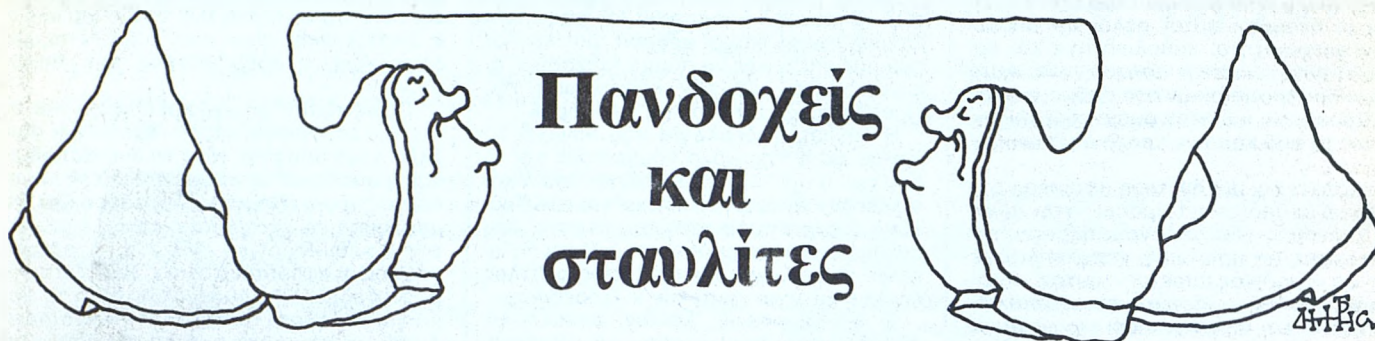
Όμως αυτές οι «αφαιρέσεις» —και όσες άλλες επισημάναμε— έχουν και σαν άλλο λόγο ύπαρξής τους το ουσιαστικό επιχείρημα που διατυπώνεται στο εν λόγω άρθρο, που ο ίδιος ο κ. Πρόεδρος δεν θα μπορούσε να εκστομίσει: επικαλούμενος την πρωθυπουργική δήλωση, ο αρθρογράφος αναφέρεται στον «κ. Σαρτζετάκη» ως Πρόεδρο της Δημοκρατίας αυτή τη φορά για να ορίσει, ότι «έχει το αναφαίρετο δικαίωμα να κρίνει ο ίδιος και μόνον αν θα απονεμίσει χάριν σε οποιονδήποτε κατάδικον» (ας σημειωθεί ότι έτσι ονομάζεται ο ισόβιτης Χρ. Ρούσσος αρκετές φορές στο άρθρο...). Και μάλιστα όχι μόνον «κρίνει ο ίδιος και μόνον» αλλά επιπρόσθετα «δικαιούται και πρέπει να κρίνει κατά συνείδησιν» και να δηλώνει πως «έπραξε ό,τι η δική του συνείδηση του επέβαλε» (οι υπογραμμισμένες δικές μας, σ.σ.). Έπαψε λοιπόν ο Πρόεδρος Δημοκρατίας να είναι φορέας κάποιων συλλογικότερων μέτρων και αξιών περί δικαίου, και μολονότι εγκალείται τώρα στο άρθρο ως «Πρόεδρος» είναι σαν να πρόκειται και πάλι για κάποιον «εξεχωριστό» ιδιώτη που στοχάζεται κατά μόνας και αποφασίζει— κάτι που ο ίδιος δεν θα μπορούσε να το πει, έστω και αν το έπραξε...

Ποιος είναι αυτός ο «εξωχρος ιδιώτης»; Μα είναι ο «Ανώτατος Αρχών» κατά το δημοκρατικόν «Βήμα» που... «εγκαταλείπεται από το Σύνταγμα και τους Νόμους» (!) στη Μοναξιά των Προνομίων της Εξουσίας. Από τη «δύσκολη» αυτή θέση του, λοιπόν, αυτός ο περιέργος «ιδιώτης - Αρχών» δεν μπορεί να αντιμετωπίζει επιπρόσθετα το «έμμεσο, αλλά σαφή εκβιασμό» μιας «απεργίας πείνης».

Πάει πολύ μακριά το νόημα της φράσης, «το Σύνταγμα και οι Νόμοι του κράτους εγκαταλείπουν τον Ανώτατο Αρχοντα στη Μοναξιά των Προνομίων της Εξουσίας»: κάθε λέξη σ' αυτή τη φράση έχει συμπυκνωμένη δύναμη εφάμιλλη των συλλογικών εμπειριών από πολιτειακές κρίσεις, στο παρελθόν της πολιτικής μας ζωής· γι' αυτό και τούτο το κεντρικό «θεώρημα» μπορεί να εκληφθεί ως ο ουσιαστικός κόμβος σημαντικής συνοχής του κύριου άρθρου σε αυτό το κυριακάτικο ΒΗΜΑ. Αυτό το θεώρημα μπορεί να έχει πολλές χρήσεις και αποτελεί το βασικότερο νομιμοποιητικό στοιχείο σε αυτή τούτη την ενέργεια και την ανακοίνωση του Προέδρου της Δημοκρατίας για την «υπόθεση Χρ. Ρούσσου».

Από μια άλλη άποψη, αυτή η θέση οδηγεί στα ακραία όριά της την πρωθυπουργική δήλωση· γι' αυτό και σηματοδοτεί από μόνη της την ύπαρξη μιας υποφώσκουσας —αλλά και έκδηλης ενίοτε— πολιτικής κρίσης: κρίσης νομιμότητας και νομιμοποίησης, γι' αυτό και μακράς διάρκειας...

ΥΓ.: Δεν είναι αυθαίρετη, πλέον, η υπόθεση ότι τα αποσπάσματα που συμπαράτεθηκαν στην αρχή αυτού του άρθρου, θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν και, έτσι, να αναγασθούν όχι με βάση τη σχέση προηγούμενου - επόμενου, αλλά στα πλαίσια μιας συγχρονίας που αφορά τη βαθύτερη πολιτική σημαντική τους. □

Πανδοχείς και σταυλίτες

του Βαγγέλη Γιαχνή

Σαν γνήσιος ταχτικιστής ο κ. Παπανδρέου ανήγαγε τον αιφνιδιασμό σε βασικό μοχλό των κινήσεών του. Ο αιφνιδιαστικός, ανασχηματισμός και κυρίως ο ποιοτικός του χαρακτήρας ήρθε να «δέσει» με το Νταβός. Δε θέλει τώρα να θυμάται τίποτα πια απ' το παρελθόν. Ο πρωθυπουργός και αρχιτέκτονας του — πάλαι ποτέ — κραταιού και ελπιδοφόρου ΠΑΣΟΚ, όχι μόνον δεν προσπάθησε να αποστασιοποιηθεί από το «νεοφιλελευθερισμό», αλλά διεκδίκησε για την ελληνική εκδοχή και την πατρότητά του.

«Να σας πω χωρίς καμιά υπερβολή—είπε στον Νταβός ο κ. Παπανδρέου— ότι τουλάχιστον στη δικιά μου σκέψη και στα γραμμένα μου κείμενα θα βρείτε ότι δεν υπάρχει καμιά παρέκκλιση σήμερα από προχθές, από την αρχή. Αντικρατική ήταν η θέση μας ακόμη και στη διακήρυξη της 3ης Σεπτέμβρη. Εμείς ουδέποτε στηρίξαμε τον κρατισμό...». Με την τελευταία παράγραφο ο κ. Παπανδρέου υπονοεί προφανώς ότι ο φιλελευθερισμός αποτελούσε πάντοτε μια από τις βασικές συνιστώσες της φιλοσοφικής σκέψης του ΠΑΣΟΚ. Συνεπώς «επλανήθησαν πλάνην οικτράν» τα δεκάδες χιλιάδες μέλη και στελέχη του ΠΑΣΟΚ και τα εκατομμύρια των ψηφοφόρων του που παρανοώντας τη φιλοσοφία του ανέμιζαν τις πράσινες πλαστικές σημαιούλες αλαλάζοντας «ωσανά», στο μεγάλο μύστη του σοσιαλισμού. Η μεγάλη παρεξήγηση λοιπόν οφείλεται σε όλους

τους άλλους και δεν ευθύνεται διόλου ο—εξ' αρχής κρυπτοφιλελεύθερους και αντικρατιστής— πρόεδρος του κινήματος ο ίδιος «ουδέποτε αμφέβαλε ότι οι μηχανισμοί της αγοράς δεν είναι απαραίτητοι». Οι έλεγχοι στην αγορά που ασκήθηκαν, κατ' εξακολούθηση την πρώτη τετραετία για την «πάταξη της κερδοσκοπίας» κ.λ.π. δεν ήταν παρά μια σοσιαλιστική εκδοχή της φιλελεύθερης ιδεολογίας ή μια φιλελεύθερη εκδοχή της σοσιαλιστικής ιδεολογίας. Τι εννοούμε; Μα ό,τι εννοεί ο κ. Παπανδρέου όταν υποστηρίζει— στα σοβαρά— ότι «δεν υπάρχει καμιά παρέκκλιση σήμερα από προχθές». Δηλαδή προκειμένου να περιφρουρήσουμε στοιχειωδώς την αξιοπρέπειά μας, είμαστε πλέον υποχρεωμένοι να παίζουμε με τους ίδιους φαιδρούς όρους το δημαγωγικό λογοπαίγνιο.

ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Όμως τα πράγματα είναι πάρα πολύ σοβαρά για να συνεχίσουμε πικρομειδιώντας.

Στο Νταβός συντελέστηκε μια ακόμη—αναμενόμενη βέβαια— στροφή, της ίδιας σπουδαιότητας αν όχι μεγαλύτερης, που είχε και ο αιφνιδιασμός του Οκτώβρη 1985. Στο Νταβός νεφρωθήκε το χάσμα μεταξύ έργων και λόγων.

Τώρα πλέον δεν υπάρχει αντίφαση. Τα μέτρα λιτότητας ή σταθεροποίησης— κα-

τά τον κ. Σημίτη— βρίσκονται σε αρμονική σχέση με το θεωρητικό λόγο. Τα μισόλογα για «προσωρινή ανάσχεση της σοσιαλιστικής μας πορείας» κ.λ.π. τέλειωσαν. Το όραμα της αυτοδυναμίας και ανεξάρτητης οικονομικής ανάπτυξης με μοχλό το δημόσιο τομέα, εγκαταλείφθηκε στην τύχη του και υποκαταστάθηκε από το ρεαλισμό «των νόμων της αγοράς». Προφανώς πρόκειται για την εκκρεμούσα αποκατάσταση της ανακολουθίας μεταξύ του σοσιαλιστικού λόγου και της μονεταριστικής πρακτικής που ακολουθείται την τελευταία διετία. Με λίγα λόγια ο κ. Παπανδρέου διάλεξε το Νταβός— ίσως γιατί είναι μακριά από τη χώρα μας αλλά και γιατί διέθετε ειδικό ακροατήριο— για να αναγγείλει την αλλαγή της στρατηγικής του. Το εντυπωσιακότερο σημείο ωστόσο δεν βρίσκεται στην ούτως ή άλλως αναμενόμενη στροφή και σε αυτό το επίπεδο, αλλά στη λεπτομερειακή εξειδίκευση που όρου «μεταβιομηχανική ανάπτυξη».

Η ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

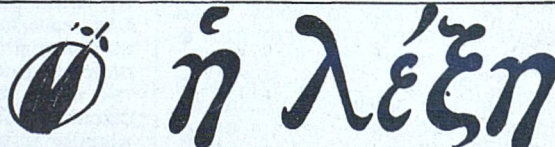
Σε ανύποπτο χρόνο και μετά την εξαγγελία των μέτρων Οκτωβρίου του '85, μεταξύ άλλων ο κ. Σημίτης είχε αναφέρει φευγαλέα ότι στη χώρα μας, θα ταίριαζε περισσότερο το μοντέλο της «μεταβιομηχανικής ανάπτυξης» και συνέχισε διευ-

CHARLES BAUDELAIRE

ΤΕΧΝΗΤΟΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΙ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ (μετ. από τα ογγρικά Νίκος Παπαδημητρίου): Τό παιδί
ΡΟΜΠΕΡΤ ΚΡΙΣΤ (μετ. Έρβινος Μπελίς): Τό τέλος της μορφής μας πόνος του Δ. Χατζή
και τό «Γουόλφραμ» Ουάιτ του Σέιμον Λέντμαν
ΛΑΕΣΗΣ ΠΑΝΣΕΛΛΗΝΟΣ: Πετογραφία και ιδεολογία
ΒΟΛΕ ΣΟΓΚΚΑ (μετ. Βαγγέλης Κάσος): Αβίκυ * Ναιζού ότι θέ βρέζει * Έποχή * Νύχτα
ΜΑΡΙΟΣ ΠΡΑΣΙΝΟΣ (μετ. Α. Χατζησοφίου-Καραβία): Αυτόπροσωπογραφία * Μανιράτο 1983
ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΓΕΛΑΣ: Πόλη και ανθρώπινη μοίρα
ΑΝΕΣΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ: Υπεραστική συνδιάλεξη * Η συνάντηση *
Όδη σέ μία γερασμένη μένους

γενάρης '87

61

δρχ. 200

κρινίζοντας ότι η βιομηχανική ανάπτυξη προϋποθέτει και χρήμα και χρόνο, ενώ η ανάπτυξη του τουρισμού, των υπηρεσιών και της δυναμικής γεωργικής καλλιέργειας, (θερμοκήπια, ξηροί καρποί κ.λ.π.) μπορεί να επιτευχθεί ταχύτατα και με ελάχιστα χρήματα.

Δυστυχώς, εκείνη την περίοδο— ίσως λόγω ομοβροντίας μέτρων και αποφάσεων— δε δόθηκε η δέουσα προσοχή σε αυτές τις απόψεις του υπουργού Εθνικής Οικονομίας. Σήμερα πλέον μετά την πρωθυπουργική ομιλία στο Νταβός, μπορούμε να κατανοήσουμε πολύ καλά τι εννοούσε ο κ. Σημίτης με τον όρο «μεταβιομηχανική ανάπτυξη». Είπε λοιπόν ο κ. Πρωθυπουργός: «... η οικονομική ζωή διεθνώς αναπτύσσεται γύρω από δύο πόλους. Τον πόλο της Β. Αμερικής και τον πόλο των νεοβιομηχανικών χωρών του Ειρηνικού. Οι δύο πόλοι δεν είναι δυνατόν να παραμείνουν χωρίς επικοινωνία για πολύ καιρό και το εμπόριο ανάμεσά τους περνά από τους δρόμους της Α. Μεσογείου (σ.σ. γιατί και ανάλγητος). Είναι αυτονόητο (;) η σημασία του ρόλου της Ελλάδας ως σταθμού κατά μήκος δρόμων τέτοιας σημασίας. Εννοώ—συνέχισε— ένα σταθμό νέου τύπου. Στην παραδοσιακή τους μορφή οι σταθμοί κατά μήκος μεγάλων εμπορικών δρόμων είναι κάτι περισσότερο από μέρη που έχουν την έδρα τους ο πανδοχέας και ο σταυλίτης (σ.σ. Σ' αυτό το σημείο ο κ. Παπαλεξόπουλος αντιλαμβάνομαι τον νέο του ρόλο ξεπάσασε σε χειροκροτήματα. Αυτοί οι πανδοχείς και μεις— το υπόλοιπο πόπολο— οι σταυλίτες. Σαφής η ταξική διάκριση. Μόνο που δεν διευκρίνισε αν στους πανδοχείς θα συμπεριλαμβάνονται και τα «ρετιρέ» ή αν θα συναγελάζονται με τους σταυλίτες).

Η Ελλάδα— συνέχισε ο πρωθυπουργός— δεν έχει πρόβλημα με τέτοιους ρόλους. (σ.σ. και πώς να έχει. Μια ζωή «σκύψιμο» δεν είναι και λίγο!). Με τις άρτιες τουριστικές της εγκαταστάσεις και την πείρα της στην τουριστική βιομηχανία, ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στην ετήσια θερινή επιδρομή εκατομμυρίων παραθεριστών και μπορεί να φροντίσει παραπάνω και από ικανοποιητικά (sic) το αυξανόμενο κύμα των ατόμων που ταξιδεύουν για εμπορικούς λόγους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Το καλώς ανεπτυγμένο της σύστημα τηλεπικοινωνιών που βρίσκεται σήμερα στο στάδιο εκσυγχρονισμού με ό,τι νεώτερο υπάρχει στη σύγχρονη τεχνολογία, επιτρέπει στον επιχειρηματία να διατηρήσει την επαφή του μέσω τηλεφώνου ή τэлеξ με κυριολεκτικά οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη, οποιαδήποτε στιγμή της μέρας. Τα λιμάνια και τα αεροδρόμια εξυπηρετούν άνετα, χωρίς συνωστισμούς ή κυκλοφοριακή συμφόρηση (σ.σ. Θού Κύριε φυλακήν τω στόματί μας) μια διαρκώς αυξανόμενη διεθνή κίνηση... Σ' αυτό το είδος διαμεσολάβησης η Ελλάδα ήδη συμμετέχει και λόγω της φύσης των πραγμάτων προορίζεται να συμμετάσχει ακόμη περισσότερο».

Αντιπαρερχόμενοι τον άπιστο ερωταισμό των υπηρεσιών (οι καθημερινά δεινοπαθούντες Έλληνες δεν χρειάζονται επί αυτού σχολιασμούς και εξηγήσεις) και τα περί «κοσμοπολίτικου χαρακτήρα των Ελλήνων», θα μείνουμε στα σημεία που ενδιαφέρουν το δικό μας χώρο.

Η νέα πρόταση λοιπόν του κ. Παπανδρέου είναι η μετατροπή της χώρας μας, σε ένα διαμεσολαβητικό εμπορικό, τραπε-

ζικο και ναυτιλιακό κέντρο. Δηλαδή φιλοδοξεί να γίνει η χώρα μας κάτι σαν το Χονγκ - Κονγκ της Α. Μεσογείου. Είναι δε εντυπωσιακή η απουσία οποιασδήποτε αναφοράς— μέσα σ' αυτόν τον χειμάρρο λέξεων— στη βιομηχανία. Σαφέστερος ωστόσο σε ό,τι αφορά την αντιβιομηχανική φιλοσοφία ήταν ο κ. Σημίτης στην εκπομπή «απέναντι στον Τύπο» που επαιρόνταν για το ταχύτατο κλείσιμο των προβληματικών βιομηχανιών. Ο αναχρονισμός των οποίων δεν αμφισβητείται από κανέναν.

Παράλληλα όμως με τη σπουδή για το σβήσιμο όλων των καμινάδων της χώρας, θα έπρεπε να εκδηλώνεται και κάποια αγωνία για την ανάδειξη εκείνης της παραγωγικής μορφής που θα έρθει να υποκαταστήσει την απερχόμενη προβληματική. Και αυτή η αγωνία δεν υπάρχει. Όχι γιατί δεν έγινε αντιληπτό το πρόβλημα, αλλά γιατί η νέα επιλογή χαρακτηρίζεται από το «μεταβιομηχανικό» της περιεχόμενο. Πρόκειται όμως για νέα επιλογή; Νομίζουμε ότι θα ήταν απαράδεκτη υπερβολή αν υποστηρίζονταν κάτι τέτοιο. Η διαμεσολάβηση ή αλλιώς ο μεταπρατισμός έχει τις ρίζες του πριν και από την ανασυγκρότηση του νεοελληνικού κράτους. Αποτελούσε και αποτελεί το βασικότερο χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας που σύμφωνα με τους εγκυρότερους οικονομικούς και ιστορικούς αναλυτές (μεταξύ αυτών και ο κ. Παπανδρέου) συνετέλεσε στην παραμόρφωση όλων των οικονομικών και κοινωνικών συνταγμένων της χώρας και μονιμοποίησε τη δορυφορική της τροχιά γύρω από τις ΗΠΑ. Με λίγα λόγια πρόκειται για την επανάληψη της πολιτικής των «άδελων πόρων» όπως αυτή εκφράστηκε επί δεξιάς. Αν υπάρχει κάτι καινούργιο είναι η αλλαγή του κέντρου (ΕΟΚ) γύρω απ' τον οποίο θα περιφέρεται η χώρα μας. Μ' αυτή την έννοια είναι μια νέα θέση στο διεθνές καταμερισμό εργασίας που καθορίζεται όμως απ' τους ίδιους όρους. Δηλαδή συμπληρωματική οικονομική λειτουργία στα πλαίσια του άνιστου και εν πολλοίς άδικου κοινοτικού καταμερισμού εργασίας. Η παλιννόστηση στα γνώριμα εδάφη της υποταγής και της εξάρτησης είναι εμφανής.

Μετά απ' αυτά, η θερμή παράκληση που εξεδίηλε ο πρωθυπουργός προς τις πολυεθνικές δεν βρίσκεται πλέον σε αναντιστοιχία με τη γενικότερη «νέα» φιλοσοφία του. Δεν είμαστε γενικά αντίθετοι με το ξένο κεφάλαιο και νομίζουμε ότι με εξαιρεση την ξύλινη και άκαμπτη συνθηματολογία του ΚΚΕ και παλιότερα του ΠΑΣΟΚ δεν υπάρχουν πολλοί σοβαροί άνθρωποι της αριστεράς που αρνούνται γενικά τη συνεργασία μαζί του.

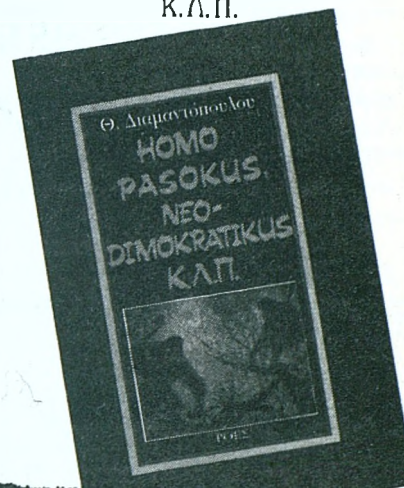
Ωστόσο θα πρέπει να υπάρχουν στοιχειωδώς κάποιοι όροι προκειμένου να διασφαλισθούν ορισμένα περιθώρια ανεξαρτησίας. Αλλιώς πολύ φοβούμαστε ότι το playing του πρωθυπουργού με το ξένο κεφάλαιο σύντομα θα καταλήξει σε άσχημο game (παιχνίδι) έναντι της όποιας ανεξαρτησίας και αυτοδιάθεσης του λαού.

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί ότι μετά την οικειοποίηση από τον πρωθυπουργό και του φιλελεύθερου λόγου της Ν. Δημοκρατίας, ο κ. Μητσotάκης και οι κάθε λογής «δελφίνοι» βρίσκονται πλέον σε αναζήτηση νέας ιδεολογικής ταυτότητας. Εκτός κι αν αποδεχτούν τη συναινετική μοίρα της ίδιας ταυτότητας με το ΠΑΣΟΚ. Ήδη ο κ. Στεφανόπουλος πρωτοστατεί σ' αυτή την κατεύθυνση...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Θ. Διαμαντόπουλου
HOMO PASOKUS,
NEODIMOKRATIKUS

Κ.Λ.Π.

Επιδίωξα με τομή κάθετη, διακομματική, να απευθυνθώ στους ανθρώπους της ευθύνης, της μετριότητας, της ψυχραιμίας προσέγγισης της πραγματικότητας και της ιδεολογικής αποτοξίνωσης. Σ' όσους δεν απληγάζονται την Πολιτική σαν πεδίο αλληλεξόντωσης, ούτε το κράτος σαν φρούριο για κατάληψη με γιουρούσι, ούτε τον πολιτικό αντίπαλο σαν εωσφορική έκφραση του κακού, ούτε την ιδεολογία τους σαν μονοπωλικά κατεχόμενη αλήθεια.

Σ' όσους, ακόμη, τρομοκρατημένοι από την προοπτική των εκστασιζόμενων κοινωνιών όπου οδηγεί η αλυσσοδεμένη φαντασία, αναζητούν εναγώνια μια σκέψη αδέσμευτη.

Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Το βιβλίο προλογίζουν οι:

Λεωνίδας Κύρκος

Αναστάσιος Παπαληγούρας

Κωστής Στεφανόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΟΕΣ

Κάθε βιβλίο κ' ένα γεγονός

Κεντρική Διάθεση:

ΒΙΒΛΙΟΡΟΕΣ

Ιπποκράτους 59

ΤΗΛ.: 36.06.828 - 36.06.922

Ένωση Κέντρου, το ανώτατο στάδιο του σοσιαλισμού

του Στέλιου Κούλογλου

Κάλλιο αργά, παρά ποτέ, όπως θα έλεγε και ο θυμόσοφος ελληνικός λαός: 100 μέρες σχεδόν μετά το τέλος των δημοτικών εκλογών, και μετά από μια σειρά αποτυχημένες πολιτικές κινήσεις, ο πρωθυπουργός έλαβε κάποιο μήνυμα από τις δημοτικές εκλογές, έστω και με το δικό του τρόπο. Ο Ανδρέας Παπανδρέου και οι σημερινοί στενοί συνεργάτες του κατέληξαν στο —ανομολόγητο ακόμη— συμπέρασμα, ότι οι δημοτικές εκλογές σηματοδότησαν μία στροφή του εκλογικού σώματος προς το χώρο δεξιότερα της κυβέρνησης, την ίδια στιγμή που η Νέα Δημοκρατία επιχειρεί με την πολιτική της «εθνικής συμφιλίωσης», να ξεπεράσει τα στεγανά της παραδοσιακής δεξιάς, και να αλώσει ακριβώς αυτό το χώρο του κέντρου.

Έτσι, ο σαρωτικός ανασχηματισμός της προηγούμενης Πέμπτης, δεν αποτελεί ούτε αποτέλεσμα των «πίεσεων του Νταβός», ούτε κυρίως άνοιγμα προς το κεφάλαιο για την προσέλκυση επενδύσεων. Αποσκοπεί στη δημιουργία του απαραίτητου κεντρώου «προφίλ» που θα επανασυσπειρώσει τους απωλεσθέντες ψηφοφόρους, και το κυριότερο επιχειρεί να απαντήσει στο βασικό πολιτικό ερώτημα το οποίο ετέθη στο ΠΑΣΟΚ από τις δημοτικές εκλογές, δηλαδή «με ποιους θα πάει και ποιους θ' αφήσει». Ο πρόεδρος του «κινήματος», κατάλαβε ότι η επανακατάκτηση της αυτοδυναμίας και συνεπώς η διατήρηση της εξουσίας, έπρεπε να περάσει μέσα από ένα άνοιγμα είτε προς τα αριστερά ή προς τα δεξιά, με όλες τις κινήσεις και τις συμμαχίες, που κάτι τέτοιο συνεπάγεται.

Αποφασίζοντας να κινηθεί αντίθετα με την... κατεύθυνση της 3ης του Σεπτεμβρίου, πραγματοποιούσε τον ανασχηματισμό για να προετοιμάσει από τώρα το κατάλληλο έδαφος: προχωρούσε στην αναδιάταξη των εσωκομματικών ισορροπιών σε όφελος των κεντρογενών και σε βάρος αυτών που τάσσονταν είτε υπέρ μίας συνεργασίας με την αριστερά είτε υπέρ μίας πολιτικής αλλά αναποτελεσματικής αντιδεξιάς στρατηγικής· και το κυριότερο, φρόντιζε να αποδυναμώσει ακόμη περισσότερο τον παράγοντα εκείνον που θα του έβαζε εμπόδια στις κινήσεις και τις συμμαχίες που θέλει να κάνει απερίσπαστος: το κόμμα του.

Πρόκειται για τη σημαντικότερη κίνηση αναδιάταξης του πολιτικού σκηνικού, που έχει γίνει τα τελευταία χρόνια, αντίστοιχη με αυτήν της 9ης Μαρτίου ή την ανακοίνωση της νέας οικονομικής πολιτικής τον Οκτώβρη του '86.

ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ ΤΟ ΚΟΜΜΑ, ΟΤΑΝ ΓΕΡΑΣΕΙ

Για να επιτευχθούν οι προηγούμενες κινήσεις, απαιτείτο προηγουμένως ένας μίνι «προσωπικός» ανασχηματισμός: η ανάληψη από τον Γιάννη Καψή, του υφυπουργείου Τύπου. Ούτε αναδόμηση μπορούσε να γίνει ούτε κομματική εκκαθάριση, αν ορισμένες τουλάχιστον από τις φιλικές εφημερίδες όπως το «Έθνος» εξακολουθούσαν να τιτλοφορούν τα πρωτοσέλιδά τους με κριτικές όπως «δειλία» κτλ.

Βεβαίως για τις σχέσεις εξουσίας τύπου, θα μπορούσε, μόνο με το υλικό της προηγούμενης εβδομάδας, να γραφεί μικρή διδακτορική διατριβή, η οποία θα έχει ως επίλογο τα ανταλλάγματα προς το «Έθνος», είτε αυτά λέγονται προσεχής υφυπουργοποίηση Μαρούδα ή ανάληψη κάποιων έργων για το μετρό της Αθήνας. Σε κάθε περίπτωση, ο νέος υφυπουργός σταθεροποιούσε τις σχέσεις της κυβέρνησης με τα «Νέα», αναβάθμιζε αυτές με το συγκρότημα του κ. Μπόμπολα και γενικώς εξασφάλιζε την πρωτοσέλιδη συντριβή του οποιοδήποτε «απο-

στάτη» - Ιούδα, θα αμφισβητούσε την ανάγκη κομματικής εξυγίανσης και ανασυγκρότησης.

Αντί του όρου ανασυγκρότηση, θα ήταν καλύτερα να χρησιμοποιείται αυτός της συγκρότησης ενός νέου μηχανισμού. Γιατί φυσικά η επιστροφή των κομματικών στο κόμμα δεν αποσκοπεί στην αναβάθμισή του: ήταν ο ίδιος ο πρωθυπουργός που έβαλε όλα τα μέλη της ιστορικής ηγεσίας στην κυβέρνηση, πολλές φορές με πίεση, ήταν αυτός που το έβαλε από το ΕΓ τον Οκτώβρη του '85, και από τον ίδιο ξεκίνησε η αποκάλυψη των σκανδάλων στα οποία κατά τύχη ενέχονταν αποκλειστικά κομματικά στελέχη, και τα οποία απεδείκνυν ότι το κόμμα νοσεί βαριά.

Φυσικά οι περισσότεροι και ισχυρότεροι απ' όσους επιστρέφουν στο ΕΓ, χρεώνονται με ορισμένα σφάλματα: ο Άκης Τσοχατζόπουλος την αποτυχία στις δημοτικές και την αγκύλωση του κομματικού μηχανισμού, ο Μένιος Κουτσόγιωργας την επιλογή Σαρτζετάκη, ο Γιώργος Γεννηματάς τη δημοτικότητα του (που σύμφωνα με μία δημοσκοπήση δημοσιευμένη στο ΑΝΤΙ ξεπερνάει αυτήν του πρωθυπουργού), την προσπάθεια «δημιουργίας προσωπικού μηχανισμού» και την πρόσφατη «κόντρα» στην 20η Σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής.

Αλλά η βασική αιτία των αλλαγών είναι ότι ιδίως μετά τις εκλογές του '85, και την εφαρμογή της νέας οικονομικής πολιτικής, ο Α. Παπανδρέου πιστεύει ότι με αυτό το κόμμα που διέπεται από τις «δοξασίες» της 3ης του Σεπτεμβρίου, δεν μπορεί να κάνει απερίσπαστος την πολιτική που έχει επιλέξει. Εκνευρίζεται όταν «ο τεχνοκράτης Γεννηματάς που τον ανέδειξε πολιτικά του βγαίνει από τα αριστερά» στις κομματικές συνεδριάσεις, χάνει την ψυχραιμία του όταν τα στελέχη του παρεμβαίνουν στο κυβερνητικό έργο. Η αρχή που έγινε με τα κομματικές πρέλευσης μέλη της κυβέρνησης, θα συνεχισθεί με τους «πρασινοφρουρούς» που διοικούν δημόσιες υπηρεσίες ή είναι σύμβουλοι υπουργών.

Από δω και μετά, δεν μπορεί κανείς να μην υπογραμμίσει, τα ευφυή χαρακτηριστικά της παπανδρεϊκής τακτικής. Ο πρωθυπουργός προτείνει την εκλογή ενός ΕΓ, στον οποίο οι πιστοί του αποτελούν την αδιαμφισβήτητη πλειοψηφία (Τσοχατζόπουλος, Γιώτας, Λαμπράκη, Αλευράς, Γ. Παπανδρέου), ενώ ο έβδομος Κουτσόγιωργας, που ούτε καν μπορεί να καταλάβει την κομματική διάλεκτο, θα λειτουργεί περισσότερο ως τοποτηρητής του Καστρί.

Οι τρεις που απομένουν έχουν τόσες διαφορές μεταξύ τους, όσες και με τους άλλους: Ο Στ. Τζουμάκας «συμπαθεί» τον Γ. Γεννηματά, όσο η Β. Παπανδρέου τον Μ. Κουτσόγιωργα, ή ο τελευταίος τον Θ. Τσούρα, ή ο Γ. Παπανδρέου τον Μένιο ή αυτός τον Γ. Αλευρά κ.ο.κ. Πρόκειται για ένα όργανο το οποίο δεν μπορεί όχι μόνο να συνθέσει τις αντιθέσεις του ΠΑΣΟΚ ή να εκπληρώσει πολιτική γραμμή, αλλά ούτε καν να αφιερωθεί στην εργασιοθεραπεία των οργανωτικών αναδιατάξεων, τις οποίες μπορούσε να επιτελέσει αποτελεσματικότερα το προηγούμενο άχρωμο και γι' αυτό ομοιογενές στη μετριότητά του ΕΓ των «μικρών».

Στο νέο λοιπόν ΕΓ, στο οποίο εκπροσωπείται η αριστερά του ΠΑΣΟΚ, ο πρόεδρος του θα φορτώσει το «ρεβιζιονιστικό» μανιφέστο, το οποίο θα εκπονήσει ο ίδιος, θα το κάνει απόφαση του ΕΓ με την πλειοψηφία που διαθέτει, και θα το παρουσιάσει στην ΚΕ, στην οποία σύμφωνα με την τρέχουσα εσωκομματική πρακτική δεν μπορούν να τοποθετηθούν τα μέλη του ΕΓ και να εκφράσουν τις διαφωνίες τους.

«Μην τον νευριάζετε περισσότερο. Θα μας διώξει όλους»

Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, δεν έμεινε καθόλου ευχαριστημένος, από το τελικό αποτέλεσμα της εκλογής για το ΕΓ. Προωθώντας βέβαια μία εκλογική μέθοδο που θα ζήλευε και ο Ζαχαριάδης στις δόξες του, δηλαδή την υποχρεωτική σταυροδότηση 10 υποψηφίων, κατάφερε να περάσει την πρότασή του. Αλλά η «επιμονή» των Ρόκου - Καρρά να θέσουν υποψηφιότητα παρά την αντίθετη έκκληση του προέδρου, τα 21 άκυρα ψηφοδέλτια και οι 36 και 38 σταυροί που έλαβαν οι δύο «ανεξάρτητοι και μεμονωμένοι» υποψήφιοι, ήρθαν να θυμίσουν ότι το 40% περίπου των μελών της ΚΕ, θέλησαν να εκφράσουν με κάποιο τρόπο διαφοροποίηση και την αντίθεσή τους.

Το φαινόμενο αποκτά μεγαλύτερη σημασία, γιατί τις δύο μέρες πριν από τη σύγκληση της ΚΕ, οι διαπραγματεύσεις που είχαν ως σκοπό την αποφυγή διαφοροποιήσεων και ως επίκεντρο τον Γ. Γεννηματά, έδωσαν και πήραν, ενώ η άμεση σύγκληση της Συνόδου αμέσως μετά την αναδόμηση, δεν άφησε χρονικά περιθώρια για «παρασκηνιακές» συνεννοήσεις. Ακόμη περισσότερο, το βαρύ κλίμα της Συνόδου, ο φόβος ότι «τον ζορίζουμε πολύ θα διαλύσει την ΚΕ και θα διορίσει καινούργια», έπαιξε βασικό ρόλο στην πειθαρχηση αρκετών ακόμη.

«Φόβος», ομολογούμενος όχι παράλογος. «Είναι ευτύχημα που εκλέχθηκε ΕΓ με βάση την πρόταση», είπε ο Α. Παπανδρέου αμέσως μετά τη καταμέτρηση «γιατί διαφορετικά δεν ξέρω κι εγώ», εννοείται τι θα μπορούσε να συμβεί. Ίσως ήταν αυτή η απειλή, κι όχι κάποιο λάθος στην πρώτη καταμέτρηση, στην οποία είχαν μετρηθεί 27 κι όχι 21 άκυρα ψηφοδέλτια, (ενώ ο τελευταίος έπαιρνε 95 κι όχι 100 ψήφους), που οδήγησε στα τελικά αποτελέσματα. Σύμφωνα με ορισμένα μέλη της ΚΕ 21 ήταν μόνο τα άκυρα ψηφοδέλτια και 6 τα λευκά, τα οποία σταυροδότηθηκαν εκ των υστέρων, ακριβώς για να μειώσουν την έκταση της διαφωνίας και το θυμό του πρωθυπουργού.

Πάντως ο τελευταίος φαίνεται να έπιασε κι αυτός το μήνυμα της ψηφοφορίας. Η ιστορία των ΚΕ του ΠΑΣΟΚ από το 1974, δείχνει ότι όσες έφερναν αντιρρήσεις στερούνταν τους αντιρρησίες ή άλλαζαν ολόκληρες.

Επιπλέον, το τωρινό ΕΓ θα πολεμηθεί λίγο ως πολύ από τα μέλη του προηγούμενου, την ίδια στιγμή που οι «τριβές» μεταξύ των μελών του και αξεπέραστες διαστάσεις θα πάρουν, και την «κυροσβεστική» παρέμβαση του Προέδρου θα απαιτούν, κάτι που θα οδηγήσει τον τελευταίο στον εύκολο χειρισμό των αντιτιθέμενων πλευρών. Μετά από μερικούς μήνες, όταν το Μανιφέστο θα έχει εκπονηθεί, ο Πρόεδρος θα μπορεί να ανασυνθέσει το αλληλοσπαρασσόμενο ΕΓ, αποδεικνύοντας περίτρανα ότι οι «προσωπικές στρατηγικές» έχουν φθείρει ανεπανόρθωτα τα δεξιόστροφα ή αριστερόστροφα μέλη του.

Η ΜΕΤΑ - ΠΑΣΟΚ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Όπως απέδειξε και η ολιγόωρη 21η Σύνοδος της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ, όλες οι προηγούμενες κινήσεις, αλλά και όσες στο μέλλον θεωρήσει αναγκαίες να πραγματοποιήσει ο Α. Παπανδρέου, δεν συναντούν ξεχωριστές δυσκολίες. Η λεγόμενη αριστερά του ΠΑΣΟΚ, προσκολλημένη μονόπλευρα στην υπεράσπιση της 3ης του Σεπτεμβρίου, αδυνατεί να εκπονήσει ένα σύγχρονο πολιτικό λόγο, με βάση τον οποίο θα οριοθετηθεί απέναντι στις προεδρικές επιλογές.

Επαγγέλεται την επιστροφή στο 1974, παρ' ότι η τότε σύλληψη της ελληνικής κοινωνίας από το ΠΑΣΟΚ απεδείχθη εντελώς εξωπραγματική μετά το 1981, με τα γνωστά αποτελέσματα στο κυβερνητικό έργο. Συγκροτεί την αντίθεσή της με τα πρόσωπα που επηρεάζουν ή προωθούνται από τον πρωθυπουργό, και λιγότερο με την πολιτική τους. Και ενώ στο επίπεδο της κομματικής λειτουργίας, η μόνη ουσιαστική «γραμμή άμυνας» θα ήταν η υπεράσπιση ενός κόμματος με αναγνωρισμένες τις τάσεις, κάτι που θα επέτρεπε σε μία αριστερά να λειτουργήσει ως τέτοια, απορρίπτει τη θεσμοθέτηση των τάσεων, επειδή έρχεται σε αντίθεση με την «ιδεολογία» του κόμματος, το οποίο εν τω μεταξύ οδηγείται στη διάλυση!

Χωρίς πολιτική αντιπολίτευση, ο κατέχων την εξουσία πρόεδ-

δρος του ΠΑΣΟΚ μπορεί να χειρίζεται προσωπικά τους δυσανεστήμενους, αυξάνοντας μάλιστα την κυριαρχία του. Έτσι, στους Τσοχατζόπουλο και Κουτσόγιωργα, με τους οποίους θα συμφάγει μία μέρα πριν από την έναρξη της Συνόδου, θα υποσχεθεί επιστροφή στην κυβέρνηση, ευθύς μόλις προχωρήσει η κομματική ανασυγκρότηση, «φαγωθεί» δηλαδή ο Γεννηματάς. Ο τελευταίος, αρνείται να προχωρήσει σε μία διαφοροποίηση, αφού «δεν είναι σε θέση να αποκρούσει την κατηγορία της αποστασίας από μία μερίδα του Τύπου», ενώ και το κόμμα «δεν θα σήκωνε μία τέτοια αντιπαράθεση» και περιορίζεται στην προσπάθεια προσωπικής επιβίωσης, μέσα από μία άτακτη υποχώρηση.

Όλοι τελικά στο ΠΑΣΟΚ, με δεδομένη την έλλειψη πολιτικής αντιπαράθεσης —και σύνθεσης— και την παντοδυναμία του αρχηγού του, ελπίζουν ότι με την πάροδο του χρόνου θα ξανακαθήσουν στο μυστικό δείπνο: αυτό δεν έγινε και με άλλα στελέχη που βρέθηκαν παλιότερα σε μεγάλη δυσμένεια, ενώ σήμερα «λύνουν και δένουν», όπως ο Α. Λιβάνης;

Ας σημειωθεί, τέλος, ότι όλες αυτές οι εξελίξεις στο ΠΑΣΟΚ, ανοίγουν μια μεταβατική περίοδο, το τέλος της οποίας θα σημάνει τη δημιουργία ουσιαστικά ενός νέου κόμματος, διαφορετικού από το σημερινό. Ενός κόμματος, που κατ' ευφημισμόν αποκαλείται σοσιαλδημοκρατικό, όχι μόνο γιατί η σοσιαλδημοκρατία είναι δύσκολο να ανθήσει στο άγονο ελληνικό έδαφος, αλλά κυρίως επειδή τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα είναι κόμματα αρχών, με πρόγραμμα και δημοκρατικές διαδικασίες.

Πρόκειται στην πραγματικότητα για τη δημιουργία ενός προσωπικού κόμματος —εκλογικού μηχανισμού, κατά το πρότυπο της Ένωσης Κέντρου. Και ένας τέτοιος σχηματισμός, ελάχιστα θα επηρεασθεί από το αν θα συμμετέχει ο Γ. Γεννηματάς, λόγου χάρη. Εκατό χιλιάδες άτομα, μαζί με τις οικογένειές τους έχουν, λόγω της σχέσης τους με το κράτος, άμεσα συμφέροντα από τη διατήρηση του Α. Παπανδρέου στην εξουσία, και αυτά τα άτομα θα αφισκολλήσουν και θα κινητοποιηθούν στις επόμενες εκλογές, γιατί αυτό είναι που χρειάζεται ο πρωθυπουργός. Αυτό που έχει ανάγκη ο τελευταίος, είναι μία πίστωση χρόνου απαραίτητη για τη μετεξέλιξη του κόμματός του, ώστε να αφοσιωθεί στη συνέχεια στην εφαρμογή των «συναριών» που έχει ήδη καταστρώσει.

ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΙΑ, Ή ΠΡΟΕΔΡΙΑ, ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ

Δύο είναι τα σενάρια που έχει σχεδιάσει ο πρωθυπουργός: ένα βασικό και ένα αναπληρωματικό. Το πρώτο έχει σαν βασική προϋπόθεση την επιτυχία του σταθεροποιητικού προγράμματος, εξ ου και η προσωρινή ισχυροποίηση του Κ. Σημίτη στο κυβερνητικό πλέγμα εξουσίας. Ο πρωθυπουργός πιστεύει ότι αν οι οικονομικοί δείκτες ανακάμψουν μέσα στο '87, θα είναι σε θέση το φθινόπωρο ή το τέλος του χρόνου, να προχωρήσει σε παροχές, οι οποίες θα απαλύνουν τις αναμνήσεις από την κακή διετία της λιτότητας.

Εξομαλύνοντας ακόμη περισσότερο τις σχέσεις του με τις ΗΠΑ και δίνοντας ουσιαστικές διαβεβαιώσεις για το μέλλον των βάσεων, πιστεύει ότι θα αποκομίσει και οικονομικά οφέλη, που θα αυξήσουν τις φιλολαϊκές παροχές, και θα αποσπάσει το Αμερικανικό Ο.Κ. για κάτι που πιστεύει ότι θα αναβαθμίσει τη δημοτικότητα του: το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης, για την πρωτοβουλία των 6. Κι ένα Νόμπελ όχι... Χημείας, αλλά Ειρήνης, για το οποίο οι Σοβιετικοί δείχνουν να μην έχουν αντίρρηση, θα αναβάθμιζε το πρωθυπουργικό προφίλ, ιδιαίτερα στις ευρύτερες μάζες της αριστεράς.

Αν τα περισσότερα από τα προηγούμενα ευοδωθούν, θα έχει έρθει η στιγμή και για τις κινήσεις στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό. Ανασχηματισμός της κυβέρνησης στο τέλος του 1987

ή τις αρχές του '88, με την επιστροφή των περισσότερων απ' αυτούς που στάλθηκαν να «εξυγιάνουν» το κόμμα.

Συγχρόνως, χωρίς αντιστάσεις πια από το τελευταίο, ανοίγματα προς τα δεξιά πολιτικού χαρακτήρα, με την εκμετάλλευση των αντιθέσεων της συντηρητικής παράταξης, την προσέλευση των ανεξάρτητων βουλευτών του χώρου ή και μέρους της ΔΗΑΝΑ προς την οποία έχουν ήδη γίνει σχετικές κρούσεις, και με απώτερο στόχο τη δημιουργία ενός Κεντρώου εκλογικού μετώπου, που θα αντιμετωπίσει τη ΝΔ ως δεξιά και όχι κεντροδεξιά παράταξη. Και επειδή συνήθως τα ανοίγματα του Α. Παπανδρέου είναι διπλής κατεύθυνσης (όταν με το ΠΑΣΟΚ του '81 συνεργάζονταν ο Μαύρος, συνεργάζονταν και ο Γλέζος) η διεύρυνση ελπίζεται να είναι αμφίπλευρη: το πρωθυπουργικό επιτελείο έχει καταλήξει στην εκτίμηση ότι ο νέος φορέας της Αριστεράς δεν θα «περπατήσει» και επομένως θα αναγκασθεί να συνεργαστεί με το ΠΑΣΟΚ, πριν τις επόμενες εκλογές. Είναι με αυτό το σχήμα, που ο πρωθυπουργός ελπίζει να κερδίσει τον Κ. Μητσοτάκη.

Αν το προηγούμενο σχέδιο —κυρίως για οικονομικούς λόγους— δεν προχωρήσει, υπάρχει πάντα η λύση της μετάβασης στην Προεδρία: όσα έγιναν και όσα δεν έγιναν γνωστά από την τελευταία περιπέτεια του Χ. Σαρτζετάκη με τον «Άγγελο», δεν αφήνουν καμία αμφιβολία ότι η ελεγχόμενη φθορά του σημερινού Προέδρου της δημοκρατίας, αφήνει πάντα την πόρτα ανοικτή για την τελική επίθεση.

Άλλωστε, ο πρωθυπουργός, που είναι συνήθως σε αυτού του είδους τις δηλώσεις εξαιρετικά προσεκτικός (όπως έδειξε και η «ρήξη» της 9ης Μαρτίου), έχει καταδικάσει επανειλημμένα την «προεδρολογία» χωρίς να αναφερθεί σε μία φράση που θα έλυνε το πρόβλημα: ότι το ραντεβού του Χ. Σαρτζετάκη με τους φωτογράφους το 1990 ισχύει, ή αλλιώς ότι ο Πρόεδρος θα εξαντλήσει τη θητεία του.

Αν ο Α. Παπανδρέου αναγκασθεί να επιλέξει το δεύτερο σενάριο (γιατί το βασικό του όνειρο είναι να ξανακερδίσει τον Μητσοτάκη, εξαναγκάζοντάς τον σε πολιτικό παροπλισμό), τότε η απλή αναλογική θα είναι το βασικό ατού για την προσέλκυση των ψήφων των βουλευτών της αριστεράς, της ΔΗΑΝΑ και των ανεξάρτητων, ώστε να συγκεντρωθούν οι απαραίτητοι 180 ψήφοι. Για την επιβεβαίωση του σεναρίου της Προεδρίας, είναι ίσως χαρακτηριστικές και οι απαντήσεις του Α. Κύρκου, που είχε συναντήσει τον πρωθυπουργό, δύο μέρες πριν από τον ανασχηματισμό. «Σαν απλός αναγνώστης των εφημερίδων», είπε ο γ.γ. του ΚΚΕ εσ., «βλέπω ότι υπάρχει σοβαρό πρόβλημα στις σχέσεις Προέδρου - κυβέρνησης», ενώ σε άλλη ερώτηση για την απλή αναλογική, άφησε να εννοηθεί ότι ο πρωθυπουργός δεν ήταν τόσο αρνητικός όσο άλλοτε.

Είναι φανερό ότι η εφαρμογή και των δύο σεναρίων απαιτεί μία πίστωση χρόνου, τόσο για την κομματική «ανασυγκρότηση», όσο και τη βελτίωση του κυβερνητικού προφίλ, από το σημερινό κυβερνητικό σχήμα που καλείται να διαχειρισθεί απλώς την κρατική μηχανή και κυρίως την οικονομία και τις Ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Στο μεσοδιάστημα, αυτό που πρέπει να αποφευχθεί, είναι η απώλεια όχι της κοινοβουλευτικής αυτοδυναμίας, αλλά και η αποχώρηση του παραμικρού βουλευτή, που θα έθετε υπό αίρεση τον αριθμό 180: απ' αυτή την άποψη δεν είναι τυχαία ούτε η συνεχής υπουργοποίηση μελών της Κοινοβουλευτικής Ομάδας (σε λίγο όλοι οι βουλευτές θα έχουν πάρει μέρος στην κυβέρνηση) ούτε η δημιουργία ενός ΕΓ, του οποίου όλα τα «δεσμευμένα» τώρα μέλη, πλην του Θ. Τσούρα, είναι και βουλευτές.

ΤΟ ΜΠΑΛΑΚΙ ΣΤΗ ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Στην πιο χαρακτηριστική δήλωση των τελευταίων ημερών, ο Κ. Μητσοτάκης εξήγησε ότι δεν είχε θέσει μέχρι τώρα θέμα εκλογών, «επειδή άφησε χρόνο στο ΠΑΣΟΚ, να κατανοήσει το

μήνυμα των δημοτικών εκλογών». Ο αρχηγός της ΝΔ πίστευε μέχρι σήμερα ότι ο Α. Παπανδρέου, μπλεγμένος στις αντιφάσεις και τις προσωπικές του αδυναμίες, θα παλινδρομούσε συνεχώς για να πέσει τελικά σαν ώριμο φρούτο. Η ανακίνηση του θέματος των πρόωρων εκλογών, ευθύς μετά την ανυκοίνωση του ανασχηματισμού, δείχνει ότι το επιτελείο της ΝΔ, όπως άλλωστε και ο Κ. Καραμανλής, έλαβε το μήνυμα: ο χρόνος μπορεί να δουλέψει τελικά όχι υπέρ του ΠΑΣΟΚ αλλά του προέδρου του.

Βεβαίως, η αντιμετώπιση του «κεντρώου» Πασοκικού ανοίγματος, απαιτεί πολύ περισσότερα από το αίτημα πρόωρων εκλογών: ανένδοτο αγώνα, διεύρυνση προς τη ΔΗΑΝΑ και τους ανεξάρτητους της δεξιάς, κατέβασμα στους δρόμους, πρόταση μομφής εναντίον της κυβέρνησης. Αυτό το τελευταίο βήμα, (αν δεν την κάνετε τώρα, τότε θα την κάνετε;) συνιστά και το περιβάλλον του τέως προέδρου της Δημοκρατίας, που θεωρεί υποτονική την αντιπολίτευση της αξιωματικής... αντιπολίτευσης.

Από την πλευρά του το επιτελείο του Κ. Μητσοτάκη, που σύρθηκε ουσιαστικά στο αίτημα για πρόωρες εκλογές, αντιμετωπίζει ένα κρίσιμο δίλημμα: η συνέχιση του αιτήματος για άμεσες εκλογές, με δεδομένη την άρνηση του πρωθυπουργού, κινδυνεύει να το εξουδετερώσει και να αποδείξει ξανά την κυριαρχία του Α. Παπανδρέου στην πολιτική ζωή. Από την άλλη πλευρά, με τη συνέχιση της ήπιας τακτικής κινδυνεύει να χάσει την πρωτοβουλία των κινήσεων και από την κυβέρνηση, και από τους «Καραμανλικούς».

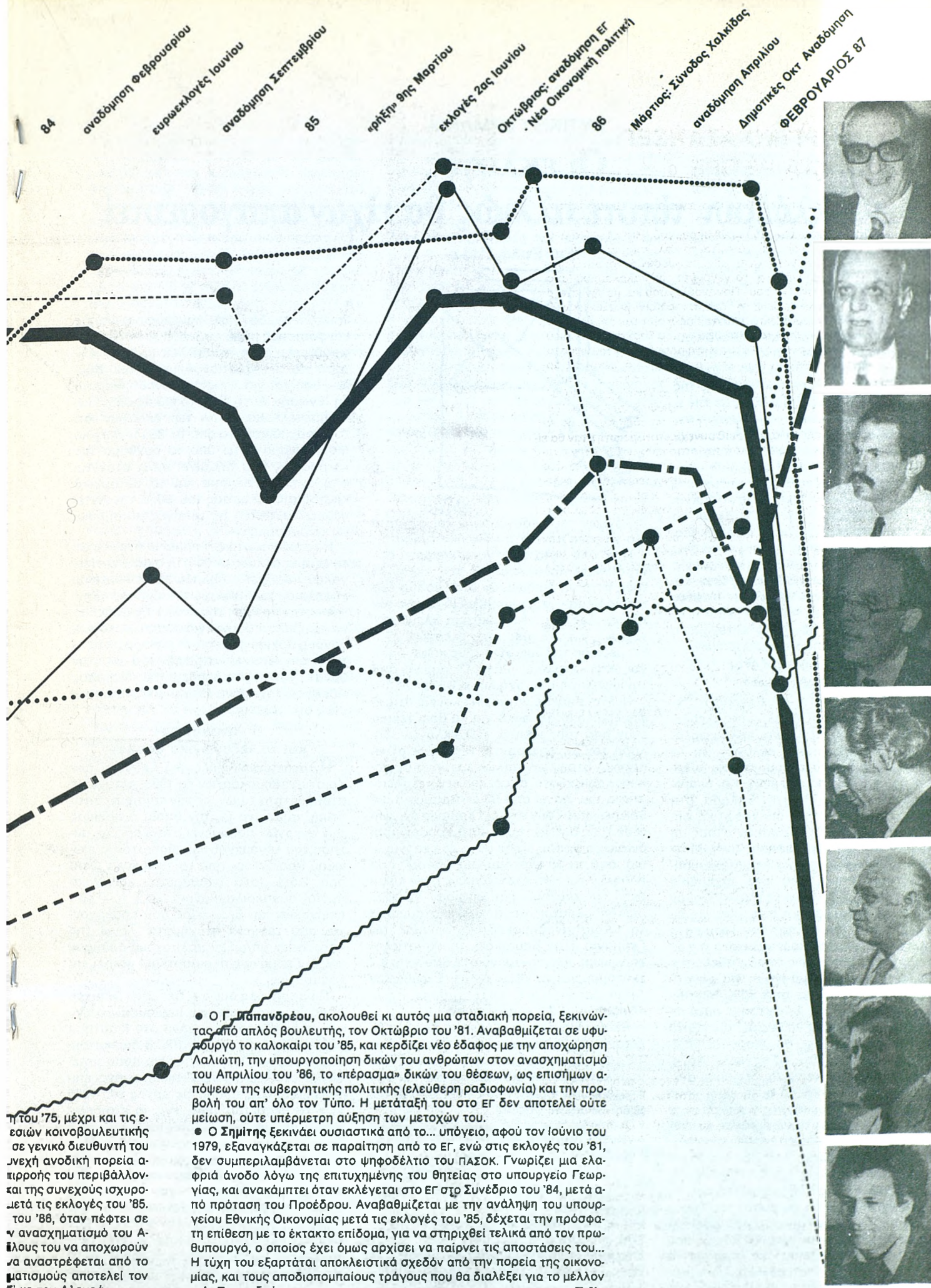
Φαίνεται ότι ο Κ. Μητσοτάκης προσανατολίζεται σε έναν ανένδοτο, που θ' ανατρέψει ριζικά την πολιτική κατάσταση. Το σίγουρο είναι ότι, με τον ανασχηματισμό και τη Σύνοδο της ΚΕ, ο Ανδρέας Παπανδρέου δεν αποδεικνύει μόνο ότι η Ένωση Κέντρου είναι το... ανώτατο στάδιο του σοσιαλισμού, αλλά πετάει συγχρόνως το μπαλάκι στην αξιωματική αντιπολίτευση.

Πήρες σήμερα τον ΜΙΚΡΟ ΗΡΩΑ;

ΠΡΟΣΦΟΡΑ: Αναπαραγωγές
8 ΑΥΘΕΝΤΙΚΑ ΕΞΩΦΥΛΛΑ
της πρώτης έκδοσης

30

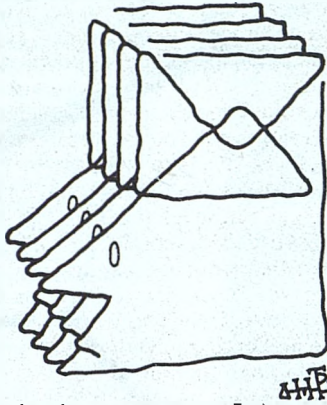
τη του '75, μέχρι και τις ε-
εσιών κοινοβουλευτικής
σε γενικό διευθυντή του
λνεχή ανοδική πορεία α-
πυρροής του περιβάλλον-
και της συνεχούς ισχυρο-
μετά τις εκλογές του '85.
του '88, όταν πέφτει σε
ανασχηματισμό του Α-
λους του να αποχωρούν
να αναστρέφεται από το
ματισμούς αποτελεί τον
ζι με τον Αλεγρά.

- Ο Γ. Παπανδρέου, ακολουθεί κι αυτός μια σταδιακή πορεία, ξεκινών-
τας από απλός βουλευτής, τον Οκτώβριο του '81. Αναβαθμίζεται σε υφυ-
πουργό το καλοκαίρι του '85, και κερδίζει νέο έδαφος με την αποχώρηση
Λαλιώτη, την υπουργοποίηση δικών του ανθρώπων στον ανασχηματισμό
του Απριλίου του '86, το «πέρασμα» δικών του θέσεων, ως επίσημων α-
πόψεων της κυβερνητικής πολιτικής (ελεύθερη ραδιοφωνία) και την προ-
βολή του απ' όλο τον Τύπο. Η μετάταξη του στο ΕΓ δεν αποτελεί ούτε
μείωση, ούτε υπέρμετρη αύξηση των μετοχών του.
- Ο Σημίτης ξεκινάει ουσιαστικά από το... υπόγειο, αφού τον Ιούνιο του
1979, εξαπαγκάζεται σε παραίτηση από το ΕΓ, ενώ στις εκλογές του '81,
δεν συμπεριλαμβάνεται στο ψηφοδέλτιο του ΠΑΣΟΚ. Γνωρίζει μια ελα-
φριά άνοδο λόγω της επιτυχημένης του θητείας στο υπουργείο Γεωρ-
γίας, και ανακάμπτει όταν εκλέγεται στο ΕΓ στο Συνέδριο του '84, μετά α-
πό πρόταση του Προέδρου. Αναβαθμίζεται με την ανάληψη του υπουρ-
γείου Εθνικής Οικονομίας μετά τις εκλογές του '85, δέχεται την πρόσφα-
τη επίθεση με το έκτακτο επίδομα, για να στηριχθεί τελικά από τον πρω-
θυπουργό, ο οποίος έχει όμως αρχίσει να παίρνει τις αποστάσεις του...
Η τύχη του εξαρτάται αποκλειστικά σχεδόν από την πορεία της οικονο-
μίας, και τους αποδιοπομπαίους τράγους που θα διαλέξει για το μέλλον
ο Α. Παπανδρέου.

Σ.Κ.

Οι εκλογές δεν αλλάζουν τίποτε αλλιώς θα είχαν απαγορευτεί

του Ρολφ Πόλε

«Οι εκλογές δεν αλλάζουν τίποτε, αλλιώς θα είχαν απαγορευτεί». Πιθανόν αυτό το πολύ αποτελεσματικό από άποψη διαφήμισης σύνθημα, γραμμένο σ' ένα μεγάλο τοίχο στο κέντρο της Βόννης, της δυτικογερμανικής πρωτεύουσας με την επαρχιακή φυσιογνωμία, να προέρχονταν από νεαρούς. Εάν αυτό αποτέλεσε πρόκληση να μην υπάρχει καθόλου συμμετοχή στις εκλογές, είχαν σε σύγκριση με όλα τα κόμματα τη μεγαλύτερη επιτυχία. Ο μοναδικός (σχετικά) νικητής στις κοινοβουλευτικές εκλογές της Δ. Γερμανίας τα τέλη του Γενάρη ήταν οι μη ψηφίσαντες, ποσοστό που αυξήθηκε περίπου στο 5%. Ποσοστό συμμετοχής σ' όλη τη Γερμανία 84%, στη Βαυαρία μάλιστα μόλις 82%. Τόσοι λίγοι συμμετείχαν μόνο στις πρώτες βουλευτικές εκλογές το 1949, όταν η Δ. Γερμανία επίσημα θεωρείτο κατεχόμενη χώρα, υπό τη διοίκηση των Συμμάχων.

Σε ποιους στηρίζεται η νέα κυβέρνηση

Τώρα λοιπόν το 80% συγκρινόμενο μ' εκείνο της χώρας με το άγαλμα της ελευθερίας, δηλαδή των ΗΠΑ, είναι πολύ υψηλό: εκεί στις περιφερειακές εκλογές για το Κογκρέσο το ποσοστό συμμετοχής ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 40%. Και διαφορετικά από ό,τι ισχύει στην Ελλάδα, στη Δ. Γερμανία δεν ισχύει υποχρεωτική ψηφοφορία με επιβολή κυρώσεων στους μη ψηφίσαντες. Ο συγγραφέας Χανς Μάγκνους Έντσενσμπέργκερ σε μια βαρυσήμαντη συνέντευξή του στο περιοδικό «Σπήγκελ» το εξηγεί ως εξής: «Έχουμε καεί. Αυτή η συμμετοχή στις εκλογές είναι η εκφρασμένη θέληση του λαού κατά του μονοκομματικού κράτους, κατά της δικτατορίας, που κανένας δεν θα ήθελε την επαναφορά της, ακόμα και οι πιο φανατικοί ακροδεξιοί. Πάνω από 80% δεν θέλουν πια δικτατορία. Σε σχέση μ' αυτό πιθανώς ο ψηφοφόρος να θεωρεί τον εαυτό του θαυματοποιό, που θα μπορούσε να αποτρέψει κάτι τέτοιο». («Σπήγκελ», Αρ. 4, Γενάρης 1987: «Η κοινωνία δεν είναι αγέλη προβάτων»). Σίγουρα αυτή είναι μόνο μια από τις πολλές εκδοχές. Σίγουρο είναι εξάλλου ότι δεν έφταιγε ο κρύος καιρός του Γενάρη που οι Χριστιανοδημοκράτες / Χριστιανοκοινωνιστές των Κολ και Στράους έλαβαν το χειρότερο αποτέλεσμα από το 1949, οι Σοσιαλδημοκράτες από το 1961, και που τα δύο «κόμματα του λαού» μόνο το 1953 πήραν μικρότερα ποσοστά. Και σίγουρα δεν ήταν ο κρύος καιρός που απέτρεψε εκείνους που δεν ψηφισαν να πάνε στις κάλπες. Γιατί εδώ και δεκαετίες όλα τα κόμματα θέτουν στη διάθεση των

εκλογών τους «συνοδούς» και οχήματα για να τους πάνε στα εκλογικά τμήματα.

Παρ' όλα αυτά τα μεγάλα κόμματα δεν ντράπηκαν προβλέποντας την εκλογική τους ήττα να διαδώσουν στον κόσμο ένα τέτοιο ψέμα— στην κυριολεξία σε όλο τον κόσμο. Δες π.χ. «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» για την ημέρα των εκλογών, 25-1-87, με τους τίτλους: «Θα τους κάψει ο πάγος; Κολ - Στράους - Ράου: Οι χαμένοι από την υψηλότερη αποχή λόγω ψύχους».

Κι έτσι έπρεπε να ψάχνει κανείς στις εφημερίδες με το φακό για να βρει τελικά έναν από τους νικητές των εκλογών, δηλαδή τον μη ψηφίσαντα. Η αποκλειστική παροχή στοιχείων απλώς και μόνο σε ποσοστά τοις εκατό, αποδεικνύει ότι η πλειοψηφία των πάνω από 60 εκατομμύρια ανθρώπων που ζουν στη Δ. Γερμανία δεν ψηφισε τους δεξιούς ούτε κατά προσέγγιση: δικαίωμα ψήφου είχαν μόνο 45 εκατομμύρια: από τα 38 εκατομμύρια ψήφους που δόθηκαν το μισό εκατομμύριο ήταν «άκυρες», 14 εκατομμύρια ψηφισαν το «Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα», 13 εκατομμύρια το «Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα» (Δ. Γερμανία πλην Βαυαρίας), τη «Χριστιανοκοινωνική Ένωση» (μόνο στη Βαυαρία) 3,7 εκατομμύρια, το «Κόμμα των Ελευθέρων Δημοκρατών» 3,4 εκατομμύρια, τους «Πράσινους» 3,1 εκατομμύρια.

Επομένως η νέα κυβέρνηση Κολ στηρίζεται ακριβώς σε είκοσι εκατομμύρια ή το 1/3 του πληθυσμού της Δ. Γερμανίας (συνυπολογιζόμενων μεταξύ άλλων και των εκατομμυρίων ξένων εργατών, που δεν έχουν δικαίωμα ψήφου).

Αυτό θα 'πρεπε να τονιστεί κυρίως σε σχέση με τον Κολ, που όταν σύγκρινε τον Γκορμπατσώφ με τον Χίτλερ, ανακοίνωσε συγχρόνως με περηφάνεια ότι πήρε στις εκλογές του 1983 περισσότερες ψήφους «απ' ό,τι τότε ο Χίτλερ».

Και είναι κάπως καθησυχαστικό να ξέρεις ότι ούτε ο Χίτλερ, ούτε ο Κολ, ούτε ο Στράους μπόρεσαν να μαζέψουν στις έστω και μόνο τυπικά— ελεύθερες εκλογές την πλειοψηφία των Δυτικογερμανών,

και ότι ο σχεδόν πάλι φανερός ρατσισμός και φασισμός πήρε αυτό που του άξιζε, εκφραζόμενο αυτό σε απώλειες ψήφων 4% τόσο για το «Χριστιανοδημοκρατικό Κόμμα» όσο και για τη «Χριστιανοδημοκρατική Ένωση». Αυτό είναι το πιο αξιοσημείωτο αποτέλεσμα αυτών των εκλογών: ότι το προσχεδιασμένο από το '83 ιδεολογικό πισωγύρισμα κάτω από το σύνθημα της «στροφής», που σημαίνει πίσω στον τυφλό αντικομμουνισμό και το αυταρχικό κράτος της δεκαετίας του '50 με τον Αντενάουερ, μ' αυτές τις εκλογές χτυπήθηκε σε καίριο σημείο.

Η «στροφή» στη Δ. Γερμανία ήταν δυνατή έτσι κι αλλιώς μόνο στη σκιά του «Μεγάλου Αδελφού», δηλαδή του επιθετικού κεφαλαίου των ΗΠΑ, με το σύμβολο «Ρήγκαν» στην κορυφή της πολιτικής ζωής. Ένα σύμβολο που και για τους Δυτικογερμανούς άρχισε φανερά να καταρρέει μετά το «Ιράνγκιτ». Η «στροφή» του '83 ήταν δυνατή μόνο με τη βοήθεια του «Μεγάλου Αδελφού» όχι μόνο ιδεολογικά, αλλά κυρίως οικονομικά.

Η «ανάκαμψη» και το «εξαγωγικό θαύμα»

Η «ανάκαμψη» (εκλογικό σλόγκαν των Χριστιανοδημοκρατών το 1983) πέτυχε με σταθερότητα τιμών, με την επίσημη στατιστική, σύμφωνα με την οποία ο αριθμός των ανέργων παραμένει σταθερός, με αύξηση του λεγόμενου «ακαθάριστου κοινωνικού προϊόντος» από το 1983 κατά μέσο όρο 2,5% (στο ακαθάριστο κοινωνικό προϊόν συμπεριλαμβάνονται π.χ. τα έξοδα επισκευών και θεραπειών που προέρχονται από τροχαία ατυχήματα λόγω της «στροφής» υπήρξαν πάλι στους δρόμους της Δ. Γερμανίας περισσότεροι νεκροί και τραυματίες...).

Πάνω απ' όλα όμως οι πλούσιοι («επιχειρηματίες» και «κάτοχοι περιουσιών») έγιναν πλουσιότεροι και μόνο στο διάστημα 1982-1985, περίπου κατά 83,3 δισεκατομμύρια μάρκα. Περίπου το ίδιο ποσό μετέφεραν στο εξωτερικό Δυτικογερμανοί επιχειρηματίες μόνο από τις αρχές του 1985 έως τα μέσα του 1986, ενώ οι εταιρείες τους από την αύξηση του καθαρού εισοδήματός τους από επιχειρηματικές δραστηριότητες και περιουσίες 154 δισεκατομμύρια μάρκα, εξόδεψαν ακριβώς το 1/7 του μικτού κεφαλαίου για επενδύσεις. Στην τελευταία «ανάκαμψη»— τα έτη '76-'79— αυτή η αναλογία ήταν 3 προς 4. Εάν το «Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα» ήταν πριν τις εκλογές στην κυβέρνηση, τα κόμματα του Συνασπισμού θα είχαν σίγουρα σκηνοθετήσει μια τεράστια καμπάνια «διαφυ-

γής κεφαλαίου» κατά αυτού του κόμματος. Αντιθέτως το εισόδημα των μικρών («εισόδημα από εξαρτημένη εργασία») στο διάστημα '82-'85 έπεσε περίπου στα 17,5 δισεκατομμύρια μάρκα. Αλλά η αγοραστική ικανότητα των μικρών αυξήθηκε γιατί οι τιμές του πετρελαίου έπεσαν στο μισό και μειώθηκαν οι δαπάνες για βενζίνη και πετρέλαιο θερμάνσεως. Με τον ίδιο τρόπο επίσης γι' αυτούς έβγαλε τα λεφτά του ο πόλεμος Ιράκ - Ιράν, που εδώ και χρόνια υποδαυλίζεται με φροντίδα από τις δυτικές νεοαποικιακές δυνάμεις και όχι μόνο με παροχές όπλων και προς τις δύο πλευρές.

Τελικά η «ανάκαμψη του Κολ» βοήθησε το «εξαγωγικό θαύμα». Και μόνο τις χρονιές '84 και '85 οι εξαγωγές αυξήθηκαν σχεδόν στο 16%, ενισχυμένες από την πολιτική χρεών που ακολουθούσε ο Ρήγκαν με ανυπολόγιστα ελλείμματα στον προϋπολογισμό, που ανέβασαν την τιμή του δολαρίου στα ύψη. Αυτό το «εξαγωγικό θαύμα» τέλειωσε την τελευταία χρονιά καθώς η πολιτική χρεών του Ρήγκαν σταμάτησε και το δολάριο άρχισε να παίρνει ασυγκράτητο κατήφορο. Τα παραπάνω γεγονότα και αριθμούς δημοσίευσε ο «Σπήγκελ» τόσο αργά δηλαδή λίγες μέρες πριν τις εκλογές, ώστε στη συντριπτική πλειοψηφία των εκλογέων, δηλαδή τους μικρούς δεν ήταν δυνατόν να φθάσουν. Άλλωστε δεν προορίζονταν για αυτούς. Ο «Σπήγκελ» είναι το «ειδησεογραφικό περιοδικό» για τα 4 εκατομμύρια που αποτελούν τα ανώτερα στρώματα στη Δ. Γερμανία. Από παράδοση— αυτή τη φορά ιδιαίτερα ανοικτά και έντονα— ασκεί προπαγάνδα για το «Κόμμα των Ελευθέρων Δημοκρατών», και φυσικά κατά του «Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος» (αυτή τη φορά κυρίως με το ξεσκέπασμα της «Νέας Πατρίδας», του σκανδάλου των συνδικάτων) και κατά των «Πράσινων». Οι «Ελεύθεροι Δημοκράτες» είναι το κόμμα του «φιλελεύθερου», δηλαδή της από παράδοση αντιδραστικής αστικής τάξης της Γερμανίας ή του κεφαλαίου. Για τους μικρούς αρμόδια είναι τα «λαϊκά κόμματα» «ΧΔΡ»/«ΧΚΕ» και το «ΣΔΚ». Σκοπός της καμπάνιας του «Σπήγκελ» ήταν να διατηρήσει το «Κόμμα των Ελευθέρων Δημοκρατών», κόμμα του κεφαλαίου, σαν «τρίτη δύναμη» μεταξύ «ΧΔΕ»/«ΧΚΕ» και «ΣΔΚ». Επίσης τα α-

ποβλακωτικά για το λαό εκλογικά σλόγκαν των «ΧΔΕ»/«ΧΚΕ» «συνέχισε έτσι Γερμανία», ή «πρόκειται για τη Γερμανία» δεν μπόρεσαν να συγκινήσουν πολλούς Δυτικογερμανούς πολίτες, το ίδιο και οι ερωτοτροπίες των Στράους και Κολ με τις πιο βαρείες ρατσιστικές και φασιστικές φοβίες. Ας αφήσουμε δε ότι στον κόσμο μας, που κυριαρχείται από τα δυτικά και ανατολικά μέσα μαζικής ενημέρωσης οι «Γερμανοί» (αυτό σημαίνει όλοι οι Γερμανοί) πρέπει υπογείως να συντηρούνται σε πρώτη γραμμή, ακόμα και στις τωρινές συνθήκες σαν αποδιοπομπαίοι τράγοι, τόσο για τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο («Στρατοκρατία των Πρώσων») όσο και για τον 2ο («δήμιοι των Ναζί και των στρατοπέδων συγκέντρωσης»). Αυτό σημαίνει ακόμα ότι και ο ευκαιριακά σκεπτόμενος Γερμανός πολίτης ήξερε και ξέρει, ότι το πράγμα δεν μπορεί να συνεχίσει έτσι, ακόμα ότι και διεθνώς η περίοδος του νεορατσισμού και νεοφασισμού αλά Ρήγκαν πρέπει να πλησιάζει στο τέλος της, ότι η αντίσταση («διεθνής τρομοκρατία») κυρίως των λαών του Τρίτου Κόσμου που όλο και πεθαίνουν από πείνα ή πολέμους πρέπει να συνεχίσει να ενισχύεται.

Ο «άνδρας με τα αυτιά»

Ο Δυτικογερμανός πολίτης ξέρει επίσης ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο και παγκόσμια, το σχήμα «ΧΔΕ»/«ΧΚΕ» με τους Στράους και Κολ σαν αντιπροσώπους των δεν θα 'ταν αποδεκτό. Έτσι λοιπόν εκλέγουν τον Γκένσερ, «τον άνδρα με τα αυτιά», σαν αντιπρόσωπο των «Ελευθέρων Δημοκρατών». Το σκάνδαλο Φλικ έχει ήδη αποσοβηθεί από τον «Σπήγκελ», τη δικαιούνη, τους «Πράσινους». Ο Εισαγγελέας ζήτησε κατά του κόμματος Λάμποντορφ, του πρώην υπουργού Οικονομίας των «Ελευθέρων Δημοκρατών», απλά 15 μήνες, με απόλυση υπό περιοριστικούς όρους. Σε λίγο θα γίνει πάλι υπουργός. Ο Γκένσερ είναι στους Αμερικάνους ιδιαίτερα αγαπητός, από τότε που τους βοήθησε το 1974 να αντικαταστήσουν τον Βίλλυ Μπραντ με τον Χέλμουτ Σμιτ. Ο Μπραντ είχε γίνει για τις ΗΠΑ αφόρητος. Είχε διαμαρτυρηθεί δημόσια για το χριστουγεννιάτικο βομβαρδισμό του λαού του Ανόι, το Δεκέμβρη του 1973, και πριν στον πόλεμο Αιγύπτου - Ισραήλ (Σεπτέμβρης 1973) θέλησε τουλάχιστον να πληροφορηθεί για το ότι οι ΗΠΑ χρησιμοποιούσαν τη Δ. Γερμανία ως βάση ανεφοδιασμού για στρατό και όπλα. Όπως φαίνεται επίσης ελάχιστα βοήθησε το Νίξον στην υπόθεση «Γουότεργκεϊτ». Έτσι η εκλογική επιτυχία του «Κόμματος των Ελευθέρων Δημοκρατών» ήταν στην πραγματικότητα μια μετάθεση για λόγους τακτικής στα πλαίσια του δεξιού στρατοπέδου, που με τίποτα δεν ξεκολλάει από τις εμμονές του, για παράδειγμα να μπορεί να κυβερνά ένα σύγχρονο βιομηχανικό κράτος (έστω και μια μεγάλη πόλη) από ένα κεντρικό σημείο, δηλαδή να έχει ένα κέντρο που προβάλλει τα πάντα, να δίνει κατευθύνσεις και να αποφασίζει (κάτι τέτοιο είναι προ πολλού ανύπαρκτο). Αυτή η μετάθεση για λόγους τακτικής πρόκειται να βοηθήσει, εθνικά και διεθνώς, να κρυφτεί ο πραγματικός ρατσισμός και φασισμός του συστήματος, που κυρίαρχο ρόλο παίζουν οι ΗΠΑ. Είναι επομένως μακροπρόθεσμα, από άποψη αποτελέσματος, αδιάφορη (επειδή έτσι βέβαια, μάλλον δεν θα μπορέσει να προχωρήσει). Για παράδειγμα στον εκλογικό αγώνα οι Κολ και Στράους κατηγορήθηκαν γιατί δεν εξασφάλισαν στους λευκούς αποικιοκράτες της Ν. Αφρικής και της Ναμίμπια υποβρύχια και άλλη μοντέρνα τεχνολογία. Αποφάσεις του ΟΗΕ από τη δεκαετία του '70 έχουν απαγορεύσει και αποκηρύξει διεθνώς κάθε είδους παροχή οπλισμού σε αυτούς τους ρατσιστές. Ο Γκένσερ, σαν υπουργός εσωτερικών, απλώς και μόνο είχε εναρμονωθεί σε στενό κύκλο σε αυτό το εμπόριο όπλων. Δηλαδή μετέθεσε την ευθύνη στους Κολ και Στράους, ώστε να χρησιμοποιήσει αυτό το εμπόριο όπλων τώρα, στον εκλογικό αγώνα εναντίον και των δύο. Εάν είχε καταστήσει γνώστη τότε αυτή την υπόθεση, το εμπόριο θα είχε αποφευχθεί.

«Πράσινοι»: ανερχόμενη δύναμη

Ενδιαφέρον είναι το δεύτερο σημαντικό, ίσως εξίσου σημαντικό, αποτέλεσμα όπως οι εκλογικές ήττες των μεγάλων «λαϊκών κομμάτων» «ΧΔΕ»/«ΧΚΕ»/«ΣΔΚ»— ότι αφορά το «ΣΔΚ» δες «Αντί» αρ. 328, σελ. 42-43, έκδοση 9-10-86— δηλαδή η άνοδος των «Πράσινων» περί το 50% δηλαδή περίπου 2 στα 3 εκατομμύρια εκλογέων. Πράγμα ιδιαίτερώς σημαντικό, όταν κα-

Τώρα -
ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Έγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Εύκολίες πληρωμής

ΜΗΘΥΣΤΑΝΟΓΕΙΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΛΟΤΡΩΝΗ 92, ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ:
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΤΟ ΚΟΥΤΙ ΤΗΣ ΠΑΝΩΡΑΣ

ΒΙΒΛΙΑ
ελληνική και
ξένη λογοτεχνία
εκδόσεις τέχνης
φιλοσοφία
πολιτική
ψυχολογία
παιδικά
κινηματογράφος
θεάτρο
ξενόγλωσσα
τέχνες
Υκράτες
λίστα βιβλίων
αφίσσα

Πλάκα • Βύρνος 9 — ΤΗΛ. 32.22.294

νείς σκεφτεί ότι τους «Πράσινους» τους μεταχειρίζονταν και τους μεταχειρίζονται σαν κόμμα δεύτερης κατηγορίας. Από τις σπουδαιότερες επιτροπές του Κοινοβουλίου είναι αποκλεισμένοι. Όπως είναι η επιτροπή ελέγχου της ίδιας της δυτικογερμανικής κυβέρνησης (που και σε περίπτωση που υφίσταται ή όχι, πρέπει μάλλον να την ψάξεις στα κεντρικά γραφεία της Ζήμενς, της Μπάγιερ κλπ.), δηλαδή των μυστικών υπηρεσιών. Μια άλλη εξάλλου είναι η επιτροπή προς κατάρτιση του προϋπολογισμού για τις μυστικές υπηρεσίες. Τελικά οι «Πράσινοι» είναι αποκλεισμένοι και από τις επιτροπές εκλογής δικαστών για τα σπουδαιότερα αξιώματα στη Δ. Γερμανία, οι συνταγματικοί δικαστές στην Καρλσρούη, οι οποίοι επίσης εκλέγονται στα αξιώματά τους από αυτά τα κόμματα «φορείς του κράτους» με αποκλεισμό των «Πράσινων» αποφάνθηκαν ότι ο αποκλεισμός των «Πράσινων», από τα πιο ουσιαστικά δικαιώματα στο Κοινοβούλιο, είναι «σύμφωνος με το Σύνταγμα». Τα τελευταία χρόνια οι ίδιοι δικαστές προξένησαν εντύπωση στον κόσμο γιατί ενάντια στη συγκεκριμένη διατύπωση του Συντάγματος μιλούσαν για δικαιώματα που πηγάζουν από το «Σύνταγμα». Αυτή η άνιση μεταχείριση στο κοινοβούλιο είναι μόνο όσα βγαίνουν στην επιφάνεια. Έτσι την τελευταία κοινοβουλευτική περίοδο 1983-87 είχαν μόνο μια σχετικά ασήμαντη επιτυχία: την απαγόρευση της εισαγωγής... της θαλάσσιας χελώνας...

Κατά τα άλλα από το 1972 ισχύουν: απαγόρευση ασκήσεως επαγγέλματος για εκατομμύρια δασκάλων, δικηγόρων, εργατών που αντιτίθενται στην πολιτική των «κομμάτων φορέων κρατικής εξουσίας»· καμπάνια αγγελιών στις εφημερίδες την τελευταία χρονιά, μετά το Τσερνόμπιλ, που όπως φαίνεται ξεπερνά το ένα δισεκατομμύριο μάρκα, και αναλήφθηκε από τα μεγάλα συγκροτήματα (χημικές βιομηχανίες, παραγωγής ενέργειας, βιομηχανία όπλων), επίσης καμπάνια στη ραδιοτηλεόραση. Όλα στρέφονται κυρίως κατά των «Πράσινων, αλλά επίσης κατά της βάσης των Σοσιαλδημοκρατών, από τη στιγμή που αυτή επιθυμεί κοινωνικές αλλαγές ή έστω και μόνο «πειραματισμούς». Όποιος γνωρίζει την έκταση του ολοκληρωτικού ελέγχου της καθημερινής ζωής, ειδικά στη Δ. Γερμανία, (συμπεριλαμβανομένης και της προσωπικής ζωής, είτε στα πλαίσια της παραδοσιακής οικογένειας είτε με άλλες μορφές) πράγμα αδιανόητο για τους Έλληνες—ας ελπίσουμε για πολύ ακόμα—θα πρέπει να τον εκπλήσσει η νίκη των «Πράσινων» σε αυτές τις εκλογές. Από την άλλη μεριά οι «Πράσινοι» με τον αστό δικηγόρο Όττο Σίλλυ βρίσκονται στο τέρμα της πορείας προς την ενσωμάτωση στο δυτικογερμανικό σύστημα των «κομμάτων φορέων κρατικής εξουσίας».

ΑΙΘΙΟΠΙΑ

Λαϊκή δημοκρατία και αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών

της Τέτας Παπαδοπούλου

Ερυθραία· η επανάσταση από γενιά σε γενιά

Μια νέα «λαϊκή δημοκρατία» (ο όρος θα έπρεπε να συνοδεύεται από πολλά εισαγωγικά) γεννήθηκε στις αρχές Φεβρουαρίου στην Αιθιοπία. Είκοσι εκατομμύρια ψηφοφόροι τάχθηκαν υπέρ του νέου συντάγματος, με το οποίο θεσμίζεται κατά τον πλέον επίσημο τρόπο η εξουσία του ενός και μοναδικού κόμματος του προέδρου Μεγκίστου Χαϊλέ Μαριάμ.

Ακριβώς δεκατρία χρόνια πριν, το Φεβρουαρίου του 1974, ξεσπούσαν στην Αντίς Αμπέμπα απεργίες και διαδηλώσεις που γρήγορα γενικεύθηκαν, πήραν τη μορφή λαϊκής εξέγερσης και οδήγησαν στην εκθρόνιση του Χαϊλέ Σελασιέ και την πτώση του μισητού αυτοκρατορικού καθεστώτος.

Τη δυσaréσκεια και την οργή του κόσμου, που ζητούσε αυξήσεις μισθών, αγροτική μεταρρύθμιση και συνταγματικές ελευθερίες, εκμεταλλεύθηκε ο στρατός—ιδίως μια ομάδα νέων αξιωματικών: Έτσι η εξουσία πέρασε από το βασιλέα των βασιλέων Χαϊλέ Σελασιέ στο συνταγματάρχη των συνταγματάρχων Μεγκίστου Χαϊλέ Μαριάμ.

Η «στρατιωτική επαναστατική επιτροπή», το Ντεργκ, δήλωσε εξ αρχής την πίστη της στα μαρξιστικά-λενινιστικά ιδεώδη, το σοσιαλισμό και την κοιτίδα του την ΕΣΣΔ. Σοβιετικοί και Κουβανοί σύμβουλοι κατέφθασαν στην Αντίς Αμπέμπα για να καλύψουν... τις θέσεις που κατείχαν προηγουμένως οι Αμερικανοί ειδικοί οι οποίοι εν τω μεταξύ απελάθηκαν.

Η ΚΟΚΚΙΝΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ωστόσο το Ντεργκ δεν επικράτησε εύκολα. Συνάντησε μεγάλες αντιδράσεις από διάφορες αντίπαλες φατρίες και από ορισμένα τμήματα των κατοίκων των πόλεων.

Στις αρχές του 1977 ο Μεγκίστου Χαϊλέ Μαριάμ στην προσπάθεια του να μη χάσει τον έλεγχο της εξουσίας κήρυξε—σύμφωνα με το παράδειγμα του Λένιν—την κόκκινη τρομοκρατία για να μπορέσει να αντιμετωπίσει, όπως είπε, τη λευκή τρομοκρατία των αντιπάλων του.

Ακολούθησε όργιο συλλήψεων και βασανιστηρίων. Χιλιάδες άνθρωποι εκτελέστηκαν μετά από συνοπτικές διαδικασίες. Αρκούσε μια λέξη της «επιτροπής συνοικίας» του Ντεργκ για να σωθεί ή να χαθεί μια ζωή. Εξοντώθηκαν άνθρωποι που είχαν αγωνισθεί εναντίον του αυτοκρατορικού καθεστώτος του Χαϊλέ Σελασιέ μόνο και μόνο γιατί δε συμφωνούσαν με την πολιτική των νέων ηγετών της χώρας.

Τον Απρίλιο του 1977 ο Μεγκίστου Χαϊλέ Μαριάμ μιλώντας σε δημόσια συγκέντρωση διαβεβαίωσε τους οπαδούς του ότι θα συντρίψει κάθε αντίσταση. Για να μη μείνει δε καμιά αμφιβολία σχετικά με το πως εννοούσε αυτή τη συντριβή, έκανε μια κίνηση που έχει μείνει ιστορική: Έσπασε πέντε φιάλες με κόκκινο υγρό, το οποίο προφανώς συμβόλιζε το αίμα των αντιπάλων του.

Δέκα χρόνια έχουν περάσει από τότε κι ο ηγέτης της Αιθιοπίας δεν έχει ακόμα

πραγματοποιήσει το μακάβριο στόχο του, να πνίξει στο αίμα όσους αντιτίθενται στην πολιτική του.

Ποιοι είναι όμως αυτοί που αντιστέκονται; Δεν πρόκειται τόσο για τους Αιθίοπες όσο για τους αντάρτες της Ερυθραίας, της βόρειας επαρχίας της Αιθιοπίας, η οποία βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση με τις κυβερνήσεις της Αντίς Αμπέμπα από το... 1962, από τότε δηλαδή που ο Χαϊλέ Σελασιέ προσάρτησε την περιοχή αυτή στην επικράτειά του. Γι' αυτούς οι Αιθίοπες δεν είναι παρά εισβολείς και κατακτητές.

Ο ΞΕΧΑΣΜΕΝΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Υπάρχουν τοπικοί πόλεμοι που βρίσκονται συνεχώς στο επίκεντρο της δημοσιότητας. Εξαρτάται πάντα από το αν απειλούνται διεθνή συμφέροντα από μια τέτοια σύρραξη, εξαρτάται κι από τη στρατηγική σημασία της περιοχής στην οποία εξελίσσονται οι εχθροπραξίες. Αυτοί είναι οι πόλεμοι πρώτης κατηγορίας τους οποίους υιοθετούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Υπάρχουν όμως και κάποιοι άλλοι πόλεμοι, που περνάνε στα ψιλά των εφημερίδων αραιά και που. Πρέπει κάτι πολύ εξαιρετικό να συμβεί για να σπάσει η απομόνωση και η λήθη που τους καλύπτει, για να γίνουν «είδηση». Αυτοί είναι οι πόλεμοι δεύτερης κατηγορίας.

Ένας τέτοιος ξεχασμένος πόλεμος διεξάγεται εδώ και είκοσι πέντε χρόνια στην Ερυθραία, την πιο φτωχή επαρχία της Αιθιοπίας, μιας από τις πιο φτωχές χώρες του κόσμου, όπου ο μέσος όρος ζωής δε ξεπερνάει τα σαράντα χρόνια και το ποσοστό των ενηλίκων αναλφάβητων φθάνει το 80%.

Η Ερυθραία με πληθυσμό 3.500.000 και έκταση περίπου όση και η Ελλάδα ζει από το 16ο αιώνα κάτω από διαδοχικές κατοχές. Πρώτα οι Οθωμανοί, μετά οι Αιγύπτιοι, οι Ιταλοί, οι Εγγλέζοι.

Το 1941 αρχίζει η διένεξη μεταξύ Αιθιοπίας και Ερυθραίας. Το αυτοκρατορικό καθεστώς του Χαϊλέ Σελασιέ ισχυρίζεται ότι η Ερυθραία αποτελεί τμήμα των εθνικών του διεκδικήσεων και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής του ταυτότητας. Η αλήθεια βεβαίως βρίσκεται αλλού:

Ο Χαϊλέ Σελασιέ θέλει να αποκτήσει η

χώρα του διέξοδο προς την Ερυθρά θάλασσα.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Το 1952 η γενική συνέλευση του ΟΗΕ καταλήγει σε μια απόφαση σύμφωνα με την οποία το πρόβλημα λύνεται εφόσον δημιουργηθεί μια ομοσπονδία Αιθιοπίας - Ερυθραίας, στην οποία οι δυο χώρες θα διατηρήσουν την αυτονομία τους, το δικό τους κοινοβούλιο και τους θεσμούς τους.

Η απόφαση αυτή ευνοεί τα απώτερα σχέδια του Χαϊλέ Σελασιέ. Η ομοσπονδία πραγματοποιείται. Τα τρία πρώτα χρόνια 1952-55 κυλάνε με σχετική ηρεμία. Στη συνέχεια όμως αρχίζουν να εκδηλώνονται οι αιθιοπικές επεμβάσεις στα εσωτερικά της Ερυθραίας.

Με τις γνωστές και δοκιμασμένες παγκοσμίως μεθόδους του εξαναγκασμού και της εξαγοράς το 1962 η ίδια η Βουλή της Ερυθραίας ζητά να ενωθεί με την Αιθιοπία, ζητά δηλαδή να καταργηθεί η ομοσπονδία. Έτσι η αυτοκρατορία του Χαϊλέ Σελασιέ αποκτά τη 14η επαρχία της...

Αμέσως μετά την προσάρτηση της Ερυθραίας αρχίζει στην περιοχή ένα αντάρτικο κίνημα εναντίον του οποίου στέλνονται σημαντικές δυνάμεις του αυτοκρατορικού στρατού, οι οποίες δε διστάζουν να χρησιμοποιήσουν βόμβες ναπάλμ και να ρίξουν δηλητήριο στα πηγάδια από όπου παίρνουν νερό οι μαχητές της Ερυθραίας. Παρ' όλα αυτά δεν κάμπτονται, ίσα ίσα οι γραμμές τους πυκνώνουν.

Το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Ερυθραίας (FPLE) υποστηρίζεται και τροφοδοτείται κατά διαστήματα από το Σουδάν, τη Σαουδική Αραβία, τη Συρία, το Ιράκ και την Κίνα, δηλαδή από χώρες με διαφορετικό πολιτικό προσανατολισμό.

Η ανατροπή του αυτοκρατορικού καθεστώτος το 1974 έκανε προς στιγμήν τους κατοίκους της Ερυθραίας να αναθαρρήσουν. Κι αυτό για δύο λόγους:

1. Το νέο καθεστώς υποσχέθηκε ότι θα σεβασθεί το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των εθνοτήτων.
2. Οι νέοι ηγέτες της Αντίς Αμπέμπα δεν έκρυβαν τις μαρξιστικές - λενιστικές τάσεις τους με τις οποίες συμφωνούσε και το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Ερυθραίας.

Οι ελπίδες αυτές όμως διαλύθηκαν πο-

λύ γρήγορα. Ο Μεγκίστου Χαϊλέ Μαριάμ δεν ήταν διόλου διατεθειμένος να χάσει την Ερυθραία. Μόλις εδραιώθηκε στην εξουσία ξέχασε τις υποσχέσεις του περί της αυτοδιάθεσης των εθνοτήτων και συνέχισε με συνέπεια... την πολιτική του προκατόχου του, αυτοκράτορα Χαϊλέ Σελασιέ.

ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΗ

Για το νέο καθεστώς της Αιθιοπίας οι αντάρτες της Ερυθραίας είναι τρομοκράτες - αυτονομιστές με τους οποίους δεν υπάρχει κανένα περιθώριο διαπραγματεύσεων. Κάθε τόσο το κυβερνητικό ραδιόφωνο με ειδικές εκπομπές τους καλεί να παραδώσουν τα όπλα:

«Η μόνη επιλογή που έχετε για να σωθείτε είναι να πιστέψετε στην επανάσταση και να έρθετε στο πλευρό του λαού, όσο είναι ακόμα καιρός...».

Εδώ και χρόνια η Αιθιοπία είναι ταυτισμένη με την ξηρασία και τους λιμούς. Ο πληθυσμός της μονίμως υποσιτίζεται. Η πείνα στη χώρα αυτή αποτελεί αυτονόητη αιτία θανάτου για παιδιά και για ενήλικους. Συχνά η κατάσταση ξεπερνάει τα συνηθισμένα όρια. Τότε πρόκειται κυριολεκτικά για θεομηνία.

Το 1973 ο λιμός προκάλεσε το θάνατο 200.000 ανθρώπων. Το 1984 νέος λιμός, ο χειρότερος από κάθε άλλη φορά— οι νεκροί ξεπέρασαν τις 300.000.

Και το 1973 και το 1984 η περιοχή που επλήγη πιο πολύ κι είχε τα περισσότερα θύματα ήταν η Ερυθραία, γιατί εκεί το πρόβλημα της ξηρασίας και της πείνας επιδεινώθηκε εξαιρετικά από την κατάσταση του πολέμου.

Η αιθιοπική κυβέρνηση έκανε τα πάντα, ώστε να μη φθάνει στις εξεγερμένες περιοχές της Ερυθραίας η διεθνής επισιτιστική βοήθεια.

Παρ' όλα αυτά, η αντίσταση και η μαχητικότητα των Ερυθραίων δεν κάμφθηκαν.

Μπροστά στο αδιέξοδο, η κυβέρνηση κατέληξε σε ριζικά μέτρα:

Αποφάσισε να εφαρμόσει την αναγκαστική μετακίνηση πληθυσμών της Ερυθραίας προς τις νότιες επαρχίες της χώρας. Με το μέτρο αυτό, το οποίο αποτελεί ένα είδος εσωτερικής εξορίας, η αυτοαποκαλούμενη Λαϊκή Δημοκρατία της Αιθιοπίας πιστεύει ότι θα επιτύχει την «τελική λύση».

Δρ. ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΓΑΛΑΝΟΥ
Ψυχιάτρου
20 ΒΙΒΛΙΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
Θεσσαλονίκη τηλ. 277-889

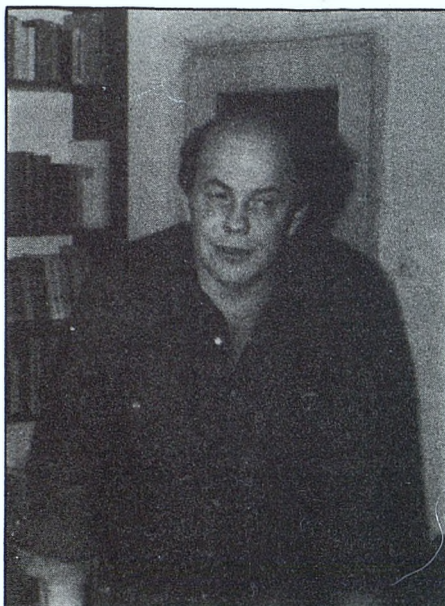
- Το Άγχος
- Η Ψυχανάλυση
- Ο ψυχικός κόσμος
- Δοκίμια κοινωνικής ψυχολογίας
- Μαρξισμός και ψυχολογία
- Η τριλογία της ελευθερίας
- Το σεξ στην Ελλάδα
- Η ψυχογραφία της Αντίστασης
- Η τετραλογία της επαναστατικής συνείδησης κλπ.

**Στα κεντρικά βιβλιοπωλεία
και στον συγγραφέα**

Οι εξελίξεις έχουν δρομολογηθεί

Με τις σημερινές παρουσιάσεις των συνεντεύξεων που παραχώρησαν στο ANTI ο Γιάτσεκ Κουρόν και ο Γιάννους Ονισκέβιτς, καθώς και τη δημοσίευση κειμένων και στοιχείων από παράνομα έντυπα, κλείνει η σύντομη παρουσίαση των απόψεων της πολωνικής αντιπολίτευσης, που άρχισε στο τεύχος 337 (16-1-87) του ANTI.*

Αν και όλο αυτό το υλικό προχρονολογείται κατά ένα εξάμηνο, δεν πιστεύω ότι χάνει σε σημασία και ενδιαφέρον. Οι πληροφορίες που έχομε από τις σοσιαλιστικές χώρες είναι σποραδικές και συνήθως χωρίς προοπτική, γιατί οι «κλειστές λειτουργίες» δεν παρακολουθούνται συστηματικά· ούτε και είναι δυνατόν άλλωστε. Για μας, κορυφαία γεγονότα είναι μια σύλληψη, το συνέδριο του κόμματος ή η δημοσίευση ενός αιρετικού βιβλίου. Φυσικά η ζωή κυλά με ένταση και η καθημερινότητα είναι κάποτε πιο εκρηκτική από τις κοινωνίες του «ελεύθερου κόσμου». Εμείς, απλώς, δεν έχουμε πάντοτε μια επαρκή ενημέρωση. Δεν θα ήθελα να παρασυρθώ στις μικρές αλλά ίσως πολύ ενδιαφέρουσες εντυπώσεις· είτε πρόκειται για μια γαμήλια κατανυκτική τελετή στο ναό του Σαιντ-Ολίβα, είτε για την επίσκεψη στην εκκλησία της Αγίας Μπριγκίτας

ο Γιάτσεκ Κουρόν στο γραφείο του.

στο Γκντανσκ —ημιεπίσημο κέντρο της «Αλληλεγγύης»— ή για την περιήγηση στη νυκτερινή ζωή της Βαρσοβίας. Όσο μεγαλώνει η χρονική απόσταση από τέτοια περιστατικά τόσο οι άλλες εντυπώσεις και εκτιμήσεις —που πιστεύω πως τις αποδίδουν πιστά τα κείμενα των συνεντεύξεων και του παράνομου Τύπου— έχουν τη διάρκεια και την αξία του ντοκουμέντου.

Με τον ίδιο τρόπο που τα μικρά και καθημερινά δίνουν το χρώμα και τον τόνο της ζωής, οι συζητήσεις και οι αναλύσεις, παρ' όλη τη στεγνότητά τους, μας βοηθούν να κατανοήσουμε τις αιτίες των συμβάντων αλλά και των επερχόμενων εξελίξεων.

Αν τέλος, κάτι κάνει ιδιαίτερα επίκαιρο σήμερα το πρόβλημα των πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων στις σοσιαλιστικές χώρες, αυτό είναι το εγχείρημα Γκορμπασόφ στη Σοβιετική Ένωση. Οι εξελίξεις στην ΕΣΣΔ είναι άρρηκτα δεμένες με όσα μέλλει να ακολουθήσουν στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης· κάτι που συχνά το ξεχνούμε.

Ένα κύμα παλιρροιακό έχει ξεκινήσει από την ΕΣΣΔ· αυτό σημαίνει ότι στις γειτονικές χώρες δρομολογούνται γεγονότα και μεταβολές. Σε λίγο καιρό είναι βέβαιο πως θα μιλούμε όλο και πιο συχνά για την Πολωνία, την Τσεχοσλοβακία και την Ουγγαρία.

Στην οργάνωση και την παρουσίαση αυτού του υλικού στάθηκαν πολύτιμοι με τη βοήθειά τους οι συνεργάτες μας Λευτέρης Μυυροειδής και Μ. Χρυσού.

Χ.Γ.Π. 25-1-1987

* Οι παρακάτω αριθμοί τευχών του ANTI περιέχουν άρθρα για την Πολωνία: 160, 161, 162, 167, 169, 175, 180, 181, 182, 183, 186, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 205, 243, 246, 249, 274, 337.

Παράνομες βιντεοκασέτες,...

Μεγάλη άνθηση παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια ο παράνομος Τύπος και οι παράνομες κασέτες και βιντεοκασέτες στην Πολωνία. Η απαγορευμένη ταινία του Ryszard Bugajski «Η ανάκριση» ήταν η πρώτη που εξαφανίσθηκε από τις κρατικές αποθήκες λογοκρισίας και κυκλοφόρησε σε χιλιάδες κόπιες σε βιντεοταινίες.

Η χρήση των συσκευών βίντεο είναι νόμιμη και ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Πολωνία. Καθένας μπορεί ν' αγοράσει δική του συσκευή από κρατικά μαγαζιά, που δέχονται μόνο σκληρό συνάλλαγμα, έναντι 310 δολαρίων, ή να νοικιάσει μια συσκευή από ιδιωτικά καταστήματα. Συσκευές βίντεο έχουν εγκατασταθεί επίσης στις εκκλησίες σ' ολόκληρη τη χώρα και σε γραφεία διάφορων συνδικαλιστικών οργανώσεων. «Η βιντεοτεχνική είναι το πιο σημαντικό και χρήσιμο όπλο που διαθέτουμε. Θα επικεντρώσουμε τις προσπάθειές μας στον τομέα αυτό», δήλωσε ηγετικό στέλεχος της πολωνικής αντιπολίτευσης.

Ο Όμιλος Ανεξάρτητων Εκδόσεων NOWA ασχολήθηκε πρώτος το Μάιο του 1985, με την παραγωγή παράνομων βιντεοκασετών. Μέχρι σήμερα έχουν κυκλοφορήσει στο εμπόριο τρεις βιντεοκασέτες με απαγορευμένες πολωνικές ταινίες και δύο με ανεξάρτητα «περιοδικά» επικαίρων, με ειδήσεις από την Πολωνία. Τώρα, ο

όμιλος NOWA σχεδιάζει την παραγωγή βιντεοκασετών που θα θίγουν πρακτικά θέματα όπως οι τρόποι με τους οποίους οι πολίτες μπορούν ν' απαντήσουν σε συλλήψεις και έρευνες της αστυνομίας και να τυπώσουν έντυπα στο σπίτι.

Τέλος, ο όμιλος φιλοδοξεί να αρχίσει σύντομα τη μεταγραφή σε βιντεοκασέτες ξένων ταινιών, αφού προηγουμένως πάρει άδεια από τις εταιρίες παραγωγής.

... κασέτες ...

Το παράνομο έντυπο TYGODNIK MAZOWSZE στις 6 Μαρτίου 1986 (αρ. φύλλου 161) δημοσίευσε συνέντευξη με διευθυντικό στέλεχος της εταιρίας NOWA - KASETA, θυγατρικής του ομίλου NOWA. Από τη συνέντευξη αυτή πληροφορούμαστε ότι η εγγραφή παράνομων κασετών ξεκίνησε από τις φυλακές με την «Πράσινη Γραμμή» (Zielona Wroka), που περιέχει τραγούδια που γράφτηκαν μέσα στις φυλακές Lurkow και Goldapia. Σήμερα οι ηχογραφήσεις γίνονται σ' ένα είδος «παράνομου στούντιο» με κατάλληλο εξοπλισμό, ή σε επαγγελματικό στούντιο, εν αγνοία του ιδιοκτήτη. Επίσης, πολλά προγράμματα ηχογραφούνται ζωντανά.

Η σημαντικότερη ίσως κασέτα-ντοκουμέντο που κυκλοφόρησε μέχρι σήμερα η NOWA - KASETA είναι το «Μπούκοτάζ» με ηχογρα-

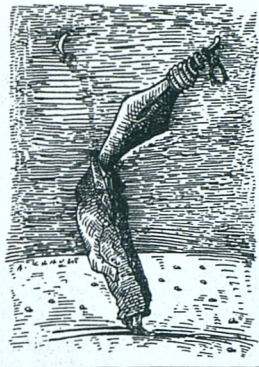
Ανταμ Ουβάζνυ

Διαβάζω άρα υπάρχω

● Άρθρο από το εβδομαδιαίο φύλλο «Φωνή του Ελεύθερου Εργάτη» (GLOS WOLNEGO ROBOTNIKA) της Βαρσοβίας, αρ. 150 (5ος χρόνος) της 12.4.1986.

Ο Τύπος —θεωρούσε ο Λένιν— δεν είναι μόνο συλλογικός προπαγανδιστής, αλλά και συλλογικός οργανωτής. Και σύμφωνα με την αρχή αυτή, άρχισε πρακτικά την οικοδόμηση του κόμματός του από την έκδοση της κομματικής εφημερίδας «Ισκρα». Μπορεί να μη συμφωνήσουμε με τον ηγέτη της επανάστασης στα θεμελιώδη ζητήματα, αλλά στα θέματα της τακτικής αξίζει να λογαριάζουμε την άποψή του, γιατί υπήρξε πολιτικός —δυστυχώς— αποτελεσματικός. Εν πάση περιπτώσει η μεταδεκεμβριανή αντιπολίτευση στην Πολωνία εφαρμόζει αυτές ακριβώς τις συμβουλές του Λένιν, ακόμη κι αν δεν έτυχε να τις έχει πληροφορηθεί.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των κοινωνιολόγων του Ινστιτούτου Περιοδικού Τύπου της Κρακοβίας, ο αριθμός των κατά το μάλλον ή ήττον τακτικών αναγνώστών του παράνομου Τύπου στην Πολωνία μπορεί να υπολογισθεί σε 1-1,5 εκατομμύριο. Οι άνθρωποι αυτοί αποτελούν κατά βάση το σκληρό πυρήνα της αντιπολίτευσης, αν και οι άμεσα ασχολούμενοι με την οργανωτική δουλειά είναι προφανώς πολλοί λιγότεροι. Οι άμεσα ασχολούμενοι είναι κυρίως τυπογράφοι εκδότες, δημοσιογράφοι, διανομείς· γιατί η εκδοτική δραστηριότητα αποτελεί σήμερα το βασικό και το μεγαλύτερο μέρος όλων των αντιπολιτευτικών δραστηριοτήτων. Η καθ' αυτό επιτελική δουλειά, η στενά συνδικαλιστική ή πολιτική δραστηριότητα, όλες οι μορφές αυτομόρφωσης απορροφούν πολύ λιγότερες δυνάμεις.

Όπως και να 'χει το πράγμα, τα πλατιά στρώματα των ανθρώπων δεν δέχονται την υπάρχουσα κατάσταση μέσα στην οποία δεν μπορούν να κάνουν τίποτα, βλέπουν ωστόσο ότι μπορεί να έχουν εφημερίδες, βιβλία, πολιτιστικές και μορφωτικές δραστηριότητες.

Ακόμη κι αν διαπιστώσουμε την ανεπαρκή ανάπτυξη αυτών των δραστηριοτήτων, δεν πρέπει να θεωρούμε την παράνο-

θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς ότι η κατάσταση αυτή δεν είναι σωστή. Είναι, ωστόσο, δύσκολο να αλλάξει, γιατί έχει διαμορφωθεί έτσι από τις αρχές σχεδόν της «ομαλοποίησης» του Γιαρουζέλσκι, δηλαδή, από τις αρχές του 1983. Φαίνεται ότι οι ψυχολογικές συνθήκες είναι τέτοιες που διαμορφώνουν την κατάσταση αυτή.

Η 13η Δεκεμβρίου καθώς και η εξέλιξη των γεγονότων στη διάρκεια του 1982 δημιούργησε στην πλειοψηφία της κοινωνίας την πεποίθηση ότι είναι αδύνατο να επιτευχθεί τίποτα το συγκεκριμένο κάτω από τις συνθήκες αυτές. Θεωρητικά τούτο δεν είναι σωστό, πρακτικά όμως συντηρεί αυτή την αδυναμία. Βεβαίως αυτά ισχύουν προς το παρόν. Γιατί με τον καιρό, υπόκεινται κι αυτά σε αλλαγή όπως όλα τα πράγματα. Ήδη έχει αρχίσει ένα κύμα αθόρυβων μικρών διεκδικητικών εκδηλώσεων.

Αλλά τούτο δεν έχει ακόμη γίνει καθολική συνείδηση.

μη εκδοτική δραστηριότητα σαν υποκατάστατο. Είναι αναγκαία και χρήσιμη. Χωρίς αυτήν δεν θα ήταν πιθανώς δυνατό να αναπτυχθούν άλλες δραστηριότητες στο μέλλον.

Μπορεί —και πρέπει— να κάνει κανείς, σχετικά με το ανεξάρτητο εκδοτικό κίνημα, πολλές παρατηρήσεις αν και πιθανότατα είναι δύσκολο να μεταβληθεί ο τρόπος δράσης του, που τον χαρακτηρίζει σήμερα πια πολύ ρουτίνα. Είναι αδύνατο ωστόσο να φαντασθεί κανείς χωρίς αυτό σήμερα την Πολωνία, την πνευματική της ζωή και το βαθμό πληροφόρησης του κοινού. Γιατί ακόμη κι αν ο κύκλος των μόνιμων αναγνώστων οριοθετείται από τα μικρά τираζ, είναι πολλαπλάσια μεγαλύτερος ο κύκλος των ανθρώπων που διαβάζουν τις ανεξάρτητες εκδόσεις από καιρό σε καιρό ή τις μαθαίνουν από δεύτερο χέρι.

Επίσημα τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, ιδιαιτέρως η τηλεόραση, έχουν πολύ ευρύτερη ακτίνα δράσης αλλά αυτό δεν διαφοροποιεί το συνολικό ζήτημα.

Ο Τύπος και οι εκδόσεις της δεύτερης κυκλοφορίας οργανώνουν σε ουσιαστικό βαθμό ανθρώπους που νιώθουν συχνά συνδεδεμένοι συμβολικά μόνο με την «Αλληλεγγύη»· αποτελούν, δηλαδή, ένα κατά κάποιο τρόπο δυνάμει κοινωνικό ακτίβ της αντιπολίτευσης. Έχουν ένα περίπου κοινό κύκλο πληροφόρησης, κοινό σύστημα αξιών και ένα κοινό όραμα για το τι θέλουν να επιτύχουν στο άμεσο μέλλον, ανεξάρτητα από τις πολιτικές τους διαφορές σε ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα. Πρόκειται για ένα μεγάλης αξίας κοινωνικό κεφάλαιο. Ασύγκριτα μεγαλύτερο από εκείνο της περιόδου πριν από τον Αύγουστο (του 1980 σημ. μετ.) και από ό,τι είχε ποτέ η Πολωνία σε περιόδους που προηγήθηκαν μεγάλων γεγονότων και ουσιαστικών «λύσεων».

Ανταμ Ουβάζνυ

Άρθρο από το εβδομαδιαίο ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΕΡΓΑΤΗ, (Βαρσοβία, 150), 12.4.86

φσεις παραστάσεων ηθοποιών σε εκκλησίες, ενώ παράλληλα ακούγονται οι παρεμβάσεις και οι επιθέσεις των πολιτοφυλάκων εναντίον των ηθοποιών. Αξιόλογες προσπάθειες είναι και οι κασέτες «Ένας προσκυνητής σε δύσκολη εποχή» με ρεπορτάζ από την επίσκεψη του Πάπα στην Πολωνία το 1983, «Η αρχή της μεγάλης ολονυκτίας», με ρεπορτάζ από την κηδεία του ιερέα Γιέρζυ Ποπιελούσκο και «Οι εξαπατημένοι», ντοκιμαντέρ που αναφέρεται στους μηχανισμούς που κρύβονται πίσω από τη δολοφονία αυτή.

Η επίμαχη κασέτα «Λιποτάκτες» περιέχει συνεντεύξεις με στελέχη της Αλληλεγγύης που αποφάσισαν να εγκαταλείψουν την χώρα. Από τις συνεντεύξεις αυτές διαπιστώνει κανείς την οδυνηρή παραίτηση από τον αγώνα —«Δε μπορούσα να ανταπεξέλθω και δε με βοηθήσατε»— το πάθος —«Θα είμαι πάντα μαζί σας»— αλλά κυρίως την εξουθένωση και την επιθυμία για «ομαλή ζωή».

Τέλος, η κασέτα «Οι εκλογές του 1947» αποτελεί μια συλλογή από δηλώσεις του Μikołajczyk, του Korboński, του Γκομούλκα, του Σβιάτο, του Στάλιν και άλλων, που δείχνουν όλες τις πλευρές αυτού του πολιτικού παιχνιδιού.

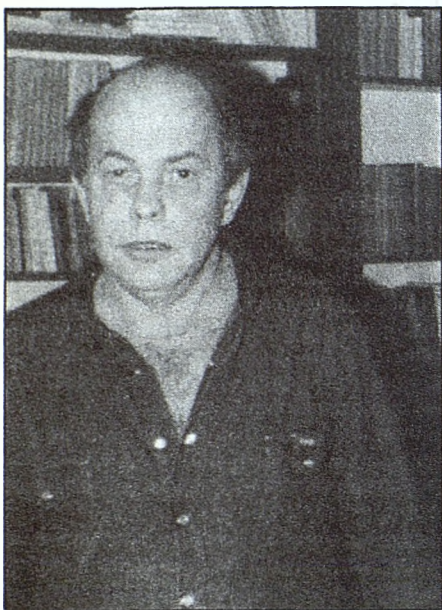
Φυσικά υπάρχουν και κασέτες με τραγούδια και καλλιτεχνικό πρόγραμμα, καθώς και κασέτες στις οποίες ακούγονται γνωστοί Πολωνοί ηθοποιοί σε αξιόλογα λογοτεχνικά έργα.

Το κύριο πρόβλημα με τις κασέτες αυτές είναι το υψηλό κόστος παραγωγής. Οι καλές άγραφες κασέτες στοιχίζουν ακριβά, ενώ υπάρχει και το κόστος εκτύπωσης του εξωφύλλου και τα δικαιώματα των δημιουργών. Η διανομή γίνεται σχετικά εύκολα μέσω του δικτύου της NOWA. Τις κασέτες αγοράζουν συνδικαλιστικές οργανώσεις και μεμονωμένα άτομα, συχνά συλλέκτες. Παραγγελίες για κασέτες γίνονται και από οργανωτές και σωματεία από το εξωτερικό.

... και Τύπος.

Ο παράνομος Τύπος είναι ο τομέας που αντιμετωπίζει τις περισσότερες δυσχέρειες. Εκτός από τη διακίνηση και διανομή, υπάρχουν μεγάλα προβλήματα στην εκτύπωση. Χρησιμοποιούνται μικρά τυπογραφικά στοιχεία, ώστε το έντυπο να είναι μικρό σε όγκο αλλά και δυσανάγνωστο, υπάρχει έλλειψη χαρτιού και συχνά αυτό που εξασφαλίζεται δεν είναι καλής ποιότητας, οι συνθήκες εργασίας είναι απάνθρωπες (δουλειά σε 24ωρη βάση για αρκετές μέρες σε σκοτεινά, υγρά χαμηλοτάβανα υπόγεια) και οι τυπογράφοι δεν είναι επαγγελματίες. Τα μηχανήματα εκτύπωσης είναι παλιά, συχνά χαλούν και πολλές φορές δεν επιδιορθώνονται. Όμως, παρά τις δυσχέρειες αυτές, ο παράνομος Τύπος στην Πολωνία ακμάζει, όπως μας είπε και ο Ονίσκεβιτς.

Ο εκσυγχρονισμός της ΕΣΣΔ δεν θα πετύχει...

Ο Γιατσεκ Κουρόν, ο ηγέτης της KOR, περιβάλλεται από μια ολόκληρη μυθολογία. Παλιό στέλεχος του κομμουνιστικού κόμματος, από τους πρώτους διαφωνήσαντες, συνέστησε στα μέσα της δεκαετίας του '70 την επιτροπή αλληλεγγύης για τους διωκόμενους εργάτες, την KOR, μαζί με τον Άνταμ Μίχνικ, τον Γιάν Ζόζεφ Λίπσκι και άλλους διανοούμενους. Η «Αλληλεγγύη» ξεπήδησε από την KOR και πολλά από τα στελέχη της τελευταίας πλαισίσωσαν, λίγα χρόνια μετά, τα εργατικά συνδικάτα.

Πηγαίνοντας να τον συναντήσω, δεν το κρύβω, αισθανόμουν κάποιο «τρακ». Τον συνάντησα δυο φορές στο διαμέρισμά του στη Βαρσοβία. Ύστερα από τις συζητήσεις που είχα μαζί του, έφυγα με τονωμένο το αίσθημα ότι ο ώριμος αυτός άνδρας δίκαια περιβάλλεται με σεβασμό και ότι ο «μύθος του» βρίσκεται σε αντιστοιχία με την έντονη προσωπικότητά του.

Κατά την ολιγοήμερη παραμονή μου στην Πολωνία, στο Γκντανσκ και τη Βαρσοβία, εκτός από τον Κουρόν, τον Ονισκέβιτς και τον Μπρατκόφσκι, των οποίων οι συνεντεύξεις δημοσιεύονται στο περιοδικό, είχα την ευκαιρία να συναντήσω αρκετούς εκπροσώπους της πολωνικής инτελιγκέντσιας. Με κάποιο τρόπο η συνάντησή μου με τον Κουρόν, μου άφησε μια ξεχωριστή εντύπωση.

Το διαμέρισμά του, στο ημισόγειο μιας μεταπολεμικής «φονξιοναλιστικής» πολυκατοικίας —με στοιχειώδεις εγκαταστάσεις και με σαφή τα ίχνη της εγκατάλειψης— θύμιζε φοιτητικό διαμέρισμα.

Ο Κουρόν μοιράζεται την εργένικη ζωή του με το γιό του, έναν πανύψηλο και γεροδεμένο αγαθό γίγαντα που την ώρα εκείνη έβαφε το λιτό διαμέρισμά. Η γυναίκα του Κουρόν είχε πεθάνει πριν λίγα χρόνια· ο θάνατός της του κόστισε —τον βρήκε κιόλας ανάμεσα σε δυο φυλακίσεις.

Μας δέχτηκε στο χώρο υποδοχής που έχει μετατρέψει σε γραφείο. Ένας ξεκοιλιασμένος καναπές στη μέση του δωματίου με ριγμένη πάνω μια κουβέρτα, τον ξεκούραζε πριν λίγο, σε μια σύντομη μεσημεριάτικη ανάπαυση. Στους τοίχους γύρω ράφια με πλήθος από βιβλία: Μαρξιστική φιλολογία, Χέγκελ, Πολωνοί και Ρώσοι. Από τη μισάνοιχτη πόρτα προς το υπνοδωμάτιο έβλεπες πάλι βιβλία, σωριασμένα το ένα πάνω στο άλλο. Και το γραφείο γεμάτο χειρόγραφα —ετοιμάζει τώρα ένα βιβλίο για τη σημερινή κατάσταση στην Πολωνία—τασάκια με αποτσίγαρα, μολύβια, κούπες με καφέ.

Ο Κουρόν πληθωρικός, ανοιχτόκαρδος και με εκρηκτικό γέλιο σχολίαζε τις ερωτήσεις, αντέκρουε και ρωτούσε αυτούς πιο πολλά από όσα εγώ ήθελα να μάθω.

Το τηλέφωνό του χτυπούσε συχνά και κάποια στιγμή, ενώ ο γιος του μας πρόσφερε με όλο το τυπικό και την παροϊμώδη πολωνική ευγένεια τον καφέ μας, έφτασε ο φίλος και σύντροφος του Κουρόν, Γιαν Ζόζεφ Λίπσκι, ένας από τους πιο σοβαρούς σχολιαστές της πολωνικής λογοτεχνίας. Τους παρακάλεσα να ποζάρουν· γελούσαν και όλοι μαζί κοροϊδίσσαμε την προηγμένη καπιταλιστική τεχνολογία της γιαπωνέζικης μηχανής που τον μπλόκαρε συνέχεια· έτσι κι αλλιώς, το αποτέλεσμα ήταν πενιχρό.

Στο ίδιο αυτό διαμέρισμα, τρεις μήνες αργότερα από την επίσκεψή μου, συναντούσαν τον Κουρόν ο άλλος συνιδρυτής της KOR, ο Άνταμ Μίχνικ και ο νεαρός ηγέτης της παράνομης «Αλληλεγγύης» Ζμπινιέβ Μπούγιακ, που αποφυλακίστηκαν με μια αμνηστευση στην οποία ήλπιζαν ήδη από τις ημέρες που βρισκόμουν στη Βαρσοβία.

Οι φυλακίσεις και οι αμνηστεύσεις και τα πήγαινε-έλα στην αστυνομία είναι υπόθεση ρουτίνας για τους ηγέτες της πολωνικής αντιπολίτευσης. Ο Κουρόν, όπως παρασύρθηκε κάποια στιγμή να μου απαριθμή τις διαδοχικές φυλακίσεις του, σε λίγο το καλοσκέφθηκε για να σχολιάσει: «καλά, ξέρω, πως και σεις στην Ελλάδα έχετε περάσει τα ίδια· δεν μπορεί να κάνει σε σας ιδιαίτερη εντύπωση η προσμέτρηση των ετών φυλάκισεως...».

Η συζήτηση κυλούσε και κάποτε αποφασίσαμε να γράψουμε στο μαγνητόφωνο όσα λέγονταν. Ο συνομιλητής μου, εξέφρασε για πολλοστή φορά την ανησυχία του μήπως «λογοκρινώ» ή δεν αποδώσω σωστά όσα έλεγε. Είχα και γω ξεχαστεί σε μια μακρηγορία προσπαθώντας να του εξηγήσω όλα όσα ήθελα να μάθω για την Πολωνία και τις προοπτικές των εξελίξεων.

Κάποια στιγμή, με διέκοψε και μου παράγγειλε να αρχίσω τη μαγνητοφώνηση:

ΓΙΑΤΣΕΚ ΚΟΥΡΟΝ: Είναι δύσκολο να απαντήσει κανείς σε όλα αυτά τα ζητήματα που μου θέτετε και που είναι θέμα μάλλον ενός βιβλίου, παρά μιας συνέντευξης... Κοιτάξτε: Η κατάσταση σήμερα στην Πολωνία είναι ουσιαστικά διαφορετική από ό,τι ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '80 και νωρίτερα. Θα μπορούσαμε να πούμε μερικά πράγματα σχετικά με τις διαφορές αυτές. Η 13η Δεκεμβρίου του 1981 (σσ. ημερομηνία κήρυξης του Στρατιωτικού Νόμου από το στρατηγό Γιαρουζέλσκι) άνοιξε μια εντελώς νέα σελίδα στην πολωνική ιστορία. Είναι αλήθεια ότι η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται ποτέ, συμβαίνουν όμως κατά καιρούς καταστάσεις περισσότερο ή λιγότερο παρόμοιες. Σήμερα η κατάσταση είναι, όπως σας είπα, εντελώς διαφορετική από ό,τι ήταν πριν από τις 13 Δεκεμβρίου. Η διαφορά συνίσταται στο ότι η εξουσία χαρακτηρίζεται από μια πλήρη έλλειψη ευαισθησίας απέναντι στην κοινωνική πίεση. Η κοινωνική πίεση δεν επηρεάζει με κανένα τρόπο τις επιλογές της εξουσίας.

ΕΡ: Μήπως θα μπορούσατε να διευκρινίσετε αυτό το σημείο;

ΑΠ: Σε τι συνίσταται η ευαισθησία της εξουσίας στην κοινωνική πίεση σε μια δημοκρατική κοινωνία, δεν χρειάζεται να σας το εξηγήσω. Μπορώ όμως να σας εξηγήσω σε τι συνίσταται η ευαισθησία της κυβέρνησης στο δικό μας σύστημα εξουσίας κατά το παρελθόν. Συνίστατο στις δυνατότητες που είχε η κυβέρνηση να χειραγωγεί τις μάζες και να θέτει φραγμούς στις κοινωνικές πιέσεις για μια φιλελευθεροποίηση του συστήματος, χωρίς τη χρήση ανοιχτής βίας, χωρίς όπλα. Κουβέντιαζαν με τους εργάτες, πήγαιναν στα ναυπηγεία, προσπαθούσαν να manipuλάρουν την κοινωνική πίεση. Υπήρχε στην ηγετική κυβερνητική ομάδα ένα «γενετικός κώδικας»: Να manipuλάρει την κατάσταση, να κουβεντιάσει, να υποχωρεί όταν δεν γινόταν αλλιώς. Αυτό απέδωσε μερικά αποτελέσματα σε κάποια φάση. Η κυβέρνηση έκανε κάποια βήματα μπρος, κάποια βήματα πίσω. Αυτό όμως δημιούργησε συνθήκες για την ανάπτυξη της δράσης της «Αλληλεγγύης».

Η νέα κατάσταση υποθέτουμε το ακόλουθο

δόγμα: Να μην υποχωρεί σε καμιά περίπτωση. Κάθε υποχώρηση σήμαινε και μια ήττα. Η απλή συλλογιστική της νέας αυτής ομάδας ήταν: Η τακτική του μανιπουλαρίσματος δοκιμάστηκε και δεν έφερε αποτελέσματα. Η χρησιμοποίηση της βίας έφερε. Κοιτάζτε τι είχε γίνει με τον Γκομούλκα και τον Γκέρεκ. Χρησιμοποίησαν για μεγάλο διάστημα τη μέθοδο της χειραγώγησης. Αλλά ο Γκομούλκα και ο Γκέρεκ είχαν να κάνουν με μια μη οργάνωμένη κοινωνία. Ο Γιαρουζέλσκι είχε να αντιμετωπίσει μια οργανωμένη κοινωνία, που ήταν αδύνατο να την μανιπουλάρει.

ΕΡ: Τι εννοείται λέγοντας «οργανωμένη κοινωνία»;

ΑΠ: Η κοινωνία διέθετε κάποια δομή, κανάλια πληροφόρησης, προσωπικότητες που είχαν κύρος. Τώρα υπάρχει μια εντελώς διαφορετική κατάσταση: Από τη μια πλευρά η εξουσία δεν αναγνωρίζει την κοινωνία την οποία διοικεί και, βεβαίως, δεν της είναι δυνατόν να «εκλέξει» κάποια άλλη κοινωνία. Από την άλλη πλευρά, η κοινωνία δεν αναγνωρίζει την εξουσία. Δεν μπορεί ωστόσο να ασκήσει επιρροή στην εξουσία, γιατί δεν υπάρχουν ειρηνικές διαδικασίες που θα οδηγούσαν προς τα εκεί.

Για το κίνημά μας, η κατάσταση αυτή γίνεται τελικά τραγική. Γιατί δεν υπάρχουν δυνατότητες λειτουργίας του. Και όταν ένα κίνημα δεν πάει μπροστά, πάει πίσω. Κοιτάζτε: Όταν καλούμε τον κόσμο να πάρει μέρος σε μια διαδήλωση δε λέμε: Ελάτε στη διαδήλωση γιατί πρόκειται να αλλάξει κάτι. Τους λέμε απλά: Ελάτε στη διαδήλωση για να υπάρξει μια χειροπιαστή επιβεβαίωση της ύπαρξής μας. Μέσα από τη διαμαρτυρία μας να υπάρξει μια πιστοποίηση της παρουσίας μας.

Το ίδιο συμβαίνει και στις εκλογές. Δεν λέμε στον κόσμο: «Μην ψηφίσετε για να μη βγει η κυβέρνηση». Λέμε: «Μην ψηφίσετε για να μην προβείτε σε μια πράξη ψεύδους». Γιατί όταν ψηφίζεις, λες ψέμματα. Οι άνθρωποι όμως που είναι έτοιμοι να δώσουν μια τέτοια μαρτυρία είναι ένα ελάχιστο ποσοστό του πληθυσμού. Πράγμα που διαπιστώνεται σε κάθε εκλογική διαδικασία με τα πολύ χαμηλά ποσοστά αποχής.

ΕΡ: Με όσα αναφέρατε μου δημιουργείται η εντύπωση ότι η κυβέρνηση δεν έχει επαφή με την πραγματικότητα.

ΑΠ: Πράγματι, είναι και δική μου γνώμη ότι η κυβέρνηση δεν έχει επαφή με την πραγματικότητα. Τούτο όμως συμβαίνει όχι επειδή η κυβέρνηση έχει κλειστά τα μάτια, αλλά γιατί αντίθετα έχει πλήρη συνείδηση του τι συμβαίνει. Η κυβέρνηση γνωρίζει την αδυναμία της. Αυτό που αποκαλεί «κρίση» είναι το αποτέλεσμα της καταστροφικής οικονομικής πορείας μιας ολόκληρης 40ετίας. Για να βγει η χώρα από αυτή την κρίση χρειάζεται μια πολύ τολμηρή μεταρρύθμιση. Και όχι μόνο μια τολμηρή μεταρρυθμιστική πολιτική, αλλά και ένα ισχυρό λαϊκό κίνημα ανοικοδόμησης της χώρας. Για να επιτευχθεί όμως αυτό απαιτείται μια πλατιά συμφωνία με την κοινωνία, μια πλατιά κοινωνική συναίνεση. Αυτό το φοβούνται. Κι εδώ είναι ο φαύλος κύκλος.

ΕΡ: Κάτω από τις παρούσες συνθήκες και με τις εμπειρίες του παρελθόντος, ποια είναι τα καθήκοντα και η τακτική του

Ο Γιαν Ζάσεφ Λίτσκι με τον Κουρόν.

αντιπολιτευτικού κινήματος; Πώς καθοδηγείται αυτό το κοινωνικό κίνημα και πώς θα προχωρήσει;

ΑΠ: Δεν το ξέρουμε. Καταβάλλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια για να διατηρήσουμε το κίνημά μας ζωντανό. Να μην σκορπίσει. Βεβαίως ως ένα βαθμό φυλλορροεί. Αλλά εμείς λέμε πως αυτή η έλλειψη ευαισθησίας από την πλευρά της κυβέρνησης δεν θα είναι αιώνια. Πρέπει κάποτε να αλλάξει.

ΕΡ: Μπορούμε επίσης να μιλούμε για απάθεια και έλλειψη ευαισθησίας από την πλευρά της κοινωνίας; Αν ναι, πού οφείλεται; Μήπως αποτελεί στοιχείο στην τακτική της κυβέρνησης για να παίξει καλύτερα το παιχνίδι της, καθώς η κοινωνία δεν αντιδρά; Αυτή την εντύπωση αποκομίζω. Όταν η κοινωνία είναι απαθής και βαρύνεται με την εμπειρία ανεπιτυχών αγώνων ίσως αυτό να οδηγεί σε κάποιο είδος απάθειας με όλα τα συνακόλουθα που αναμένονται...

ΑΠ: Πράγματι. Αλλά αυτό είναι αποτέλεσμα της έλλειψης ευαισθησίας από μέρους της εξουσίας. Η κοινωνία δεν βλέπει να έχει η δράση της κάποιο αποτέλεσμα σε κανέναν τομέα, οικονομικό, συνδικαλιστικό κλπ. Υπάρχει —και μάλιστα σε μαζική κλίμακα— ένα ενδιαφέρον φαινόμενο: Απόφοιτοι ανώτατων επιστημονικών ιδρυμάτων, Πανεπιστημίων κλπ. να μην επιδιδούνται στον Κλάδο που σπούδασαν. Κάνουν διάφορες άλλες δουλειές. Δουλεύουν εργάτες, φεύγουν στην επαρχία, προτιμούν τον ιδιωτικό τομέα. Αλλά δεν κάνουν αυτό που κάνουμε εμείς. Δεν πηγαίνουν πια στις κρατικές επιχειρήσεις. Είναι ένα φαινόμενο κοινωνικής αντίδρασης.

ΕΡ: Και η πολιτιστική ζωή; Βυθίζεται στο βάλτο σε σχέση με το παρελθόν;

ΑΠ: Δεν ξέρω αν θα μπορούσαμε να το πούμε αυτό. Κατά τη γνώμη μου, η πολιτιστική ζωή είναι ο μοναδικός τομέας που, τηρουμένων των αναλογιών, δεν ακολουθεί μια τέτοια πορεία. Ο τομέας αυτός μπορεί να κινείται με σχετική αυτοτέλεια. Υπάρχει μια ανεξαρτησία στον κινηματογράφο, στη ζωγραφική, στη λογοτεχνία, στις παράνομες εκδόσεις, στη δραστηριότητα της εκκλησίας. Στις γκαλερί μπορεί να εκθέσει κανείς έργα

που εκφράζουν την ανεξαρτησία του καλλιτέχνη. Βέβαια, υπάρχει πάντα το γενικό πλαίσιο που επηρεάζει κι αυτόν τον τομέα, αλλά σε εντελώς διαφορετική κλίμακα. Υπάρχει εδώ ένα ελεύθερο πεδίο δράσης.

Ρίξαμε το σύνθημα της ελεύθερης δραστηριότητας που διευρύνεται πράγματι συνεχώς, χωρίς όμως να είναι δυνατό να επεκταθεί στην οικονομική και κοινωνική δομή του κράτους και τους θεσμούς.

ΕΡ: Θα ήθελα να επιμείνω σε ένα σημείο και παρακαλώ να το διευκρινίσετε. Μου δώσατε την εικόνα δύο αντιμέτωπων και συμπαγών μπλοκ: εξουσία από τη μια, κοινωνία από την άλλη. Δεν επικοινωνούν και δεν συνδιαλέγονται. Και τότε, ποιες είναι οι προοπτικές; Ποιο το μέλλον, τι πρόκειται να συμβεί;

ΑΠ: Δεν ξέρω.

ΕΡ: Με συγχωρείτε, αλλά δεν δέχομαι την απάντησή «δεν ξέρω». Δεν περιμένω από εσάς αυτή την απάντηση. Ίσως να ήταν φυσιολογική αν προερχόταν από έναν επίσημο αξιωματούχο — μια τέτοια υπεκφυγή θα ήταν ίσως αποδεκτή αν προερχόταν από ένα κυβερνητικό στέλεχος. Αλλά έχοντας εσείς κάνει αυτή τη γενική τοποθέτηση και αναλογιζόμενος το ρόλο και τις ευθύνες σας, φρονώ ότι θα πρέπει να μπορείτε να πείτε κάτι παραπάνω από το «δεν ξέρω τι θα κάνουμε αύριο»...

ΑΠ: Κοιτάζτε. Αποτελούμε τμήμα ενός μεγάλου στρατιωτικοπολιτικού μπλοκ ενός μεγάλου συνασπισμού κρατών. Από την πλευρά μας κάναμε ό,τι ήταν δυνατό. Δεν τίθεται βεβαίως θέμα υπαναχώρησής μας. Δεν μπορούμε να δεχθούμε το πτωχό γύρισμα. Πιστεύω όμως ότι η σημερινή στάση της κυβέρνησης θα αλλάξει κάποτε και θα αλλάξει σχετικά σύντομα. Θα πάψει δηλαδή να υπάρχει αυτή η έλλειψη ευαισθησίας στην κοινωνική πίεση. Το πόσο σύντομα θα γίνει αυτό είναι κάτι που εμείς δεν μπορούμε να το επηρεάσουμε. Ή μάλλον θα ήταν ακριβέστερο να πούμε ότι η επιρροή μας είναι ελάχιστη.

Σε τι ελπίζουμε λοιπόν; Μια πρώτη ελπίδα είναι ότι ολόκληρος αυτός ο μηχανισμός θα καταρρεύσει, συμπαρασύροντας όμως στην κατάρρευσή του και όλη τη χώρα. Αυτό το γνωρίζουν και οι ίδιοι. Και τίθεται τώρα το ερώτημα: Θα αφήσουν να ολοκληρωθεί μια τέτοια πορεία, θα αφήσουν το καρκίνωμα αυτό να καταστρέψει ολόκληρο τον εθνικό οργανισμό; Είναι κάτι που δεν μπορώ να το πιστέψω, γιατί επιτέλους είναι κι αυτοί άνθρωποι. Πιστεύω λοιπόν ότι και μέσα στο μηχανισμό αυτό θα βρεθούν δυνάμεις που θα αντιδράσουν. Αν, όπως πιστεύω, συμβεί αυτό και αν οι δυνάμεις αυτές βρεθούν σε θέση να απειλήσουν σοβαρά την ηγετική ομάδα, τότε η κυβέρνηση θα ξαναβρεί την ευαισθησία της. Και δεν πρόκειται βέβαια αν η ομάδα αυτή που θα απειλήσει την ηγεσία θα είναι μια «καλή ομάδα» ή μια «κακή ομάδα». Είναι απλώς θέμα ισορροπίας δυνάμεων.

Με αυτή την παρατήρηση του Κουρόν σκέφτηκα να τον ρωτήσω για το συνέδριο του κόμματος που επρόκειτο να γίνει σε λίγες ημέρες. Βέβαια, όλο εκείνο τον καιρό, όποιους συναντούσα και τους ρωτούσα για το συνέδριο του κυβερνώντος κόμματος, φαίνονταν σα να

Ο Κουρύν στο γραφείο του.

μην καταλάβαιναν καλά καλά και τους ρωτούσα. Σχημάτισα την εντύπωση ότι θα μπορούσαν να μου δώσουν τόσες πληροφορίες όσες θα δίνετε και σεις ή εγώ αν ξαφνικά τις μέρες αυτές συναντούσαμε κάποιον καθολικό Πολωνό και μας ρωτούσε ξαφνικά: «Αλήθεια ποια είναι η γνώμη σας για το συνέδριο της Χριστιανικής Δημοκρατίας»; Χωρίς να θέλω με κανέναν τρόπο να θίξω τους οπαδούς του κ. Ψαρουδάκη, χρησιμοποίησα αυτό το παράδειγμα γιατί νομίζω ότι εικονογραφεί αρκετά σωστά το ενδιαφέρον της πολωνικής κοινής γνώμης για το συνέδριο του ΚΚ, το περασμένο καλοκαίρι.

Έτσι, με τη σειρά μου ρώτησα και γω τον Κουρύν, τι θα μπορούσε να περιμένει κανείς από το συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος.

ΓΙΑΤΣΕΚ ΚΟΥΡΥΝ: Κοιτάζετε, στα κομματικά συνέδρια, (εννοώ τα συνέδρια των κομμουνιστικών κομμάτων που βρίσκονται στην εξουσία) δεν συμβαίνουν ποτέ σημαντικά πράγματα. Δεν υπάρχει στην ιστορία των κομμάτων αυτών παρόμοια περίπτωση. Τα συνέδρια είναι απλώς πανηγυρικές τελετές. Φιέστες. Τι μπορεί να συμβεί σε μια πανηγυρική τελετή;

ΕΡ.: Η πολωνική κοινωνία δεν ενδιαφέρεται καθόλου για το συνέδριο;

ΑΠ.: Καθόλου! Απολύτως καθόλου.

Αλλά θέλω να προχωρήσω σ' αυτό που άρχισα να σας λέω προηγουμένως. Υπάρχει μια δεύτερη ελπίδα. Είναι πολύ πιθανό ότι θα υπάρξει τελικά ένα *modus vivendi* μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Η ΕΣΣΔ είναι σήμερα στριμωγμένη στον τοίχο καθώς βρίσκεται σε μια τρομερή οικονομική κατάσταση και ο Γκορμπατσόφ αναζητεί αγωνιωδώς λύση. Η οικονομική κρίση πλήττει ολόκληρο το ανατολικό μπλοκ και όχι μόνο την Πολωνία. Το τεχνολογικό χάσμα ανάμεσα στο ανατολικό μπλοκ και τη Δύση έχει γίνει τρομακτικό. Ο Γκορμπατσόφ, μοιάζει σήμερα με το δικό μας, τον Πολωνό Γκέρεκ: Πιστεύει ότι μπορεί να κάνει μια μεγάλη μεταρρύθμιση, στη-

ρίζομενος αποκλειστικά και μόνο στην τεχνολογία. Χωρίς να θίξει τις δομές. Είναι αυτό ακριβώς που προσπάθησε να κάνει ο δικός μας ο Γκέρεκ στη δεκαετία του '70. Και εμείς μεν ξέρουμε πώς τελειώνει αυτή η ιστορία. Ο Γκορμπατσόφ όμως δεν το ξέρει ακόμη. Πρέπει λοιπόν να επιτύχει μια συμφωνία με τη Δύση για το φρενάρισμα της κούρσας των εξοπλισμών και να επιτύχει την εισαγωγή της νέας τεχνολογίας.

Για να το επιτύχει φαίνεται ότι είναι πρόθυμος να δώσει πολλά. Εννοώ, πολλά από πολιτική άποψη. Σε θέματα που αφορούν τη Λατινική Αμερική, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική, δεν ξέρω πού αλλού. Το δικό μας πρόβλημα συνίσταται στο να περιληφθεί και η Πολωνία στο παζάρι που θα γίνει. Το καθήκον μας είναι να πείσουμε την κοινή γνώμη της Δύσης ότι η Πολωνία είναι ένα Αφγανιστάν στην καρδιά της Ευρώπης. Ο Μαρξ, ξέρετε, έχει πει ότι οι Αφγανοί είναι οι Πολωνοί της Ασίας. Μπορούμε λοιπόν να πούμε κι εμείς σήμερα: «Οι Πολωνοί είναι οι Αφγανοί της Ευρώπης».

Το πρόβλημα για μας είναι να περιληφθεί και η Πολωνία σ' αυτό το μεγάλο παζάρι Ανατολής - Δύσης. Να μπει στη λίστα των προβλημάτων που θα τεθούν στο τραπέζι των συζητήσεων. Δεν πρόκειται βεβαίως για το ότι ο Γκορμπατσόφ θα δεχθεί ποτέ να παραχωρήσει την Πολωνία στη Δύση...

ΕΡ.: Θα σας άρεσε κάτι τέτοιο; Θα το επιθυμούσατε;

ΑΠ.: Βεβαίως θα το θέλαμε. Αλλά ξέρουμε ότι αυτό δεν πρόκειται να γίνει. Δεν πρόκειται να το κάνει ο Γκορμπατσόφ. Το θέμα όμως είναι πως αν η Πολωνία περιληφθεί στη λίστα, των προς συζήτηση προβλημάτων, τότε η κυβέρνηση της Βαρσοβίας θα αρχίσει να δείχνει κάποια ευαισθησία. Στην κουβέντα που θα ακολουθήσει ο Γκορμπατσόφ θα πει: «Ξέρετε, η Πολωνία αγαπάει το Γιαρουζέλσκι». Θα πρέπει λοιπόν να μπορεί να δείξει ότι όλα πάνε καλά, ότι υπάρχει μεγάλη ευαισθησία από την πλευρά της κυβέρνησης Γιαρουζέλσκι κλπ...

ΕΡ.: Θα ήθελα ορισμένες διευκρινίσεις στο σημείο αυτό γιατί νομίζω ότι η συνέντευξη

εξελίσσεται σε μεγάλη πρόκληση. Μπήκαμε σε θέματα διεθνή, αναφερθήκατε στην ισορροπία δυνάμεων και νομίζω ότι απαιτούνται κάποιες διευκρινίσεις...

ΑΠ.: Υπάρχει και μια τρίτη ελπίδα. Ο Γκορμπατσόφ είναι, όπως σας είπα, ο σοβιετικός Γκέρεκ: Τονώνει τις ελπίδες και τις προσδοκίες του λαού, αντιμάχεται την κρατική γραφειοκρατία κλπ. Το τελικό αποτέλεσμα όμως δεν μπορεί παρά να είναι το ίδιο με εκείνο του Γκέρεκ: Δεν πρόκειται να βγει τίποτα. Ο Γκορμπατσόφ έχει απλώς να διανύσει ένα μεγαλύτερο δρόμο. Οπωσδήποτε όμως είναι πολύ πιθανό το πείραμα Γκορμπατσόφ να οδηγήσει σε κάποιες εσωτερικές τριβές στη Σοβιετική Ένωση. Δεν λέω ότι θα έχουμε επανάσταση. Δεν το αποκλείω βέβαια αλλά δε λέω κιόλας ότι θα γίνει. Λέω ότι θα υπάρξουν κάποιες τριβές που θα οδηγήσουν σε κάποιες εσωτερικές ταραχές. Σε μια τέτοια περίπτωση η δική μας κυβέρνηση εδώ στην Πολωνία, θα ξαναβρεί αυτομάτως την ευαισθησία της. Υπάρχει ελπίδα να γίνει κάποια αλλαγή στο σοβιετικό κόμμα, στην κρατική μηχανή στη Σοβιετική Ένωση...

ΕΡ.: Η αλλαγή έγινε ήδη με τον Γκορμπατσόφ. Είπατε μόνον ότι ο Γκορμπατσόφ είναι ένας σοβιετικός Γκέρεκ. Φοβάμαι ότι είστε απαισιόδοξος ότι υπεραπλουστεύετε, ότι...

ΑΠ.: Αυτός ο εκσυγχρονισμός της ΕΣΣΔ είναι βέβαιο ότι δεν θα πετύχει. Είμαι απόλυτα βέβαιος γι' αυτό, γιατί για τον εκσυγχρονισμό απαιτείται αλλαγή του υπάρχοντος συστήματος. Όμως το σύστημα αυτό μπορεί να λειτουργήσει μόνον ως έχει. Κάθε αλλαγή ή εκσυγχρονισμός είναι ολέθριος για το σύστημα. Η τελική καταστροφή της ΕΣΣΔ είναι βέβαιο ότι θα συμβεί. Δεν ξέρουμε πότε θα συμβεί. Προς το παρόν γίνεται λόγος μόνον για μικρά ανησυχητικά φαινόμενα. Οι μικρές αυτές αλλαγές μπορεί πολύ σύντομα να επηρεάσουν την ανελαστικότητα στα πολωνικά πράγματα. Αν η Πολωνία πτωχεύσει, θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι για κοινωνική επανάσταση. Η πολωνική κυβέρνηση δεν θα μπορέσει μόνη της να αντιμετωπίσει την εξέγερση και τότε η ΕΣΣΔ θα βοηθήσει. Όμως η ΕΣΣΔ πιστεύει ότι δε θα συμβεί κάτι τέτοιο. Σε οποιαδήποτε περίπτωση που η Πολωνία δεν θα καταφέρει να αντιμετωπίσει την κατάσταση τότε θα υπάρξει παρέμβαση.

ΕΡ.: Πριν λίγο αναφέρατε «θα θέλαμε να πάμε στη Δύση». Τι εννοείτε αλήθεια; Τι σημαίνει αυτό; Οι Πολωνοί θέλουν να ανήκουν στο στρατιωτικό συνασπισμό της Δύσης ή αναφέρεστε στο οικονομικό - πολιτικό σύστημα της Δύσης;

ΑΠ.: Το ίδιο μας κάνει. Δεν μας ενδιαφέρει αν θα πρόκειται μόνο για το οικονομικό, το πολιτικό σύστημα ή και τη στρατιωτική δομή. Όταν βρίσκεσαι, στο στομάχι της φάλαινας το μόνο που σε ενδιαφέρει είναι να βγεις από εκεί μέσα...

ΕΡ.: Με συμπιθάζει αλλά φοβάμαι ότι υπεραπλουστεύουμε τις καταστάσεις και ότι κάπως εγκαταλείπουμε τη λογική. Όταν κάποιος βρίσκεται σε κατάσταση απόγνωσης μπορεί να λείπει κάποια πράγματα, αλλά ορισμένες φορές εμφανίζεστε στους τρίτους ως ιδιαίτερα παράλογοι όταν λέτε: «Θέλουμε να εγκαταλείψουμε την ΕΣΣΔ και

Παράλληλο ασφαλιστικό κύκλωμα

Σύμφωνα με την εβδομαδιαία εφημερίδα «Σολινταρνός» της περιοχής Μαζόφιε (30 Ιανουαρίου 1988) —ένα από τα έντυπα που κυκλοφορούν χέρι με χέρι στην Πολωνία— έχει δημιουργηθεί ένας ασφαλιστικός οργανισμός που καλύπτει τους εκδότες παράνομων ή περιθωριακών εντύπων από τους κινδύνους κατάσχεσης από την αστυνομία. Έτσι, αν η αστυνομία προβεί σε κατάσχεση του εντύπου ή του τυπογραφείου, αυτός ο ασφαλιστικός οργανισμός καλύπτει τον εκδότη και ενδεχομένως τους εργαζόμενους που έχασαν τη δουλειά τους.

Η πληρωμή ενός ασφαλιστρού είναι ο μοναδικός όρος που θέτουν οι διαχειριστές αυτού του ταμείου. Επιπλέον, αν κάποιος εκδότης το επιθυμεί μπορεί να γίνει μέλος αυτού του οργανισμού, καταβάλλοντας ένα σημαντικότερο ποσό και αυξάνοντας έτσι το «μετοχικό κεφάλαιο» του αμοιβαίου ασφαλιστικού ταμείου.

Οι εκδότες που πήραν αυτή την πρωτοβουλία είναι οι ομάδες που εκδίδουν τα περιοδικά NOWA, Przedsuit και Tygodnik Mazowsze.

Η αυτοοργάνωση των αντιτιθέμενων στο καθεστώς Γιαρουζέλσκι και η δημιουργία παράλληλων δικτύων που αναλαμβάνουν καθήκοντα του κράτους είναι ένα από τα σημαντικά και αξιοσημείωτα νέα φαινόμενα της Πολωνίας.

να πάμε στη Δύση». Γιατί δυστυχώς, ζείτε ίσως σε μια κόλαση αλλά αυτό είναι τόσο αληθινό όσο και το ότι από μια άλλη άποψη ζείτε σε έναν παράδεισο... Συνέντευξη σας παίρνω, δεν είναι δουλειά μου και πρόθεσή μου να σας κάνω προπαγάνδα αλλά φοβάμαι ότι έχετε κάπως παραποιημένη εικόνα για τον «καπιταλιστικό παράδεισο» που εμείς τουλάχιστον το βιώνουμε και τον γνωρίζουμε αρκετά καλά... Νοσταλγείτε κάτι το οποίο αγνοείτε...

ΑΠ.: Θέλω τώρα να σας ρωτήσω κι εγώ. Βλέπετε τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στο Γιαρουζέλσκι και τον Παπανδρέου; Αν μου πείτε ότι δεν υπάρχει διαφορά τότε θα σας πω ότι μπορείτε να μείνετε εδώ...

ΕΡ: Πονηριές... Κύριε Κουρόν, είσατε ένα επιτήδειο ζώο, έχετε αναμειχθεί στην πολιτική, υπήρξατε στέλεχος του κόμματος, γνωρίζετε τι σημαίνει εξουσία, κράτος, κόμμα κλπ. Το πρόβλημα δεν είναι να ενταχθείτε σε ένα πιο περίπλοκο κρατικό σύστημα. Ίσως πιστεύετε ότι είναι καλύτερο, αλλά εμείς γνωρίζουμε την άλλη όψη του νομίσματος. Δεν είστε καταστροφικοί όταν υπεραπλουστεύετε τα πράγματα. Το πρόβλημα δεν έγκειται στο να πάμε με τη Δύση ή με την Ανατολή. Πρέπει να μείνουμε προσηλωμένοι στις χώρες μας και τις ιδιαιτερότητές μας. Είπατε ότι είστε έτοιμος να ενταχθείτε ακόμα και στη στρατιωτική δομή της Δύσης...

ΑΠ: Σας ξαναρωτώ λοιπόν: Βλέπετε να υπάρχει διαφορά ανάμεσα στον Γιαρουζέλσκι και τον Παπανδρέου; Και θέλω να μου πείτε: Ναι ή όχι; Και κάτι ακόμη: Βλέπετε να υπάρ-

χει διαφορά ανάμεσα στους δύο συνασπισμούς στους οποίους ανήκουν οι χώρες μας; Διότι κοιτάξετε: Αν συνέβαινε σε σας ό,τι συμβαίνει εδώ, όταν έπεσε το καθεστώς των μαύρων συνταγματάρχων θα έπρεπε να επέμβουν τα αμερικανικά τανκς. Δεν θα ήταν δυνατό να υπάρξει μια αναίμακτη μεταβίβαση της εξουσίας. Ξέρουμε βεβαίως, τι συνέβη στην Τσεχοσλοβακία το 1968. Στην Τσεχοσλοβακία είχαν επιχειρηθεί κάποιες εξαιρετικά μαλακές μεταρρυθμίσεις. Και επιχειρήσαν να κάνουν τις μεταρρυθμίσεις αυτές οι ίδιοι οι κομμουνιστές...

ΕΡ.: Οι συνταγματάρχες είχαν πάντως την υποστήριξη των αμερικανών...

ΑΠ.: Πολύ ωραία. Αλλά οι συνταγματάρχες έπεσαν και τα αμερικανικά τανκς δεν κινήθηκαν. Δεν υπήρξε ένοπλη αμερικανική επέμβαση. Αν γινόταν κάτι τέτοιο στην Πολωνία, τα σοβιετικά τανκς θα έφθαναν αυθόρμητα.

ΕΡ.: Πιστεύετε ότι δεν είχαμε προβλήματα bias και χειραγώγησης της ελληνικής κοινότητας από τη χούντα;

ΑΠ.: Δεν μίλησα για προβλήματα. Μίλησα για τη διαφορά, που υπάρχει εκεί και εδώ. Και θέλω επιτέλους να μου απαντήσετε ευθέως: Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στον Παπανδρέου και το Γιαρουζέλσκι; Υπάρχει. Και αυτή είναι η πραγματικότητα.

ΕΡ.: Επομένως η θεωρία σας είναι ότι δεν μπορούν να υπάρξουν αλλαγές σε κανένα κράτος αν δεν υπάρξουν αλλαγές στο παγκόσμιο σύστημα, γιατί το σύστημα αυτό είναι συμπαγές.

ΑΠ.: Στη χώρα μας μπορεί να γίνουν αλλαγές, αλλά οι αλλαγές αυτές δεν εξαρτώνται σε καμία περίπτωση από μας. Θα βρίσκονται πάντα σε συνάρτηση με τη σοβιετική επέμβαση. Η σκιά της σοβιετικής επέμβασης αιωρείται συνεχώς πάνω από την Πολωνία. Μόνο σε περίπτωση μιας ουσιαστικής αποδυνάμωσης της ίδιας της Σοβιετικής Ένωσης μπορεί να γίνουν κάποιες αλλαγές από τον ίδιο τον πολωνικό λαό. Αλλά αυτό δεν το φαντάζομαι ότι μπορεί να γίνει πολύ γρήγορα... Ο Μπερλίγκουερ έλεγε, όπως θα θυμάστε, ότι αν το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα κέρδιζε τις εκλογές, θα παρέμενε στη Βορειοατλαντική Συμμαχία. Και δεν το είπα τυχαία. Ο Μπερλίγκουερ ήξερε ότι μόνο σε μια τέτοια περίπτωση θα μπορούσε να υλοποιηθεί τα οράματα των Ιταλών κομμουνιστών για ένα δικό τους σοσιαλιστικό μοντέλο.

ΕΡ.: Αυτό συνέβαινε άραγε στην πραγματικότητα ή μήπως φοβόταν μια ανατροπή της ισορροπίας δυνάμεων σε παγκόσμιο κλίμακα και τις συνακόλουθες διεθνείς εμπλοκές;

ΑΠ.: Ο Μπερλίγκουερ γνώριζε σίγουρα τι θα συνέβαινε αν η Ιταλία ύστερα από μια νίκη του ΙΚΚ περνούσε στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Τα δύο συστήματα είναι εντελώς διαφορετικά. Είναι αντίθετα το ένα από το άλλο. Το δικό σας σύστημα λειτουργεί στη βάση μιας πολυφωνίας δυνάμεων και κοινωνικών τάσεων. Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα υπερσυγκεντρωτικό σύστημα, ένα σύστημα που σκοτώνει το κάθε τι. Κανείς δεν μπορεί να φαντασθεί πόσο καταστραμμένες και ερειπωμένες θα βγουν οι χώρες του σοσιαλιστικού μπλοκ από το πείραμα αυτό.

ΕΡ.: Πιστεύω ότι σχολιάσαμε μόνο το ένα σκέλος του θέματος. Ήταν μια μακρά θεωρητική συζήτηση. Θα ήθελα να σας ρωτήσω και για πολλά άλλα θέματα: Πραγματιστικά και συγκεκριμένα...

ΑΠ.: Πράγματι. Μου θέσατε όμως αφηρημένα ερωτήματα κι εγώ σας έδωσα κάπως αφηρημένες απαντήσεις. Δεν είναι δυνατόν όμως να μεταφέρετε την Πολωνία στην Ελλάδα. Υπό αυτή την έννοια υπάρχουν και πολλά άλλα θέματα:

ΕΡ.: Πρέπει να ομολογήσω ότι λίγο πολύ οι εντυπώσεις μου είναι απαισιόδοξες για το μέλλον της κατάστασης στη χώρα σας. Όλη αυτή η προβληματική... Και ειλικρινά πιστεύω ότι το πρόβλημα δεν είναι να υπολογίσω τα οφέλη, από τον ένα ή τον άλλο συνασπισμό, αλλά να καταστραφούν τα Σύμφωνα και όχι να υπάρξει μετακίνηση από το ένα στο άλλο. Θεωρώ ότι και τα δύο είναι ίδια με κάποιον τρόπο...

ΑΠ.: Αν διαλυόταν τα μπλοκ, θα διαλυόταν στην πραγματικότητα μόνο το ΝΑΤΟ. Εδώ δεν θα άλλαζε τίποτα. Όταν δημιουργήθηκε το ΝΑΤΟ έγινε αισθητή η παρουσία του. Όταν ιδρύθηκε το Σύμφωνο της Βαρσοβίας δεν άλλαξε τίποτα. Η διοίκηση των πολωνικών ενόπλων δυνάμεων γινόταν από τη Μόσχα και πριν ιδρυθεί το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Η ΕΣΣΔ μπορεί σε κάθε στιγμή να διαλύσει το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Της είναι εντελώς περιττό. Το πρόβλημα δεν είναι το Σύμφωνο, αλλά το σύστημα στο οποίο βασίζεται ο κομμουνισμός. Η διάλυση του Συμφώνου θα είναι η τελευταία φάση πριν από τη δημιουργία ανεξαρτήτων και δημοκρατικών χωρών... □

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Πολιτική εξουσία και Αριστερά

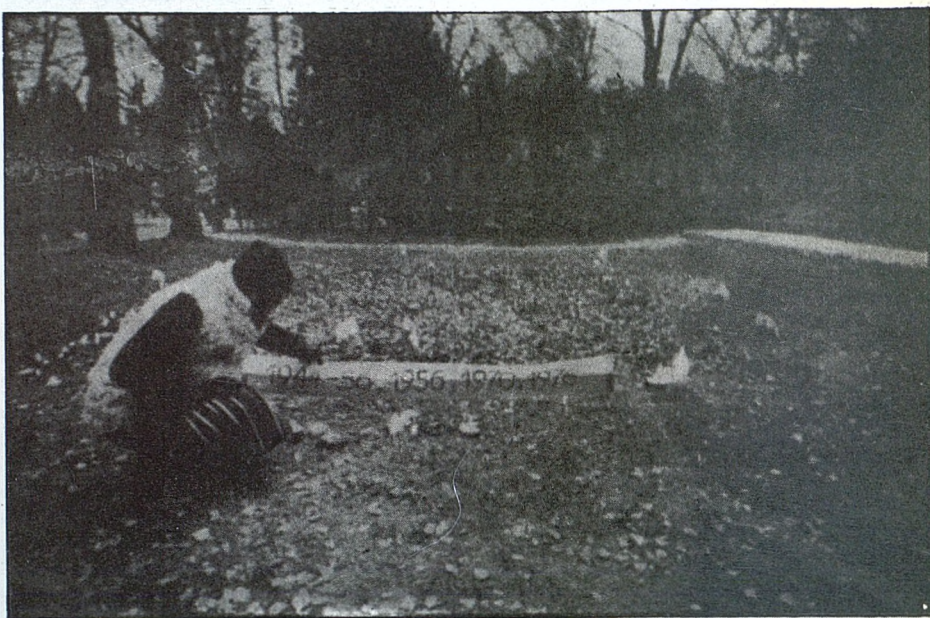
- Α. Μαυρομάτη, Γ. Μηλιός:** Πολιτική εξουσία, δίκαιο και καταστολή
- Η. Weber:** Τακτική και στρατηγική της Αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη
- Χ. Βερναρδάκης, Γ. Μαυρή:** Για την έννοια της πολιτικής εκπροσώπησης
- Ν. Κορνηνός:** Και μετά την κρίση;
- Α. Αλτουσέρ:** Σχέσεις μεταξύ κλάδων των γραμμάτων
- Α. Ταρπάγκος:** Ο κλάδος των Τεχνικών Κατασκευών (1951-1984)
- Γ. Σταμάτης:** Μερικά προβλήματα της νεοκλασικής θεωρίας
- Α. Ανδρέου:** Κρατικές δαπάνες για την εκπαίδευση (1849-1880)

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 18

«Η αντιπολίτευση είναι η μη εγκαθιδρυμένη δύναμη στη χώρα...»

Ο Γιάννους Ονισκέβιτς διδάσκει σήμερα Μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας και την εποχή της νομιμότητας ήταν ο εκπρόσωπος Τύπου της Αλληλεγγύης. Αυτό το παλιό του πόστο και οι γνώσεις του για τα σημερινά προβλήματα της χώρας του, δίνουν στο λόγο και τις αναλύσεις του μίαν εγκυρότητα. Στο φάσμα της πολωνικής αντιπολίτευσης θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει τον Ονισκέβιτς σαν «κεντριστή» και ρεαλιστή, αν και είναι δύσκολο —και τελικά ανορθόδοξο— να προβάλλουμε τους τρέχοντες όρους στα πολωνικά πράγματα.

Η συνέντευξη που παραχώρησε στο «ANTI» ο καθηγητής Ονισκέβιτς δεν είναι μόνο διαφωτιστική για το πλήθος των πληροφοριών και των εκτιμήσεών του, αλλά γιατί σε συνάρτηση με τις συνεντεύξεις του Γιάτσεκ Κουρόν και του Στέφαν Μπρατκόφσκι εικονίζει τις διαφορετικές τάσεις μέσα στην πολωνική αντιπολίτευση.

Με αυτές τις διευκρινίσεις πρέπει να πούμε ότι οι αλλαγές που επιτεύχθηκαν με τους συνεχείς αγώνες, δεν μας ικανοποιούν πλήρως. Όμως, έγιναν κάποιες αλλαγές. Πιστεύω ότι μετά το 1956, καθώς υπήρχε μόνιμη άσκηση πίεσης στην εξουσία, κερδίσαμε κάποιες ελευθερίες. Δεν δόθηκαν χαριστικά. Ήταν το αποτέλεσμα αγώνων και κάποιας ισορροπίας δυνάμεων. Δεν υπήρχε άλλη λύση.

Πάντα οι αρχές ασκούν πιέσεις προκειμένου να μειώσουν τις διαμαρτυρίες. Γι' αυτό και συλλαμβάνουν τόσα πολλά άτομα. Υπήρξαν περιόδοι που οι κρατούμενοι έφταναν τους 2.000 και μετά την επιβολή του στρατιω-ΕΡ.: Κατ' αρχήν θα ήθελα τις εκτιμήσεις σας για τα μαθήματα από το παρελθόν. Στην Πολωνία σημειώθηκαν πολλές εξεγέρσεις τις τελευταίες δεκαετίες. Ποια θεωρείτε ότι θα είναι η επίδραση αυτών των εξεγέρσεων στο μέλλον της πολωνικής κοινωνίας σας; ΑΠ.: Μια διευκρίνιση: χρησιμοποιούμε τον όρο «εξέγερση» για επαναστάσεις. Είναι αλήθεια ότι στην Πολωνία σημειώθηκαν πολλές κρίσεις, που εκδηλώθηκαν με διαδηλώσεις και με άλλους εμφανείς τρόπους, αλλά ποτέ δεν υπήρξε προσπάθεια ολοκληρωτικής αλλαγής του συστήματος ή ανατροπής της κυβέρνησης. Οι εκδηλώσεις αυτές εντάσσονταν στα πλαίσια του συστήματος, όχι γιατί μας άρεσε το σύστημα ή γιατί το θεωρούσαμε ως το καλύτερο σύστημα εξουσίας; αλλά, απλώς, γιατί προς το παρόν ήταν ένα είδος αναγκαιότητας, και ένας προσωρινός τρόπος ζωής. Το μόνο που μπορεί να γίνει είναι τροποποίηση του συστήματος και προσπαθούμε.

τικού νόμου ανέρχονταν σε 10.000. Σας υπενθυμίζουμε ότι ένα χρόνο μετά την αμνηστεία, στις πολωνικές φυλακές βρίσκονταν 3.000 πολιτικοί κρατούμενοι. Ο αριθμός των πολιτικών κρατουμένων μειώνεται αλλά θα πρέπει να λάβετε υπόψη σας ότι στο μεταξύ έχουν μεσολαβήσει πολλές αμνηστεύσεις. Κάθε φορά αποφυλακίζεται, ύστερα από πιέσεις, ένας αριθμός κρατουμένων, αλλά καθώς συνεχίζεται ο αγώνας, συλλαμβάνονται άλλοι.

Όμως κερδίσαμε κάποιες ελευθερίες και σήμερα η κατάσταση στην Πολωνία είναι διαφορετική σε σύγκριση με άλλες κομμουνιστικές χώρες. Πείσαμε ότι η Πολωνία διαφέρει από τις άλλες χώρες και πρέπει να τύχει διαφορετικής μεταχείρισης. Υπάρχουν αρκετές ιδιαιτερότητες του πολωνικού ανάγλυφου έτσι όπως εντάσσεται στο σοβιετικό μπλοκ.

- Η πρώτη είναι η ύπαρξη τεράστιων αγροτικών ιδιοκτησιών. Πάνω από το 70% της γης ανήκει σε ιδιώτες.

- Η δεύτερη ιδιαιτερότητα είναι η ύπαρξη ισχυρής και πραγματικά ανεξάρτητης καθολικής εκκλησίας.

- Τρίτη ιδιαιτερότητα είναι η σχετικά αυτόνομη πολιτιστική ζωή, που διατηρεί πολύ στενούς δεσμούς με τη Δύση. Αυτό οφείλεται, κατά ένα μεγάλο ποσοστό, στο ότι ένα σημαντικό μέρος της πολωνικής κουλτούρας δημιουργείται κατά κάποιον τρόπο στη Δύση από Πολωνούς μετανάστες. Γιατί είναι τεράστιος ο αριθμός των Πολωνών μεταναστών.

ΕΡ.: Υποστηρίζετε ότι η Πολωνία έχει ορισμένες ιδιαιτερότητες σε σχέση με τις

υπόλοιπες σοσιαλιστικές χώρες. Τι σημαίνει αυτό για τις προοπτικές της πολωνικής κοινωνίας; Υπάρχει εδώ μια αντιπολίτευση που δεν έχει το προηγούμενό της στις άλλες σοσιαλιστικές χώρες;

ΑΠ.: Πιστεύω ότι πράγματι έτσι συμβαίνει. Η αντιπολίτευση είναι αρκετά ισχυρή. Διανύσαμε, μια φάση κατά την οποία άνθρωποι με διαφορετικές πολιτικές απόψεις αποκαλούνταν «διαφωνούντες». Τώρα αυτή η ομάδα των πολιτών αποτελείται από «στρατιώτες», που απαιτούν υποστήριξη, γιατί είναι αγωνιστές της αντιπολίτευσης. Βέβαια, η αντιπολίτευση αυτή δεν έχει θεσμοθετηθεί αλλά δεν υπάρχουν άλλοι επίσημοι φορείς, αναγνωρισμένοι από την εξουσία ως νόμιμες οντότητες.

Όμως, η αντιπολίτευση έχει υπόσταση. Έχουμε αναπτύξει δομές και οι αρχές αναγνωρίζουν κατά κάποιο τρόπο την ύπαρξη αντιπολίτευσης, όχι, ως νόμιμη εκπροσώπηση αλλά ως υπαρκτή κατάσταση. Να σας δώσω μερικά παραδείγματα:

Πρώτα, ας δούμε τους όρους που υιοθέτησαν οι αρχές. Υιοθέτησαν τον όρο «πολιτική αντίθεση» και δεν χρησιμοποιούν πια τις λέξεις «διαφωνούντες» ή «πράκτορες». Αλλά πίσω από το γεγονός αυτό κρύβονται κάποιες πραγματικότητες. Αξίζει να λάβετε υπόψη σας ότι υπάρχουν περίπου 800 παράνομα έντυπα —όχι μόνον εφημερίδες, αλλά και φυλλάδια, βιβλία κτλ.— ορισμένα με κυκλοφορία 50-70.000 αντίτυπα.

Πρόκειται για ένα πλατιά διαδεδομένο φαινόμενο. Δεν είναι μια παρέα ανθρώπων,

που απλώς δακτυλογραφούν 50 αντίγραφα και τα διανέμουν. Γι' αυτό, λοιπόν, νομίζω ότι έχει παρέλθει η εποχή των «διαφωνούντων». Τώρα η αντιπολίτευση αποτελεί μια πολιτική δύναμη.

Σαν άλλη απόδειξη, σας αναφέρω τις εκλογές. Στην Πολωνία, όπως σε όλες τις κομμουνιστικές χώρες, η συμμετοχή ήταν πάντα 99%. Καλέσαμε το λαό σε αποχή και παρά τις έντονες πιέσεις και τους εκφοβισμούς, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, περισσότερο από 20% του πληθυσμού (δηλαδή περίπου 6 εκατομμύρια) δεν προσήλθαν στις κάλπες. Σύμφωνα με τις δικές μας εκτιμήσεις, το ποσοστό της αποχής ήταν μεγαλύτερο.

ΕΡ.: *Μερικοί ισχυρίζονται ότι το ποσοστό της αποχής έφτασε το 40% στα εργατικά κέντρα. Βρίσκετε υπερβολικές αυτές τις εκτιμήσεις;*

ΑΠ.: Νομίζω ότι είναι σωστές. Γιατί στις αγροτικές περιοχές η προσέλευση ξεπέρασε το 60%. Η Αλληλεγγύη ουσιαστικά ήταν πάντα αστικό και όχι αγροτικό κίνημα. Στα επίσημα στοιχεία θα δείτε ότι στις αγροτικές περιοχές η προσέλευση ήταν πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι στα βιομηχανικά κέντρα.

ΕΡ.: *Μια διευκρίνιση: Τι ποσοστό έχει πρόσβαση στον παράνομο Τύπο;*

ΑΠ.: Δεν διαθέτουμε δικά μας στοιχεία. Μπορώ να σας δώσω μόνο στοιχεία από σφυγμομετρήσεις του Κέντρου Τύπου της Κρακοβίας. Το κέντρο αυτό κάνει σφυγμομετρήσεις για τον Τύπο, την κυκλοφορία των εφημερίδων και τα μέσα ενημέρωσης. Πρόκειται για στοιχεία από μια σφυγμομέτρηση που δε δημοσιεύτηκε ποτέ, αλλά έγινε για λογαριασμό της κυβέρνησης και του κόμματος. Στην Πολωνία, όμως, μπορεί κανείς σχετικά εύκολα να μάθει αυτές τις πληροφορίες.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα στοιχεία αυτά 45% των ερωτηθέντων αρνήθηκαν ν' απαντήσουν. Λάβετε υπόψη σας ότι αυτοί που δεν απαντούν, δεν απαντούν είτε γιατί είναι απασχολημένοι, είτε γιατί βαριούνται αλλά κυρίως γιατί φοβούνται. Και αν φοβούνται σημαίνει ότι δεν είναι υποστηρικτές της κυβέρνησης, αλλά μάλλον το αντίθετο. Το δείγμα λοιπόν, είναι παραποιημένο. Δεν είναι αντιπροσωπευτικό. Σ' αυτό το παραποιημένο δείγμα, έχουμε ότι 10% απάντησαν ότι έχουν τακτική πρόσβαση στον παράνομο Τύπο. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί σε περίπου 3 εκατομμύρια Πολωνών.

ΕΡ.: *Ποια είναι η κυκλοφορία των επίσημων εφημερίδων;*

ΑΠ.: Φυσικά, η κυκλοφορία των τριών επίσημων εφημερίδων είναι πολύ μεγαλύτερη. Δεν γνωρίζω την κυκλοφορία της *Tribuna Ludu*, της *Zucie Warszawy* ή της *Troud*.

ΕΡ.: *Είναι περίπου 100.000 φύλλα;*

ΑΠ.: Όχι, είναι μεγαλύτερη. Αλλά δεν νομίζω ότι μπορούμε να συγκρίνουμε αριθμούς γιατί πρόκειται για μια πολύ διαφορετική κατάσταση. Και νομίζω ότι από αυτά τα στοιχεία που σας έδωσα, μπορείτε να κρίνετε πόσο μεγάλοι είναι ο κατάλογος των παράνομων εντύπων. Γιατί όλες αυτές οι εφημερίδες και τα περιοδικά —σας μίλησα για 800 διαφορετικά έντυπα— εκδίδονται συνήθως σε πολύ μικρό αριθμό αντιτύπων. Μερικά για παράδειγμα, σε 100 αντίτυπα, μόνον για το

εργατικό δυναμικό μιας επιχείρησης. Αλλά υπάρχουν και εβδομαδιαίες εφημερίδες που κυκλοφορούν παράνομα σε 50-70.000 αντίτυπα κάθε εβδομάδα και κάτω από πολύ αντίξοες συνθήκες. Δεν μπορείτε να πουλήσετε την εφημερίδα γιατί είναι παράνομη, δεν έχετε χαρτί για εκτύπωση δεν μπορείτε να διαθέτετε πιεστήριο. Απαιτείται, λοιπόν μια πολύ ισχυρή δομή και πολλά αποθέματα χαρτιού. Αλλά κυρίως υπάρχει πρόβλημα στη διανομή γιατί είναι παράνομη και επισύρει ποινή φυλάκισης μέχρι τρία χρόνια. Διακινδυνεύεις, λοιπόν πολλά αν σε πιάσουν, με περισσότερα από ένα αντίτυπα. Γι' αυτό η διανομή πρέπει να γίνεται με μεγάλη μυστικότητα δεν πρέπει να κουβαλάς πολλά αντίτυπα και πρέπει να τα δίνεις μόνο σε ανθρώπους που εμπιστεύεσαι. Γιατί αλλιώς μπορεί να σε συλλάβει η αστυνομία. Η διανομή είναι πολύ σημαντική δουλειά. Σύμφωνα με εκτιμήσεις σ' αυτήν την υπόθεση είναι αναμειγμένοι 70-100.000 άτομα.

ΕΡ.: *Κάποιοι ισχυρίζονται ότι οι αρχές δεν έχουν σχέση με την κοινωνία και αποτελούν μια απομονωμένη ομάδα που δεν γνωρίζει τι συμβαίνει στον έξω κόσμο. Μου έδωσαν την εικόνα ότι από την μια πλευρά υπάρχει η εξουσία και από τη άλλη όλη η πολωνική κοινωνία. Είναι αληθινή αυτή η εικόνα ή θεωρείται ότι είναι υπεραπλουστευμένη;*

ΑΠ.: Είναι κάπως υπερβολικά απλουστευμένη. Πιστεύω ότι η υπεραπλουστευση αυτή γίνεται από άτομα που δεν λαμβάνουν υπόψη τους ότι στην κοινωνία υπάρχουν ορισμένες ομάδες που ωφελούνται από το σύστημα. Έχουν τον παράδεισό τους που είναι μικρός. Αλλά η γενική εικόνα είναι αυτή. Υπάρχουν οι αρχές με τις δικές τους δομές και απέναντι η κοινωνία που προσπαθεί είτε να κερδίσει κάποιες εξουσίες από τις αρχές, είτε να αναπτύξει τις δικές της δομές.

ΕΡ.: *Για παράδειγμα παρατηρείται το φαινόμενο της «μαύρης αγοράς»: μια μορφή παραοικονομίας με υψηλό ποσοστό κέρδους. Πιστεύετε ότι οι αρχές αφήνουν τα πράγματα να κυλούν έτσι, επειδή κάποια κοινωνικά στρώματα που κερδίζουν από την μαύρη αγορά, ζουν μια άνετη ζωή; Αυτά είναι τα στρώματα που υπαινίσσεστε ότι ωφελούνται;*

ΑΠ.: Βέβαια υπάρχουν κάποια τέτοια στρώματα. Δεν υπονοούσα όμως, αυτό. Το καθεστώς της παραοικονομίας παρατηρείται και σε άλλες χώρες. Πιστεύω ότι υπάρχει παντού, αλλά εκδηλώνεται με διαφορετικές μορφές. Στην Πολωνία παρατηρείται σε μεγαλύτερη κλίμακα από άλλες χώρες, αλλά δε νομίζω ότι στο φαινόμενο μετρά η τάξη μεγέθους. Πιστεύω ότι οι αρχές είναι αναγκασμένες να ανέχονται αυτή την κατάσταση γιατί διαφορετικά ολόκληρο το σύστημα θα κατάρρευσε. Αν θέλεις να κάνεις κάτι στο σπίτι σου, κάποια επισκευή, να το βάψεις πχ., δεν μπορείς να το κάνεις μέσα από τους επίσημους φορείς και τις εταιρίες. Έτσι λοιπόν δημιουργείται η παραοικονομία. Δεν νομίζω ότι αυτοί που ασχολούνται με την παραοικονομία επωφελούνται από το σύστημα. Επωφελούνται όμως οι ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί, οι υψηλόμισθοι οι συνταξιούχοι με τις μεγάλες συντάξεις. Αλλά δε νομίζω ότι οι μεμονωμένοι επιχειρηματίες αποτελούν σημαία στήριξης για το σύστημα. Νομίζω ότι

αυτοί μάλλον θα ήταν ευτυχείς αν άλλαζε κάπως το σύστημα. Γιατί υπό τις παρούσες συνθήκες δεν μπορούν να επεκτείνουν τις μικρές επιχειρήσεις τους. Συνεχώς υφίστανται οικονομικές πιέσεις (υψηλή φορολογία κλπ.) για να περιορίσουν τις δραστηριότητές τους. Δεν αγαπούν το σύστημα, αλλά — όπως είπα — έχουν τον μικρό τους παράδεισο. Αυτό που πιστεύω ότι είναι το πιο σημαντικό — είναι και φαινόμενο χαρακτηριστικό μιας περιόδου που προηγείται επαναστάσεων ή σημαντικών κρίσεων — είναι η εγκατάλειψη των αρχών από την πνευματική ελίτ της χώρας. Οι πνευματικοί άνθρωποι σταματούν να υποστηρίζουν με οποιονδήποτε τρόπο τις αρχές.

ΕΡ.: *Ορισμένοι μου μετέφεραν την εντύπωση ότι τώρα στην Πολωνία υπάρχει μια κοινωνική και πολιτιστική στασιμότητα. Μου ανέφεραν ότι η πολιτιστική ζωή δεν ανθεί όπως πριν από τέσσερα χρόνια. Δεν υπάρχουν καλά θεατρικά και κινηματογραφικά έργα, δεν υπάρχει λογοτεχνία ποιότητας. Υπάρχει μια απάθεια από τη νέα γενιά για τις πολιτικές εξελίξεις. Πιστεύετε ότι έτσι έχουν τα πράγματα; Αν ναι, τι εξήγηση δίνετε;*

ΑΠ.: Η απάντησή μου είναι ναι και όχι. Πιστεύω ότι υπάρχει μια έντονη πολιτιστική ζωή που αναπτύσσεται, όμως, έξω από τις επίσημες δομές. Ο κινηματογράφος όμως, για παράδειγμα, βρίσκεται υπό τον πλήρη έλεγχο των αρχών.

ΕΡ.: *Πάντα ελεγχόταν από τις αρχές, αλλά αυτό δεν εμπόδιζε την παραγωγή πολλών καλών ταινιών και κάτω από πιο δύσκολες συνθήκες.*

ΑΠ.: Είναι αλήθεια. Αλλά τότε η κατάσταση ήταν διαφορετική, υπό την έννοια ότι οι πνευματικοί άνθρωποι ήθελαν να συνεργαστούν με τις αρχές, προσπαθούσαν να βρουν τρόπους μέσα από τις επίσημες δομές, ασκούσαν πιέσεις και ορισμένες φορές μπορούσαν να παράγουν κάποια καλά έργα μέσα στο σύστημα. Τώρα η κατάσταση έχει αλλάξει γιατί η κοινωνία είναι παρωμένη σε σύγκριση με το παρελθόν. Αν δείτε τα πράγματα πριν το 1980, θα παρατηρήσετε, ότι η πολιτική μας ζωή έχει μια συνοχή. Οι δυνάμεις ήταν περισσότερες από ό,τι σήμερα αλλά καλυπτόταν όλο το φάσμα των πολιτικών τάσεων. Τώρα η ρήξη είναι πολύ μεγαλύτερη και βαθύτερη. Υπάρχει σχεδόν σαφής διαχωρισμός μεταξύ των συνεργατών του καθεστώτος και αυτών που είναι ενταγμένοι με κάποιο τρόπο στην αντιπολίτευση. Από πολιτική άποψη, δεν υπάρχει «κεντρώα τάση» — μια ενδιάμεση τάση ανάμεσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα και την Αλληλεγγύη — που να έχει καλές διασυνδέσεις και με τις δύο πλευρές. Έχει εξαφανισθεί η κεντρώα τάση και γι' αυτό νομίζω ότι υπάρχει αυτή η κίνηση για ένταξη σε κρατικούς θεσμούς όπως ο κινηματογράφος και το θέατρο. Είναι όμως δύσκολο να κάνει κανείς κάτι στα πλαίσια αυτών των θεσμών γιατί φοβάται μήπως κατηγορηθεί ότι συνεργάζεται με την εξουσία. Δεν θα έλεγα λοιπόν ότι η πολιτιστική κατάσταση είναι στάσιμη. Για παράδειγμα: Σε κάθε χώρα μπορεί να βρει κανείς 2-3.000 ανθρώπους που διαβάζουν ποίηση. Αλλά στην Πολωνία η ζήτηση της κουλτούρας είναι πολύ μεγάλη. Αν ένα έργο είναι καλό, μπορεί να εκδοθεί από τις αρχές

και ταυτόχρονα να είναι ανεξάρτητο. Οι άνθρωποι γνωρίζουν ότι θα διαβάσουν κάτι που πραγματικά εκφοβίζει τα αισθήματα και τις ανησυχίες τους.

ΕΡ.: *Είπατε ότι όχι μόνον οι διαφωνούντες αλλά και η πλειοψηφία της κοινωνίας αντιτίθεται στις αρχές. Σ' αυτήν την ευρεία αντιπολίτευση υπάρχουν διαφορετικές τάσεις και απόψεις σχετικά με την αποτίμηση των εμπειριών, το πολιτικό πρόγραμμα, τα μοντέλα, την τακτική;*

ΑΠ.: Το κύριο τμήμα της αντιπολίτευσης έχει την εκτίμηση της ευελιξίας του συστήματος.

Αλλά υπάρχει και η άποψη που λέει ότι βασικά το σύστημα δεν επιδέχεται βελτίωση· πράγμα που σημαίνει ότι ο μόνος τρόπος για βελτίωση της ζωής μας είναι η αλλαγή του συστήματος. Αυτή είναι η «ριζοσπαστική τάση». Την αποκαλώ «ριζοσπαστική» με ορισμένες επιφυλάξεις γιατί είναι ριζοσπαστική στα λόγια αλλά πολύ μετριοπαθής στα έργα. Εκπροσωπείται από μικρές, ακραίες ριζοσπαστικές ομάδες. Δεν εκπροσωπείται από την Αλληλεγγύη αλλά από εθνικιστικές ομάδες.

Αν αποδεχτείτε την άποψη ότι το σύστημα είναι εντελώς δυσκίνητο και άκαμπτο και ότι ο μόνος τρόπος με τον οποίο μπορούμε να επιτύχουμε χειροπιαστή βελτίωση της κατάστασης είναι η αλλαγή του συστήματος, τότε το συμπέρασμα είναι το εξής: Πρώτα απ' όλα—όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό—κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνει αποκλειστικά και μόνον στην Πολωνία αλλά συνδέεται με μια γενικότερη αλλαγή της πολιτικής κατάστασης στην Ευρώπη και αυτό ξεπερνά κατά πολύ τις δυνατότητες παρέμβασής μας. Για να συμβεί λοιπόν κάποια αλλαγή πρέπει να προυπάρξει κάποια διεθνής κρίση που θα επιλυθεί με την τροποποίηση του συστήματος. Έτσι, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε, είναι να περιμένουμε. Βέβαια, μπορούμε να εξελιχθούμε οι ίδιοι, να βοηθήσουμε στην εξέλιξη της πολιτικής σκέψης στη χώρα, αλλά τίποτα ουσιαστικότερο δεν μπορεί να γίνει και τίποτε δεν μπορεί τώρα να κερδηθεί.

ΕΡ.: *Πιστεύετε ότι στην αποκρυστάλλωση αυτής της αντίληψης έχει επηρεάσει το γεγονός ότι οι Πολωνοί έχουν κουραστεί από τους συνεχείς και ανεπιτυχείς αγώνες τους;*

ΑΠ.: Η πλειοψηφία του λαού συμμερίζεται αυτή την άποψη. Αλλά νομίζω ότι είναι αποτέλεσμα όχι της πεποίθησής τους ότι τίποτα δεν μπορεί να γίνει, αλλά οφείλεται μάλλον στο συνδυασμό από τη μια πλευρά της συμπαγούς εικόνας των εκπροσώπων της εξουσίας και από την άλλη της έλλειψης ελπίδας και επιθυμίας για δράση. Δεν μπορεί ένας ολόκληρος λαός να ζει συνεχώς κάτω από συνθήκες έντονης πολιτικής δράσης. Υπάρχουν περιοδοί που όλοι είναι γεμάτοι ενθουσιασμό και έτοιμοι για δράση. Τον περισσότερο όμως καιρό—και εδώ δεν διαφέρουν οι Πολωνοί από τους άλλους λαούς—κοιτάζουν τη δουλειά τους εργάζονται για να βγάλουν χρήματα, να δημιουργήσουν οικογένεια. Υπάρχουν λοιπόν, περιοδοί έντονης πολιτικής δραστηριότητας για ολόκληρη την κοινωνία και περιοδοί που η δραστηριότητα αυτή ατονεί.

Τώρα βρισκόμαστε σε αυτή τη φάση. Δεν σημαίνει όμως ότι δεν υπάρχουν τεράστιες δυνατότητες για δράση, αν προκύψει κάποιο ζήτημα. Αυτή η τάση νομίζω ότι είναι η κυρίαρχη γιατί εκπροσωπεί την πλειοψηφία των απλών ανθρώπων.

Υπάρχει μια άλλη άποψη που νομίζω ότι κυριαρχεί στους χώρους εργασίας στη βιομηχανία, και που υποστηρίζει ότι αυτό το σύστημα μπορεί να αλλάξει και, ότι δεν έχει ερευνηθεί πλήρως η ευελιξία του συστήματος. Αυτή η τάση δεν αναγνωρίζει ότι το σύστημα έχει εσωτερικούς μηχανισμούς που πρέπει να αλλάξουν γιατί όλοι γνωρίζουν ότι είναι εντελώς στείοι και δεν διαθέτει τα μέσα που θα επιτρέψουν ν' αλλάξει τις δομές του. Οι αλλαγές του συστήματος οφείλονται σε εξωγενείς παράγοντες. Το σύστημα εξελίσσεται μέσα από διαδοχικές κρίσεις που του επιτάσσουν να προσαρμοστεί στη νέα κατάσταση. Δεν γνωρίζω αν η κοινοβουλευτική δημοκρατία είναι ένα σύστημα όπου όλα μπορούν ν' αλλάξουν. Όμως υπάρχουν μηχανισμοί και κάποιοι κανόνες του παιχνιδιού. Το δικό μας σύστημα δεν διαθέτει μηχανισμούς και θεσμούς ικανούς να πραγματοποιήσουν αυτές τις αλλαγές. Οι αλλαγές λοιπόν, πρέπει να προέλθουν πέρα από το σύστημα, και σαν αποτέλεσμα πίεσης που θα ασκηθεί από δυνάμεις που δεν είναι ενταγμένες στο καθεστώς.

Έτσι, λοιπόν πιστεύουμε ότι όλες οι ενέργειες της αντιπολίτευσης παίζουν κάποιο ρόλο. Για παράδειγμα, οι αρχές είναι αναγκασμένες να δεχτούν τώρα πίεση από την αντιπολίτευση, που είναι ένα είδος μη εγκαθιδρυμένης δύναμης στη χώρα αυτή.

Η τάση αυτή λοιπόν, δεν είναι ριζοσπαστική στα λόγια, αλλά στην πράξη, με την έννοια ότι δίνει κάποιο άμεσο πρόγραμμα δράσης. Αυτή η τάση εκπροσωπείται γενικά από την Αλληλεγγύη.

ΕΡ.: *Και οι άλλες τάσεις; Μπορούμε να ταξινομήσουμε όλες αυτές τις ομάδες με βάση τους παραδοσιακούς όρους «Αριστερά», «Δεξιά», «Κέντρο»;*

ΑΠ.: Νομίζω ότι αυτή η παραδοσιακή διαίρεση δεν ταιριάζει με την κατάσταση στην Πολωνία. Αν, για παράδειγμα, πάρετε την αλληλεγγύη θα δείτε ότι αποτελείται από ένα μίγμα τάσεων. Οι παραδοσιακές αντιλήψεις της Αριστεράς και της Δεξιάς αντιδρούν στην αλλαγή της πολιτικής κατάστασης στην Πολωνία. Η παραδοσιακή Αριστερά λ.χ. δίνει έμφαση σε αλλαγές που έχουν σχέση με τη βελτίωση της ποιότητας χωρίς να τηρεί πολύ επιφυλακτική στάση έναντι της εκκλησίας. Έτσι, στο θέμα αυτό έρχεται σε αντίθεση με την Αλληλεγγύη.

Η Αλληλεγγύη διατηρεί καλές και στενές σχέσεις με την εκκλησία. Και οι δύο φορείς έχουν μεγάλη ισχύ. Η εκκλησία έχει στα χέρια το όπλο του κηρύγματος και η Αλληλεγγύη έχει τα συνδικάτα. Υποστηρίζουν μια μορφή κράτους πρόνοιας.

Είναι πολύ δύσκολο λοιπόν να κατατάξουμε αυτές τις ομάδες και θεωρώ ότι αυτοί οι αυστηροί κλασικοί προσδιορισμοί δεν εφαρμόζονται στη χώρα μας. Σε ένα άρθρο του, ο σοβιετικός διαφωνών Αμάλγκεφ, περιγράφει τα πολιτικά φάσματα στη Σοβιετική Ένωση, όχι υπό το πρίσμα της Αριστεράς και της Δε-

ξιάς, αλλά υπό τη μορφή ενός κύκλου, όπου και οι δύο τάσεις, η ακροαριστερά και η ακροδεξιά συναντώνται. Γιατί, για παράδειγμα, αν πάρετε μια, μάλλον ριζοσπαστική, ομάδα μέσα σ' ένα κόμμα, αυτή είναι ιδιαίτερα λαοφιλής και έχει εθνικιστικές απόψεις, —για να χρησιμοποιήσουμε τη μαρξιστική αλλά και διεθνή ορολογία. Ένα βήμα μόνο σε χωρίζει από την ακροδεξιά, το φασισμό, τον αντισημιτισμό και όλων των ειδών τις λαϊκιστικές τάσεις. Αν προχωρήσεις λίγο περνάς στην άλλη πλευρά. Υπάρχει, λοιπόν, μια ανακύκλωση και δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία η οριακή ταξινόμηση.

ΕΡ.: *Θα ήθελα να σας ρωτήσω για το ρόλο της εκκλησίας. Πιστεύετε ότι τώρα η εκκλησία βρίσκεται στο κέντρο της πολιτικής ζωής ή παίζει έναν αμφιλεγόμενο ρόλο;*

ΑΠ.: Δεν νομίζω ότι η εκκλησία βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής ζωής, γιατί η εκκλησία πάντα ήθελε να παίζει ένα μεσολαβητικό ρόλο, υπό την έννοια ότι η εκκλησία μιλάει εκ μέρους του λαού. Η εκκλησία είναι ο συνδυασμός κρίκων μεταξύ του λαού και των αρχών. Είναι γεγονός ότι πολλές δραστηριότητες κινούνται κατά ένα μέρος γύρω από την εκκλησία ή γίνονται υπό την σκέπη της εκκλησίας. Η στάση της εκκλησίας στην Πολωνία δεν έχει αλλάξει μετά την επιβολή του στρατιωτικού νόμου. Η εκκλησία δεν θεωρεί σωστό να συστήσει στους πολίτες να ενταχθούν στην Αλληλεγγύη. Η εκκλησία μιλάει μάλλον για ηθικές αξίες παρά για συγκεκριμένες οργανωτικές δομές, για ενέργειες και για τρόπους εφαρμογής των αξιών αυτών, υπό την έννοια των θεσμών.

Γι' αυτό το λόγο όμως, μετά την επιβολή του στρατιωτικού νόμου, η εκκλησία πήρε μια πιο συγκεκριμένη θέση έναντι των θεσμών. Γιατί η εκκλησία ήταν ο μόνος εκπρόσωπος της κοινωνίας που ήταν αποδεκτός από την Αλληλεγγύη. Στη συνέχεια όμως, η εκκλησία περιορίστηκε σε θέσεις που έχουν σχέση κυρίως με τη θρησκεία.

ΕΡ.: *Τώρα η εκκλησία αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας. Το ίδιο συνέβαινε και πριν από 25 ή 15 χρόνια; Υπήρξε κάποια μεταβολή και αν ναι, πότε σημειώθηκε;*

ΑΠ.: Νομίζω ότι η εκκλησία παίζει από καιρό, έναν σημαντικό ρόλο στο σύστημά μας. Και σίγουρα η σημασία του ρόλου της αυξήθηκε το 1956, όταν ο καρδινάλιος Βιζίνσκι έρριξε όλο το βάρος, στην τάξη των κληρικών. Ήταν τότε η μόνη φορά, που Πριμάτος ψήφισε σε εκλογές. Έκανε πολλά για τους Πολωνούς. Κανείς δεν ξέρει τι θα είχε συμβεί αν είχε ακολουθήσει τότε διαφορετικό δρόμο.

Στην περίοδο πριν το 1980, η επίσκεψη στον Πριμάτο ήταν κάτι που προξενούσε πάντα μεγάλη αναστάτωση στην κυβέρνηση και στο κόμμα. Όταν ο Κάρτερ ή Νίξον θέλησαν να επισκεφτούν την Πολωνία, γινόταν πάντα συζήτηση για το αν θα επισκεφθούν τον Πριμάτο και βέβαια ποτέ δεν το κατάφεραν. Τώρα, συχνά συμβαίνει πολιτικοί να επισκέπτονται τον Πριμάτο. Όπως υπάρχουν και αρκετοί πολιτικοί που θέλουν να συναντηθούν με ανθρώπους της αντιπολίτευσης. Και αυτό είναι εφικτό. □

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΑΝΤΡΕΪ ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ

Σμιλεύοντας τό χρόνο

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ
ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ

Έκδόσεις Νεφέλη

Μαυρομυχάλη 9 Αθήνα 106 79 Τηλ. 36.07.744

Φωτεινή Τσαλικογλου

Ο ΜΥΘΟΣ
ΤΟΥ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΥ
ΨΥΧΑΣΘΕΝΗ

Εκδόσεις Παπαζήση

ΦΩΤΕΙΝΗ ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ

Ο ΜΥΘΟΣ
ΤΟΥ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΥ
ΨΥΧΑΣΘΕΝΗ

Οι λειτουργίες μιας
κοινωνικής κατασκευής

Μια διαφορετική ματιά στο φαινόμενο
της τρέλας, δίχως καθησυχαστικές μυ-
θοπλαστικές κατασκευές.

Μόλις κυκλοφόρησε
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

«Ο καφές χύθηκε ή η χώρα χρεωκόπησε»

Το ύφος και το ήθος της επιστολής του Αν. Παπανδρέου προς τους εφτά «αναδομηθέντες» υπουργούς και υφυπουργούς σχολιάστηκε ήδη αρκετά: επισημάνθηκε ο βίαιος αυταρχισμός του πρώτου ενικού προσώπου («αποφάσισα πως ήρθε η στιγμή να επιστρέψουν καταξιωμένα στελέχη του Κινήματός μας, όπως εσείς, στην Οργάνωση») και υπογραμμίστηκε το οξύμωρον να εύχεται καλή επιτυχία στα νέα καθήκοντά τους, στα πρόσωπα που, τυπικά τουλάχιστον, απλώς προτείνονταν για το νέο Εκτελεστικό Γραφείο.

Βεβαίως ο σχολιασμός δεν προσκόμισε κανένα νέο στοιχείο. Ο Αν. Παπανδρέου είναι η μόνη και η πρωτογενής πηγή εξουσίας. Το Καταστατικό του ΠΑΣΟΚ, το αναθεωρημένο Σύνταγμα και οι νόμοι που προσδιορίζουν τις αρμοδιότητες του πρωθυπουργού θωρακίζουν θεσμικά αυτή του την ιδιότητα και συμπληρώνουν το χάρισμα που του εξασφαλίζει ακόμα την διαρκώς αιμορροούσα λαϊκή συναίνεση. Οι γενικές εκλογές— για τις οποίες μόνος πλέον αποφασίζει— λειτουργούν ως ένα οιο- νεί δημοψήφισμα με μοναδικό αντικείμενο τον έλεγχο της εμπιστοσύνης του λαού. Με αυτή την έννοια θα ήταν δυνατόν και να αντικατασταθούν από μια επιστημονικά οργανωμένη δημο- σκόπηση, υπό τον όρο ότι το δείγμα θα ήταν επαρκές.

Παρ' ότι, λοιπόν, ο πρωθυπουργός όχι μόνον διαθέτει αυτήν την εξουσία αλλά και την ασκεί αυτάρεσκα και αλαζονικά, αρνείται συστηματικά να αναλάβει τις ευθύνες που του ανή- κουν! Έτσι στην επιστολή του— αλλά και σε άλλα κείμενά του— ενώ χρησιμοποιεί με σχεδόν σαδιστική απόλαυση το πρώτο ενικό πρόσωπο όταν πρόκειται να αποφασίσει για την τύχη προσώπων που είναι μέλη της Κυβέρνησής του, του ΠΑ- ΣΟΚ και κάποτε θεωρούνταν φίλοι του, επιλέγει το τρίτο πρό- σωπο της απρόσωπης σύνταξης όταν πρόκειται να αναφερθεί σε γεγονότα ή καταστάσεις για τα οποία ο ίδιος είναι πάντα πολιτικά και θεσμικά υπεύθυνος.

Στην επιστολή του, όταν αναφέρεται σε αυτούς που ο ίδιος ε- ξουδετέρωσε, μιλά με έναν τρόπο που υποδηλώνει την ασυγ- κράτητη ψυχολογική ορμή του να απαρνηθεί τις ευθύνες του. Οι σύντροφοι λοιπόν, και οι συναγωνιστές «ή έφυγαν, ή δια- γράφτηκαν, ή αδρανοποιήθηκαν». Ωστόσο η γλώσσα έχει τους δικούς της κανόνες και κάποτε εκδικείται αυτόν που νομίζει πως την εξουσιάζει. Τα ρήματα «φεύγω» και «αδρανοποιού- μαι» δηλώνουν μια ενέργεια που φορέας της είναι το ίδιο το γραμματικό υποκείμενο. Όμως το ρήμα «διαγράφομαι» χρή- ζει ποιητικού αιτίου, όπως θα 'λεγαν οι παλιοί γραμματικοί. Ουδείς διαγράφεται με τη θέλησή του και ουδείς προβαίνει στη

διαγραφή του. Μπορεί να λένε οι νοικοκυρές «αχ, χύθηκε ο κα- φές» συγκαλύπτοντας μια δική τους απροσεξία, αλλά είναι ε- ξαιρετικά επικίνδυνο ο πρωθυπουργός και πρόεδρος του ΠΑ- ΣΟΚ να χρησιμοποιεί τις ίδιες εκφράσεις με την ίδια συντακτι- κή και ψυχολογική δομή, για να αναφέρεται στις ενέργειες, τις πρωτοβουλίες και τις παραλείψεις του.

Με όμοιο τρόπο, όταν αναφέρεται στις «στρεβλώσεις και τα εκφυλιστικά φαινόμενα» χρησιμοποιεί πάλι τριτοπρόσωπη σύνταξη. Τα φαινόμενα αυτά «αναπτύχθηκαν στην Οργάνω- ση» συνεπώς, ουδείς είναι υπεύθυνος για τη γέννησή τους ή τουλάχιστον ο πρωθυπουργός δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί υ- πεύθυνος.

Αυτό το παιχνίδι, ανάμεσα στο πρώτο και το τρίτο πρόσω- πο, δυστυχώς, δεν είναι διόλου αθώο. Συνοπτικά, και κατ' α- νάγκην σχηματικά διατυπωμένο, θα 'λεγε κανείς πως το πρώτο πρόσωπο ανοίγει το πεδίο και επιθυμιών, των φαντασιώσεων και των απολαύσεων του υποκειμένου και διέπεται από την «αρχή της ηδονής». Αυτό το έχουν αντιληφθεί οι ευφυείς γε- λιογράφοι. Ο Γ. Ιωάννου τελειώνει μια εικονογραφημένη ι- στοριούλα του με την ακόλουθη εκπληκτική στιχομυθία Μάγ- κυς και Ανδρέα:

«— Δεν κάνεις ποτέ κάτι επειδή το θέλεις; Έτσι για το κέφι σου βρε αδελφέ!

— Έχεις δικιο... Πρέπει να το ριζώ λίγο έξω. Λέω να κάνω έ- ναν ανασχηματισμό... Να ξεσκάσω λίγο...».

Όμως παράλληλα με την «αρχή της ηδονής» λειτουργεί και η «αρχή της πραγματικότητας». Κι αυτή δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίζεται κατ' εξακολούθησιν με εκφράσεις απρόσωπες με εκφορές του ρήματος σε τρίτο πρόσωπο. Διότι σ' αυτή την περίπτωση, η τριτοπρόσωπη εκφορά και η ανάγκη να εξοβελι- σθεί από τη συνείδηση του πρωθυπουργού η απογοήτευση που του γεννά ακριβώς η πραγματικότητα, μετατρέπεται σε αλάν- θαστο σύμπτωμα βαθύτατης ψυχολογικής ανωριμότητας. Με άλλα λόγια, ο Ανδ. Παπανδρέου εμφανίζεται ικανός να δηλώ- σει κάποια μέρα— σαν τη νοικοκυρά που θα έλεγε με αθώο βλέμμα στους προσκεκλημένους «ξέρετε, το φαί κήκε»— «ξέρετε, εγώ έκανα ό,τι μπορούσα, όμως η χώρα χρεωκόπη- σε» κι ύστερα να πάρει το αεροπλάνο και να πετάξει στη μα- κρινή Σουηδία, όπου θα τελειώνει τις μέρες του στοχαζόμενος τους «αχάριστους και ανίκανους» συνεργάτες του. Αρνούμε- νος ακόμα και τη συλλογική ευθύνη του «δυστυχώς επωχεύ- σαμεν» του εθνικού ηγέτη, όπως ο Χαρίλαος Τρικούπης.

Προφανώς, το συμπέρασμα είναι πολύ ισχυρό και η απόδει- ξή του εξαιρετικά ισχνή. Η ένσταση είναι δεκτή! Όμως αυτό το παιχνίδι ανάμεσα στην αυτάρκεια του «εγώ» και στις ευθύ- νες που εναποτίθενται σ' «αυτούς» είναι το πιο επικίνδυνο παι- χνίδι που μπορεί να μας παίξει ο Ανδρέας.

Σχεδία

Ένα εργαστήρι καλλιτεχνικής απασχόλησης για παιδιά

Από τις αρχές του Φεβρουαρίου λειτουργεί στο κέντρο της Αθή- νας ένα εργαστήρι καλλιτεχνι- κής απασχόλησης για παιδιά με τ' όνομα «Σχεδία». Εκεί τα παι- διά έχουν την ευκαιρία ν' ασχο- ληθούν με διάφορες μορφές τέ- χνης. Πιο συγκεκριμένα, στη Σχεδία λειτουργούν φέτος τμή- ματα θεάτρου, κινηματογράφου - βίντεο, μουσικής, χαρακτηρισ- τικά, περιβαλλοντικού παιχνιδιού κι ε- λευθερών κατασκευών με ποικί- λα υλικά. Κάθε δραστηριότητα απασχολεί τα παιδιά ένα δίωρο την εβδομάδα και κάθε παιδί μπορεί να συμμετέχει σε μία ή πε- ρισσότερες δραστηριότητες.

Σκοπός των ειδικών που δου- λεύουν με τα παιδιά στη «Σχε- δία» είναι να τους δώσουν τα κα- τάλληλα ερεθίσματα και τις απα- ραίτητες πρακτικές γνώσεις που θα τα βοηθήσουν να εκφραστούν καλλιτεχνικά χωρίς να τους επι- βάλουν μία καθορισμένη αισθητι- κή άποψη.

«Η ιδέα για τη δημιουργία ενός τέτοιου εργαστηρίου ξεκίνησε α- πό τη διαπίστωση ότι τα παιδιά που ζουν στην πόλη δεν ξέρουν πως ν' αξιοποιήσουν τον ελεύθε- ρο χρόνο τους, αυτό το λίγο χρό- νο που μένει ελεύθερος μετά το σχολείο και τα κάθε είδους μαθη- ματα (ξένες γλώσσες, φροντιστή- ρια κτλ.). Έχοντας δουλέψει πολλά χρόνια με παιδιά παρατη- ρήσαμε ότι οι καλλιτεχνικές δρα- στηριότητες τους δίνουν πάντα χαρά, αν γίνονται σ' ένα πλαίσιο ελευθερίας, χωρίς περιορισμούς, ειδικούς κανόνες συμπεριφοράς κι ανταγωνισμούς. Αυτό δηλαδή που θέλουμε δεν είναι να φορτώ-

σουμε τα παιδιά με άλλη μία υπο- χρεωτική ενασχόληση, αλλά να τους δώσουμε την ευκαιρία να γευτούν την απόλαυση της δη- μιουργίας. Στη «Σχεδία» τα παι- δία έρχονται να διασκεδάσουν, να βρουν φίλους και να γνωρί- σουν τον κώδικα της τέχνης έτσι ώστε να μπορούν σ' οποιαδήποτε στιγμή της ζωής τους να επωφε- ληθούν απ' το λυτρωτικό ρόλο που αυτή μπορεί να παίξει.»

Το εργαστήρι «Σχεδία» διευθύ- νει η παιδαγωγός Σίσσυ Βαφέα σε συνεργασία με τη μουσικό Ε- λένη Κεραμέα, τις ηθοποιούς Μαριλὸρ Κουλέν και Νατάσα Ζούκα, τη χαράκτρια Ζωή Κερα- μέα, και τη Σοφία Γιαννοπούλου. Η «Σχεδία» στεγάζεται στον α' όροφο του νεοκλασικού κτιρίου επί της λεωφόρου Αμαλίας αρ. 38. Πληροφορίες στο τηλέφωνο 32.29.238.

Σημειωματάριο ειδήσεων

● Νέους στόχους για την αρχή της νέας δεκαετίας υπόσχεται το βιβλιοπωλείο για τις γυναίκες που έκλεισε δέκα χρόνια λειτουργίας. Λειτουργεί

αναανεωμένο και με νέο όνομα, **ΣΕΛΑΝΑ**, στη Σίνα 38.

● Μη ξεχνάτε όμως ποτέ τα περιοδικά— και πάντα βέβαια να θυμάστε το **ΑΝΤ1**! Κυκλοφόρησε μετά από καιρό, το **ΑΜΦΙ** με πλούσια ύλη και αρκετά ενδιαφέροντα άρθρα. Επίσης η **Σχεδία** με αφιέρωμα στο άβατο του Αγίου Όρους, πολιτικά άρθρα και συνέντευξη του Στ. Νέστωρα. Στο τελευταίο τεύχος του **Διαβάζω** αφιέρωμα στον Έρνεστ Χεμινγκουέι. Ακόμη ενδιαφέρον υλικό για εκδηλώσεις, εκθέσεις κ.ά. στο τελευταίο τεύχος της τριμηνιαίας έκδοσης **Πανόραμα**. Τα περιοδικά είναι πολλά και θα έχουμε τη δυνατότητα το επόμενο δεκαπενθήμερο να σας υπενθυμίσουμε και άλλα. Αυτά από Αθήνα. Υπάρχει όμως και η επαρχία. Φίλοι αναγνώστες μην τη ξεχνάτε...

● *Επαρχία δεν είναι μόνο η Αθήνα*, δηλώνει το **Εκ**

Παραδρομής των Λεσχικών που έφθασε (με κάποια καθυστέρηση) στο 5ο τεύχος του. «*Δυσκόλο να ανταπεξέλθουμε σε τόσες δυσκολίες όντας ερασιτέχνες κι έχοντας ως αστρολάβο την ποιότητα...* Άλλωστε η όλη προσπάθεια κρατάει αρκετά από τον τίτλο του περιοδικού» δηλώνει το εισαγωγικό σημείωμα που απευθύνεται στους Αθηναίους και των 13 περιφερειών της χώρας. Στις 72 σελίδες του θα βρει κανείς συνταγές μαύρης μαγείας (αλλά και τους τρόπους αντιμετώπισής της), συμβουλές και προγράμματα για όσους θα εκτεθούν (στις επόμενες πλέον) δημοτικές εκλογές, πληροφορίες για τον Τύπο στην Ηλεία, την Πάτρα, τη Σύρο και για τα περιοδικά της επαρχίας— θα μάθει για όσα ανόσια και φοβερά συμβαίνουν στο Κόκκινο Σπίτι της Μύριαμ Χόπκινς Λάι στο Βόρειο Ευβοϊκό, στο ιχθυοτροφείο Κοτύχι του Ιονίου, σ' όσους βγαίνουν να ψαρέψουν με

δυναμική, σ' όσους παρακολουθούν διεθνή συνέδρια στις Κυκλάδες. Υπεύθυνοι γι' αυτά οι Γ. Αράγης, Σ. Γράβας, Ν. Γριποννησίτης, Ν.Α. Καββαδίας, Κ. Λογαράς, Ν. Λούπης, Ν. Ευδάκης, Μ. Παπαγιαννάκης, Ν.Ε. Πολίτης, Π.Ν. Σινόπουλος, Μ. Τερζοπούλου, Ε. Ψυχογιού.

Καλή αρχή, δύσκολη συνέχεια

STUDIO: το πρόπλασμα μιας ταινιοθήκης διακίνησης;

Δύσκολοι καιροί για τον κινηματογράφο! Με αρκετή καθυστέρηση— ανάμεσα στα πρώτα συμπτώματα της κρίσης του κινηματογράφου και στην αντίδραση παρεμβάλλεται, χωρίς υπερβολή, μία εικοσαετία—συνειδητοποιήσαν οι εκπρόσωποι του Τύπου και οι εκπρόσωποι της πολιτείας ότι το πρόβλημα του κινηματογράφου δεν είναι κυρίως πρόβλημα παραγωγής, αλλά πρόβλημα διακίνησης. Και με ακόμα πιο αργούς ρυθμούς άρχισαν να ενισχύουν πρωτοβουλίες που επιδιώκουν να στηρίξουν τα εναλλακτικά κύκλωμα διανομής.

Με πρωτοβουλία της Ομοσπονδίας Κινηματογραφικών Λεσχών και με την ενίσχυση της Διεύθυνσης Κινηματογραφίας του ΥΠΠΟ, δημιουργήθηκε τον περασμένο χρόνο μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με την επωνυμία **STUDIO**. Ο σκοπός της είναι εντέλει απλός: να δημιουργήσει μια ταινιοθήκη διακίνησης και να βοηθήσει έτσι όλο το παράλληλο κύκλωμα παρέχοντας ταινίες και υλικό σε φτηνές τιμές.

Οι πρώτες ενέργειες της Εταιρείας ήταν ν' αγοράσει τις ταινίες του Σ. Καψάσκη (200 μεγάλου μήκους και 107 μικρού) και του Γ. Μητρόπουλου (135 μεγάλου μήκους).

Πρόκειται για ταινίες των Ρενουάρ, Γκοντάρ, Ουέλλες, Φορντ, Τσάπλιν, Αντονιόνι, Φελίνι, Αϊζενστάιν, Ντοβζένκο, Πουντόβκιν, Ταρκόφσκι, Ντράγιερ,

Μπέργκμαν, Βέντερς, Φασμπίντερ κ.ά. Είναι μια βασική ταινιοθήκη που πρακτικά μπορεί να λειτουργήσει ως υλικό για την κινηματογραφική παιδεία των νεαρών κινηματογραφόφιλων και να στηρίξει αυτή τη διάσταση της δραστηριότητας των Λεσχών.

Παρ' ότι σε πρώτη όψη φαίνεται πως οι ταινίες μπορούν να ενδιαφέρουν μόνο τους νέους—οι μεγαλύτεροι τις έχουν δει κάμποσες φορές—το γεγονός ότι έχουν γίνει ήδη 300 προβολές σ' όλη την Ελλάδα αποδεικνύει ότι ο θεσμός έχει μια δική του δυναμική.

Καλή η αρχή, όμως το μέλλον προδιαγράφεται δύσκολο. Απαριθμούμε τις δυσκολίες:

1. Τι θα γίνει με τις ελληνικές ταινίες;
2. Πώς θα εξασφαλίζονται τα δικαιώματα νέων ταινιών που θα εμπλουτίζουν την ταινιοθήκη;
3. Πώς θα αντικαθίστανται οι φθαρμένες κόπιες;

Οι άνθρωποι που εμψυχώνουν αυτή τη στιγμή την Εταιρεία κι αποτελούν το Διοικητικό της Συμβούλιο, μάλλον έχουν συνείδηση των προβλημάτων. Γι' αυτό κι επιχειρούν να πλουτίσουν το υλικό τους αρχίζοντας από τις ταινίες σοσιαλιστικών χωρών που είναι φτηνότερες. Έτσι αγόρασαν αντί 150.000 δρχ. τα μη εμπορικά δικαιώματα της ταινίας του Κριστόφ Ζανουσί «Η δομή του κρυστάλλου».

Όμως μ' αυτούς τους ρυθμούς και με τον περιορισμένο προϋπολογισμό που διαθέτουν, σίγουρα

δεν πρόκειται να τα βγάλουν πέρα. Κι ίσως η αισιοδοξία που τους ενέπνεε κατά την πρόσφατη συνέντευξη Τύπου (16/1/87) να είναι ένας αρνητικός παράγοντας. Διότι η τελική πρόταση του δελτίου Τύπου υποδηλώνει—κατά τη γνώμη μας—ένα κράμα αφελούς αισιοδοξίας και σοβαρής αγνοίας των πραγματικών δεδομένων: «... στους βραχυπρόθεσμους στόχους της Εταιρείας αναφερόμαστε εντέλει την επιδίωξή μας για οικονομική αυτοδυναμία».

Είναι προφανές, ότι αν ο πραγματικός στόχος αυτής της πρωτοβουλίας υπερβαίνει τις εντελώς βραχυπρόθεσμες ανάγκες ν' αγοράσουν οι ταινίες αυτών των δύο γραφείων διανομής που έκλεισαν, τότε ο περί οικονομικής αυτοδυναμίας λόγος δεν είναι απλώς απόδειξη της αφελούς αισιοδοξίας, είναι εντέλει αποπροσανατολιστικός. Διότι το παράλληλο κύκλωμα για να λειτουργήσει απαιτεί πρώτα απ' όλα έναν εξαιρετικά εύρωστο κεντρικό μηχανισμό που θα το τροφοδοτεί με υλικό και ταινίες. Και χρειάζεται επίσης παράλληλες δραστηριότητες (φεστιβάλ, συμπόσια, εκδόσεις κτλ.) που να κεντρίζουν το ενδιαφέρον του ευρύτερου κοινού για εκείνες τις ταινίες που συνήθως διακινούνται στο μη εμπορικό κύκλωμα. Και προφανώς όλα αυτά κοστίζουν πολύ περισσότερο χρήματα απ' όσα μπορούν να συγκεντρωθούν από τη φτηνή ενοίκιαση 600 περίπου ταινιών.

Αν λοιπόν δεν το έχουν πλέον πάρει απόφαση ότι ο κινηματογράφος είναι μουσειακό είδος, τότε οι υπεύθυνοι του **STUDIO** πρέπει να απαιτήσουν από την πολιτεία σοβαρή ενίσχυση. Αλλά και το υπουργείο Πολιτισμού οφείλει να αντιληφθεί ότι είναι λάθος να χορηγούνται 400 εκατομμύρια για την παραγωγή 10 ταινιών, και 2-3 εκατομμύρια για την ταινιοθήκη που πάει να γίνει. Διότι είναι σαφές ότι αν αυτές οι ταινίες φτάσουν κάποτε σε κάποιο κοινό, αυτό δεν θα είναι το κοινό της εμπορικής αίθουσας, αλλά του παράλληλου κυκλώματος. Κι αν επ' αυτού υπάρχουν ακόμα αντιρρήσεις ή φροῦδες ελπίδες, δεν έχει κανείς, παρά να δει τα εισπρακτικά αποτελέσματα όλων ανεξαιρέτως των ελληνικών ταινιών, τα δύο τελευταία χρόνια.

Εκτός πια και αν το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου παράγει ταινίες που χωρίς να παίζονται πουθενά θα μεταφέρονται κατ' ευθείαν στο Αρχείο Κινηματογράφου όπου θα καταχωρούνται για το μελλοντικό ιστορικό μιας τέχνης βραχύβιας που άνθισε για μόλις 80 χρόνια κατά τον 20ο αιώνα!

Χ.Γ.Α.

ΥΓ.: Για όλους τους φίλους των Κινηματογραφικών Λεσχών σημειώνουμε πως η διεύθυνση του **STUDIO** είναι: Κλεισούρης 12, Αθήνα Τ.Τ. 106 77.

Μπορούμε να μιλάμε για γλωσσική πενία και υποβάθμιση;

του Αγαθοκλή Χαραλαμπίδου

Μετά την επίσημη αναγνώριση της νεοελληνικής γλώσσας και τη νόμιμη πια χρησιμοποίησή της και σε τομείς από τους οποίους είχε προηγουμένως αποκλειστεί, θα έλεγε κανείς ότι διευθετήθηκε επιτέλους ένα θέμα που η διατήρησή του σε εκκρεμότητα επί ενάμιση αιώνα επηρέασε αρνητικά την πνευματική καλλιέργεια και την ανάπτυξη της παιδείας του ελληνικού λαού. Πολύ σύντομα όμως μερικοί άρχισαν να ανησυχούν για τη μορφή, αρχικά, της νέας επίσημης γλώσσας και να μιλούν για ύπαρξη γλωσσικού προβλήματος, όχι ζητήματος αυτή τη φορά. Η γενικότερη γλωσσική πενία των Ελλήνων, η υποβάθμιση της ελληνικής γλώσσας, η ανεπάρκεια της και ο συνακόλουθος δανεισμός από άλλες γλώσσες που κινδυνεύει να τη διαβρώσει, αποτελούν τις συνιστώσες του προβλήματος. Όλα τα πρόσφορα μέσα: δημοσιεύματα στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, οργάνωση συνεδρίων, σύσταση εταιριών προστασίας της γλώσσας, επιστρατεύθηκαν για την παρουσίαση και ανάλυση του προβλήματος. Κύριο χαρακτηριστικό όλων αυτών των εκδηλώσεων είναι η γλωσσική κινδυνολογία. Επισημαίνουν τόσα και τέτοια νοσηρά συμπτώματα που, αν δεν αντιμετωπιστούν, η γλώσσα απειλείται με αφανισμό. Και τι προτείνουν για τη θεραπεία; Επαναφορά της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής, αν είναι δυνατό και στο Δημοτικό. Τελευταία μάλιστα, με αφορμή τη γνωστή θέση του υπουργού Παιδείας, κατακλύστηκαν τα λογής έντυπα με δημοσιεύματα που μονότονα επαναλαμβάνουν ότι τα αρχαία ελληνικά είναι η πανάκεια της γλωσσικής μας κακοδιαμονίας.

Διαβάζοντας το πλήθος αυτό των δημοσιευμάτων σχηματίζει κανείς την εντύπωση ότι η ελληνική γλώσσα διανύει την τελευταία περίοδο της ζωής της. Είναι όμως οι διαπιστώσεις αυτές επαρκώς τεκμηριωμένες, ώστε να κατοχυ-

ρωνεται η εγκυρότητά τους; Θα προσπαθήσω να απαντήσω σ' αυτό το ερώτημα.

Πρώτα - πρώτα τι σημαίνει γλωσσική πενία, υποβάθμιση, ισοπέδωση, αλλοίωση; Για να μιλάμε για γλωσσική πενία πρέπει να την έχουμε ορίσει και να έχουμε επισημάνει την έκταση και τα χαρακτηριστικά της. Αντί για ορισμό προβάλλονται αποσπασματικά κάποια συμπτώματα που θεωρούνται παθολογικά και που η υψηλή, όπως υποστηρίζεται συχνότητα εμφάνισής τους επιτρέπει τη διατύπωση ανησυχιών για τη γλώσσα. Τι εγκυρότητα όμως μπορεί να έχουν συμπεράσματα και διαπιστώσεις που δε βασίζονται σε επιστημονικά θεμελιωμένη έρευνα, αλλά σε υποκειμενικές εκτιμήσεις; Αυτό που ενδιαφέρει δεν είναι οι προσωπικές προτιμήσεις και τα γούστα του καθενός, αλλά η διερεύνηση της πραγματικότητας με αντικειμενικά κριτήρια. Μια σημαντική διαπίστωση είναι ότι όσοι γράφουν και διατυπώνουν αποφασμούς για τη γλώσσα δε διαθέτουν πολλές φορές και τη στοιχειώδη έστω επιστημονική κατάρτιση πάνω στο θέμα. Πολλοί μάλιστα δηλώνουν ευθαρσώς ότι αντλούν αυτό το δικαίωμα από το γεγονός και μόνο ότι χρησιμοποιούν τη γλώσσα. Αγνοούνται έτσι, σκανδαλωδώς θα έλεγα, τα διδάγματα της γλωσσολογίας ως προς το τι είναι και πως λειτουργεί μια γλώσσα, πως με τον καιρό αλλάζει, ποια είναι η σχέση της με την κοινωνία που τη μιλά, κτλ.

Η γλώσσα είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο, όσο πολύπλοκη είναι και η κοινωνία που τη χρησιμοποιεί. Λειτουργεί σε πολλά επίπεδα που το καθένα εμφανίζει τα δικά του χαρακτηριστικά. Τα διάφορα αυτά επίπεδα προκύπτουν και ανταποκρίνονται στις ποικίλες χρήσεις της γλώσσας, οι οποίες προσδιορίζονται από παράγοντες όπως ποιος μιλά, σε ποιον απευθύνεται, με ποιο σκοπό, για ποιο θέμα, πού, πότε, πώς, κτλ. Από την άλλη μεριά, μεταξύ των διαφόρων αυτών επιπέδων ύψους δεν υπάρχουν στεγανά, οι δε ομιλητές ανάλογα με τις συγκεκριμένες κάθε φορά ανάγκες επικοινωνίας έχουν τη δυνατότητα να κινούνται σε πολλά επίπεδα, καθώς και να αναμιγνύουν χαρακτηριστικά διαφόρων επιπέδων. Έτσι π.χ. αποτελεί κοινή εμπειρία ότι ο κάθε άνθρωπος κάνει διαφο-

ρετικές γλωσσικές επιλογές ανάλογα με το αν μιλάει με τους οικείους του για τρέχοντα θέματα της καθημερινής ζωής ή αν συζητάει μαζί τους θέματα π.χ. γενικότερου κοινωνικού ή πολιτικού κτλ. ενδιαφέροντος. Όπως επίσης θα κάμει διαφορετικές γλωσσικές επιλογές αν πρόκειται για μια τυπική και επίσημη συνομιλία ή για την ανάπτυξη ενός θέματος σε μια δημόσια εκδήλωση. Το πόση γλωσσική δεξιότητα θα επιδείξει ο καθένας στις διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας εξαρτάται από τη γνώση που έχει του θέματος που συζητείται, από την εξοικείωσή του με το συγκεκριμένο είδος επικοινωνίας, από τη σχέση του με τους συνομιλητές κτλ.

Ένας τεχνίτης αυτοκινήτων εκφράζεται με πολλή άνεση και επάρκεια στο χώρο της δουλειάς του με τους συναδέλφους του, θα συναντήσει όμως σημαντικές, ίσως, δυσκολίες, αν του ζητηθεί ξαφνικά στα πλαίσια μιας δειγματοληπτικής έρευνας να αναπτύξει τις απόψεις του για ένα γενικότερο θέμα, όπως π.χ. τη νομιμοποίηση των αμβλώσεων, που δεν τον απασχολεί καθημερινά ούτε διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις και εμπειρίες. Άνθρωποι πάλι για τους οποίους η γλώσσα αποτελεί εργαλείο επαγγελματικό, οι λεγόμενοι δηλαδή, διανοούμενοι, εμφανίζουν μια γλωσσική επάρκεια όταν μιλούν για θέματα, έστω και δύσκολα, με τα οποία έχουν καθημερινή τριβή συναντούν όμως σημαντικές δυσκολίες όταν πρόκειται να επικοινωνήσουν, ας πούμε, με τον τεχνίτη αυτοκινήτων για θέματα της δουλειάς του τελευταίου. Στην περίπτωση αυτή επικοινωνίας σαφώς υπερέχει γλωσσικά ο τεχνίτης αυτοκινήτων.

Τη στιγμή, λοιπόν, που ισχύει για όλους τους ομιλητές ότι σε ορισμένες περιπτώσεις που διαφέρουν από ομιλητή σε ομιλητή, ο καθένας επιδεικνύει ιδιαίτερη γλωσσική δεξιότητα ενώ σε άλλες αδυνατεί και στοιχειωδώς να εκφραστεί, με ποιο κριτήριο θα ορίσουμε τη γλωσσική επάρκεια του καθενός; Κι αν αυτό είναι δύσκολο να γίνει για κάθε ομιλητή ξεχωριστά, πώς είναι δυνατόν να συμπεράνουμε για υπαρκτή ή μη γλωσσική πενία ή ανεπάρκεια συλλογικά;

Είναι προφανές ότι όσοι βγάζουν τέτοια συμπεράσματα αυθαιρέτως, γιατί το κάνουν χωρίς επιστημονική βάση. Η εξέγηση της αυθαιρεσίας έγκειται στο γεγονός ότι στον κοινό ομιλητή έχει δημιουργηθεί η εντύπωση ότι η γλώσσα είναι η ίδια και ομοιόμορφη σε όλες τις εκδηλώσεις της, αφού επιτρέπει τη συνεννόηση και επικοινωνία μεταξύ όλων των μελών τη γλωσσικής κοινότητας. Δεν έχει συνειδητοποιηθεί το γεγονός ότι η έννοια της συνεννόησης είναι πάρα πολύ σχετική κι όχι απόλυτη. Αυτό που συμβαίνει πραγματικά είναι ότι υπάρχει μια κλιμάκωση από την πλήρη συνεννόηση ως την πλήρη ασυνεννοησία, που οφείλεται στους λόγους που περιγράψαμε προηγουμένως. Στην ενίσχυση της εντύπωσης ότι η γλώσσα είναι ενιαία και

Το κείμενο του Αγ. Χαραλαμπίδου, Λέκτορα του τμήματος Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. αποδίδει το πρώτο μέρος της εισήγησής του για το γλωσσικό στο Συνέδριο του Συλλόγου Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Θεσσαλονίκης από 5 έως 7 Δεκεμβρίου 1988 με θέμα: Παιδεία - Κοινωνία - Εξουσία.

ομοιόμορφη συμβάλλει και το γεγονός ότι στις αναπτυγμένες ή υπό ανάπτυξη κοινωνίες επισημοποιείται μια από τις γλωσσικές μορφές που χρησιμοποιούνται και προβάλλεται ως πρότυπο. Είναι πολύ εύκολο, λοιπόν, και αυτό γίνεται, να χαρακτηριστεί ότι πάσχει από γλωσσική πενία μια κοινωνία, αν διαπιστώνεται ότι τα μέλη της υστερούν στη χρησιμοποίηση της γλωσσικής μορφής που είναι επίσημα κατοχυρωμένη και της αναγνωρίζεται το προβάδισμα.

Κοινή γλώσσα όμως δεν είναι μόνο η μία κωδικοποιημένη, και μάλιστα τεχνητά σε μεγάλο βαθμό, γλωσσική μορφή, αλλά ένα σύνολο γλωσσικών χρήσεων που αλληλοσυμπληρώνονται. Και το γλωσσικό πρότυπο δεν είναι ένα, αλλά τόσα όσες και οι χρήσεις.

Υπάρχει και μια άλλη πλευρά του θέματος στην οποία δίνεται μεγάλη έμφαση: η κακοποίηση της γλώσσας με συνέπεια την υποβάθμισή της κλπ. Ο τρόπος με τον οποίο δίνεται το περιεχόμενο στον όρο κακοποίηση, όπως και στον όρο γλωσσική πενία, είναι επίσης αυθαίρετος. Κακοποίηση ως προς τι; Προφανώς ως προς το πρότυπο. Αυτό όμως μας πάει στην προηγούμενη συζήτηση με αφορμή τη γλωσσική πενία. Πέρα όμως από αυτά πρέπει να θέσουμε και να απαντήσουμε στο ερώτημα: είναι ποτέ δυνατό όλα τα μέλη μιας γλωσσικής κοινότητας να χρησιμοποιούν ομοιόμορφα και στον ίδιο βαθμό τελειότητας (πώς ορίζεται όμως η τελειότητα;) τη γλώσσα; Για να συμβεί κάτι τέτοιο θα έπρεπε οι άνθρωποι να μη διαφέρουν μεταξύ τους. Να έχουν όλοι τις ίδιες γνώσεις, τα ίδια βιώματα, την ίδια ψυχρότητα. Μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο; Ακόμη και αν ήταν δυνατό να προσφέρουμε σε όλους με τον ίδιο ιδανικό τρόπο τις ίδιες γνώσεις, πάλι θα διέφερε ο βαθμός αφομοίωσής τους από τον καθένα. Σε όλες τις γλώσσες υπάρχουν καλοί, μέτριοι και κακοί ομιλητές. Και αυτό σύμφωνα με όσα είπαμε πρέπει να θεωρείται ως φυσιολογική κατάσταση. Πολύ λίγοι είναι εκείνοι που μπορούν να δώσουν υποδείγματα λόγου. Οι πολλοί αρκούνται σε τέτοια χρήση της γλώσσας που να τους επιτρέπει μια ικανοποιητική συνεννόηση στους χώρους της δραστηριότητάς τους. Και θα ήταν ουτοπία βέβαια να θέλουμε να τους μετατρέψουμε όλους σε ιδανικούς ομιλητές.

Το ζήτημα, λοιπόν, δεν είναι να σταθούμε στους κακούς ομιλητές, που ασφαλώς εύκολα εντοπίζονται, και να προβάλλουμε τη γλωσσική εικόνα που αυτοί παρουσιάζουν ως αντιπροσωπευτική, αλλά να περιγράψουμε αντικειμενικά την όλη γλωσσική πραγματικότητα.

Στα δημοσιεύματα που μας απασχολούν γίνεται ειδική αναφορά στο χαμηλό γλωσσικό επίπεδο των νέων και ιδιαίτερα της σπουδάζουσας νεολαίας. Τους χαρακτηρίζουν περίπου ως αφασικούς. Κατά τη συναναστροφή τους στους χώρους που συχνάζουν παραμένουν σχεδόν

βουβοί ή χρησιμοποιούν ένα υποτυπώδες λεξιλόγιο. Εκπαιδευτικοί διαμαρτύρονται γιατί οι μαθητές τους αρνούνται να καταβάλουν προσπάθεια για τη γλωσσική τους βελτίωση. Δεν θα αρνηθώ ότι αυτά συμβαίνουν. Φοβούμαι όμως ότι και στο θέμα αυτό γίνεται μια αυθαίρετη γενίκευση. Οι εκπαιδευτικοί είναι σε θέση να γνωρίζουν ότι δεν είναι μικρό το ποσοστό των μαθητών και σπουδαστών με αξιολογητή γλωσσική καλλιέργεια. Ή μήπως το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά μειωμένο σε σχέση με εκείνο παλαιότερων εποχών; Οι μαρτυρίες που έχουμε δεν το επιβεβαιώνουν. Αλλά και αν δεχόμασταν ότι υπάρχει κάποια κρίση, αυτή δεν είναι γλωσσική αλλά κοινωνική. Δεν υπάρχουν υποβαθμισμένες γλώσσες, αλλά υποβαθμισμένες κοινωνίες.

Αφού λοιπόν έκαμαν την αυθαίρετη, όπως είδαμε, διάγνωση για ένδεια, υποβάθμιση και αλλοίωση της νεοελληνικής γλώσσας, πρότειναν και τη θεραπευτική αγωγή: επαναφορά της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής στις βαθμίδες της εκπαίδευσης από τις οποίες καταργήθηκε. Έτσι, υποστηρίζουν, η νέα μας γλώσσα θα δεθεί με την παράδοση και θα εμπλουτισθεί. Αλλά πως είναι δυνατό οι νέοι, που κατηγορούνται ότι δείχνουν αδράνεια στη χρησιμοποίηση της γλώσσας που μιλούν, να δείξουν ζήλο για την εκμάθηση μιας πολύ προγενέστερης και νεκρής πια μορφής της γλώσσας μας; Το να ζητούν οι σημερινοί Έλληνες τη σπουδή της αρχαίας γλώσσας για λόγους συναισθηματικούς, ιστορικούς ή άλλους αυτού του είδους, είναι θεμιτό και κατανοητό. Είναι όμως πέρα από κάθε λογική να τη ζητούν, όσοι τη ζητούν και εμφανίζονται και ως ειδήμονες, για να μάθουν και να συνειδητοποιήσουν καλύτερα οι Νεοέλληνες τη γλώσσα που μιλούν. Υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία ότι κάτι τέτοιο μπορεί να συμβεί; Δεν υποστηρίζουμε βέβαια ότι θα βλάψει (που κι αυτό μπορεί να γίνει υπό ορισμένες προϋποθέσεις), σίγουρα όμως δε θα είναι η θεραπεία. *Ο κάθε ομιλητής μαθαίνει και βελτιώνει τη γλώσσα του με όρους συγχρονικούς.* Σε κάθε γλώσσα ανά πάσα στιγμή συμβιώνει το παλιό με το νεότερο που βρίσκονται σε μια μόνιμη διαπάλη από την οποία προκύπτει μια ισορροπία. Αποτέλεσμα αυτής της δυναμικής που υπάρχει στη γλώσσα είναι η εξέλιξη. Κάθε νέα ισορροπία είναι διαφορετική από την προηγούμενη. Οι ομιλητές όμως δεν έχουν συνείδηση των αλλαγών που γίνονται. Χρησιμοποιούν κάθε φορά τα ενεργειακά γλωσσικά στοιχεία και αγνοούν πως μιλούσαν οι παλαιότερες γενιές. Ούτε τους χρησιμεύει σε τίποτε να το ξέρουν. Αλλά και να το ήξεραν δε θα επηρέαζε σε τίποτε τη γλωσσική τους συμπεριφορά. Αν λοιπόν διαπιστώσουμε γλωσσική ανεπάρκεια σήμερα, με συγχρονικά μέσα θα τη θεραπεύσουμε καταφεύγοντας στην ίδια τη γλώσσα και στη γραμματεία της. Ο Δ. Μαρωνίτης

στην επιφυλλίδα του στο «ΒΗΜΑ» της 30-11-86 γράφει σχετικά: «Και είναι απορίας άξιο, γιατί και πως οι καταγγέλλοντες σήμερα τη μαθητική γλωσσική ανεπάρκεια προσφεύγουν κατευθείαν στη θεραπευτική αγωγή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και όχι της νέας ελληνικής. Υποθέτω ότι ο κορμός της νεοελληνικής γραμματείας και τα φυλλάματά της μπορούν να αναζωογονήσουν γλωσσικά και τον πιο αναιμικό μαθητή, φτάνει να οριστεί το εύρος της και να αποφασιστεί η ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση, προς αυτή την κατεύθυνση, των νεοελληνικών σπουδών στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο. Γιατί η διαγραφή του νεοελληνικού θεραπευτικού θησαυρού και η καταφανής υποτίμησή του προς όφελος της αρχαίας γλώσσας, θυμίζει ιδεολογικές προκαταλήψεις που ταλάνισαν τη νεοελληνική παιδεία και εκπαίδευση για κάμποσους αιώνες, θα τις επαναφέρουμε τώρα με ανιστόρητη αθωότητα ή κουτοπρόγνωρη ψευδοϊστορική υποκρισία;».

Ένα άλλο θέμα είναι το πώς θα μπορούσε το σχολείο να έχει μια ουσιαστική συμβολή στη βελτίωση της γλωσσικής παιδείας των μαθητών. Αυτό όμως ανοίγει —ελπίσουμε— ένα σοβαρό κεφάλαιο στη συζήτηση για τη γλώσσα και καλό θα είναι να αρχίσει να μας απασχολεί εξίσου όπως και η συζήτηση που γίνεται με αφορμή τις δηλώσεις του υπουργού Παιδείας για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ

★

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

★

Άννα Κασιμάτη
1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΥΡΤΙΝΑ
ΣΧΕΔΙΑ & ΤΕΧΝΙΚΗ

Κ. Δαμιανίδης - Α. Ζήβας
2. ΤΟ ΤΡΕΧΑΝΤΗΡΙ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΑΥΠΗΓΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Γερ. Ηρ. Παπατρέχας
3. ΠΟΙΜΕΝΙΚΑ ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΑ
ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Ξενίας 16 & Έβρου - ΑΘΗΝΑ - Τηλ.: 77.01.633

Εγκατάλειψη της ψυχιατρικής περίθαλψης

του Θόδωρου Μεγαλοοικονόμου

Ίσως σκεφτούν μερικοί πως το ν' ασχολείται κανείς αυτή τη στιγμή με τα δεινά της ψυχιατρικής περίθαλψης στην Ελλάδα, καθώς η χιονοστιβάδα του ΦΠΑ, της ανεργίας, της περικοπής της ΑΤΑ, των σκανδάλων και πλήθους άλλων, κατακλύζει τη ζωή μας, αποτελεί πολυτέλεια, στη βάση της λογικής του «εδώ καράβια χάνονται...».

Καθώς η ατμόσφαιρα όζει από τερατώδη σκάνδαλα, κάποια άλλα στο χώρο της ψυχικής υγείας, ίσως φανούν ελάσσονα, αφού μάλιστα ο πληθυσμός των ψυχιατρικών ασύλων, κοινωνικά απομονωμένος και στιγματισμένος, είναι ανίκανος να διεκδικήσει τα δικαιώματά του και υφίσταται μέσα σε μια τραγική σιωπή και εγκατάλειψη, τις πιο δραματικές συνέπειες της πασοκικής λιτότητας.

Είναι γνωστό ότι το λεγόμενο ΕΣΥ, δεν αποτέλεσε τίποτα περισσότερο από μια (ημιτελή) μεταβολή των εργασιακών σχέσεων των γιατρών, χωρίς να βελτιώσει στο παραμικρό την παρεχόμενη περίθαλψη. Ο τελειώς ανεπαρκής τρόπος που εφαρμόζεται, ένας εκ γενετής ανεπαρκής νόμος, ο 1397, προσαρμοσμένος στη γενικότερη πολιτική της λιτότητας, έχει δημιουργήσει νέα κανάλια διαφθοράς και κερδοσκοπικής εκμετάλλευσης της υγείας του λαού. Νέα ως προς τη μορφή, σε σχέση με την προηγούμενη κατάσταση, αλλά όχι στο περιεχόμενο.

Η εφαρμογή μάλιστα του νόμου περί ΕΣΥ στο χώρο της ψυχικής υγείας, έχει συνδεθεί με την προϊούσα ανάπτυξη μιας παραδεκτής κατάστασης.

Γενικά και επιγραμματικά μιλώντας, το υπουργείο Υγείας - Πρόνοιας δεν έχει καμιά απολύτως πολιτική για το ζήτημα της ψυχικής υγείας. Εκτός από την ίδρυση μερικών ψυχιατρικών κλινικών σε μερικά γενικά νοσοκομεία (μ' έναν τρόπο που φέρνει τη σφραγίδα της προχειρότητας και της τσαπατσουλιάς), δεν έχει γίνει τίποτ' άλλο, ενώ η κατάσταση στα άσυλα, που εξακολουθούν να αποτελούν την κυρίαρχουσα μορφή ψυχιατρικής «περίθαλψης» στην Ελλάδα, πηγαινεί από το κακό στο χειρότερο. Ακόμα και κάποια χρηματοδότηση που παρέχει η ΕΟΚ για την αναμόρφωση της ψυχικής περίθαλψης, μένει βασικά αχρησιμοποίητη.

Σκοπός μας δεν είναι να αναλύσουμε το συνολικό ζήτημα, αλλά να επισημάνουμε μια χαρακτηριστική περίπτωση, που μιλάει ανάγλυφα για τη συνολική κατάσταση. Ο λόγος είναι για το Δρομοκαΐτειο «Θεραπευτήριο», όπως κατ' ευφημισμόν αυτοαποκαλείται.

Το κληροδότημα

Το ίδρυμα αυτό, που συμπληρώνει φέτος 100 χρόνια λειτουργίας, δημοσιοποιήθηκε το 1986 και για το χαρακτήρα του μιλάει ένα και μόνο γεγονός: ο μέσος όρος «νοσηλείας» των «εγκλειστών» του είναι 20 χρόνια. Αυτό και μόνο αρκεί για να το κατατάξει κανείς όχι στα ψυχιατρικά νοσοκομεία, αλλά στα «άσυλα ανιάτων». Μάλιστα ο όρος «άσυλο» μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο καταχρηστικά, αφού άσυλο σημαίνει προστασία, ενώ αντίθετα στο Δρομοκαΐτειο η περίθαλψη ισοδυναμεί, ουσιαστικά, με τον «εγκλεισμό» και την αποθήκευση των τρόφιμων και την επιδείνωση της κατάστασής τους με την ανάπτυξη του ιδρυματισμού, μέσα σε μεσαιωνικές συνθήκες.

Η υπονόμηση του νόμου 1397, όχι από κάποια Δεξιά και κάποιο μεγαλοϊατρικό κατεστημένο, αλλά από το ίδιο το υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, εκδηλώνεται ανάγλυφα στα όσα γίνονται αυτή τη στιγμή στο Δρομοκαΐτειο.

Το πρώτο αφορά στη σύνθεση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου. Ενώ σε όλα τα νοσοκομεία του ΕΣΥ, το ΔΣ είναι, ανάλογα με τον αριθμό των κλινών, 5μελές ή 7μελές, με την πλειοψηφία των μελών να προέρχονται από εκλεγμένους αντιπροσώπους των εργαζομένων (δύο) και από την τοπική αυτοδιοίκηση (ένας ή δύο), στο Δρομοκαΐτειο, που είναι κληροδότημα, εκμεταλλευόμενοι ένα παράθυρο του 1397 (§ 6 του άρθρου 9), έκαναν έναν άθλιο συμβιβασμό με τους διαχειριστές του κληροδοτήματος, έτσι ώστε η απόλυτη πλειοψηφία να παραμένει στους σημερινούς διοικούντες. (Το ίδιο έχει γίνει και σε άλλα αντίστοιχα νοσοκομεία). Και οι τωρινοί διοικούντες είναι μια ομάδα Χιωτών (εκ Χίου γαρ ο Ζ. Δρομοκαΐτης) τελειώς αποξενωμένων από τα προβλήματα του νοσοκομείου και που είναι είτε εφοπλιστές, είτε στενά συνδεδεμένοι με το εφοπλιστικό κεφάλαιο. Παλιότερα ο Λαϊμός και άλ-

λοι, σήμερα ο Φαφαλιάς και άλλοι «πλοιοκτήτες».

Παρά την ιδιότητά τους αυτή, οι διαχειριστές του κληροδοτήματος Δρομοκαΐτη δεν έκαναν τίποτα για να εμποδίσουν τη χρεωκοπία του νοσοκομείου, που τα τελευταία χρόνια επιδοτούνταν από το κράτος και άφησαν τους τρόφιμους να ζουν μέσα σε απάνθρωπες συνθήκες (κτιριακές, καθαριότητας, υγιεινής, αποχέτευσης, θέρμανσης, νοσηλείας κτλ.) που πρέπει να είναι χειρότερες από ό,τι ήταν πριν 100 χρόνια.

Έτσι οι εσωτερικές αντιφάσεις και οι ανακολουθίες του 1397, που προσπαθεί να συμβιάσει τα ασυμβίβαστα, κατά την προσφιλή και χρεωκοπημένη μέθοδο του ΠΑΣΟΚ, φέρνουν τώρα στο Δρομοκαΐτειο ένα 11μελές ΔΣ απόλυτα ελεγχόμενο από τους διαχειριστές του κληροδοτήματος και με ακόμα πιο διακοσμητική, απ' ό,τι στα άλλα νοσοκομεία, τη συμμετοχή των δύο εκπροσώπων των εργαζομένων. Παρ' όλο, ωστόσο, που το υπουργείο είχε τη δυνατότητα να περιορίσει κάπως τη διαιώνιση της κυριαρχίας των διαχειριστών του κληροδοτήματος, ενώ αρχικά είχε θεσμοθετήσει ότι όποιος απ' αυτούς αποχωρούσε από το ΔΣ λόγω θανάτου ή άλλου λόγου θα αντικαθιστούνταν από πρόσωπο διοριζόμενο από το υπουργείο, τελικά υποχώρησε στις πιέσεις τους και παραχώρησε τη δυνατότητα να επιλέγει η ΤΕΔΚΕ Χίου (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Χίου) τα μέλη που θα αντικαταστήσουν τους αποχωρούντες. Τι δουλειά έχει η νήσος Χίος με το ίδρυμα που ένας Χιώτης έχτισε στην Αθήνα πριν 100 χρόνια;

Αυτά τα περιεργα μυστήρια, που δημιουργούν βάσιμες υποψίες ότι κάποιοι ιδιώτες θέλουν να εξακολουθήσουν να ελέγχουν την κατάσταση παρά το ΕΣΥ, ή μάλλον βοηθούμενοι από το ΕΣΥ, αποτελούν ένα ακόμη απαύγασμα του «σοσιαλισμού» και της «αυτοδιαχείρισης» του ΠΑΣΟΚ.

Γι' αυτό το λόγο το «απερχόμενο» ΔΣ, στηριζόμενο στις πλάτες του υπουργείου για την εξασφάλιση της διαίωσής του και εν μέσω ΕΣΥ, συνεχίζει την ίδια αυταρχική και αντισυνδικαλιστική συμπεριφορά του, αγνοεί τα εκλεγμένα επισημονικά και συνδικαλιστικά όργανα (Επιστημονική Επιτροπή, Τριμελή Επιτροπή, σωματείο εργαζομένων) και αν-

τιστρατεύεται και την παραμικρή αλλαγή στην άθλια αντιμετώπιση των ασθενών. Όλες οι προτάσεις του επιστημονικού προσωπικού, με στόχο τον εκσυγχρονισμό του νοσοκομείου και το ανέβασμα της επιστημονικής του στάθμης, αγνοούνται συστηματικά.

Η χρηματοδότηση της ΕΟΚ

Σε άμεση σύνδεση με τα παραπάνω είναι η τύχη που επιφυλάχθηκε στα λεγόμενα «προγράμματα της ΕΟΚ για την ψυχική υγεία».

Εδώ και μερικά χρόνια κάποιοι φωτισμένοι εγκέφαλοι της ΕΟΚ, διαπιστώνοντας τις πρωτόγονες συνθήκες της ψυχιατρικής περίθαλψης στην Ελλάδα, αποφάσισαν να χρηματοδοτήσουν μερικά προγράμματα, που θα είχαν σα στόχο την αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών της ψυχιατρικής περίθαλψης.

Η χρηματοδότηση θα αφορούσε το 55% του κόστους του έργου, το δε υπόλοιπο 45% θα προερχόταν από το ελληνικό δημόσιο, το οποίο θα αναλάμβανε στη συνέχεια και τα έξοδα λειτουργίας (κανονισμός της ΕΟΚ 815/84).

Η συντριπτική πλειοψηφία των έργων που αποφασίστηκε να γίνουν, έμεινε στα συρτάρια. Έτσι, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι, καθώς, εδώ και τρία χρόνια περνούν διαρκώς οι προθεσμίες που τίθενται για την εκτέλεση των προγραμμάτων της ΕΟΚ, επικρέμεται διαρκώς η απειλή να ζητηθεί από τις Βρυξέλλες η επιστροφή όχι μόνο των κοινοτικών χρημάτων, αλλά και της ελληνικής συμμετοχής.

Για μια ακόμη φορά το υπουργείο Υγείας - Πρόνοιας αδιαφόρησε και αρνήθηκε, παρά τα επίμονα αιτήματα από τους άμεσα ενδιαφερομένους (επιτροπή ψυχιάτρων ΕΙΝΑΠ κτλ.), να συστήσει μια Υπηρεσία του υπουργείου για το συντονισμό και την προώθηση των προγραμμάτων αυτών. Αντίθετα, τα προγράμματα λιμνάζουν στα συρτάρια κάποιων ερασιτεχνών συμβούλων του υπουργού, ενώ οι ψυχίατροι και το λοιπό προσωπικό στα νοσοκομεία, όπου υποτίθεται ότι θα εκτελεστούν τα προγράμματα, μένουν στα σκοτάδια.

Τα πέντε προγράμματα που έγιναν δύο

Στο Δρομοκαίτειο προβλεπόταν, από το 1984, η εκτέλεση πέντε προγραμμάτων, από τα οποία προωθήθηκαν τα δύο, ένα που αφορά ένα κτίριο «οξέων περιστατικών» (κι αυτό μόνο επειδή προϋπήρχαν σχέδια, έτσι ώστε το κτίριο που τελικά κατασκευάστηκε να μην ανταποκρίνεται απόλυτα στις ανάγκες που υποτίθεται ότι θα εξυπηρετήσει) και ένα «πειραματικό», για την πομπώδως απο-

καλούμενη «κοινωνική επανένταξη των ψυχασθενών».

Τα υπόλοιπα, ένα «νοσοκομείο ημέρας», προϋπολογισμού 25 εκατομμυρίων δραχμών, ένας «ξενώνας», προϋπολογισμού 28,2 εκατομμυρίων δραχμών και ένα «κέντρο προεπαγγελματικής εκπαίδευσης», προϋπολογισμού 81,5 εκατομμυρίων δραχμών, που σύμφωνα με τη σύμβαση έπρεπε ν' αρχίσουν την 1-8-85 και να τελειώσουν την 31-12-87, δεν έχουν καν αρχίσει να κτίζονται και δεν υπάρχει καμιά προοπτική ότι θ' αρχίσουν στο μέλλον.

Ένας λόγος που κάνει ακόμα περισσότερο απίθανη την κατασκευή τους είναι ότι ο προϋπολογισμός τους έγινε με τιμές του 1984 και σύμφωνα με πρόχειρες εκτιμήσεις, το κόστος τους σήμερα είναι πολλαπλάσιο.

Εκεί όμως που φαίνεται η απύθμενη ανευθυνότητα των αρμοδίων (του νοσοκομείου κατ' αρχήν, και του υπουργείου που αδιαφορεί) είναι στο λεγόμενο «πειραματικό πρόγραμμα κοινωνικής επανένταξης».

Η «κοινωνική επανένταξη» έχει καταντήσει μια νέα μόδα που έχει «πέραση» στην ψυχιατρική αγορά και καθώς ο απόηχός της από τη Δ. Ευρώπη έφτασε στο νότιο αυτό άκρο των Βαλκανίων, μεταβλήθηκε σε μια καραμέλα, στα χέρια επικινδύνως άσχετων, που την ενέταξαν στις ακαδημαϊκές τους επιδιώξεις για την απόκτηση τίτλων, μέσω της προσφυώς αποκληθείσης «εργασιορύπανσης» (ψευδοεπιστημονικές εργασίες που μόνο στόχο έχουν την παρουσίαση διαπιστευτηρίων για την κατάληψη θέσεων). Το μόνο που δεν γίνεται φυσικά είναι η κοινωνική αποκατάσταση των ψυχασθενών που εμπιζούνται και μένουν τελικά τραγικά εγκαταλελειμμένοι για να πεθάνουν στο άσυλο. Όσοι φιλότιμα προσπάθησαν να προωθήσουν την κοινωνική επανένταξη των ψυχασθενών, κινούμενοι όχι από ατομικά κίνητρα, αλλά ενδιαφερόμενοι πραγματικά για τον ψυχιατρικό άρρωστο, και θέλοντας να δώσουν ένα ουσιαστικό περιεχόμενο στη δουλειά τους βρέθηκαν γρήγορα σε αδιέξοδο, μπροστά στην πλήρη έλλειψη εξώνοσοκομειακών δομών οποιουδήποτε είδους, που οφείλεται φυσικά στην πλήρη αδιαφορία της πολιτείας για την ψυχιατρική περίθαλψη.

Χωρίς ν' αναφερόμαστε στο καθαρά επιστημονικό μέρος του σχετικού «προγράμματος» του Δρομοκαίτειου, θ' αναφέρουμε μερικές από τις αχαρακτήριστες ενέργειες της διοίκησης, που είχαν άμεσες επιπτώσεις στο νοσηλευτικό πρόγραμμα.

Το πρόγραμμα άρχισε τυπικά στις 1-7-85 και έληξε, επίσης τυπικά, στις 31-

12-86. Το προσωπικό που προβλεπόταν να προσληφθεί για τη λειτουργία του 18μηνου προγράμματος, ήταν ένας ψυχολόγος και μια εμψυχώτρια, που προσλήφθηκαν το καλοκαίρι του 1986, καθώς και μια εργασιοθεραπεύτρια, που προσλήφθηκε το Νοέμβριο του 1986, 45 μέρες πριν λήξει το πρόγραμμα! Κοινωνική λειτουργός δεν προβλεπόταν να προσληφθεί, προφανώς γιατί η αντίληψη είναι ότι στην κοινωνική επανένταξη δεν χρειάζεται κοινωνική υπηρεσία!

Αλλά το ΔΣ του Δρομοκαίτειου (και ο καθηγητής που σχεδίασε το πρόγραμμα— τώρα εκτός ΕΣΥ) προώθησαν εκπληκτικούς νεωτερισμούς, που ίσως δεν έχουν το προηγούμενό τους σ' ολόκληρο τον κόσμο.

Πρέπει να διεκδικήσουν οπωσδήποτε το παγκόσμιο ρεκόρ και τα ονόματά τους ν' αναγραφούν στο βιβλίο GUINNESS γιατί ενώ το πρόγραμμα κόστιζε 9 εκατομμύρια δραχμές, κατάφεραν να το διεκπεραιώσουν χωρίς να απορροφήσουν ούτε δεκάρα απ' αυτά τα χρήματα, εκτός φυσικά από τους μισθούς του προαναφερθέντος προσωπικού, που κι αυτό, μια και προσλήφθηκε προς το τέλος του προγράμματος, δεν απορρόφησε παρά μικρό μέρος των όσων προορίζονταν γι' αυτό (χωρίς μάλιστα να τους δίνουν ούτε καν δώρο, επίδομα αδειας κτλ.).

Έτσι οι ανευθυνοί υπεύθυνοι αυτοί δε ζημιώνουν μόνο το ελληνικό Δημόσιο (καθώς κανονικά η ΕΟΚ μπορεί να απαιτήσει την επιστροφή των χρημάτων). Αποδειχνουν με την παροιμιώδη συμπεριφορά τους ότι στην Ελλάδα του ΠΑΣΟΚ η κοινωνική αποκατάσταση των ψυχασθενών γίνεται χωρίς λεφτά!

Αυτό που έγινε είναι ότι ο «σχεδιάσας καθηγητής» παρέμεινε εκτός ΕΣΥ από τις αρχές του '86 και, παρόλα αυτά, δεν έφυγε από το νοσοκομείο, αλλά παρέμεινε, με την ανοχή του ΔΣ, σαν υπεύθυνος του προγράμματος, ενώ σύμφωνα με αποφάσεις του υπουργείου, τα προγράμματα της ΕΟΚ, που γίνονται στα ιδρύματα του ΕΣΥ, δεν μπορούν να αναλαμβάνονται παρά από γιατρούς του ΕΣΥ. Επειδή το ΔΣ «φοβόταν» τον καθηγητή και ο καθηγητής το ΔΣ, πέρναγε ο καιρός, χωρίς να απορροφείται ούτε δεκάρα, μέχρι που το ΔΣ αποφάσισε το καλοκαίρι να διώξει οριστικά τον καθηγητή και ανέθεσε το πρόγραμμα σε άλλον, χωρίς όμως ν' αλλάξει η κατάσταση.

Προβλεπόταν 1 εκατομμύριο δραχμές για αγορά εξοπλισμού και 1,25 εκατομμύρια δραχμές για ατομικά έξοδα, αναψυχή κτλ. των 32 ψυχασθενών του προγράμματος.

Από το πρώτο κονδύλι αγοράστηκαν ένα πλυντήριο και μια ηλεκτρική κουζί-

να, τον Δεκέμβριο του 1986, ενώ από το δεύτερο ξοδεύτηκαν χρήματα μόνο για τα εισιτήρια των ασθενών σε ένα τσίρκο, πάλι τον Δεκέμβριο του '86. Για ορισμένους, το τσίρκο, η μόνη διασκέδαση των ασθενών με έξοδα του προγράμματος, είχε συμβολική σημασία για την όλη κατάσταση...

Και σαν επιστέγασμα αυτής της ιστορίας: όταν η θεραπευτική ομάδα που φιλότιμα εργάστηκε στο πρόγραμμα, ζήτησε την παράτασή του για ένα διάστημα, για να δουλευτεί πιο ουσιαστικά, είχε την εξής αντιμετώπιση από σύμβουλο του υπουργού κ. Γεννηματά: αυτός ο κύριος ζήτησε εκβιαστικά την επιστροφή του καθηγητή στο νοσοκομείο, χωρίς ν' ανήκει στο ΕΣΥ, για να επιβλέπει τα προγράμματα της ΕΟΚ, με αντάλλαγμα την εισήγησή του για παράταση του προγράμματος!

Ας προσθέσουμε εδώ ότι ο «ξενώνας» ή «οικοτροφείο», όπου θα πήγαιναν να εγκατασταθούν οι «κοινωνικά αποκατεστημένοι» ασθενείς, ούτε έχει αρχίσει, ούτε υπάρχει προοπτική ν' αρχίσει να κτίζεται. Δηλαδή ακόμα κι αν όλα πήγαιναν καλά στο πρόγραμμα, οι ασθενείς θα αποκαθισταντο... μέσα στο Δρομοκαΐτειο!

Αλλά και η συνέχεια έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

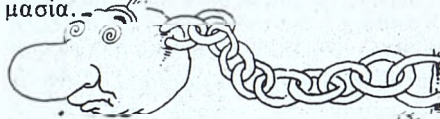
Ενώ το ΔΣ του νοσοκομείου αγνοεί προκλητικά τους γιατρούς και κάνει ό,τι του καπνίζει με τα «προγράμματα», προωθώντας ημέτερους παρασημασμένους και έξω από κάθε διαφανή διαδικασία, το υπουργείο, από τη μεριά του, με το πρόσχημα της προώθησης των προγραμμάτων, ανταποκρίνεται στις παρασημασμένες ενέργειες του προαναφερθέντος καθηγητή (που ποτέ δεν μπόρεσε να χωνέψει ότι τέλειωσε η πολυετής μονοκρατορία του στο Δρομοκαΐτειο) και τον «διορίζει» υπό την ιδιότητά του ως συμβούλου του κ. Γεννηματά, σαν υπεύθυνου των προγραμμάτων.

Έτσι ο επί σειράν δεκαετιών στο Δρομοκαΐτειο καθηγητής, όντας εκτός ΕΣΥ, εγκαθίσταται στο ίδρυμα με προφορική εντολή του ίδιου του υπουργού, καθώς καμιά γραπτή, νομότυπη τοποθέτηση δεν θα μπορούσε να γίνει (και παρά την εκφρασμένη ριζική αντίθεση της συντριπτικής πλειοψηφίας των γιατρών και των άλλων εργαζόμενων του ιδρύματος). Ανοίγει έτσι από τον ίδιο τον υπουργό ο δρόμος της υπονόμησης του ΕΣΥ, καθώς, αντί να αναθέσει στους γιατρούς του ΕΣΥ την υλοποίηση των προαναφερθέντων προγραμμάτων, διορίζει, (παρά την ενημέρωσή του σχετικά, από την τριμελή επιτροπή της ΕΙΝΑΠ, με επιστολή) στη βάση του «αποφασίζομεν και διατάσσομεν» και με ένα καθαρά

ρουσφετολογικό τρόπο, κάποιον εκτός ΕΣΥ σύμβουλό του, σ' ένα νοσοκομείο του ΕΣΥ, πράγμα που απ' όσο γνωρίζουμε δεν έχει ξαναγίνει σε άλλο νοσοκομείο (εκτός κι αν εγκαινιάζεται κάποια νέα τακτική).

Δεν ξέρουμε μόνο αν ο σύμβουλος του κ. υπουργού, που του εισηγήθηκε τον παράτυπο διορισμό του καθηγητή, τον ενημέρωσε ότι αποχωρώντας ο κ. καθηγητής από το νοσοκομείο, το καλοκαίρι, πήρε μαζί του και τις δισκέτες που περιείχαν τα στοιχεία για το κομπιούτερ, από τις πρώτες μετρήσεις που είχαν γίνει για την κατάσταση των ασθενών και χωρίς τις οποίες δεν μπορεί να γίνει σύγκριση της κατάστασης των ασθενών όταν ξεκινούσε το πρόγραμμα και της κατάστασης που είναι τώρα. Ο καθηγητής αρνείται να επιστρέψει τις δισκέτες, που είναι περιουσία του νοσοκομείου, πλήττοντας έτσι κατάφωρα το πρόγραμμα, ενώ δεν είχε παραλείψει να τις χρησιμοποιήσει για να κάνει ανακοίνωση σε συνέδριο περί του συγκεκριμένου προγράμματος...

Τέλος, από τα πλείστα όσα συμβαίνουν στο Δρομοκαΐτειο, ένα ακόμα αξίζει ν' αναφερθεί γιατί έχει γενικότερη σημασία.

Το 1981, με τους σεισμούς γκρεμίστηκε ένα κτίριο, που μετά πέντε χρόνια ανακαινίστηκε και ετοιμάζονται τα εγκαίνιά του. Το κτίριο είναι τώρα ιδιαίτερα εμφανισίμο, έχει δίκλινα δωμάτια, αντί για τις αίθουσες των 40-50 κλινών που έχουν όλα τα άλλα πανάθλια κτίρια του νοσοκομείου κτλ. Μέχρις εδώ καλά.

Στο κτίριο αυτό έμεναν 90 ασθενείς, που όσο διαρκούσαν οι επισκευές μεταφέρθηκαν μεταξύ άλλων και σ' ένα απερίγραπτα υποβαθμισμένο τμήμα (ένα τμήμα ντροπής, που χρόνια τώρα οι εργαζόμενοι του Δρομοκαΐτειου ζητούν την κατάργησή του) όπου είναι στιβαγμένοι χρόνιοι ασθενείς σε πολύ βαριά κατάσταση μαζί με διεγερτικούς ή αυτοκτονικούς ασθενείς.

Στο νέο κτίριο, που δικαιωματικά ανήκει στους ασθενείς που έμεναν από πριν σ' αυτό, δεν πρόκειται να επιστρέψει παρά ένα μικρό, επιλεγμένο μέρος από αυτούς. Το τμήμα προορίζεται τώρα να γίνει τμήμα «θέσεων»

Ο νόμος 1397 προβλέπει, ήδη από το άρθρο Ι, ότι οι «υπηρεσίες υγείας προσφέρονται ισότιμα σε κάθε πολίτη, ανεξάρτητα από την οικονομική, κοινωνική και επαγγελματική του κατάσταση, μέσα από το ενιαίο και αποκεντρωμένο ε-

θνικό σύστημα υγείας...». Επιπλέον, ο ίδιος ο υπουργός έχει διακηρύξει επανειλημμένα ότι καταργούνται οι «θέσεις». Τα καλύτερα δωμάτια υποτίθεται ότι θα διατίθεντο σε όσους έχουν ανάγκη θεραπευτική και όχι σε όσους πληρώνουν. Αντίθετα, στο Δρομοκαΐτειο βλέπουμε όχι μόνο να μην καταργούνται οι «θέσεις» που ήδη υπάρχουν, αλλά να δημιουργούνται νέες. Αποτελεί αυτό μέρος της νέας στροφής, επί το συντηρητικότερο του υπουργείου, μέρος των νέων καναλιών κερδοσκοπικής εκμετάλλευσης της υγείας του λαού, που αναφέραμε στην αρχή;

Η βιτρίνα πάει καλά

Στις 13 Γενάρη στα εγκαίνια του νέου κτιρίου —οι προβολείς της τηλεόρασης, εμφάνισαν αποκλειστικά το ανακαινισμένο κτίριο και προσπάθησαν να δημιουργήσουν μια ακόμα οφθαλμαπάτη «αναμόρφωσης της υγείας του λαού».

Πίσω από τη βιτρίνα, όμως, θα στενάζουν οι εγκαταλελειμμένοι τρόφιμοι του Δρομοκαΐτειου, μέσα σε άθλια ντουβάρια και κλινოსκεπάσματα, με τους αρουραίους να αλωνίζουν, σε ορισμένα τμήματα να στοιβάζονται οι ακαθαρσίες στις «τουαλέτες», με πολλά από τα καλοριφέρ να μη δουλεύουν και γενικά ν' ανάβουν όχι σύμφωνα με το πόσο κρύο κάνει, αλλά σύμφωνα με τις ανάγκες για λιτότητα, με τα υδραυλικά μονίμως σπασμένα (να πλημμυρίζουν ακόμα και γραφεία γιατρών), με απαρχαιωμένο και σχεδόν κάθε μέρα χαλασμένο τηλεφωνικό δίκτυο, μ' ένα τηλεφωνικό κέντρο που κλείνει το απόγευμα, μέχρι την άλλη μέρα το πρωί και έτσι ο αποκλεισμός του πληθυσμού του άσυλου (ασθενών και προσωπικού) από τον έξω κόσμο είναι πλήρης, με άθλιες συνθήκες διαμονής γιατρών και λοιπού προσωπικού, χωρίς κανένα μέσο παραγωγίας των ασθενών, με τρομακτικές ελλείψεις προσωπικού, κτλ. κτλ...

Ίσως δεν είναι τυχαίο που νέοι γιατροί αποφεύγουν να πηγαίνουν στο Δρομοκαΐτειο και υπάρχουν μόνο 8 επιμελητές Β' επί 16 οργανικών θέσεων. Σε πρόσφατη προκήρυξη 5 θέσεων Επιμελητών Β' έγιναν δύο μόνο αιτήσεις. Πολλοί από τους διορισθέντες γιατρούς έφυγαν και άλλοι σκέπτονται επίσης να φύγουν.

Αλλά το ΔΣ του Δρομοκαΐτειου είναι τόσο σίγουρο ότι κάνει καλά τη δουλειά του και ότι όποιος διαμαρτύρεται είναι «κομμουνιστής συκοφάντης», ώστε τιμωρεί με 10 μέρες απομάκρυνση από την εργασία του, θυρωρό του νοσοκομείου γιατί ένας φωτογράφος των «ΝΕΩΝ» φωτογράφησε ένα ψόφιο ποντίκι, από τα τόσα που υπάρχουν στο νοσοκομείο...

«Σε φιλώ στη μούρη»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΙΑΛΕΓΜΕΝΟΣ

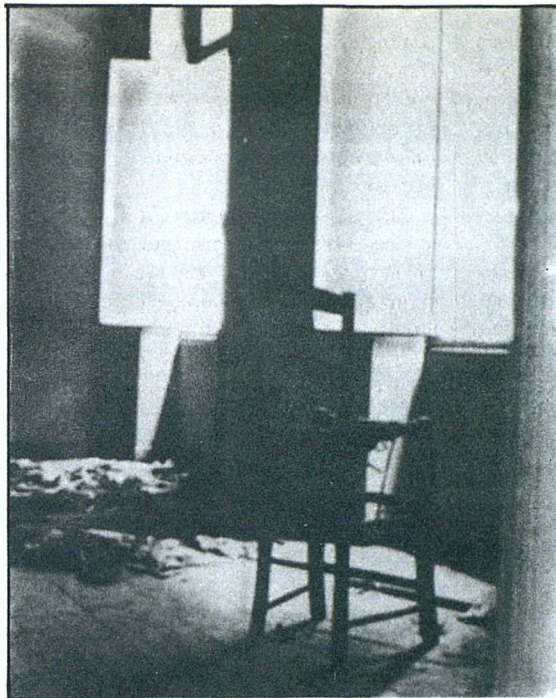
Σέ φιλώ στή μούρη...

Σκηνοθεσία
με την συνεργασία του
Σκηνικά - καστούμια
Φωτισμοί
Επιμέλεια ήχων

Λευτέρης Βογιατζής
Τάσος Μπαντή
Θάλεια Ίστικοπούλου
Ανδρέας Μπέλλης
Ρηνιώ Παπανικόλα

Γιώργος Κέντρω
Αλεξάνδρα Παντελάκη
Λευτέρης Βογιατζής
Άννα Κοκκίνου
Σμαφάγδα Σμυρνάου
Ράνια Οικονομίδου
Κώστας Αποστολίδης
Σταύρος Ζαλμάς

Αργύρης
Μιά γυνίκα
Μήτσος
Γλύκα
Ρίτα
Άννα
Ανδρέας των Μ.Ε.Α.

Ένα ζευγάρι γέροντα ρακοσυλλεκτών, ένας αντεροβγάλτης αστυφύλακας πρώην τρόφιμος ορφανοτροφείου, μια ανώνυμη πόρνη, μια νέα κοπέλα που υπερασπίζεται την παρθενιά της, αποτελούν, λίγο ως πολύ, πρόσωπα - κοινούς τόπους της σύγχρονης ελληνικής δραματογραφίας. Είναι φιγούρες που η νατουραλιστική προσέγγιση πολλών νεοελλήνων θεατρικών συγγραφέων τα έχει χρησιμοποιήσει κατ' επανάληψη ως εργαλεία για την ανίχνευση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Με αυτό το δεδομένο, το έργο του Γιώργου Διαλεγμένου «Σε φιλώ στη μούρη» δύσκολα θα διεκδικούσε κάποια πρωτοτυπία. Εντούτοις, αυτό το κείμενο, όπως αναδεικνύεται μέσα από την παράσταση της «Σκηνης», αποτελεί ένα επίτευγμα ενώ παράλληλα οριοθετεί ένα αδιέξοδο. Με δυο λόγια, εξαντλεί τις δυνατότητες του είδους και καθιστά προφανείς τις εγγενείς αδυναμίες του. Και σ' αυτό συνίσταται η πρωτοτυπία και το ενδιαφέρον του.

Υπάρχουν εκφράσεις του προσώπου, στάσεις, τρόποι εκφοράς του λόγου, κυρώσεις του κορμιού, χειρονομίες, γκριμάτσες, σπασμοί, ηχοχρώματα της φωνής και τονισμοί, σπαράγματα φράσεων, παγιωμένα ρητορικά σχήματα με τα οποία διατυπώνονται ανακυκλούμενα βιώματα, που είναι αδύνατον να παραχθούν εκ του μηδενός. Είναι στοιχεία ζωής, ζωντανά λείψανα της πραγματικότητας, που συνοδεύουν μια βιωμένη εμπειρία κι αποτελούν τα ανεξίτηλα ίχνη που αφήνει πάνω στην ψυχή και το σώμα του ανθρώπου. Αποτελούν ένα πρωτογενές θεατρικό υλικό που παράγεται αφ' εαυτού και χαρακτηρίζει διαφορετικούς κοινωνικούς τύπους.

Ωστόσο, τα ίδια αυτά στοι-

χεία, ενώ συγκροτούν ένα πλήρες θεατρικό πρόσωπο, δεν μπορούν από μόνα τους να συγκροτήσουν την πλοκή ενός θεατρικού μύθου. Μπορούν να προσφέρουν το υλικό μιας σκηνής, ή να προσδώσουν σ' ένα διάλογο τη λάμψη της αυθεντικότητας, μπορούν ν' αποκαλύψουν μια πτυχή της αλήθειας, όμως η γραμμική παράθεσή τους δεν κατορθώνει ποτέ να συγκαλύψει την έλλειψη της εσωτερικής συνοχής. Κι αυτό ακριβώς είναι το όριο ή το αδιέξοδο που επισημαίνει με ένταση το «Σε φιλώ στη μούρη».

Ο Γιώργος Διαλεγμένος συγκέντρωσε με μέθοδο και με ταλέντο, από αυτούς που το κουβαλούν στο σώμα, στη γλώσσα και στη μνήμη τους, όλο αυτό το κατ' εξοχήν θεατρικό υλικό και το μετέγραψε σε θεατρικό κείμενο. Με μια φροντίδα που προδίδει μάλλον το μέλημα του ηθοποιού να χτίσει ένα ρόλο, κατέγραψε τα θραύσματα ζωής των προσώπων του και τα μετέτρεψε σε ισάριθμα στοιχεία μιας θεατρικής παράστασης. Αρκεί να φυλλομετρήσει κανείς το πρόγραμμα που ετοιμάστηκε για την παράσταση της «Σκηνης» για να διαπιστώσει το εύρος της έρευνας που υποστηλώνει όχι μόνο το κείμενο αλλά, ως ένα βαθμό, και την ίδια την παράσταση.

Μ' αυτό τον τρόπο, κατορθώσε ν' αποφύγει τον κίνδυνο της επιφανειακής περιγραφής, της εύκολης γραφικότητας, ή της άγονης ηθογραφίας και να αποδώσει στα πρόσωπα εκείνη την κρίσιμη ιδιότητα που τα δικαιώνει και τους προσδίδει αυθεντικότητα.

Όμως, η ίδια η αλήθεια των προσώπων αποδεικνύεται ότι συνιστά το βασικό στοιχείο που καταδικάζει τη δραματογραφική σύνθεση. Η αυθεντικότητα της εμπειρίας τους κι όλο το υλικό που μεταφέρουν σχεδόν αυτούσιο στη

σκηνή, δεν κατορθώνουν να συντηχθούν σε μια ευρύτερη σύνθεση. Παραμένουν ξεχωριστές «φίρες ζωής», αποσπάσματα που εξαντλούν δια μιας το νόημα τους, σκηνές που η οργανική εσωτερική σύνδεσή τους ουδέποτε ολοκληρώνεται.

Με αφετηρία αυτό το θεατρικό κείμενο, «Η Σκηνή» ως θίασος ανέβασε την καλύτερη μέχρι τώρα παράστασή της και αυτό — από μια άλλη πλευρά — είναι εξίσου ενδιαφέρον. Οι ηθοποιοί ακολουθήσαν τον ερμηνευτικό δρόμο που, ως ένα βαθμό, προδιέγραφαν τα πρόσωπα του έργου κι ανέλαβαν όλο αυτό το ανθρωπολογικό θεατρικό υλικό που τα συνιστούσε. Κατόρθωσαν, έτσι να εμψύσωσαν στο κείμενο αυτή την πνοή ζωής που το διατρέχει και να αποδώσουν «στη γραμμένη ομιλία την ψευδαίσθηση της τέλει αντανάκλασης» (Ελ. Βαροπούλου, «Το Βήμα» 11/1/87). Μέσα από τις ερμηνείες των προσώπων έστησαν όλη τη γοητεία της παράστασης και πρόσφεραν στο θεατή την απόλαυση ως κύριο στοιχείο της θεατρικής εμπειρίας.

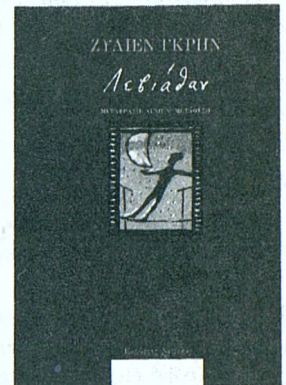
«Η διδασκαλία των ηθοποιών», σύμφωνα με την εξαιρετικά εύστοχη παρατήρηση της Ελ. Βαροπούλου, «είναι παραδειγματική, όχι μόνον γιατί οδήγησε την Άννα Κοκκίνου (Γλύκα) σε μια τραγική μάσκα μπεκετιανής υφής ή τον Λευτέρη Βογιατζή (Μήτσος) σ' ένα εκπληκτικό παραλήρημα σκαϊότητας και δυστροπίας, φόβου και ενοχών. Η διδασκαλία κάνει το θεατή να καταλάβει πως από τη στασιαστική οδό, μετά τη νοητή ολοκλήρωση μιας βιογραφίας και το εξαντλητικό χτίσιμο του ρόλου στη σκηνή, ο χώρος αποκαθαίρεται και τυλίγει τις νατουραλιστικές λεπτομέρειες με μια ποιητική πτυχή».

Χ.Γ.Α.

κυκλοφορεί

ΖΥΛΙΕΝ ΓΚΡΗΝ

Λεδιάθαν

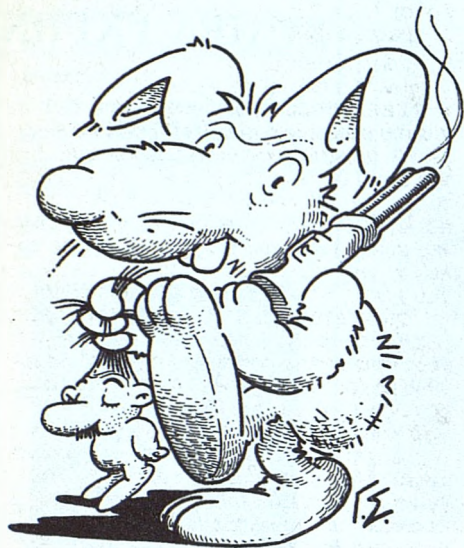
Ο Ζυλιέν Γκρήν, που μεταφράζεται για πρώτη φορά στη γλώσσα μας είναι ένας από τους σημαντικότερους Γάλλους κλασικούς συγγραφείς του αιώνα μας. Ανατόμος της ανθρώπινης ψυχής, βαθιά θρησκευτικός, έντονα έρωτικός. Στόν **Λεδιάθαν** ο αγώνας Καλού και Κακού, Πνεύματος και σάρκας προβάλλει την ύπαρξιακή Αγωνία του Γκρήν, ή όποια πέραν κάθε έφησουχασμού οδηγεί τούς ήρωές του σε λύσεις άκραιες, τραγικές.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.07.744-36.04.793

Στ' όρματα, στ' όρματα...

Μου είχαν σηκωθεί οι τρίχες όταν πληροφορήθηκα ότι ο «Ιος Κυνηγετικός Σύλλογος Αθηνών» ζήτησε από το υπουργείο Γεωργίας να μετατραπεί σε «Ιο Κυνηγετικό - Οικολογικό Σύλλογο Αθηνών». Φυσικά, τέτοια πληροφορία ήταν αδύνατο να μην τη δημοσιοποιη-
σω.

Έτσι και γράψω κάτι για κυνηγούς οι επιθέσεις (επί του παρόντος μόνο γραπτές...) είναι περιγραφικές τόσο σε ποσότητα όσο και σε ποιότητα. Βεβαίως, δεν τις δημοσιοποιώ μια και είναι προσωπικές.

Σήμερα, όμως, θα κάνω μια εξαίρεση και, για πρώτη φορά, θ' αναδημοσιεύσω μερικά αποσπάσματα «ανοιχτής επιστολής» που ο πρόεδρος του «Ιου Κυνηγετικού Συλλόγου Αθηνών» έστειλε σε πέντε διαφορετικούς παραλήπτες και αφορά τις «αντικυνηγετικές» μου θέσεις. Θεωρώ το κείμενό του ανεπανάληπτο.

Δυστυχώς, φαίνεται ότι ο κ. πρόεδρος ήταν βιαστικός κι έτσι η επιστολή του —που δημοσιεύθηκε σε κυνηγετικό έντυπο— είναι τεράστια κι έτσι ας με συγχωρήσει που θα χρησιμοποιήσω μόνο αποσπάσματα.

Γράφει, λοιπόν, σ' ένα σημείο (η ορθογραφία είναι του πρωτότυπου):

«Σας ερωτώ εάν διδάσκεται οικολογία ή αντικυνηγετισμός. Δεν μας διαφεύγει ότι σε όλα σας τα κυρήγματα υπάρχει προτροπή για απομάκρυνση χιλιάδων Ελλήνων από τα όπλα.

Φαίνεται ότι αγνοείτε την ισχύρια που δείχνει την Ελλάδα αγωνιζόμενη δια των Όπλων για να διατηρήσει τον πολιτισμό της και την ελευθερία της. Μόνον οι Ιεχωβάδες μιλάνε εναντίον

των όπλων στη Χώρα μας διότι ποτέ στα χιλιάδες χρόνια που πέρασαν κανείς δεν μας είπε αφήστε τα όπλα (τα οποιαδήποτε όπλα), και δεν είναι μακριά το 1821 που οι Τούρκοι μας ήθελαν άοπλους και το '40-'41 που οι Γερμανο - Ιταλοί μας ήθελαν πάλι το ίδιο ώσπου ήρθε η 21η Απριλίου και μάζεψε τα κυνηγετικά όπλα...».

Ομολογώ ότι η παράγραφος αυτή με συγκλόνισε. Εγώ νόμιζα ότι οι κυνηγοί χτυπούσαν τους συκοφάγους ενώ αυτοί είχαν στο σημάδι τους Τούρκους. Πώς την έπαθα έτσι και μπερδεψα τους συκοφάγους με τους Τουρκοφάγους; Όμως, ο κ. πρόεδρος είναι καταπέλτης: «Εάν θέλετε να φτιάξετε κάτι ελάτε να δηλώσουμε συμμετοχή σ' έναν δύσκολο αγώνα μαζί μας, εάν όμως χωρίς κίνδυνο και χωρίς να βρέξετε το δακτυλάκι σας γράφετε, τότε, δεν έπρεπε να σας ενοχλούν οι κρίσεις για το άτομό σας».

Άρχισα να το σκέπτομαι το πράγμα. Μήπως για να προστατεύσω την Ελλάδα πρέπει να πάρω μια καραμπίνα και να βάλω στο σημάδι τα κοτσούφια;

«Χαρήκατε γιατί το Νομαρχιακό Συμβούλιο της Μυτιλήνης απαγόρευσε το κυνήγι στους υγροβιότοπους του νησιού. Μου φαίνεται ότι είναι κάτι σαν το χορό του βασιλιά Φιλίππου πάνω στα πιάματα στη Χαιρώνεια, χαιρόταν γιατί επεκράτησε, αλλά μονόφθαλμος ων, δεν έβλεπε τι κατέστρεψε. Ο βάλτος είναι ένας άριστος χώρος για να κρυφτεί κανείς και η Μυτιλήνη λίγο απέχει από τον επίσημο εχθρό μας, την Τουρκία.

Όταν απασχολούμε στρατό να φυλάει τα σύνορά μας, είναι κάτι αδιανόητο για οποιαδήποτε αιτία να διώχνουμε τους εθελοντές πολίτες κυνηγούς από σημεία τα οποία κανείς άλλος δεν μπορεί να ελέγχει. Ο κυνηγός ούτε ώρες ούτε μέρες λογαριάζει και μπορεί να βρεθεί οποιαδήποτε στιγμή μέσα στο βάλτο, εκεί που δεν τολμά ίσως κανείς. Διώξατε λοιπόν τους ιδανικούς φύλακες και αφήσατε τους βάλτους έρημους προσφέροντας ένα σίγουρο καταφύγιο στον οποιονδήποτε για μια αμφίβολη σωτηρία μερικών παπιών».

Στο σημείο αυτό θυμήθηκα με τρόπο το ότι και ο Ρωχάμης είχε κρυφτεί στους καλαμώνες της λίμνης των Ιωαννίνων. Χώρα που θυμήθηκα την Πηνελόπη

Δέλτα και «Τα Μυστικά του Βάλτου». Ορίστε, σκέφτηκα, πώς την πάτησα έτσι; Από την άλλη, βέβαια, πήγε φευγαλαία η σκέψη μου και στο Βάλτο του Μεσολογγίου. Εκεί οι κυνηγοί ποιον θα βρουν; Συνέχισα, όμως, το διάβασμα της επιστολής με αγωνία:

«Σας πείραξε ο Έβρος, αλλά φαίνεται ότι δεν ξέρετε ότι η μοναδική παρουσία Έλληνα στα ελληνικά εδάφη του Δέλτα και των νησίδων είναι ο Έλληνας κυνηγός. Μόλις τελειώνει το κυνήγι οι χώροι αυτοί γίνονται είσοδοι Τούρκων και λαθρεμπόρων. Εάν είχατε την παραμικρή συνείδηση για τη γεωγραφία και την πραγματική κατάσταση στον Έβρο θα φωνάζατε όσο μπορούσατε ότι οι κυνηγοί πρέπει να κυνηγήσουν στον Έβρο. Σας παρακαλούμε δε να πάμε μαζί για να δούμε και το χρώμα του προσώπου σας στην παραμεθόριο. Ίσως συναντήσουμε (πράγμα που έχει συμβεί πολλές φορές) και κάποιο θρασυδειλο Τούρκο».

Αγαπητοί αναγνώστες και πανέλληνες των δύο ηπειρών και των πέντε θαλασσών και της Μεγάλης Ιδέας αμάρτησα. Στην προσπάθειά μου να προστατεύσω τις μεκαότερες έκανα ένα φρικτό εθνικό λάθος. Νόμισα ο αφελής ότι η μετατροπή του τίτλου από κυνηγετικός σε Κυνηγετικό - Οικολογικό που ζητά ο Κυνηγετικός Σύλλογος Αθηνών ήταν αλήθεια. Δεν είχα αντιληφθεί ότι ήταν στάχτη στα μάτια των Τούρκων.

Όμως, ποτέ δεν είναι αργά. Τώρα που το πληροφορήθηκα κάθε φορά που βλέπω κυνηγό φορτωμένο με άπτιες να έρχεται από βάλτο κάνω την πάπια και, από μέσα μου, φωνάζω δυνατά:

— Μια πάπια την ημέρα, τον εχθρό τον κάνει πέρα!

Τώρα, πλέον, γνωρίζω ότι τέρμα στους Τούρκους και τους λαθρέμπορους των βάλτων. Οι κυνηγοί μας χτυπούν οτιδήποτε κινείται για να μας προστατεύσουν. Ένας θεός γνωρίζει πόσες βόμβες μπορεί να κουβαλάει κάτω από τα φτερά του ένα φάντομ ή ένα τρυγόνι.

Καλώ, λοιπόν, όλους στην πατριωτική - κυνηγετική - οικολογική άμυνα. Επικοινωνήστε αμέσως με τον κ. πρόεδρο για περισσότερες πληροφορίες περί Βάλτων, εχθρών, Ιεχωβάδων και ψαρονιών. Αγοράστε, αμέσως, δίκανα γιατί αρχίζουμε ασκήσεις με σπουργίτια. Θα συνεχίσουμε με σπίνους, τσίχλες και λαγούς. Έτσι θα κάνουμε τους Τούρκους να γίνουν λαγοί, θα σώσουμε την υφαλοκρηπίδα μας και θα πάρουμε την Κωνσταντινούπολη.

Στα όπλα!

Ν.Σ. Μάργαρης

Το σκάνδαλο των κηροζινοφόρων

του Ρεπόρτερ

Στο προηγούμενο τεύχος του ANTI αναφερθήκαμε εκτενώς σε μια σκανδαλώδη σύμβαση που αφορά την Πολεμική Αεροπορία. Όταν ήταν αρμόδιος υφυπουργός ο κ. Π. Ζακολίκος υπογράφηκε σύμβαση με την προμήθεια και κατασκευή σαράντα κηροζινοφόρων οχημάτων με την εταιρεία του Βόλου ΕΒΕΞ για την κάλυψη αναγκών της Πολεμικής Αεροπορίας. Το ιστορικό της σύμβασης και το πως εξελίχθηκε όπως και το πως και γιατί έγινε η εσπευσμένη μεταφορά των οχημάτων— τα οποία έχουν υποστεί σοβαρές φθορές— αναφέραμε αναλυτικά στο ρεπορτάζ του προηγούμενου τεύχους. Μέσα σε μια νύκτα έσπευσαν να καλύψουν στοιχεία μιας «περίεργης» σύμβασης. Για τις αυθαίρετες πρωτοβουλίες, τις σοβαρές οικονομικές και τεχνικές παραλείψεις— ηθελήμενες και αθέλητες— και την απόκρυψη στοιχείων ο αρμόδιος υφυπουργός κ. Στάθης μας απαντά μέσω του στρατιωτικού του γραφείου με την επιστολή που παραθέτουμε σε διπλανή στήλη.

Δυστυχώς οι υπεύθυνοι του Στρ. Γραφείου του κ. υφυπουργού δεν είναι πειστικοί. Η καθυστερημένη άφιξη της επιστο-

λής δεν μας επέτρεψε να προχωρήσουμε σε αναλυτική απάντηση και μας υποχρεώνει να επανέλθουμε με τα νεώτερα στοιχεία στο επόμενο τεύχος.

● Με την ευκαιρία θέλουμε να ρωτήσουμε πως διέφυγε της προσοχής των αρμοδίων όσα αναφέραμε στη διπλανή σελίδα του ίδιου τεύχους για δύο άλλα σκάνδαλα που αφορούν επίσης την Π.Α. εκείνο των ελικοπτήρων CHINOOK και των πυραύλων της MATRA.

Αλλά ας επανέλθουμε στην επιστολή— και μόνο— του κ. Π. Κωστή, επιφυλασμένοι για τα άλλα στο προσεχές τεύχος μας. Από το σύνολο των ερωτημάτων και των ανορθόδοξων μεθοδεύσεων ο κ. Π. Κωστής θεώρησε καλό να μείνει σε τρία μόνο σημεία, παρασιωπώντας όλα τα υπόλοιπα και αποκρύπτοντας απολύτως όλα όσα ακολούθησαν το δημοσίευμα του τχ. 338. Σ' αυτά τα τρία σημεία έχουμε να αντικρούσουμε τα ακόλουθα:

α. Το ότι η ΕΒΕΞ δεν είχε το απαιτούμενο know - how δεν είμαστε σε θέση να το ισχυριστούμε. Το ισχυρίζονται οι **υπηρεσιακές εκθέσεις**. Το ότι παρέδωσε ένα δείγμα δεν αποτελεί ανατρεπτικό επιχεί-

ρημα. Το τελικό αποτέλεσμα είναι ότι η ΕΒΕΞ άφησε ξεκρέμαστου την Π.Α. Ίσως οι λόγοι να μην είναι μόνον οικονομικοί. Ας ψάξει ο κ. Π. Κωστής.

β. Αναρωτιόμαστε αν είναι ορθόδοξο να γίνουν όσα περιγράφει, ο κ. Π. Κωστής: ότι η ΕΒΕΞ «πήρε τη δουλειά» βάσει διαγωνισμού που είχε διεξαχθεί προ τετραετίας (αλλά ακριβώς «λόγω αμφιβολιών» δεν της ανετέθη τότε το έργο από την «επάραιο Δεξιά») και αυθαίρετα η υπηρεσία αναπροσάρμοσε την τιμή. Ρωτούμε και εμείς: «ες αεί» μπορεί κάποιος μειοδότης να καλείται για την πραγματοποίηση ενός έργου χωρίς να συνεξετάζεται αν κάτι άλλαξε στο μεταξύ στις συνθήκες αγοράς; (νέες τεχνολογίες, νέες επιχειρήσεις, νέες απαιτήσεις της Π.Α. κλπ.). Από αρχές 1980 μέχρι τον Αύγουστο του 1983 άλλαξε μόνον η ισοτιμία της δραχμής;

γ. Ο κ. Π. Κωστής αναφέρει ότι η ΕΒΕΞ από τις αρχές του 1985 άρχισε να «κάνει νερά». Μέχρι της αρχές του 1987— όταν έγινε και η καταγγελία από το ANTI— τι πρακτικό μέτρο έλαβε η Π.Α.; Απλώς εσύρετο στα δικαστήρια από την ΕΒΕΞ; Είχε δηλαδή δίκαιο η ΕΒΕΞ και άδικο η Π.Α.;

Αυτά μόνο τα αντερωτήματα προς το παρόν. Περί της αξιοπιστίας μιας έκθεσης που αποτιμά το έργο της ΕΒΕΞ για τη σκοπιμότητα των μεθοδεύσεων για απαγκίστρωση από την αμαρτωλή σύμβαση, για μεταβολές σε έγγραφα, για εσπευμένες ενέργειες και άλλα συναφή, υποσχόμαστε να επανέλθουμε.

Και ένα τελευταίο σημείο: Στην αρχή της επιστολής του ο κ. Π. Κωστής παραπονείται ότι δεν ρωτήσαμε την υπηρεσία πριν προβούμε στο δημοσίευμα. Ο κ. Π. Κωστής γνωρίζει βέβαια ότι επικοινωνήσαμε με τον κ. Π. Ζακολίκο— αρμοδιότατος για το θέμα. Αλλά δυστυχώς όπως και ο σημερινός υφυπουργός κ. Στάθης (δια χειρός Π. Κώστη) μας παραπληροφόρησε. Αλλά η τακτική αυτής της παραπληροφόρησης, και της αδιαφάνειας— πάγια τακτική των δημοσίων υπηρεσιών— το μόνο που επιτυγχάνει είναι να αυξάνει το κλίμα δυσπιστίας και αναξιοπιστίας που έχει σαν βαρεία αρρώστεια, πέσει επάνω στη δημόσια διοίκηση και την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Από το Στρατιωτικό Γραφείο του Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας του Θ. Στάθη πήραμε το γράμμα που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,

Στο τελευταίο τεύχος του ANTI (αριθ. 338, 30/1/1987) ασχοληθήκατε με τη σύμβαση κηροζινοφόρων οχημάτων από την Πολεμική Αεροπορία, την οποία χαρακτηρίσατε «σκανδαλώδη».

Πιστεύουμε πως θα είχατε αποφύγει ορισμένες ανακρίβειες που περιλήφθηκαν στο άρθρο, αν επιδιώκατε μια συνάντησή μας μαζί πριν από την δημοσίευσή του, προκειμένου να διαφωτισθεί ο συντάκτης σας στα ερωτήματά του.

Ειδικότερα, θέλουμε να επισημάνουμε τρία σημεία καίριας σημασίας, τα οποία με τον τρόπο που αναπτύσσονται στο άρθρο, αλλάζουν την πραγματική εικόνα του θέματος:

α. Αναφέρεται ότι επειδή η εταιρεία ΕΒΕΞ, που ανέλαβε την κατασκευή των οχημάτων, δεν είχε την απαιτούμενη κατασκευαστική εμπειρία και το αναγκαίο «know - how», δεν εξασφαλίζεται η επιτυχία της κατασκευής των υπερκατασκευών. Δεν αναφέρεται όμως ότι η ΕΒΕΞ, πριν της ανατεθεί η τελική κατασκευή, παρέδωσε στην Πολεμική Αεροπορία έτοιμο κηροζινοφόρο όχημα (πρότυπο), το οποίο δοκιμάστηκε και κρίθηκε κατάλληλο. Η παράλειψη αυτού του βασικού στοιχείου θέλουμε να πιστεύουμε ότι οφείλεται σε λανθασμένη πληροφόρηση ή άγνοια του συντάκτη.

β. Αναφέρεται ότι στις 9 Αυγούστου 1983, υπήρξε κατευθείαν ανάθεση της

κατασκευής των υπερκατασκευών στην ΕΒΕΞ, πράγμα επίσης αναληθές, δεδομένου ότι η εταιρεία ανέλαβε το έργο σαν μειοδότητρια του διαγωνισμού του 1980. Το διάστημα δε που μεσολάβησε (1980-1983) δικαιολογεί την αναπροσαρμογή της τιμής του έργου— ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη και η υποτίμηση της δραχμής τον Ιανουάριο του 1983.

γ. Στις αρχές του 1985 η εταιρεία ΕΒΕΞ, αντιμετωπίζοντας, οικονομικές δυσκολίες για λόγους άσχετους με τη συγκεκριμένη παραγγελία της Πολεμικής Αεροπορίας, αρχικά μείωσε τις εργασίες της και κατόπιν τις διέκοψε.

Στο διάστημα δε που ακολούθησε, η εταιρεία προσέφυγε δικαστικά κατά της Π. Αεροπορίας ζητώντας αναπροσαρμογή των όρων της σύμβασης με αποτέλεσμα τα υλικά του έργου να μην είναι δυνατόν να παραληφθούν μέχρι να εκδοθεί τελική απόφαση. Επί πλέον η επιχείρηση βρέθηκε, κατά διαστήματα, σε καθεστώς έπισης εργασίας γεγονός που δυσκόλεψε ακόμα περισσότερο την παραλαβή των υλικών από την Π. Αεροπορία.

Πιστεύουμε, κύριε Διευθυντά, ότι ο συντάκτης σας λόγω κακής πληροφόρησης και μόνο δεν ανέφερε τα παραπάνω στοιχεία, τα οποία καταπορρίπτουν τους περί σκανδάλου ισχυρισμούς.

Είμαστε σίγουροι ότι για την αποκατάσταση της αλήθειας θα δημοσιεύσετε την επιστολή μας, ενώ βρισκόμαστε στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε παραπέρα πληροφορία ή διευκρίνιση σχετικά με το όλο θέμα.

Πίχος (Μ) Παναγιώτης Κώστης

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΓΟΣ

● Σε απάντηση επιστολών που δημοσιεύθηκαν σε προηγούμενα τεύχη σχετικά με τα δημοτικό - πολιτικά του Άργους, ο Β. Δωροβίνης μας έστειλε την ακόλουθη επιστολή:

Μετά το άρθρο μου της 24 Οκτωβρίου στο «Αντί», με θέμα τις δημοτικές εκλογές στο Άργος, δημοσιεύθηκαν στις στήλες σας τέσσερις επιστολές, από τις οποίες οι τρεις πρώτες επιχειρούν, άμεσα ή έμμεσα και ανάλογα με τη βαθύτερη πολιτική τοποθέτηση των επιστολογράφων, με τα συμφέροντά τους, με την παιδεία και την καλλιέργεια τους, προσωπική επίθεση εναντίον μου καθώς και εναντίον της κοινωνικής παρουσίας μου στο χώρο του Άργους. Πρόκειται αντιστοίχα για τις επιστολές της αρχιτεκτονίσσας Ράνιας Κλουτσινιώτη (υπεύθυνη σε ΕΠΑ), του βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Αργολίδας και πρώην λοχαγού Γιάννη Κουτσογιάννη, του τώδε δημάρχου Άργους Γιώργη Πειρούνη και της προϊσταμένης ΤΠ και ΠΕ Ελ. Μακρή.

Χωρίς να μπω στη «λογική» της επιστολής του κάθε επιστολογράφου, επικαλούμενος επικουρικά και το νόμο περί Τύπου, νομίζω πως επιβάλλεται η δημοσίευση της παρακάτω συνοληκής απάντησής μου, για ενημέρωση των αναγνωστών σας, ιδιαίτερα σε όσα «φοβερά και τρομερά» καταγγέλλουν τρεις επιστολογράφοι.

Κατ' αρχήν είναι χαρακτηριστικό πως ΟΥΤΕ ΕΝΑΣ από τους τέσσερις δεν μπήκε στην ουσία του άρθρου μου, άρθρου καθαρά πολιτικού όπου, σύμφωνα με τις επισημάνσεις πάρα πολλών απ' όσους το διάβασαν, εδώ και στο Άργος, για ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ βγήκαν σε φως ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ πτυχές των πολιτικών αγώνων που γίνονται στην πόλη κατά την τελευταία δεκαετία, αγώνες που είναι βαθύτατα κοινωνικοί και που, με την πρωτοτυπία τους, έξω από τα εσκαμμένα της σύγχρονης και θλιβεράς πραγματικότητας των τελευταίων δέκα χρόνων στην Ελλάδα, όχι μόνο διαψεύδουν κάποιες παγιωμένες φήμες για τη δήθεν «αντιδραστικότητα» των συμπολιτών μου, αλλά πιστεύω πως δίνουν ελπίδες και για κάποιες γενικότερες εξελίξεις στην Ελλάδα.

Η κ. προϊσταμένη ΤΠ και ΠΕ, λοιπόν, παραπέμπει σε κάποιες τυπικές εγκρίσεις κάποιων φάσεων της ΕΠΑ Άργους, μη αναφερόμενη σε ΚΑΝΕΝΑ από τα ελάχιστα στοιχεία που περιέλαβα στο άρθρο μου, για τις ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΙΣ της και για τις αντιδράσεις που προκάλεσαν. Οι τελευταίες

υπάρχουν γραπτές, μάλιστα, σε προεκλογικά προγράμματα των δημοτικών εκλογών, συνδυασμών με εντελώς διαφορετικές πολιτικές συσπειρώσεις, αλλά και εκφράστηκαν με σχεδόν τρεις χιλιάδες ενστάσεις «ενημερωμένων» πολιτών. Για να απαντήσω και να τελειώσω και με τον κ. Πειρούνη, πληροφορώ τους αναγνώστες σας ότι ΔΙΟΛΟΥ δεν έγιναν «δεκάδες» ενημερωτικές συγκεντρώσεις, καθώς και ότι πολλοί τεχνικοί της πόλης, όχι από καμιά αντίθεση προς την ΕΠΑ εξέφρασαν και εκφράζουν σφοδρές αντιρρήσεις γι' αυτήν και για τις μεθοδεύσεις της. Όπως εκφράζονται σφοδρές αντιρρήσεις για τις μεθοδεύσεις να αποχωρίζεται ύλη της ΕΠΑ (όπως και για τις πεζοδρομήσεις), να εμφανίζεται ως χωριστή «μελέτη» και να πληρώνεται ξεχωριστά, ή για το ότι υπάρχουν μελέτες εμφανίζονται με ανώνυμα (πλην γνωστής προέλευσης) δημοσιεύματα στον τοπικό Τύπο ως «... ανυπαρκτες (όπως για τους Στρατώνες Καποδιστρία, για το κυκλοφοριακό πρόβλημα της πόλης κτλ.). Με την επιστολή Πειρούνη έχουμε και τη νέα «παραλλαγή» παραπληροφόρησης, δηλαδή να εμφανίζεται ως αποκλειστικό έργο της ΕΠΑ άλλο έργο, μικτών ομάτων, όπως για τον ανατολικό παρακαμπτήριο της πόλης...

Μετά από αυτά, δεν θα ασχοληθώ και με την τηλεγραφική επιστολή της κ. Κλουτσινιώτη, η οποία από αλληλεγγύη προς τον επικεφαλής της ΕΠΑ Άργους είναι προφανές ότι εξέφρασε το αίσθημά της προς την υποτιθέμενη δουλειά της τελευταίας, μην έχοντας υπόψη της άλλα στοιχεία πλην εκείνων που της δόθηκαν μονόπλευρα. Και δεν εκφράζω το δικό μου αίσθημα για τις αποστροφές και τις έμμεσες προτροπές της.

Έρχομαι στην επιστολή του βουλευτή κ. Κουτσογιάννη. Με απαράδεκτη για κοινοβουλευτικό νοοτροπία, και χωρίς ν' ασχοληθεί διόλου με τα στοιχεία του άρθρου μου, που δηλώνει ότι... δεν κατανοεί, εκτρέπεται σε χυδαία προσωπική επίθεση εναντίον μου. Δεν θα τον ακολουθήσω στο θλιβερό κατάντημά του.

Ο βουλευτής κ. Κουτσογιάννης έχει κατασκευάσει ένα αμάλγαμα δήθεν πληροφοριών για την πολιτική δράση μου. Για ενημέρωση των αναγνωστών και αποκατάσταση της αλήθειας πληροφορώ σωστά, με τη σειρά μου, για τα εξής: Μόνο ένα έμμεσο στοιχείο, δηλαδή το αναφερόμενο στον πατέρα μου, έχει πραγματική βάση: ο Κώστας Δωροβίνης υπήρξε ο δήμαρχος της Απελευθέρωσης του Άργους, το 1944, που κατάφερε σε έντονο εμφυλιοπολεμικό κλίμα να μη γίνει

το πυρίμακρο εκτροπο στην πόλη και που, για το ρόλο του αυτό, πλήρωσε στις περιφημες «εκκαθαρίσεις» με αντίτιμο το δημόσιο διασυρμό, τη φυλάκισή του και τις διώξεις επί δύο δεκαετίες. Κατά σύμπτωση, την ίδια εκείνη εποχή, ο εργολάβος για τον οποίο αναφέρθηκε στο άρθρο μου (τελικά, δεν εκλέγεται ούτε δημοτικός σύμβουλος), ο οποίος τα τελευταία χρόνια παίζει το ρόλο του μεγάλου πολιτικού παράγοντα στην πόλη και, κατά τις φήμες που κυκλοφορούν, με τηλεφωνήματά του «διορίζει και παύει ανθρώπους», υπηρετούσε ευόρκως τα ναζιστικά Τάγματα Ασφαλείας. Συμπτωματικά ασφαλώς, ο ίδιος αυτός επέμενε (και δεν κατάφερε) να χριστεί υποψήφιος δήμαρχος του ΠΑΣΟΚ για τις δημοτικές εκλογές του 1978 ο γνωστός ως «φον Μπόττας» ή Φερμπότσης.

Κατά σύμπτωση ασφαλώς και πάλι, ο τελευταίος με τη φυλλάδα του, είναι ο πλέον υστερικός υποστηρικτής της κατεδάφισης των Στρατώνων Καποδιστρία, για τους οποίους πληροφορούμε τον κ. Βουλευτή που φαίνεται πως ούτε κι αυτό το εννόησε, ότι οι συνδυασμοί που υποστηρίχθηκαν στις τελευταίες δημοτικές εκλογές, από το 88% το αργεακού λαού, πρεσβεύουν την άμεση έναρξη των έργων για την αξιοποίησή τους (ποσοστά δώσαμε στο άρθρο της 24 Οκτωβρίου).

Κατ' αρχήν δεν έχω να κάνω καμιά δήλωση φρονημάτων, όπως θα ήθελε το απαράδεκτο για τους σεβόμενους τον κοινοβουλευτισμό κείμενο που «πληροφορεί» ακόμα και για το τι... ψήφισα στο παραβάν του δεύτερου γύρου των δημοτικών εκλογών! Η δράση μου στην Ελλάδα δεν είναι συνάρτηση ταμπέλων, αλλά ιδεών, σχεδίων και ξεκάθαρης στάσης εμπρός σε συγκεκριμένες συγκρούσεις. Στο Παρίσι πήγα όπως κι άλλοι συνάδελφοι, στο τέλος του 1967 με γαλλική υποτροφία: έκανα σπουδές όχι... αυλικού αλλά νομικής, πολιτικής επιστήμης και ιστορίας· δούλεψα στο Κέντρο Ερευνών για θέματα Τρίτου Κόσμου του Πανεπιστημίου Ι του Παρισιού και διέτελεσα και μέλος του ΔΣ της Ένωσης Ελλήνων Πανεπιστημιακών Δυτικής Ευρώπης, γνωστής για... τον καραμανλισμό και φιλοχουντισμό της, κατά πως θα έλεγε κι ο κ. Κουτσογιάννης. Άνθρωποι όπως ο Γιώργος Κουκούλης, ο Θόδωρος Πάγκαλος, ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης και άλλοι μπορούν να μαρτυρήσουν γι' αυτά και για άλλα πολλά.

Στο ΥΧΟΠ προσλήφθηκα ως επιστημονικός συνεργάτης τον Αύγουστο του 1980, με σύμβαση έργου, και ανέλαβα τη νομική κάλυψη της Διεύθυνσης Παραδοσιακών Οικισμών (Γ7), με βάση προσλήψεις που δεν έγιναν μετά

από δηλώσεις μετανοίας ή κομματικής προσχώρησης. Το εργολαβικό κύκλωμα του Άργους από τις αρχές του 1981, επιχείρησε την απομάκρυνσή μου, γιατί προφανώς θεωρούσε μυθολογικά, ότι εγώ και μόνο εμπόδιζα την ντυβαροποίηση και του υπόλοιπου Άργους, Ναύπλιου και περιχώρων. Με την εκλογή του κ. Κουτσογιάννη βρήκε άλλο προωθητή των σχεδίων του για την απομάκρυνσή μου, για την οποία ο ίδιος καυχήθηκε ως ανήκουσα στα δικά του «έργα». Στο ΥΧΟΠ δεν υπάρχει κανένας «βαρύς» φάκελος εναντίον μου—άλλωστε οι υπηρέσιακοί φάκελοι δεν κρατούνται απολύτως απόρρητοι. Αν υπήρχε, για την απόλυσή μου θα δινόταν ουσιαστική αιτιολογία— ΠΡΑΓΜΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ, ούτε προς εμένα ούτε προς τον πανελλήνιο Τύπο, που ασχολήθηκε με την απόλυση αυτή (με πρώτο το «ΑΝΤΙ»), ούτε προς τη δικαιοσύνη όπου προσέφυγα.

Τελειώνω με το χαρακτηρισμό ως λούμπεν ορισμένων στοιχείων του συνδυασμού όχι του ΠΑΣΟΚ στις δημοτικές του Οκτωβρίου, αλλά... του συνδυασμού Πειρούνη. Η παραδρομή της γραφίδας του κ. Κουτσογιάννη πολλά λέει για τις συμμαχίες του 1982 απέναντι στη βάση του κόμματος, αλλά και μετέπειτα! Δεν χαρακτηρίσα λούμπεν το λαό του Άργους. ΤΟ ΑΝΤΙΘΕΤΟ ΕΓΡΑΦΑ. Είναι αυτός ο μη λούμπεν λαός που τελικά έδωσε το μάθημα στις δημοτικές εκλογές, είναι αυτός ο λαός που θέλει να τελειώσει με το ΣΗΜΕΡΙΝΟ ξεπεσμό κάποιων παραγόντων, εκπροσώπων και δεν συμμαχίζεται. Και θα τον τελειώσει!

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

● Η δεύτερη επιστολή από τον κ. Χριστ. Ορφανίδη:

Κύριε διευθυντά,

Από το 1983 παρακολουθώ συστηματικά τα τεκταινόμενα στην πόλη του Άργους είτε σαν συνεργάτης του περιοδικού «Οικολογία και Περιβάλλον» το οποίο ανέδειξε πολλές από τις πλευρές των οικολογικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο νομός Αργολίδας, είτε στη συνέχεια σαν μέλος του Κέντρου Οικολογικής Πληροφόρησης το οποίο ύψωσε τη φωνή του όπως και πολλοί άλλοι σύλλογοι, ομάδες και άτομα για την αποκατάσταση των Στρατώνων του Καποδιστρία.

Στη συζήτηση που έχει ξεκινήσει από τις σελίδες του περιοδικού σας με αφορμή το άρθρο του κ. Β. Δωροβίνη («Το μάθημα από το Άργος», ΑΝΤΙ τχ. 331), θα ήθελα να επισημάνω δύο σημεία που ομολογουμένως μου έκαναν ιδιαίτερη εντύπωση.

Το πρώτο σχέση με την «ουδέτερη» όραση της σύνταξης του ΑΝΤΙ, η οποία εαφνικά δηλώνει (στήλη Διάλογος, σ. 56, τχ.

336) πως δεν είναι αρκετά ενημερωμένη και ότι θα επανέλθει αφού ερευνηθεί το θέμα. Προς το παρόν απλώς... προεδρεύει επιζητώντας πως ο «διάλογος θα συμβάλει θετικά στην αντιμετώπιση των πραγματικών προβλημάτων». Δεν μπορώ να διανοηθώ πως το ANTI αγνοεί τα «πραγματικά» προβλήματα του Άργους. Άλλωστε το καλοκαίρι του '86 δεν είναι μακριά, τότε που βούηξε ο κόσμος γύρω από τις μεθοδεύσεις των παραγοντισκών του Άργους σχετικά με τους Στρατώνες. Αυτό λοιπόν το κράτημα των ισών αποστάσεων εκμέρους του ANTI με εκπλήσσει. Αδυνατώ να κάνω οποιαδήποτε υπόθεση.

Το δεύτερο σημείο έχει σχέση με την επιστολή του βουλευτή Άργους του ΠΑΣΟΚ κ. Κουτσογιάννη. Ο πράσινο βουλευτής αντί να μπει στον κόπο να τοποθετηθεί στα όσα θίγει με το άρθρο του ο κ. Β. Δωροβίνη, βαφτίζει τον τελευταίο καραμπινάτο δεξιό και καθαρίζει... Δεν εξανίσταμαι τόσο για τη βάνουση υποτίμησης της νοημοσύνης μου εκ μέρους του πάσχοντα από επαρχιωτισμό Αργείου βουλευτή, όσο για το επαναλαμβανόμενο νοσηρό φαινόμενο αυριανισμού. Στην επαρχία η τακτική αυτή είναι ιδιαίτερα γνώριμη και έχει ακόμα (;) πέρας. Πόσες φορές ακόμα κ. Παπουτσάκη θ' ακούσουμε το παράγγελμα: εναντίον κάθε ανεξάρτητης φωνής κατά ριπάς πυροβολήστε;

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Χριστόφορος Ορφανίδης

ΣΣ. Ο φίλος Χρ. Ορφανίδης το λιγότερο μας αδικεί. Το ANTI από την πρώτη στιγμή και πήρε θέση, και υποστήριξε την αποκατάσταση των Στρατώνων του Καποδιστρίου. Για την «ουδετερότητα» που μας καταλογίζει έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

1. Το ANTI δεν είναι υποχρεωμένο να γνωρίζει το σύνολο των προβλημάτων του Άργους σ' ό,τι αφορά π.χ. την ΕΠΑ. Γενικά δεν αγνοεί τα «πραγματικά» προβλήματα όπως μας λέει ο Χρ. Ορφανίδης, αφού σε πολλά τεύχη του έχει αναφερθεί στο Άργος. Δεν έχει ασχοληθεί όμως ποτέ ιδιαίτερα με προβλήματα της πόλης όπως π.χ. πολεοδομικά και τις απόψεις που υπάρχουν. Συνεπώς εάν έλεγε ότι τα γνωρίζει στο σύνολό τους θα ήταν ψέμα. Και γι' αυτό γράψαμε ότι θα προσπαθούσαμε να κάνουμε ένα αφιέρωμα στην πόλη του Άργους, θεωρώντας ότι ο διάλογος —που γίνεται συμβαλλει πράγματι στην αντιμετώπιση των προβλημάτων.

2. Αν δεν μας απατά η μνήμη μας το άρθρο του Β. Δωροβίνη γράφτηκε και φιλοζενήθηκε στο ANTI. Και το υπενθυμίζουμε αυτό για οποιονδήποτε υπαινιγμό περί ανεξαρτησίας. Ο κ. Κουτσογιάννης, τους χαρακτηρισμούς του οποίου για τον κ. Δωροβίνη δεν ασπάζε-

ται το ANTI —και αυτό νομίζουμε ότι ήταν προφανές— διατυπώνει μια διαφορετική άποψη, απ' αυτή που είχε διατυπώσει ο Β. Δωροβίνη. Επιπλέον, πολύ πριν το άρθρο, το ANTI είχε σχολιάσει το θέμα των στρατώνων, αλλά και άλλα προβλήματα της πόλης. Αν η συζήτηση πήρε και άλλους δρόμους δεν ευθύνεται το ANTI...

● Πήραμε και τρίτη όμως επιστολή που αναφέρεται στο πρόβλημα «Άργος» και συγκεκριμένα στις προτάσεις ΕΠΑ Άργους, από τον αρχιτέκτονα Κ. Πετρόπουλο.

Κύριε Διευθυντά,

Με αφορμή σχόλιο της κ. Ρ. Κλουτσινιώτη στο τεύχος σας της Παρασκευής 7 Νοεμβρίου 1986 θέλω να υπογραμμίσω τα εξής:

1. Το Άργος μπορεί να χαρακτηριστεί σαν «δύσκολη πόλη», όσο αφορά την ανάλυση, ή τον χωροταξικό ή πολεοδομικό σχεδιασμό της, τόσο της ευρύτερης περιοχής της, όσο και της ίδιας της πόλης.

Πολλά και συσσωρευμένα προβλήματα, που δημιουργήθηκαν και διογκώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες, κατά την εξέλιξη της πόλης και της ευρύτερης περιοχής έτσι ώστε να έχουμε ένα μεγάλο άναρχο δομημένο χωριό, αντί για μια επαρχιακή πόλη, μέσου μεγέθους, αγροτικού και εμπορικού χαρακτήρα. Αυτό το «χωριό» λοιπόν έφτασε σε σημείο (με ομάδες που διοίκησαν ή εκφράστηκαν στη διοίκηση της πόλης) να μη σέβεται την ιστορία της και την, από θέση, επιρροή της στον ευρύτερο χώρο της.

2. Δεν θα ασχοληθώ με λεπτομερή ανάλυση των προτάσεων της μελέτης ΕΠΑ Άργους τουλάχιστον σ' αυτό το σχόλιο. Θέλω να σταθώ σε μερικά χαρακτηριστικά σημεία.

Υπάρχουν προτάσεις γενικής αποδοχής για τις οποίες η πόλη από χρόνια έχει συνειδητοποιήσει την ανάγκη εφαρμογής τους όπως π.χ. ο ανατολικός περιφερειακός δρόμος που θα ανακουφίσει την πόλη από την υπερτοπική συγκοινωνία, ή η επέκταση του Ρυμοτομικού Σχεδίου Άργους. Εδώ βέβαια η πρόταση για επέκταση είναι αρκετά «σφιχτή». Ο σχεδιασμός δεν πρέπει να έπεται της διαμορφωμένης κατάστασης.

Μέσα στις προτάσεις της μελετητικής ομάδας του κ. Ανέστη Παπαδάκη υπάρχει η πρόταση για πεζοδρόμηση του κέντρου του Άργους. Πέρα από το αν συμφωνούμε ή όχι με την ουσία της πρότασης, το γεγονός που

προκάλεσε έκπληξη, ιδιαίτερα στους μηχανικούς του Άργους, είναι ότι έγινε κατ' ευθείαν ανάθεση προμελέτης από το Δήμο, στον κ. Α. Παπαδάκη της πεζοδρόμησης του κέντρου του Άργους. Το ερώτημα είναι: Αν η πρόταση είναι αντικείμενο της ΕΠΑ Άργους γιατί έγινε η ανάθεση της προμελέτης; Αν δεν ήταν, γιατί δεν έγινε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος από μελετητές;

Και για την ουσία του θέματος: Η προμελέτη που ανακηρύχθηκε στο εργατικό κέντρο Άργους και για την οποία έγιναν συζητήσεις από φορείς και κατοίκους της πόλης, μεταφέρει τον κυκλοφοριακό φόρτο από τους πλατύτερους δρόμους του κέντρου σε μικρότερους και πιο δαιδαλώδεις δρόμους γύρω από το κέντρο και διογκώνει το κυκλοφοριακό πρόβλημα. Αυτή η παρατήρηση δεν είναι μια απλή πρόγνωση αλλά αποδείχτηκε στην πράξη, όταν έκλεισε ο Δήμος την Δαναού από το ύψος της Καποδιστρίου, και μόνο για τις νυχτερινές ώρες. Αντιλαμβάνεται πλέον κάποιος τι θα γινόταν αν έκλεινε η Δαναού κατά τη διάρκεια της μέρας.

Και ενώ η προμελέτη και η μελέτη ΕΠΑ ξεκινάει με σωστές διαπιστώσεις για τη φύση του κυκλοφοριακού προβλήματος του Άργους, δεν ξέρω για ποιους λόγους οδηγείται σε λάθος συμπεράσματα και τελικές προτάσεις. Δηλαδή να μην έχουμε το πρόβλημα στη βιτρίνα αλλά ας διογκωθεί κάπου αλλού αρκεί να μην φαίνεται. Θα μπορούσε βέβαια κάποιος να ισχυριστεί ότι με την κατασκευή του ανατολικού παρακαμπτήριου θα φύγει η υπερτοπική συγκοινωνία από το κέντρο της πόλης, οπότε δεν θα υπάρξει διογκωμένος κυκλοφοριακός φόρτος στους γύρω από το κέντρο μικρούς δρόμους. Τότε όμως, γιατί να γίνει πεζοδρόμηση τέτοιου τύπου ή έκτασης, ή απλά γιατί να αποκοπεί η κυκλοφορία της Δαναού από την Κορίνθου; Γιατί να μη γίνει εκμετάλλευση των μεγάλων πλατύς δρόμων του κέντρου και να μην πεζοδρομηθούν μικρότερου πλάτους δρόμοι;

3. Ένα τελευταίο πρόβλημα που θέλω να θίξω είναι η ανυπαρξία ουσιαστικών προτάσεων για τους οικισμούς του Άργους, γύρω από το Ρ.Σ. Άργους. Και αυτό είναι ένα σημαντικό κομμάτι της πόλης του Άργους. (Νέος κόσμος, Κατακάνια, συνοικισμός, πάροδοι Φορονέως). Μετά από δύο σχεδόν χρόνια διαπιστώνει η μελέτη ότι οι περιοχές αυτές χρειάζονται ανάπλαση με συμμετοχή των κατοίκων. Αυτό το ξέρουμε! Η μελέτη τι προτείνει; Ή αν δεν καλύπτει ο 1337 το πρόβλημα, δεν θα 'πρεπε οι μελετητές τουλάχιστον να σταθούν σ' αυτό (από τη θέση του επιστήμονα;).

Με εκτίμηση
Κωνσταντίνος Χρ. Πετρόπουλος

● Νομίζαμε ότι οι επιστολές θα τελείωναν εδώ. Να όμως και τέταρτη επιστολή. Από την αρμόδια διευθύνση του ΥΠΕΧΩΔΕ αυτή να φέρει τις προτάσεις που γίνονται στον τομέα της σύνταξης των πολεοδομικών σχεδίων και συγκεκριμένα στο Άργος.

Κύριε Διευθυντά,

Στο τεύχος 331 του περιοδικού σας και σε άρθρο του κ. Β. Κ. Δωροβίνη με τίτλο «Το μάθημα από το Άργος» γίνεται αναφορά στην ΕΠΑ της πόλης με κρίσεις, που αντικειμενικά υπονομεύουν την αξιοπιστία του πολεοδομικού σχεδιασμού στο Άργος.

Η σημαντική προσπάθεια που έγινε στο Άργος κατά τη σύνταξη των πολεοδομικών σχεδίων τόσο στον τομέα του δημοκρατικού σχεδιασμού, δηλαδή των δημοσίων συμμετοχικών διαδικασιών όσο και στη στήριξη των νέων θεσμών (Ν. 1337/83, ζώνες κοινωνικού συντελεστή κτλ.) επιβάλλει (παραβλέποντας τον τρόπο που διατυπώνει τις απόψεις του ο συντάκτης του άρθρου να σημειωθούν τα παρακάτω για την πληροφόρηση των αναγνωστών του «ANTI»).

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός πραγματοποιείται με δημόσιες συλλογικές συμμετοχικές διαδικασίες και δεν είναι υπόθεση ενός ή πολλών μελετητών. Είναι υπόθεση της πολιτείας, του Δήμου και των κοινωνικών φορέων. Οι μελετητές έχουν την ευθύνη των προτάσεων, τις οποίες εισηγούνται και της επιστημονικής και τεχνικής στήριξης του σχεδιασμού.

Ο πολεοδομικός προγραμματισμός και σχεδιασμός στην πόλη στήριχθηκε στην ανοικτή και δημόσια συνεργασία με το Δήμο και τους Κοινωνικούς φορείς (Εργατικό Κέντρο Άργους, Σύλλογος Μηχανικών Αργολίδας, Ενώσεις Γυναικών, Πολεοδομικές Επιτροπές Γειτονιάς και άλλοι) και με τον τρόπο αυτό η μελέτη του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου εμπλουτίστηκε και συμπληρώθηκε κατά τον καλύτερο τρόπο.

Οι Πολεοδομικές Μελέτες Επέκτασης - Αναθεώρησης αντίστοιχα εξειδικεύουν τις προτάσεις του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Δ/31.12.85) και με τις ρυμοτομικές προτάσεις οι οποίες υποστηρίχθηκαν με αναλυτικά σχέδια εφαρμογής (προκαταρκτική πράξη εφαρμογής κατά ιδιοκτησία) ολοκληρώνουν σε λεπτομέρεια τις πολεοδομικές προτάσεις.

Είναι αυτονόητο άλλωστε, ότι θέματα της πόλης, όπως η κυκλοφοριακή οργάνωση, η προστασία του αρχαιολογικού, ιστορικού και φυσικού πλούτου, αποτελούν μαζί με τη χωροθέτηση του κοινωνικού εξοπλισμού και της παραγωγικής υποδομής, την οργάνωση των δικτύων υποδομής, τους τρόπους παρέμβασης,

τα κύρια θέματα του πολεοδομικού σχεδιασμού.

Ο συντάκτης του άρθρου αγνοεί ή θέλει να αγνοεί τα παραπάνω πραγματικά δεδομένα για την ΕΠΑ στο Άργος και οι γενικεύσεις περί εναντιώσεων των συντηρητικών και προοδευτικών υποβαθμίζουν συνειδητά τη σημασία του Πολεοδομικού Σχεδιασμού και των συμμετοχικών διαδικασιών. Επίσης, δίνουν την εντύπωση, ότι ο συντάκτης του άρθρου προτιμά την προηγούμενη κατάσταση όπου η πολεοδομική πραγματικότητα διαμορφωνόταν αυθαίρετα και με βάση τα συμφέροντα ή τις προσωπικές πιέσεις.

Η διευθυντής

Φ. Αναϊρούση

Ο προϊστάμενος Γραμματείας

Κ. Σαγανάς

• Θέσαμε υπόψη του συντάκτη του άρθρου «Το μάθημα από το Άργος» Β. Δωροβίνη την τελευ-

ταία επιστολή ο οποίος σημειώνει τα εξής:

Λαλίστατη αλλά γενικόλογα η «απάντηση» του ΥΠΕΧΩΔΕ στο άρθρο μου, η οποία συντάχθηκε ΔΥΟΜΙΣΙ μήνες μετά τη δημοσίευσή του και ΔΥΟ ΒΔΟΜΑΔΕΣ μετά τη δημοσίευση των επιστολών Κουτσογιάννη - Πειρούνη - Ελ. Μακρή. Και απαντά μόνον ως προς ΕΝΑ σημείο (Ε.Π.Α. Άργους), αλλά τελικά ως προς... τίποτε από όσα ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ανέφερα. Προφανώς θα χρειαστούν και πρόσθετα «μαθήματα» από το Άργος.....

Απαντώ, λοιπόν, και επισημαίνω:

1) Το πώς διατυπώνει τις απόψεις του καθένας αποτελεί προσωπικό θέμα. Αλλά το πού τις στηρίζει, ενδιαφέρει γενικά. Οι απόψεις του άρθρου μου είναι στηριγμένες στα εξής στοιχεία: προσωπική συμβολή με μελέτες μου — παρασχεθήκαν δηλαδή —

και προσωπική παρακολούθηση των διαδικασιών της ΕΠΑ Άργους, συλλογή και διασταύρωση πρόσθετων πληροφοριών — ιδίως για τα «παρασκήνια» — πλήρης συλλογή του τοπικού τύπου, υπομνήματα κατοίκων και φορέων (όπως μηχανικών) σε αυτών ουδέποτε δόθηκε απάντηση από το ΥΠΕΧΩΔΕ), τέλος γραπτά διατυπωμένα προγράμματα «συντηρητικών» και «προοδευτικών» συνδυασμών στις δημοτικές εκλογές. Δηλαδή πράγματα που, προφανώς, δεν τα έχουν υπόψη τους οι υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ οι οποίες αρκούνται να επικαλούνται γενικόλογες αναφορές σε «συμμετοχικές διαδικασίες». Τουλάχιστο θα μπορούσαν να μετρήσουν σωστά τις 1.000, περίπου, ενστάσεις πολιτών του Άργους (σε σύνολο κατοίκων 27.000)!

2) Επιστρέφω στο ΥΠΕΧΩΔΕ τα υπονοούμενα και τα δήθεν ευφυολογήματά του. Πληροφορώ τους αναγνώστες του «Αντί» ότι υπήρξα από τους ΕΛΛΗΝΙΣΤΟΥΣ που πήραν συγκεκριμένη στάση υπέρ της διαδικασίας της ΕΠΑ, με άρθρα μου, μάλιστα, στον τοπικό Τύπο, όταν ιδίως η διαδικασία βαλλόταν εκ των έσω και βουλευτές, υπουργείο, κομματικοί παράγοντες κλπ. σιωπούσαν επιμελώς. Αλλά φαίνεται πως ούτε κι αυτό το πληροφορήθηκαν οι υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ, που κατά Κουτσογιάννη μου έφτιαξαν «βαρύ φάκελο»!...

3) Δεν προτιμώ, λοιπόν, διόλου την προηγούμενη πολεοδομική κατάσταση αλλά, όπως και ο μεγάλος αριθμός των συμπολιτών μου, δεν έχουμε καμία διάθεση να νομιμοποιήσουμε, τουλάχιστον πολιτικά, απαράδεκτες ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΙΣ και διαβλητές διαδικασίες.

4) Τελευταίες διευκρινίσεις: έγγραφα και δημοσιοποίησα σε αθηναϊκό περιοδικό (διότι ο «κόσμος τ'όχι τούμπανο» στο Άργος) στοιχεία, ακριβώς, για μεθοδεύσεις και διαβλητές διαδικασίες της ΕΠΑ. Διόλου δεν έθιξα πρόσωπα έντιμα και ικανά που συμμετέχουν σε αυτήν και διόλου δεν «καίω τα χλωρά μαζί με τα ξερά».

Έπειτα, αφού η επιστολή Κουτσογιάννη διαβάστηκε αμέσως στο ΥΠΕΧΩΔΕ και η απάντηση του τελευταίου συντάχθηκε μετά δύο ολόκληρες βδομάδες, πως το υπουργείο δεν έδωσε στοιχεία από το δήθεν «βαρύ φάκελο» που έχει σχηματιστεί εναντίον μου; Αφού αυτά τα «στοιχεία» δεν τα έδωσε ούτε σε μένα, ούτε στον Τύπο, ούτε και στο δικαστήριο, μήτε μπορεί, επιτέλους, να τα δώσει στο «Αντί»; Διότι αν δεν τα δώσει, σαφώς ενισχύει, στοιχειοθετώντας το, το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφήμισης του κ. βουλευτή Αργολίδας εναντίον μου.

Β. Κ. Δωροβίνης.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Σπαρτάκου 9, Καλλιθέα
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.
Πειραιώς 52 — Μοσχάτο
Τηλ. 48.16.322

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 1.100 δρχ. - Ετήσια 2.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 7.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 14
ετήσια: δολ. 28
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 17
ετήσια: δολ. 34

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

• ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 100
• ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 150

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

σοσιαλιστική
θεωρία
και
πράξη

6 ΤΕΥΧΗ για το 86

1 ΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ
Ενός Κακός

5 ΑΡΤΙΕΡΜΑΤΑ
Τοπική Αυτοδιοίκηση
Οικονομική Πολιτική
Κοινωνικοποίηση
Γραφειοκρατία
Ειρήνη

ΦΙΛΙΠ ΤΖΙΑΝ ΜΠΕΤΥ ΜΠΛΟΥ

Μυθιστόρημα

Όταν τον ρώτησαν τι λέει για το βιβλίο του, είπε: «Είναι η ιστορία ενός τύπου που ερωτεύεται μια κοπέλα που τρελαίνεται». Κι όμως, τα βιβλία του σημειώνουν εκδοτική επιτυχία, γίνονται αμέσως ταινίες, οι αναγνώστες δεν τα κλείνουν πριν τα τελειώσουν. Ταυτίζονται με τους ήρωές του γιατί απογοητεύονται ή ελπίζουν όπως εκείνοι, κάνουν τα ίδια όνειρα, ζούνε τις ίδιες περιπέτειες, είναι καλοί και κακοί μαζί. Και διαθέτουν τη σοφία, την πονηρία, τη γενναιοδωρία και την τρέλα των ανθρώπων του καιρού μας. Που ίσως να μην είναι μόνο του καιρού μας.

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΣΕ ΟΛΑ
ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

28
ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ο Μανώλης
Μπαρμπουνάκης
και οι συνεργάτες του
σας περιμένουν στα βιβλιοπωλεία

1 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 4, ΤΗΛ. 228 682

2 ΕΓΝΑΤΙΑ 150, ΤΗΛ. 235 916

3 ΤΟ ΚΑΤΩ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 6, ΤΗΛ. 271 853

4 ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΚΑΡΟΛΟΥ ΜΤΗΛ 3, ΤΗΛ. 239 746
το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

Βιβλία, χιλιάδες βιβλία για
σας και τα παιδιά σας από
30 δρχ.

Εγκυκλοπαίδειες, παιδικές
και μεγάλες,
με τις καλύτερες τιμές.

- Για το Φεβρουάριο πάλι ΠΡΩΤΟΙ στις ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ
- ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ στα βιβλία
- ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ μέχρι 60%
- Προσφορές, μεγάλες προσφορές,
ασύγκριτες προσφορές

Κ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ
**Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ
ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ**

28 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΜΕΓΑΛΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΠΑΝ. Ε. ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΗΣ
Δρ. Φυσικής Αφαρμάκου Ιατρικής
Υγιεινιστής

Θ. ΡΕΣΒΑΝΗ - ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΗ
Γιατρός - Υγιεινιστής

ΔΙΑΛΕΞΤΕ!!

η σωστή διατροφή μπορεί
να σώσει τη ζωή σας

ΚΑΛΕΝΤΗΣ

Κολοκοτρώνη 15 (1ος όροφος) Τηλ. 3234270 - 3231781

και τώρα... 3 μαγικά βιβλία - παιχνίδια που θα γοητέψουν τα παιδιά σας (και εσάς...)

Τι είναι;

...Είναι η **Ιστορία μιας γραμμής!** Ναι! Μια γραμμή που ξεκινάει γοητευτικές, συναρπαστικές περιπέτειες με τα παιδιά! τι κάνει; Και τι δεν κάνει! Αλλάζει μορφές... αλλάζει σχήματα και ρυθμούς... αλλάζει χρώματα... παραστάσεις... γίνεται τετράγωνο... γίνεται τρίγωνο... γίνεται κύκλος... ένας κόσμος ολόκληρος από εικόνες, παραμυθένιος μα και αληθινός!

Η «**Ιστορία μιας γραμμής**», είναι τρία βιβλία για παιδιά σε πανέμορφα σχέδια του **Μίλτου Σκούρα**. Τρία μαγικά βιβλία - παιχνίδια που θα γοητέψουν τα παιδιά, θα κεντρίσουν τη φαντασία τους και θα αναπτύξουν τη δημιουργικότητά τους.

Πραγματικά «μαγική» ιδέα για δώρο!

Η «**Ιστορία μιας γραμμής**» υπάρχει σε όλα τα βιβλιοπωλεία και διατίθεται σε ειδικό σετ, σε χαρούμενη, εορταστική συσκευασία.

μαζί με κάθε σετ προσφορά
μα αφίσα-έκπληξη
για τα παιδιά.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.29.237

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ